

**БЕРНХАРД ГЖИМЕК, МИХАЕЛ
ГЖИМЕК
СЕРЕНГЕТИ НЕ ТРЯБВА ДА
ЗАГИНЕ
367000 ЖИВОТНИ ТЪРСЯТ
СВОЯ ДЪРЖАВА**

Превод от немски: Николай Йовчев, Розалия Вълчанова, 1967

chitanka.info

ОТЛИТАНЕТО

Ето ме, четиридесет и осем годишен, да седя в мрачното утро на 11 декември 1957 г. в нашия едномоторен самолет. Летя на височина 200 м. покрай р. Рейн на юг към Швейцария. Жълто боядисаните върхове на витлото чертаят прозрачен матов кръг в сиво-зеления фон на ландшафта, който се открива пред извития стъклен ветробран. Отляво покрай нас със скорост 200 км. в час се плъзга планинското шосе, но не блеснало сред разцъфнали дървета и цветя, както по време на нашите весели пролетни излети, а пусто, студено, намръщено.

Кормилният лост е между коленете ми, моят син до мен също държи лоста между коленете си. Едно леко натискане с ръка на боядисания в черно заоблен край на металния кух лост и крилото от дясната ми страна плавно се наклонява към декемврийския пейзаж и ние се насочваме към Рейн. Като се ориентира по реката, нашият самолет не може да сгреша пътя, така че има време и за размисъл.

Чувствувам се малко потиснат. В началото сме на 10000 километров полет през Средиземно море, пустинята, Египет, Централна Африка до отвъд екватора. В сравнение с този маршрут въздушната линия от Франкфурт до Ню Йорк е само около 7000 км.

Аз съм възрастен човек, никога не съм се смятал за особено смел и освен за езда не съм се разпалвал за никакъв друг спорт. Не ми е и минавало през ума, че някога ще пилотирам „самолетче“ чак до езерото Виктория.

Но аз се ожених на двадесет и една година и синовете ми сега са вече големи. Михаел, седнал до мене в якето си от овча кожа, е двадесет и три годишен. Той не само ми е син, но и единственият ми истински приятел.

Още като момче той ми помагаше при опитите ми с вълци и кучета. По-късно той бързо ме надмина във фотографирането на животни и премина към филмиране. Когато стана на осемнадесет години, неговите културни филми вече получиха висока оценка. После

той си науми да заснеме цветен филм по книгата ми „Няма място за диви животни“.

Книгите, дори и най-търсените, се четат обикновено от няколко десетки хиляди, да речем — от сто хиляди читатели. Нашата цел обаче е да обясним на милиони хора в Европа и Америка, че лъвовете и слоновете, носорозите и жирафите — създания, на които всеки човек се удивлява, изчезват все повече и повече и че последните им убежища — националните паркове и резерватите, стават все по-малки по територия. А само чрез киното, телевизията и илюстрираните списания би могло да се въздейства на милиони хора.

Държавната филмова кредитна служба, която финансираше по това време игрални филми, бе поела поръчителство пред банките само за половината от разноските по нашия филм. След като се завърнахме от Африка, с ужас узнахме, че и Уолт Дисни, един такъв голям артист, а при това и толкова богат, по същото време снимал филм за животните на Африка — „Тайните на степта“, който щял да бъде пуснат на екран едновременно с нашия. Първата компания за разпространение на филми в Мюнхен, която прегледа част от нашите снимки от Африка, отказа филма. Най-сетне се наложи Михаел да подпише полици за над сто хиляди марки, нужни за монтаж, за оцветяване на копието, за озвучаване и довършване на филма.

Филмовите специалисти бяха недоволни, че сме показали дивите животни прекалено кротки. От други филми за Африка хората са свикнали всеки миг някой хищник да убива жертвата си, грамадни змии да удушват хора и свирепо нападащи слонове да бъдат убити в последния миг. Но като специалисти зоолози ние можехме да покажем животните само такива, каквито са в действителност, а не по този начин, както обикновено се показват на публиката, за да гъделичкат нервите ѝ. И тъй със страх изпратихме нашия филм на Берлинския филмов фестивал.

Филмът „Няма място за диви животни“ беше показан през последния ден на този фестивал в едно кино на Курфюрстендам. Преди това бяхме поканили журналистите на закуска в Берлинската зоологическа градина, но тъкмо към десет часа се изсипа такъв пороеен дъжд, че никой от тях не се реши да тича през зоопарка до ресторантския павилион. Така си и останахме сами пред пригответените грамадни купища сандвичи.

Докато гледахме премиерата на нашия филм, седнали в кинотеатъра съвсем отзад, ние изпитвахме същото чувство, каквото вълнува учениците, събрани в аулата при приключване на учебната година, за да научат кой ученик преминава и кой остава. Когато на екрана преминаха три жирафи като силуети на фона на червеното вечерно небе, зрителите започнаха да ръкопляскаат по средата на филма. Михаел сложи ръката си на коляното ми. И ето че накрая той се озова на сцената в светлината на прожектора в официалния си костюм. Той не знаеше как да се поклони и какво да прави с грамадните букети люляк, които бяха тикнати в ръцете му.

Като замаяни тръгнахме по Курфюрстендам към тържествената зала, която се намираше през няколко сгради и където се връчваха наградите. Залата беше вече наполовина празна. Представителите на печата възмутено ни упрекнаха, че са ни търсили напразно цял час. Филмът бе награден със „Златната мечка“, тъй като публиката бе дала най-много гласове за него. Втора „Златна мечка“ му бе присъдена от международното жури от специалисти, а освен това получи още и Държавната филмова награда на ГФР.

И така всичко вървеше благополучно. „Няма място за диви животни“ бе прожектиран в Мюнхен в едно и също кино дванадесет седмици, мина по екраните на шестдесет и три страни, включително в страните от Източния блок, Китай и Япония. В Южна Африка цензурата възнамерявала да го съкрати, но пресата протестираше и министърът на вътрешните работи преценил, че от филма не е нужно да се изрязва нито един метър.

Ние обаче имахме чувството, че милионите зрители, които гледаха филма, са искали с парите, дадени за билета, да подпомогнат дивите животни на Африка, които ние двамата тъй обичаме и които всеки, който ги опознае по-отблизо, не може да не обикне. В нашия филм ние протестирахме срещу това, че британските власти в Танганика искаха да намалят с една трета територията на Националния парк „Серенгети“, един от последните богати на животни девствени райони на Африка. Във връзка с това Михаел предложи на английските власти полагаемата ни се част от парите, получени за филма, да се използва за закупуването на терени, които да се присъединят към резерватите. Директорът на Националния парк на Танганика — полковник Питър Моли, ни посети във Франкфурт. Той предложи за

по-целесъобразно парите да се използват за нещо друго, което било по-важно.

В степите на Серенгети пасели над един милион едри диви животни, чиито огромни стада обаче се намират почти винаги в движение. Веднъж, докъдето погледът стига, се редят една до друга антилопи гну, после същата тази площ остава за няколко месеца съвсем без животни, опустява напълно. Съществуват много предположения откъде идват и накъде отиват животните. Именно с оглед на някои от тези предположения били предложени и новите стеснени граници на Националния парк. Никой обаче досега не е имал нужните средства да проследи тези „маси“ животни при тяхното странствуване. През месеците на дъждовния период дори с всъдеходните коли не може да се пътува по оскъдните „пътища“, а още по-малко през наводнените равнини, през планините и урвите. За такива изследвания властите нямат пари. Впрочем коя ли власт по земното кълбо има пари за лъвовете, жирафи, зебри и антилопи гну?

Тогава ние лежахме на нашия мансарден балкон с вдигнати високо на парапета крака и напрегнато умувахме как може да се изясни загадката на странствуванията на животните.

— Трябва да се научим да летим! — заяви неочаквано Михаел.

Бях изненадан, но разбрах веднага, че е прав. Точно така преди повече от десет години той ме накара да се науча да шофирам. Сега трябваше със седмици да воюваме с нашите съпруги, докато най-последно неделно утро се намерих на спортното летище Егелсбах, отдалечено на 20 км. от Франкфурт. То съвсем не приличаше на летище. Представляваше просто една немного равна зелена поляна, която дори не бе и оградена. В дъното се намираще малко ресторантче, от тавана, на което висяха безброй вратовръзки. На всекиго, който за пръв път е летял самостоятелно, преди още да се усети, тук му се отрязва вратовръзката.

Предполагах, че най-напред ще има нещо като теоретичен „сух ски курс“, но докато да се опомня, седях вече в малката „луличка“, в „Пайпър къп“. Зад мене беше учителят пилот и аз се издигах над силнотоковия далекопровод и над железопътната линия по диагонал нагоре във въздуха. Такъв „Пайпър къп“ напомня самолетче, купено от фирмата Уулуърт, сглобено по съвсем примитивен начин от тънки щанги и платно. Хубавото му е това, че има съвсем малко лостове,

циферблати и уреди, така че не съществува опасност човек да сгреша много.

Самото летене е детински проста работа и всъщност няма какво да се учи. Трудно е само излитането, а още по-трудно — кацането. На мене ми бяха нужни почти двойно повече часове, отколкото на Михаел, докато успея да направя пред държавния екзаминатор изискваните вертикални завои за изкачване и да се приземя със спрял мотор точно на посоченото ми от земята място.

И ето че най-после се откъсваш за пръв път сам от родното летище, където ти са добре познати и горският кът, и покривът на хангара, и близкото селце. Като врабче, излетяло за пръв път от гнездото, ти се страхуваш дали ще можеш да се върнеш. Всички тези села си приличат едно на друго, шосетата също. Придържам се към автострадата, по която човек винаги може да се ориентира при завръщането. При опита ми да кацна в Кобленц на високото плато над река Мозел вятърът грабна самолетчето и изведнъж се оказах завъртян в обратна на пистата посока. Няколко дни по-късно трябваше да се задържа в продължение на половин час на височина 3000 м. В такъв случай човек трябва да внимава да не се сблъска с пътническите самолети, които летят към грамадното франкфуртско летище за приземяване. Ей там се намира Франкфурт, а малко по-нататък Майнц и Висбаден — колко на гъсто живеят хората тук! Един пломбиран уред на седалката зад мен ми показва точно дали летя по-ниско или по-високо от определената височина.

Не, наистина не е трудно да се лети с „Пайпър къп“. Трудна е само теорията, която трябва да се овладее.

От осем часа сутринта до шест часа следобед аз прекарах в една голяма зала в сградата на градския президиум на Дармщат. От дясната и от лявата ми страна седеше друг „ученик“ на разстояние три метра, за да не мога да преписвам, и аз държах изпит. Четири седмици преди това изобщо не знаех, че в Германия съществува планина Вихен, а сега зная наизуст, че най-високият връх на Бохемските планини се нарича Арбер и е висок 1457 м. Върху голяма географска карта, на която не са написани никакви наименования, трябваше да нанасям имената на отбелязаните само градове, реки, канали и планини. Зная дори, че притоците на р. Прегел се наричат Ангерап и Инстер, защото се шушукаше, че един от членовете на изпитната комисия бил родом от

Източна Прусия. С линия и пергел мога да изчисля на милиметрова хартия теоретично кога ще пристигна от Франкфурт и Хамбург, ако духа срещу мен под ъгъл 63° североизточен вятър, и колко бензин ще ми е нужен за този случай. Зная кой на кого трябва да дава път, когато се срещнат балон, безмоторен самолет, моторен самолет и цепелин. Мога точно да обясня какво значи неправилно посочване на мястото, какво значи правилно посочен курс на вятъра, какво е ветрови триъгълник, девиация, инклинация, колко са дълги една морска миля и един възел, мога да начертая на черната дъска по памет напречното сечение на мотора и карбуратора, мога да разчета вариометъра и указателя на завоите, измерителя на пътя с постоянно налягане, температурата на цилиндрите, мога да назова всички видове облаци, познавам всички сигнали на летището и мога да разчета метеорологичните карти, зная какво се получава при преминаване на топли и студени въздушни течения, какво значи „идеален циклон“, кога се образува фьон, какво трябва да се разбира под тегло на съоръжения самолет, колесник, гири и предкрилка.

Знаех хиляди неща и си взех изпита с отличие, докато двама стари изпитани летци, които искаха само да подновят книжките си, пропаднаха, а те сигурно умееха да летят далеч по-добре от мен. Но аз пък учих много усърдно, защото си казах, че ако пропадна, ще бъде съобщено във вестника, а има толкова много хора, които страшно биха се радвали на това. И накрая ти се връчва някаква кафяво-жълта книжка за правоспособност на летец, носиш я в портфейла си, изпитан пилот си, но това никак не се и забелязва и никой не те пита.

И все пак придобивката, че можеш да летиш сам, се намесва и в личния ти живот, и то там, където съвсем не си очаквал. Например аз трябваше да отвикна на закуска да пия повече от една скромна чашка кафе. Такова малко самолетче като нашето впрочем няма никакви специални сервизни помещения — нито за мъже, нито за жени. Веднъж над Рейнския пролом при гр. Бинген в отчаяние обмислях дали да кацна принудително, а принудителното приземяване извън някое летище в Германия съвсем не е проста работа. Дори и да се приземиш благополучно в някоя люцернова ливада, първо трябва да изтичаш до най-близкото село и да се обадиш на службата за въздушни съобщения в Брауншвайг, трябва да изчакаш идването на полицията и да получиш служебно разрешение за старта. Едва тогава можеш да

опиташ да се издигнеш отново във въздуха. Ето защо по-малката беда е да се лишиш от утринното си кафенце.

Стоя в затревената площ на летището край Егелсбах до нашия стар инструктор по летене. Той вписва в списъка точното време на отлитащите и кацащите жълти самолетчета. Аз дойдох тук нарочно, защото от седмици насам нещо ме измъчва.

— Моля ви, господин Репле, кажете ми съвсем откровенно, бихте ли позволили на Михаел толкова скоро да замине за Африка, ако той би бил ваш син?

Разбира се, и самият аз се научих да летя, и то, защото вкъщи нощем не бих могъл да спя при мисълта, че той ще лети съвсем сам над пустинята. Може би донякъде учех и заради това, че на бащите не им е много приятно синовете им да ги надминават. Ние не можем да отложим пътуването си, защото работата в Серенгети сега именно трябва да се извърши, и то по-добре днес, отколкото утре, в противен случай междувременно там ще се вземат окончателни решения за съдбата на Серенгети. В Африка не можем да купим самолет, нито да вземем такъв под наем. Ние имаме нужда от самолет, който по наше желание може да лети съвсем бавно и да се приземява навсякъде, без да търсим летище. Не би ли било по-добре да натоварим самолета на параход?

— Тогава ще трябва да се упражнявате над безлюдните степи, където не бихте могли да намерите никаква помощ. Не, Михаел е един от моите най-добри ученици, летенето е вродено у него. Дали сега ще продължите тук, в Германия, своите полети и упражнения, или ще летите над средиземноморските страни, всъщност няма никаква разлика.

Ние не можем да се откажем от полета. Най-сетне други хора са рискували за по-маловажни цели дори и повече. Преди да предприемем нашето приключение при изследователската ни работа в пущинаците, ние ще трябва да преживеем още едно спортно приключение. Нещо, което всъщност и ни примама, и ни плаши.

И сега седим в нашия красив нов самолет и летим нагоре по течението на р. Рейн. С нас е само нашето „бушбеби^[1]“, нашето маки. Все още очаквам да зърна моста, който според атласа за автомобилисти би трябвало да се появи, а внезапно се намираме над едно грамадно четвъртито здание с надпис „Гайги“. Това е

швейцарската конкуренция в Базел на нашите фирми за лекарства — Мерк в Дармщад и Хьохст. Един от собствениците на тази огромна магьосническа „кухня“ е университетски професор и лекар, зоолог и изследовател на Африка. Неотдавна в Африка той ми разказа как всеки ден давал да се седират стотици мъртви мухи цеце и да им се изваждат поотделно червата, стомахът и другите органи.

Самолетът „D-ENTE“ е боядисан като зебра, за да може при принудително кацане в безлюдната степ по-лесно да бъде открит.

Понеже самолетът не е тапициран отвътре, по време на летенето ние двамата можем да разговаряме само с помощта на микрофон и слушалки.

При междинното ни кацане в Марбл арч в Либия бедуини ни донасят с магарета авиобензин от един временен склад.

Да се лети по-нататък, до Женева, не е трудно. В нашия самолет ние поискахме да ни инсталират и радиокompас. И така аз проверявам в справочника дължината на радиовълната на женевското летище и на ръководните пунктове по пътя дотам. Михаел нагласява дължината на вълната и една стрелка на циферблата се отклонява. Когато носът на самолета се намира в посока на невидимата радиостанция, стрелката застава точно на нула. Преминем ли над нея обаче, стрелката се завърта изведнъж изцяло около циферблата. Всичко това става като насън. Но във вътрешността на Африка няма такива ръководни пунктове и когато пълните на най-близкото летище не стигат до нас, радиокompасът не струва и пет пари. Но още не сме в Африка, а в Швейцария и вече си имаме съвсем други грижи с нашето самолетче.

Впрочем най-напред трябва да го представя. То прилича на самолетите „Физелер щорх“ от последната война, само че е по-голямо. Цялото е от метал и е по-модерно. В него може да се поместят четири, дори шест души. Обикновено във въздушните простори то бръмчи с 220 км. в час, но при спуснати клапи за кацане скоростта може да се намали до 50 км. в час, ако, разбира се, умееш. Така че ние можем да

кацнем в картофена нива, през която дори с автомобил не може да се мине. Но самолетът ни има само един мотор и ако случайно той засече, тогава ще трябва да спуснем клапите и като с безмоторник да планираме към земята.

Както обяснявахме многократно на съпругите си, това наистина е самолет, който е безопасен дори и за луд човек. Краката му са толкова дълги, че не съществува опасност при кацане в трева или върху неравен терен витлото му да се изкриви. Кабината, в която седим, е наполовина покрита от високите криле и отвсякъде защитена с плексиглас. Понякога ми се струва, че се намирам на стол, висящ свободно във въздуха, тъй като страничното стъкло се спуска доста надолу: когато погледът ми се плъзга покрай коляното, виждам на дълбочина 800 м. под себе си малки селски къщи. Нашият самолет се нарича „D-ENTE“ (т.е. „Патица“ — Б.пр.). Всички допуснати в Германия самолети получават буквата „D“ като пръв отличителен знак и след тирето още четири букви. Тъй като нашето желание беше те да носят името на животно, избрахме „ENTE“. Едва по-късно се сетих, че бихме могли да изберем и „ESEL“ (т.е. магаре — Б.пр.), което също започва с „E“ и има четири букви.

Карта, на която са обозначени пътят на самолета и пунктовете на междинните кацания.

На вертикалната опашна плоскост на нашия самолет е нарисувана според предписанието черно-червеният златист германски трицвет, а освен това боядисахме целия самолет черно-бяло, като зебра. В този си вид той навярно няма да изглежда толкова „технически“ и чужд на животните в Серенгети, където сноват хиляди зебри. Преди всичко обаче особено важно е това, че малкото самолетче може по-лесно да бъде открито, ако закъсаме някъде и трябва да ни търсят из Африка.

В Женева обаче ние чувствуваме известно неудобство да кацнем с нашата „летяща зебра“ на първостепенното международно летище. Добре е, че още не сме облекли тропическите дрехи, защото иначе съвсем не бихме били за пред хора. Тъй като на пистите стоят десет тежки пътнически самолета, чакалните гъмжат от стотици пътници. Всъщност тези тежки „сандъци“ трябвало да кацнат в Милано, но

откъм Италия нахлуват големи студени въздушни маси, в долината на По бушуват бури и целият въздушен трафик е насочен към Женева.

В Ница дъждоносните облаци висели на сто и двадесет метра от земята, не се виждало нищо на разстояние от два километра. От Марсилия съобщават, че там дори не се разрешава транзитно прелитане. И така ние трябва да останем още една нощ в обливаната от дъжд Женева.

На втория ден сутринта хълмовете наоколо са забулени до средата от сиви облаци. Само на юг — в една дълбока долчинка, те не достигат до земята. Там се вижда една пролука и ние летим през нея. Тъй като зелената гора по планинските склонове ни изглежда неприятно близо и тъй като ние се боим от въздушни течения по склоновете, опитваме се да се издигнем по-високо, но веднага попадаме в облаци — слепи сред млечнобялата мъгла. Бързо спускаме нашата „Патица“ по-ниско и когато най-сетне се прояснява се издигаме отново и прелитаме през планини, високи 1200 м., в посока към Лион. След това летим в продължение на един час надолу по течението на р. Рона и се приземяваме в Марсилия, където слънцето грее слабо.

В мрачната хотелска стая в Марсилия покриваме изтъркания килим с географски карти на Италия. Над Сицилия има силна въздушна депресия с бури и проливни дъждове. Ако летим покрай италианското крайбрежие, често пътят ни ще бъде блокиран заради военните зони, прелитането, над които е забранено.

И така, вместо да видим Африка, се запознаваме най-напред, и то тъкмо пред Коледа, с Марсилия без зимни палта. Срещу нашия хотел се намира църква, построена преди осемдесет години. Всъщност обаче това е гара. Днес се прави обратното — гарите не се строят като катедрали, но църквите приличат на гари.

На метеорологичната карта в командната кула на летището линиите и знаменцата не искат дори и да мръднат. Черната буреносна депресия все още лежи над Италия, а ние искаме най-после да се измъкнем от дъждовната Европа. Ето защо решаваме да направим голямо заобикаляне през Испания и Гибралтар. Бръмчим покрай френското крайбрежие и все ни се иска да съкратим пътя и да минем пряко през големия Лионски залив. Водата под нас обаче изглежда така

пуста и студена, че натискаме кормилния лост все надясно, за да се държим по-близо до брега.

От едно военно летище любезни испанци ни закарват до Картахена и то с такси, в което скоростният лост е закрепен с дървени клечки, за да не се измъкне. Хилядата километра от Марсилия до Картахена ние взехме точно за четири часа при попътен вятър и изразходвахме 280 л. бензин. Като натискаме силно клаксона, ние минаваме по уличките на малката Картахена до най-големия хотел и се нахранваме там царски: две чаши вино, три различни ястия, пресни крабове, две кафета — всичко общо за 2,60 немски марки, а след това и омари за 2 марки, защото по Коледа в Испания няма туристически цени. Телефонът на нощната масичка работи само когато се повдигне вилката с пръст и все пак гласът ни се чува до Франкфурт. Така жената на Михаел и моята узнават, че сме заседнали в Испания в един уютен хотел в подножието на средновековен замък и те чуват нашите гласове дълго време за последен път.

Испанските летци ни изкушават.

— Защо искате да направите дългото заобикаляне през Гибралтар? Защо не летите направо през Средиземно море за Оран?

— В Алжир нали воюват?^[2] Не трябва ли най-напред да се иска разрешение за Оран?

— Ами, отгук и друг път е отлитал някой за там. Ние ще ги предизвестим за вашето идване по радиото.

Михаел ме поглежда, стиска устни и поклаща леко глава. Три дена вече загубихме заради тази проклета въздушна депресия над Сицилия. Изкушението е голямо и ние не можем да устоим. Изваждам червеникавожълтите спасителни блузи, нахлузваме ги през глава и ги завързваме здраво през кръста. Упътването на английски е напечатано наопаки, но то може да се чете, ако човек погледне надолу към корема си. Във всеки пояс има по една свирка, батерия, която в морската вода автоматично задействува фенерче, светещо една нощ, има багрило, което да оцветява морето около нас, за да може спасителните самолети да ни открият. Освен това приготвяме и нашата малка гумена лодка. Във водата тя сама се надува. Към нея Михаел привързва една чанта с хляб, няколко ябълки и пакет кекс. Той поставя в нея също един димящ патрон и няколко брикети от някакво вещество, което уж прогонвало акулите. С него се снабдихме специално от Америка.

После се издигаме над Картахена високо във въздуха и Испания остава под нас все по-малка и по-малка. Намираме се на височина 3300 м., но по-високо не бива да се качваме, защото въздухът става вече твърде рядък и напредването е много бавно. После обръщаме черно-белия нос на нашата „Патица“ право на юг, към открито море.

Това са точно триста километра, следователно ще летим най-малко час и половина. На картата това разстояние изглежда само един котешки скок. Обаче брегът скоро изчезва от погледа ни, виждаме само небе и вода. Но това не е синьото, лятно Средиземно море, а сива вода с температура може би десет градуса. Ако човек плува в нея, след един до два часа ще се вкочани от студ и ще изгуби съзнание. През това годишно време не се вижда нито един кораб наоколо. Изведнъж се вслушвам в бръмченето на мотора и ми се струва, че то става малко неравномерно. Несъзнателно поглеждам към Михаел. Свикнал съм от години насам все повече да имам доверие в него. Също така зная, че когато той кормува, всичко е в ред. Михаел гледа право напред през образувания от витлото кръг, към сливащата се граница между небе и вода. Около очите му все още няма бръчки. Както винаги, кичур коса пада над челото му и, както винаги, на темето му стърчи снопче коса право нагоре. Това снопче открай време не може да се слегне — още оттогава, когато косичката му беше съвсем руса и Михаел като дете се разхождаше с нашия вълк Джингис.

Изведнъж едно задавяне, няколко хъркания и моторът спира. Като че в същия миг спира и сърцето ми. Как ще се измъкнем от тази „ламаринена патица“, ако трябва да скочим във водата? До мен отдясно над вратичката има чернено боядисана и пломбирана с телче ръчка. „Отваряне на вратата при авария“ — пише там.

Михаел натиска копчето на спомагателната помпа. Чува се бръмчене. Тя впръсква със сила бензин в мотора. Той отново се запалва. Може би бе прекъснат само за пет-шест секунди.

Но това бяха дълги секунди.

Над морето не се решаваме да изключим спомагателната помпа и да проверим дали моторът може сам да всмуква бензин. Не разменяме нито дума, докато стрелката на радиокompаса не улови дължината на вълната на Оран, докато не се показва крайбрежието на Северна Африка и започна твърде бавно да се приближава към нас.

Над Оран висят три големи тъмни облака. От всеки един в широк фронт се изсипва дъжд над земята. Къде е летището? Това, към което се насочваме, се оказва военен учебен плац. На другите писти стоят военни самолети.

Ние кръжим на два пъти в големи дъги над низината, в която се е проснал Оран. Това там трябва да е летището! Оглеждам се на всички посоки, за да не се сблъскаме с друг самолет, който се кани да кацне. Михаел следи чрез радиослушалките на ушите си указанията на диспечера от командната кула. Той съобщава откъде идва вятърът, силата му на земята, за да може самолетът съответно да се приземи срещу вятъра. Съобщава дали вече може да се слиза, или трябва да се чака, към коя писта за кацване да се насочим и други подобни. Такъв чужд глас мъчно се разбира, още повече че всички съобщения са съкратени и се дават в цифри, числа и кодове и според международната конвенция по цял свят на английски език. Но тук, в радиослушалките, боботи френски.

Докато ние, както се казва, с пот на челото завиваме към определената ни писта и плавно се спускаме надолу, съвсем неочаквано се обажда един глас от командната кула, сега пък на английски: „How do you pronounce your name? — Как всъщност произнасяте името си?“

Щом се казваш Гжимек, трябва да си вече свикнал с този въпрос. В Америка или във Франция често ни уверяваха, че англичанин или французин просто не можел да произнесе това име. В такива случаи успокоявах хората, че и немец също не може. Но този въпрос тук във въздуха ми дойде съвсем неочаквано.

Вече над хиляда години Оран гледа от бреговете на Африка към Испания. Двеста и осемдесет години градът е бил под испанска власт, после четиридесет години под турска, а от 1831 г. под френска. Шофьорът на таксито, който ни закара от аерогарата до града, беше французин. Но самият той още не е видял Франция. Баща му и дядо му също са родени в Северна Африка. Така живеят два милиона французи сред седем милиона алжирци.

— Сега в Оран е съвсем спокойно, няма вече въстания — успокоява ни шофьорът французин, като в същия миг само на косъм избягва сблъскването с едно тежко натоварено магаре.

На другата сутрин чета във вестника, че следващата кола, която тръгнала от летището за града половин час след нас, била обстрелвана и имало четирима ранени. Всички хотели са препълнени с бежанци от провинцията и с офицери, така че ние сме доволни от това, че намерихме в един третокласен хотел, притежателят, на който е мавър, една неотоплена стаичка зад кухнята.

Портиерът просто е факир. Докато Михаел преговаря с него, той съвсем незабележимо помете със своя широк ръкав от масата един туристически чек. Когато след това синът ми с усмивка се навежда да го прибере от пода пред тезгяха, тази „хартийка“ я нямаше. Тя се намира вече в чекмеджето под една книга...

Със своите 260000 жители, с многоетажния си гараж и небостъргачите си Оран ни изглежда съвсем спокоен. Портиерът обаче ни съветва в никой случай да не сядаме в кафене с прозорци към улицата. Твърде често хвърляли вътре бомби. Действително това е един „мирен“ град.

Нашата „летяща зебра“ се опита да прелети Алжир, но все още висят навсякъде черните дъждоносни ариергарди на голямата въздушна депресия. Те стават все по-гъсти и се спускат все по-ниско, докато и долината, над която летим, изведнъж се оказва покрита с облаци. Но ние успяваме тъкмо навреме да се върнем назад.

Един автомобил може да даде заден ход, за летеца обаче една задънена улица значи смърт. Не един е загинал в такава долина, щом не е успял да се издигне по склона нагоре, тъй като междуременно долината се бе стеснила така, че не оставаше място за завиване.

Сега се опитваме да летим край брега ниско над морето, но и тук разкъсани облаци се спускат все по-надолу, като опират тук-там в пенещото се море.

Обезкуражени се приземяваме след час и половина отново на летището на Оран. Чиновниците в сградата зад гъста телена мрежа поклащат глави: „Но вие трябваше да останете поне на триста метра над планините! Имали сте щастие, че не са ви обстрелвали. Само преди три седмици един го свалиха“.

На другата сутрин „почтително“ отбягваме опасните планини. Летим малко по-навътре над морето и виждаме какво поражение е направила депресията, която най-сетне се изтегли на изток. Има отвлечени мостове, разкъртени шосета, наводнения. По планини и

хълмове не се вижда нито *едно* по-едро животно. В миналото моряците още от морето откривали тук антилопи и дори лъвове. Лъвове се срещали още през 1892 г. по планината Идъф, край алжирския пристанищен град Бон, който се намира хей там насреща. Последните твърде кротки лъвове в Мароко са живели до 1922 г. Тези черногриви берберски лъвове са били най-красивата раса лъвове в цяла Африка. Лъвове, в чиито жили тече тяхната кръв, има все още в някои зоопаркове.

Понякога трябва да летим през краткотраен дъжд. Михаел е за преминаване, а аз съм за заобикаляне. Това се дължи на нашите места в „Патицата“ ни. Вратичката над мен не се затваря плътно. Не може и да се запуши, защото бръснещият вятър, образуван при летенето, набива със сила водните капки във фугите, дори и през порестата гума. Ето защо аз трябва да държа една кърпа над главата си и от време на време да я изстисквам. От това ми изтръпва ръката и в края на краищата водата пак тече във врата ми, докато откъм страната на Михаел все още няма пролука...

Така преминаваме Алжир по цялото крайбрежие до Тунис, след това завиваме на юг. Измъкваме се от дъждовния „казан“ на Европа. Нека въздушната депресия мине над Италия и сетне да поръси и Балканите. Ние летим нататък, където грее слънце и никаква дъждовна пералня вече няма да ни спре.

На летището в Триполи и друг път сме чакали по цял час нощем, когато сме пътували с голям пътнически самолет за Африка. По вратата на хангара от гофрирана ламарина все още личат дупките от куршуми от времето на Ромеловата война в Африка. Книжните пари на новото кралство Либия носят лика на стария симпатичен крал Идрис ел-Сенуси, който е с фес на главата, но не може да се разбере колко пиастри струват те, защото са напечатани само арабски цифри. Ние, както е известно, също пишем с „арабски“ цифри, но същинските арабски цифри са съвсем различни от нашите.

Сега искаме сякаш с вълшебно килимче да наваксаме изпуснатото разстояние. Нашата послушна „зебра“ не се задъхва лесно. Но ние сме монтирали пред двете задни седалки и още един голям допълнителен резервоар. От него можем да вкарваме с малка ръчна помпа бензин в двата резервоара, които се намират вдясно и

вляво в носещите криле. Ето защо можем да летим без прекъсване до Тобрук, а може би дори до Александрия в Египет.

По въздуха бързо се напредва, а само на омразните летища човек е принуден да се мотае. Все същата война с формалностите: първо да се потърси автоцистерна и да се напълнят нашите бензинови резервоари. След това идва митницата. После посещението при метеоролозите, които ни доверяват какъв вятър и каква облачност може да се очаква при по-нататъшния ни път. И най-сетне трябва да се изкачат стъпалата към командната кула. Там се попълва напечатан формуляр с данните за маршрута и се представя за заверка.

Като крайна цел вписвам „Тобрук“, но всемогъщият диспечер казва, че там имало само военно летище. Той зачерква „Тобрук“ и отгоре написва „Бенгази“.

Остава още да се платят таксите за приземяването, да се попълни чек за бензина, но за по-малко от два часа не можем да се справим с всичко това, макар че с Михаел си поделихме задачите. Когато с въздишка на облекчение отново висим във въздуха, установяваме обикновено, че сме забравили да се нахраним. Тъй като жена ми не е с нас, чувствавам се задължен да полагам за Михаел малко майчини грижи... Потупвам го по рамото и му пъхам хляб и сирене в ръката. Хлябът е станал малко твърд, защото сме го купили още в Марсилия. Михаел поклаща глава.

Това го е наследил от майка си — всяко вълнение го удря в стомаха. А при този дълъг полет той действително се вълнува, макар че се прави на съвсем спокоен, но все пак от една ябълка не се отказва. После открехва малкото прозорче от плексиглас, което от лявата му страна е врязано във ветробрана. Огризката от ябълката пада дълбоко долу върху хубавото асфалтирано шосе, построено на времето тук по крайбрежието от италианците. Оттам нататък е пустиня, само пустиня. Едно огромно царство от пясък — Либия.

Шосето е безлюдно. На всеки няколкостотин километра забелязваме някой самотен военен камион. Няма селища, само тук-там се виждат шатри на бедуини. А точно след всеки петнадесет минути летене виждаме четириъгълна странноприемница — всички еднотипни. Преди доста години съм срещал в едно илюстрирано списание снимки на тези изящни пустинни хотели.

Натискам лоста и се спускаме ниско над тях. Сега тук живеят бедуини, в двора има цели планини от празни варели. Изпод верандата изскачат кози.

Тъй като спомагателната помпа отново стачкува, трябва да си изберем място за кацане, за да можем да прехвърлим бензина с бидони от допълнителния резервоар горе в крилете. Според нашата аерокарта би трябвало край „Марбл арч“ да има спомагателна аерописта. Това не е селище, а, както самото име ясно показва, една арка. Една грамадна арка от бял мрамор, която Мусолини издигнал в чест на „самия себе си“ край крайбрежното шосе. Съвсем близо се намира едно старо летище от последната война, построено навярно от германците. Ние се спускаме ниско и летим три метра над широките асфалтирани писти. Те са се напукали и от пукнатините стърчат гъсти снопчета трева. Наоколо се намират развалини от сгради и от военни клубове. Кой ли е живял тук? Кой ли е загинал тук?

Приземяваме се върху една част от писта, която все още е доста гладка. Близо до нея бедуини пасат стадо едногърби камили. Те отиват да подкарват две магарета и всички ние тръгваме подир дългоухите към една барака от гофрирана ламарина. Каква изненада — това действително е бензинов склад. На старите вермахтови бидони е написано с блажна боя, както е редът: „Напълнено през май 1956 г.“. Следователно от година и половина това самолетно гориво стои тук, край забравената триумфална арка на Дуче. Магаретата пренасят бидоните до нашето „Патенце“. Сметката за бензина впрочем ни бе представена една година по-късно във Франкфурт заедно с дузини други сметки от дванадесет различни страни.

Колко време остава още до залез-слънце? С пръсти човекът ни изяснява, че то е около два часа. Когато обаче отново сме във въздуха и още веднъж проверяваме в аеросправочниците, се оказва, че в тази местност слънцето изчезва много по-рано зад хоризонта. Ние летим, летим, но червеното кълбо се спуска все по-бързо надолу към пустинята.

За номадите там долу слънцето отдавна е залязло. И при нас се здрачава, когато вече радиокompасът сочи Бенгази. На аеродрума осветяват пистата нарочно за нас. Като две огърлици от перли светят дългите редици на напълнените с масло лейки, от чиито гърла се издигат пламъци.

— Who is the Captain? — Кой е капитанът? — строго ни питат от командната кула. А после още по-строго къде сме били. Мустакатият шотландец не иска да повярва, че сме се забавили в Марбл арч.

— Щом вашият самолет може да лети с 220 км в час, защо в Триполи сте писали в пътния лист, че ви трябва до нас, до Бенгази, седем часа? А всъщност дотук са нужни само четири!

Ясно е, те подозират, че нарочно сме посочили невярно време за летене, за да можем тайно да шпионираме в страната.

Смутени ние лягаме да спим в разкошния хотел в Бенгази. Заспивайки, на Михаел му идва наум, че когато в Триполи диспечерът от командната кула е зачеркнал „Тобрук“ и написал „Бенгази“, не е поправил за колко време ще стигнем там.

При прелитането над Киренайка, Михаел и аз се сменяваме на кормилото и същевременно оглеждаме дали ще видим животни. Но тук пасат само камили. Освен няколко птици други животни няма. Това, че тази страна сега е зелена, се дължи на последната война. Заедно с фуража за конете тук било пренесено семе от една трева, наречена „*Oenopodiaceae*“, която иначе расте само в австралийската полупустиня. Когато танковете вече се покрили с ръжда, най-напред се раззеленило около Ел-Аламейн, после плодородният килим, някъде висок до два метра, се разстлал вляво и вдясно надлъж по крайбрежието и навътре в Египет към делтата на Нил, а също и към вътрешността на страната. Новият *зелен живот* успял да пусне дълбоки корени и могъл да се пригоди към средиземноморския климат, тъй като най-напред поникнал между злоещите минни полета, създадени от италианци, германци и англичани, простиращи се от брега на сто и петдесет километра навътре в страната.

И досега още мините дебнат тук и никой не смее да припари край тях. Живата трева обаче отдавна е прехвърлила, зоните на смъртта.

Но това е единственото хубаво нещо, което войната е оставила тук след себе си. Под нас безкрайно се низят окопи, опожарени къщи, укрепления, една железопътна линия, по която на цели хиляда километра не минава влак, военни гробища. Хубавото асфалтирано шосе свършва до египетската граница. В замяна на това пък морето е великолепно светло тюркоазеносиньо и ние се носим над млечнобелия прибой.

В нашия живот рядко има моменти, когато да се чувствуваме напълно щастливи и да нямаме никакви желаниа. Този е един от тях. Ние двамата сме така сами между стъкленосинята вода и стъкленосиньото небе, двама мъже — единият пред, а другият отвъд разцвета на живота. Имаме и еднаква цел. На младежките ръце на Михаел, които лежат косо пред мен върху управляващия лост, жилите на „жизнената зрелост“ едва започват да изпъкват. Тези ръце ще продължават да работят, когато моите ще бъдат все по-уморени. Малко са мъжете, които знаят, че тяхното дело ще остане в такива топли, добри и приятелски ръце.

Лесно е да се кацне в Александрия, защото цялото летище е на наше разположение. Големите въздушни линии сега заобикалят около Египет и затова тук се намират само няколко самолета „Мисреър“. При приземяването към нас се приближават бавно пет кучета и в сериозна поза застават пред самолета. За беда ние пристигнахме тук тъкмо на мохамедански празник, когато ресторантът и валутните бюра са затворени. Митничарите обаче ни услужиха с пари за таксито до хотела.

Но служебно те са много строги. Питат ни за валута и аз с готовност слагам на масата всички останали от Германия, Швейцария, Франция, Испания, Алжир, Тунис и Либия пари, събрани в джоба ми. Преброяването им става много сложно. Накрая любезните митничари ми връчват един дълъг, написан на арабски език документ, аз вдигам ръце и се подписвам.

Един сръчен египетски монтьор отвъртва филтъра на мотора ни — той е пълен с метални частици. В Оран са ни налели нечист бензин. И сега тези „песъчинки“ са протрили буталата на ръчната помпа на допълнителния резервоар. За щастие предфилтърът на мотора е задържал металните частички. Веднага си купуваме собствена фуния и специална кожа. Оттогава никога вече не сме се отдалечавали от нашето „Патенце“, когато други хора са го зареждали с бензин. Моторът ни след това работи триста часа, без нито веднъж да се „закашля“.

Монтьорът ни казва смутено, че няма право да ни даде авиобензин, защото 80 октанов бензин, какъвто ни трябва, може да ползват само египетските въздушни войски. Аз бързам по каменните стъпала нагоре при военния комендант на летището. Показвам му

официалните сведения на египетските власти, поместени в различни аеросправочници, за международно въздухоплаване, издадени в цял свят. Според тях на египетските летища можело да се купи свободно всякакъв вид бензин. Майорът взема сам телефонна връзка с военното министерство в Кайро, но то разрешава продажбата само в долари. А такива ние нямаме и не ни остава друго, освен да долеем в резервоарите автомобилен бензин, което ни е особено неприятно. Рано излетяхме от Александрия. Сега летим нагоре по р. Нил към Луксор и установяваме, че Египет наподобява лунен пейзаж. Скали, пясък, пак скали, пак пясък, догдето стига погледът — ни дърво, ни лист, ни стръкче трева. Само една тясна ивица се врязва в необработваемата пуста земя и я пресича от север на юг, една ивица земя, зеленееща и благодатна. Това е речното корито на р. Нил със своите плодородни брегове. Но ивицата е тясна, тя остава зелена само на три километра от двете страни, а после целият живот отново рязко се прекъсва и пустинята я огражда без преход.

Аз дърпам лоста за управление, самолетът се издига, погледът обхваща по-голямо пространство, безкрайната каменна пустиня е така печална, че просто ти притиска дъха. Ние оставаме над р. Нил. Щом се спуснем по-ниско, лодкарите ни махат от своите платноходки. Техните грамадни кафяво-жълтеникави платна ни приветствуват отдолу.

От Кайро до Луксор се пътува дванадесет часа с влак. От прозореца на вагон-ресторанта пътникът може да получи впечатление, че пътува през зелен, плодороден рай. Ние минаваме това разстояние за два часа, като при това се запознаваме с всичките грижи на Насър.

На митническия чиновник в Луксор му липсват две копчета от униформата. Това толкова малко го смущава, колкото и нас, и ние с удоволствие приемаме поканата му да прием по чаша кафе. Вечерта правим една разходка до храмовете на Карнак, после се изкъпваме в хотелската стая, а по-късно прием с любезния чиновник египетско вино. Той е в добро настроение и оживено разказва, но на другата сутрин самият той си има големи грижи.

Нашите пари не били в ред — твърди той и жестикулира. Оказва се, че ние имаме няколко француски франка в повече, а в замяна на това пък либийските пиастри са по-малко. В документа, който подписах слепешком в Александрия, съдържанието на моите джобове

бе вписано неточно с няколко пфенига. Но и тази работа се уреди. След един час най-после можем да отлетим.

Това беше само малък инцидент, но ние се ядосахме и тъй като и този път не получаваме авиобензин, сърдим се на страната на фараоните. За да ни се изпари ядът, ние като две невъзпитани хлапета кръжим ниско над Нил и разглеждаме фараоновите гробници съвсем отблизо отгоре. Това обаче е против предписанието и ето че радистът от командната кула от Луксор ни се обажда. С любезен тон той ни ругае през ефира да се пръждосваме на 700 м. височина.

Добре де, махаме се!

След почетен кръг над Асуанския язовир ние кацваме за малко в Уади Халфа, точно на египетската граница, но вече на суданска територия.

Египет остава зад нас и ние летим нататък на юг, после се отклоняваме от р. Нил, към която се придържахме, и се осмеляваме да навлезем в Нубийската пустиня. Така за три часа пресичаме най-големия завой, който Нил прави по своя път през Африка. Това наистина е пустиня, каквато я рисуват в детските картинни книжки. Тук няма нищо друго, освен жълт пясък. Нито камък, а още по-малко стрък трева.

Ние никога не бихме се решили да летим тук, ако нямаше железопътна линия, която някога лорд Киченер наредил да бъде построена, за да воюва срещу Махди. На всеки сто километра се намира гара. Тези гари приличат на малките къщички — играчки на детската железница, които са поставени до нея на голия под в стаята. Всички спирки си приличат. Веднъж срещаме влак, спускаме се пониско и всички пътници ни махат от прозорците. Повече от един път седмично едва ли пълзи влак през това пясъчно море.

Реката Нил, която най-сетне срещаме отново, е вече по-тясна, а и растителността на зелените ивици по бреговете ѝ става все по-рядка. В замяна на това пък далеч нататък в пустинята започва тук-там да се мярка зеленина. Издигаме се по-високо, за да можем по видимото на хоризонта изпарение да открием следващия завой на Нил и да се насочим пряко на там. Двадесет минути преди залез-слънце кацаме в Хартум.

На другата сутрин съм в Омдурман, на отсрещната страна на Нил, и стоя пред джамията — мавзолей, където е погребан великият

Мохамед Ахмед ел Махди. Джамията е украсена с разноцветни електрически крушки. Противникът му — англичанинът Гордън Паша, на статуята е възседнал камила от бронз. Когато Махди със своите яростни дервиши превзел Хартум, Гордън бил убит и главата му набодена на дълъг прът. Едва четиринадесет години по-късно, през 1898 г., лорд Киченер в бой при Омдурман, в който участвувал и младият Уинстън Чърчил, победил привържениците на Махди. Старият опожарен град после отново израснал и процъфтял като модерен град. Днес десет хиляди дървета хвърлят сянка по неговите улици, в една местност, където по-рано не е имало никакви дървета.

Статуята на Гордън като ездач на камила си има своята съдба. Най-първо тя стояла на площада „Св. Мартин“ в Лондон. При изпращането ѝ през 1902 г. за Хартум тя се хлъзнала и трябвало да я извадят от дълбоките води на р. Темза. Същото се случило няколко седмици по-късно в Нил, а и на мястото, където стои сега, веднъж едва ли не потънала в земята. В Хартум се разправя един анекдот за този паметник. Един от бившите английски чиновници правел със сина си редовно всяка неделя след черква една разходка до паметника на Гордън. Всеки път двамата стояли пред него една минута почтително и мълчаливо. По-късно момчето било изпратено на училище в Англия и оттам писало писмо, че в Лондон било много хубаво, но на него му липсвали празничните разходки с баща му до статуята на Гордън. „Кажи ми, татко, как се казва всъщност този чичко, който е възседнал Гордън?“

Така изглежда обширната египетска страна — една пустош без дърво и без храст, като се изключи тясната ивица край р. Нил.

Само самотната жп линия, която пресича най-големия завои на р. Нил, ни насърчи да прелетим безкрайното жълто пясъчно море на Нубийската пустиня.

Тъй като все още липсва географска карта на Серенгети, за нас не беше лесно да разграничаваме участъците за преброяване.

Хипопотамите в кратера Нгоронгоро само нощем може да се срещнат сред степта по-надалеч от езерото.

Посещавам моя черен колега във великолепния зоопарк в Хартум, където много животни се движат свободно и кротко по тревистите площи между посетителите. И както обикновено става, разговорът ни стига и до въпроси, засягащи нашата професия.

Михаел междувременима има ядове със самолета. Когато ние горди с нашия нов тип самолет искахме да демонстрираме на англичаните нашата „Патица“ в съвсем бавен полет, моторът застрашително се нагорещи; стрелката сочеше почти крайната точка. Ние се стъписахме, но авиоинженерите ни показаха после останките от три малки самолета, които имали същия американски Лайкъминг мотор, на които при пробните полети в Хартум се случило нещо много по-страшно — те изгорели напълно. Охлаждането на мотора не е достатъчно в тази непоносима жегата. Ако Михаел не беше внимавал, нашето пътешествие щеше вече да е завършено. Поръчахме телеграфически в завода в Германия допълнителен охладител, който ще закрепим под мотора. Ние поискахме той да ни бъде изпратен в Източна Африка, като се заричахме, в тази горещина в никой случай да не летим бавно. Не, не бива никак да рискуваме, нашата голяма задача не трябва да се провали.

Не днес или утре, но след три-четири поколения може би много хора ще се радват, че някой в наши дни се е загрижил за животните на Африка. Кой се интересува днес, че някога в Италия гибелините и

гвелфите са си вгорчавали живота, че във Франция преди четири века десетки хиляди хугеноти били избити, а други били изгонени към Източна Прусия? През 1866 г. млади ханOVERци трябвало да се бият като войници във войната срещу пруския крал и да загиват, а техните братя през 1810 г. са се били за същия крал срещу Франция. Повечето от националистическите и мирогледните цели, за които хората все отново и отново трябва да страдат и умират, са тъй преходни. Природата обаче остава вечно важна за нас. Дали след сто години все още гнута ще тъпчат степите и дали леопардите ще реват нощем, това все пак ще има известно значение за хората тъкмо поради това, че те все повече ще бъдат обречени да живеят в огромни бетонни градове.

Първите седем жирафи, които срещаме на открито, ние поздравяваме с почетно ниско кръжене. Грамадната гърмяща птица не ги плаши. Те може би действително ни смятат за летяща зебра. Не бягат, само са се спрели и учудено протягат дългите си шици към нас нагоре.

Тук, край Бели Нил, липсва вече железопътната линия. Тя върви по течението на Сини Нил нагоре. Реката става все по-широка, разделя се на ръкави, големи водни площи се редуват със сочни зелени килими. Това са блатата, в които живее Абу Маркуб — „бащата на обувката“^[3]. Преди четиридесет години Бенгт Берг кръстосвал тук с параход, който с помощта на тръстикови туфи бил превърнат на плаващ остров. Берг за пръв път филмирал птици с „обувковиден“ клюн, но гнезда с малки и той не намерил. Никой европеец не е виждал още тази птица, когато мъти. Преди пет години получихме във Франкфурт от зоопарка в Хартум два от тези грамадни щъркела с безформени клюнове, които и днес още се чувствуват добре.

Водни козлии стоят по бреговете, а туземците карат пред себе си говеда. Те имат U-видно извити нагоре рога.

Така най-сетне стигаме до Джуба, столицата на най-южната екваториална провинция на новата република Судан. Още преди две години искахме да дойдем тук с кола от Белгийско Конго, тъй като арабското правителство ни бе поканило много любезно. Но точно тогава на това място бе избухнал бунт на черните войски срещу техните арабски офицери, които те избили. Европейците всъщност те не закачаха, но предпочетохме все пак да се върнем. Туристи изобщо

не могат така лесно да влязат в южната провинция, защото трябва да получават специално разрешение от правителството в Хартум.

Джуба всъщност е едно голямо село. В командната кула на летището, както и на другите судански летища, седи чернокож радист. Той ни разказва, че сутрин леопардите обичали да играят на малката писта за кацане, защото там е сухо, докато тревата още е напоена с роса, а към радиоуредбата човек трябва да се приближава много предпазливо, защото там пък отровните змии — черните мамби — обичали да лежат върху топлите тръби.

Правим кратка разходка из селото и ненадейно се натъкваме на същински концентрационен лагер с телени мрежи и високи наблюдателни кули с картечници. Един европейец ни заприказва. Той бил от две години тук, а по-рано работил в Омдурман.

— Страната не е спокойна — казва той, — черните племена не искат да бъдат управлявани от арабите, които някога са дошли тук, като ги ловили за роби. Поради това огромният затвор е пълен с политически затворници, като от време на време биват разстрелвани по двадесет до тридесет души.

Лекарят е немец. Той се чувства добре тук. Впрочем завчера в къщата му се промъкнала една отровна змия и неговите прислужници я насекли на парчета. Преди няколко дена един леопард задигнал през нощта една опитомена маймуна, която, вързана на синджир, седяла на дървото пред къщата. Коремният колан на животното бил намерен разкъсан на три парчета в градината. В хотела, където се настанихме, вчера един леопард също грабнал две кучета. В болницата, където през време на английското господство работели единадесет лекари, сега са останали само пет. Но очевидно е, че тукашните болни умеят по-търпеливо да чакат, отколкото ние, европейците. Хора със заклещени хернии вървят осем дена пеша, докато стигнат дотук, хранят се из пътя и въпреки това половината от тях остават живи. Неотдавна било докарано едно момче, което било промушено с копие през корема. Желязото пробило тънките черва на две места. Роднините на момчето не извадили копието, а само го закрепили, за да не се размърда. Така момчето било спасено.

Черните народи в Южен Судан, които преди време са били освободени от европейците, днес искат да имат самоуправление в

рамките на суданска държава. Но те все още съвсем не са цивилизовани и имат малко образовани водачи.

Днес рано излетяхме и освен по един сандвич нищо друго не сме яли, а вече е късно следобед. Съдържателят на малкия хотел, който е грък, ни успокоява. В седем и половина часа губернаторът на екваториалната провинция ще даде вечеря по случай бъдни вечер. Той любезно покани и нас.

Вярно, нали вече е дошла Коледа?

Това ние съвсем бяхме забравили. Миналата година Михаел и аз празнувахме Коледа също заедно далеч от родината, в Стенливил, Белгийско Конго. Но тогава бяха с нас и неговата, и моята жена и ние трябваше дори на бъдни вечер, според белгийския обичай, много да танцуваме, въпреки че и двамата сме такива мързеливи танцьори.

Келнерите негри украсяват ресторанта. Това не излиза скъпо, щом пред сградата може да се отрежат палмови клонки и с остри куки да се откъснат червените цветове, които цъфтят навсякъде по храстите. Коледната елха прилича на „дървото на живота“. Тя е донесена с пътнически самолет от планините на Белгийско Конго. Украсяването става по английски обичай с разноцветни електрически крушки, книжни гирлянди и балончета.

Ние седим пред празнично наредената маса. Става осем часа, осем и половина, но гостите ги няма. Съдържателят ни успокоява и слага две уиски на масата. Въздухът е влажен и термометърът се е покачил на четиридесет градуса. Радиото предава музика от Омдурман. Пеенето е гъгниво, звуците на цигулката са пронизителни, което за нашите уши звучи нехармонично. Всичко е в много бързо темпо и продължава с часове. Постепенно почваме да се дразним.

Празничната компания навярно е още на литургия — мисля си аз, — но когато най-после пристигна, оказа се, че всички са били вкупом на кино. Губернаторът и заместникът му са чернокожи, на около петдесет години, в безупречни бели смокинги и с добри маниери. Техните европейски гости са предимно гръцки търговци, без вратовръзки и повечето от тях носят ризи с къси ръкави, но дамите са с вечерни тоалети. Според листа за менюто сервира се супа „а ла Назарет“ с доста черен пипер, после коктейл „а ла Витлеем“ с плод в него, подобен на череша. Пуйката е страшно жилава и едва се дъвче.

Губернаторът прави впечатление на същински джентълмен. Той се държи на положение, но с учтива усмивка слуша бърбенето на своята млада дама на трапезата. Тя му се оплаква, че би било по-добре Коледа да се празнува в гранд хотел в Хартум, а не в малката Джуба. Изглежда, че това е местната красавица. Пудингът се полива с ром, който пламва в синкави пламъчета. Той е сладък и втестен. За моя изненада в тестото са сложени малки судански монети и две от тях неочаквано се оказват в устата ми. А досега дори и в ръката ми те не изглеждаха особено апетитни.

До мен седи един швейцарец. В Хартум той трябвало да чака шест дена, докато получи разрешение за Джуба. Вече е от осем дни тук, но нито може да излезе извън селото, нито да продължи пътуването си, защото преведените за него пари още не са пристигнали. Такси тук също не може да се намери.

В ъглите на помещението са сложени големи букети от крещящо пъстри книжни цветя. Те са така оцветени, че просто ми изглеждат като съвършена безвкусица. Михаел обаче намира, че това са типични африкански цветя, а природата не може да бъде без вкус.

Англичаните празнуват Коледата така, както ние карнавала, и суданците са възприели това от тях. Всеки от нас получава по една книжна шапчица, която трябва да постави на главата си. Черният губернатор намира, че на Михаел много му отива. След това ни дават гърмящи бонбони^[4], шепя книжни серпентини и изкуствени яркочервени хортензии от папиемаше. Някои от гръцките гости смятат за духовитост да потапят книжните топки първо във винената си чаша, преди да ги хвърлят на главата на седящия срещу тях. За беда мокрите топки боядисват така снежнобелите смокинги на губернаторите и оставят по тях грозни петна. Отдавна съм издърпал до врата си покривката на масата за прикритие и се чудя колко спокойно и любезно се усмихват двамата губернатори, докато смокингите им се похабяват. Едва когато някои от европейските гости започват да замерват другите с банани, те учтиво им се отнемат.

След полунощ крайно уморени се прибираме с Михаел да спим в един павилион в парка. Над нас, на тавана, се върти бавно огромен вентилатор. Това беше значи нашата бърдни вечер. Сега ще трябва да се наспим хубаво в аванс, защото искаме на всяка цена утре да приключим нашето пътешествие. На другия ден летим през Уганда за

Ентебе на езерото Виктория, където зареждаме самолета с бензин, и веднага продължаваме пътя си над гористите планини до Найроби, столицата на Кения в Британска Източна Африка.

[1] „Бушбеби“, или „храсталаково беби“ — отнася се за малката полумаймуна маки, която авторите носят със себе си. — Б.пр. ↑

[2] Авторите са пътували по време на националноосвободителната война в Алжир. Всички имена, данни и преценки на авторите са от онова време. — Б.ред. ↑

[3] Абу Маркуб — арабско наименование на китоглавата чапла. — Б.пр. ↑

[4] Отнася се за особени бонбони, увити в специална хартия, в която е поставен гърмящ живак. Щом бонбонът се развие, той „гърми“. — Б.пр. ↑

В КРАТЕРА НГОРОНГОРО

Ето ни тук. На десет хиляди километра от Франкфурт, в Източна Африка, в областта на езерото Виктория. Приблизително на същия меридиан, на който се намира Ленинград, и на паралела на Амазонка в Бразилия. Четиристотин километра южно от екватора; толкова е отдалечен и Кьолн от Бремен. Пристигнахме благополучно, моят син Михаел и аз, но се чувствуваме малко недобре. Ще се справим ли наистина със задачата, с която сме се нагърбили?

Трябва да изследваме Националния парк „Серенгети“ в Танганика, голям 12500 квадратни километра. За гигантските африкански мащаби това не е много — само петорно повече от площта на Саарската област или почти колкото Шлезвиг-Холщайн, една двадесета част от Западна Германия. Но границите на този парк не могат да се видят на самото място, защото те съществуват само на картографските скици, върху хартия. Все пак той е дълъг двеста километра. На места теренът е на хиляда и двеста метра над морското равнище, а някъде и на три хиляди метра. Едно-единствено „шосе“ минава през него, и то само до половината. Освен това три месеца през годината то става непроходимо, дори и за всъдеходни коли.

А при това този пущинак съвсем не е рядко населен. Жителите му могат почти да се сравняват по численост с някои европейски държави: в книги и в проспекти се пише, че там живеели над милион. Разбира се, не хора, а четириноги, като се започне от слонове и се стигне до газели, големи като кози, без да говорим за по-малките животинчета. Серенгети е последният кът в Африка, където се срещат все още огромни стада диви животни, които тъпчат степите, както някога морето от бизони — зелените вълни на прериите на Северна Америка. Тук живеят най-много и най-красивите лъвове. Двамата още от Франкфурт сме си изработили план как да преброим все пак това гъмжило и да открием откъде идват тези огромни армии и накъде отиват. Но в Африка никога не е било опитвано подобно нещо. Действително ще успеем ли? Най-напред имахме план да заснемем цялата местност с аероснимачна камера, после да съединим снимките и като на географска карта да

преброим всички животни. Едно гну обаче ще излезе на една такава всеобхватна снимка само като малка точка. Когато човек иска да различава гнутата от зебрите, а зебрите от газелите, самолетът трябва да лети на височина под хиляда метра и да се обхване много голяма площ в един кадър. А това ще рече, както изчислихме с огорчение посредством въздушно снимачните таблици, че трябва да направим петдесет хиляди серийни снимки. Това би струвало, макар да бихме извършили всичко това сами, над 250000 западногермански марки... А толкова ние не сме получили за нашия филм. Следователно ще трябва още по време на летенето да броим от самолета.

За да се убедим дали това ще е възможно и дали ще бъде точно, опитваме най-напред в една зоологическа градина, където животните са заградени, така че няма опасност да избягат, докато ги преброяваме.

Това е, между впрочем казано, най-големият зоопарк в света. В него живеят девет хиляди едри животни. Обиколните му стени, в които няма никакъв отвор, са високи шест-седем метра. В този парк би се поместил удобно целият Берлин с околността си. Това не е нищо друго, освен един огромен угаснал кратер, най-големият на нашето земно кълбо кратерът Нгоронгоро. Тук долу, където някога е клопочила лава, сега се простира огромно, оградено със стръмни кратерни стени зелено пасище.

С това, което виждаме сега от въздуха, решаваме да се запознаем най-напред долу на земята, защото не е толкова лесно от птичи поглед да се разпознаят животните едно от друго. Затова тръгваме от Аруша с нашия всъдеход по хубавото, в първата половина дори асфалтирано шосе и стигаме за четири часа до платото на гигантския кратер.

Колата се движи през осеяна с храсти степ, край една планина, после надолу към падина и на другата страна отново нагоре. Колкото по-нависоко се изкачваме, толкова по-високи и по-гъсти стават дърветата, докато навлизаме съвсем в гора. Горе на ръба на кратера на известно разстояние няма девствена гора, ние поглеждаме на дясно.

Михаел се сепва като изплашен, спира мотора и ние слизаме. Синът ми има навик, когато нещо му направи силно впечатление, да отметне глава малко назад и да разтвори широко ноздрите си. Аз също съм развълнуван. Двамата изказваме гласно възхищението си само тогава, когато има хора с нас, които очакват това. Тук можем да мълчим и да гледаме безмълвно едно от чудесата на нашата земя.

Размерите на тази огромна окръжност не могат да се опишат, тъй като няма сравнение за тях. Тук долу няма ни къща, ни нива, ни телефонен стълб, но малкото езерце там, отдясно встрани, е двойно по-голямо от езерото Мюгел^[1]. Ако ние двамата не бяхме летци, тук у нас би се появило желанието плавно да летим над стръмния склон на зеления ръб на кратера нататък през тази зоологическа градина, която творецът сам за себе си е създал.

Нощуваме при Гордън Харвей, един от двамата Game Warden на Националния парк. Game Warden ще рече дивечов надзирател, чиновник по опазването на дивеча.

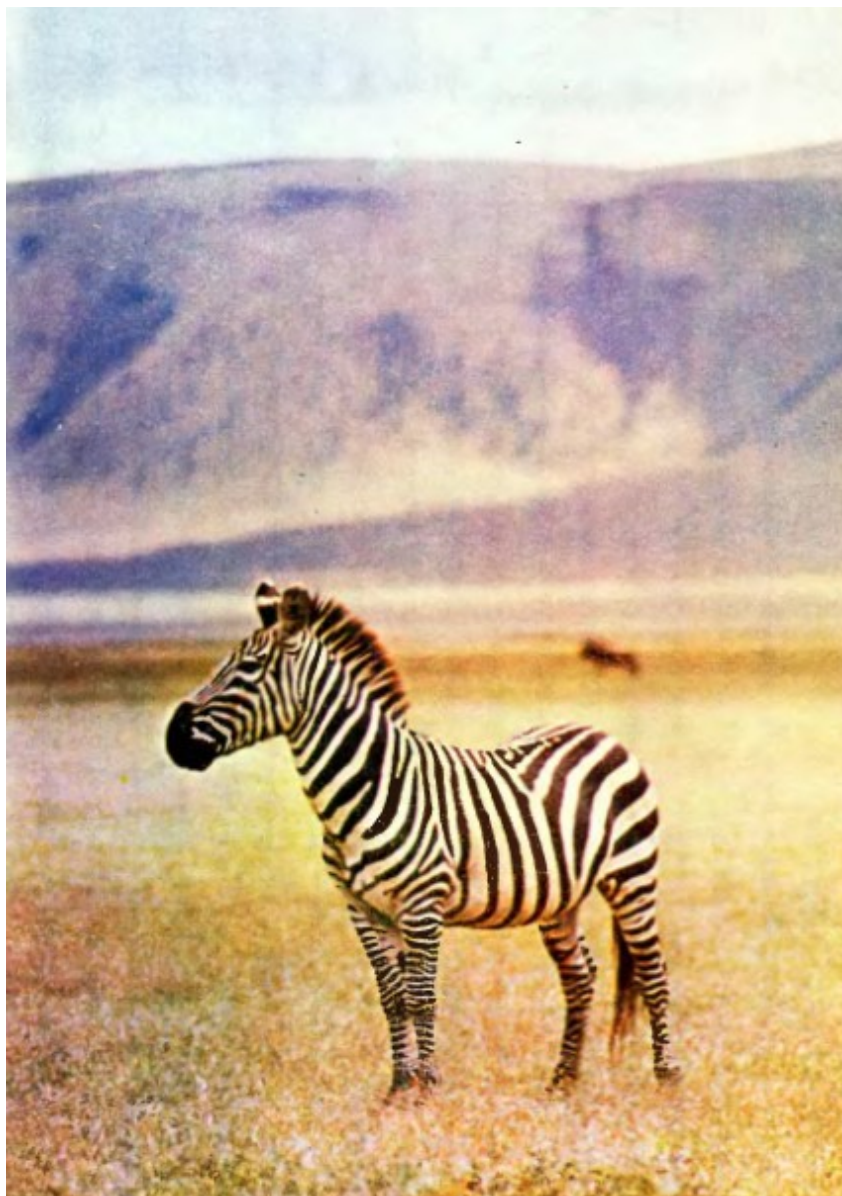
Градината около неговата къща е потънала в червени, сини и златисти цветя, от които пият нектар искрящи птици нектарки и хамелеони блестят със своя яркозелен цвят. Къщата на семейство Харвей се намира в просека на потъналата в изпарения гора. По стените на всекидневната личат тук-там влажни петна, които са неизбежни, но госпожа Харвей с лек щрих е превърнала тези петна във весели образи с очи, усмихнати бузи, къдрици и крайници. Така те са станали тръбящи ангелчета, които с надути бузички духат, и зебри, които препускат през облаците.

Когато сядаме на масата, негърът готвач на Харвей донася оцет и олио и обяснява: „Немците обичат да имат това към салатата“. Преди двадесет и пет години той работил при един германски фермер и гордо ни показва извехтялата и изтъркана атестация.

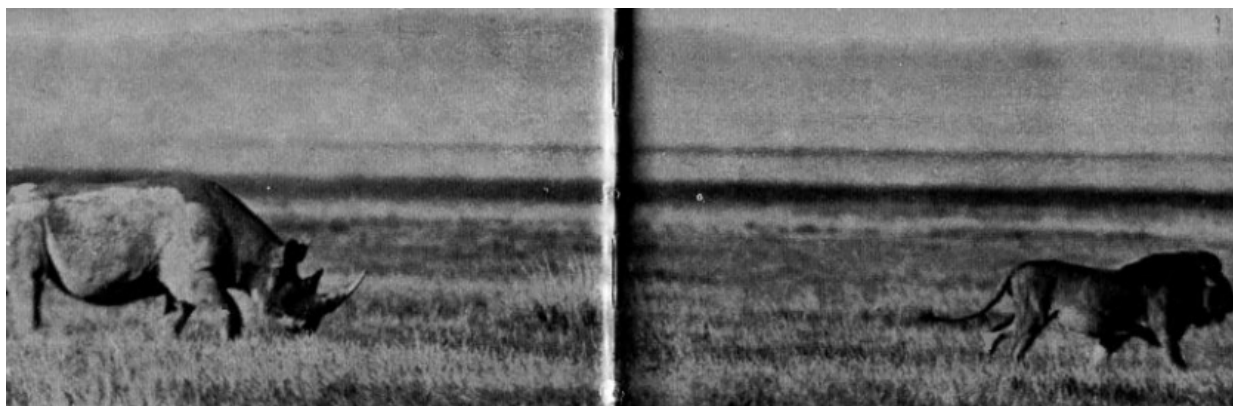
След вечеря излизаме още веднъж пред вратата. Там, в окрайнината на гората, стоят два мъжки кафърски бивола. Те преживят и ни гледат.

Привечер в камините е запален огън, при нас в спалнята също. Ние се намираме на височина 2700 м., почти толкова високо, като че ли сме на върха на Цугшпице^[2].

На другата сутрин нашата зебровидно оцветена всъдеходна кола трябва с часове да пъшка горе по ръба на кратера, където лека кола изобщо не може да мине. Трябва да изминем три четвърти от обиколката на кратера, диаметърът, на който е все пак двадесет и два километра, а на най-тясното място — седемнадесет. Едва на отвъдната страна стръмните стени стават по-полегати, така че там може да се слезе, като се правят много завои. Значи нужни са два часа и половина, за да се стигне шестстотин метра по-ниско — почти точно под бивака.

Ние преброихме 57190 зебри в степите на Серенгети.

Царят на животните е принуден да отстъпи пред още по-силния.

Колко ли гнута може да има на тази снимка? Тук са над петстотин животни.

Газелата на Грант е по-едрият от двата вида широко разпространени газели в Серенгети. Тя е наречена на името на английския природоизследовател Джеймс Аугустъс Грант, който пътувал из тези области и от 1860 до 1864 г. изследвал изворите на река Нил.

Най-сетне достигахме равнината на дъното на кратера. Огромни стада гну се разпръсват, без да бързат, на разстояние четиридесет — петдесет метра от колата, така че ние можем да минем между тях. Зебри галопират край колата и непременно трябва да пресекат пътя ни в пълен бяг, сякаш имат спортни амбиции.

Зад една падина лежи женски носорог с малкото си. Ние предпазливо се придвижваме на четиридесет метра. Двете животни бавно стават. Михаел спира колата. Те нито бягат, нито нападат, защото тук в кратера Нгоронгоро от десетки години насам стрелянето е забранено.

Аз добре зная как трябва да се постъпва с носорозите. Във Франкфуртската зоологическа градина успяхме да отгледаме за пръв път в Европа черен африкански носорог. Нашият женски носорог „Екатерина Велика“ позволява да го доим и ние можем в присъствието на майката да играем с малкото. Тя е почти толкова кротка, колкото крава, мъжкият обаче е малко по-склонен към нападение. А вие бихте ли се осмелили да се приближите сами до домашен бик на обширна ливада?

И кротката Екатерина веднъж неотдавна щеше без малко да ме прободее, защото не съблюдвах едно основно правило, което всеки селянин и всеки файтонджия смята за съвсем естествено и съобразява, когато има работа с животни.

Като минавам през зоопарка, често обичам да влизам между широките и тежки железни релси в помещението на Екатерина. Щом тя лежи и дреме, аз я погалвам по затворените набръчкани клепачи, което тя обича.

Една сутрин идвам пак при нея в обора. Минавам безшумно край почиващата Екатерина и не ми идва наум, че днес нося меки обувки с подметки от суров каучук и тя може да не ме усети. Когато стигам до ъгъла на помещението, който се намира зад нея, аз ѝ се обаждам. В следния миг Екатерина скача на крака, извъръща се бързо, пръхти и се спуска към мен с насочен рог. Извиквам ѝ на име. Тя ме познава по гласа и спира точно на една педя пред мен. Веднага става приветлива и вече може да ѝ се говори.

Това ми послужи за урок. Носорозите спят много дълбоко. Негърчетата масаи в Серенгети използват това, за да си играят с тях. Те дебнешком се приближават към спящия носорог и слагат камък върху гърба му. Следващият трябва да прибере камъка, което продължава, докато носорогът най-после се събуди. Разбира се, тази игра съвсем не е безопасна, но тя се нрави на масаите.

Искам да зная как ще реагира живеещият на свобода женски носорог, когато се приближава към него човек. Ето защо слизам от

колата и се запътвам към майката с детето. Ще нападне ли? Михаел наблюдава през телеобектива на камерата, който обичаме да използваме за далекоглед. Четирите фуниеобразни уши се извърщат към мен, малкото се скрива зад майката. Ако се съди по големината на нашите малки носорози в зоологическата градина, то е на около една година.

Остава още един метър, но аз не искам да се покажа страхлив. Крачките ми неволно стават все по-къси. После се чува пръхтене и женският носорог се втурва към мен. Само след миг Михаел почва да се смее. Причината за това е, че той видял върху матовото стъкло само свирепо хвърлящия се напред носорог и почти същевременно чул силното тръшване на желязната врата на колата зад мен. Според него трябва почти да съм хвърчал с дългите си крака. При това съм тичал още и в дъга около охладителя.

Впрочем женският носорог бе спрял няколко метра от колата. Сигурно бе доволен, че съм изчезнал, и се замъкна обратно при детето си. Ако действително би ни нападнал, то всъдеходната кола, в която спокойно могат да седят десет души, нямаше да получи никаква сериозна повреда. Носорозите не се нахвърлят с цялата сила на своите три тона срещу колата, а спират непосредствено пред нея и после я мушкат с рога си, от което може да се получи обикновено само вдлъбнатина в ламарината. Виждал съм хора, които са били смъртно ранени от кафърски биволи, но всъщност през време на пътуването ни още не съм чувал някой да е бил убит от носорог. Разбира се, все пак и това може да се случи някой път.

Може би хората ме смятат за малко пристрастен към дивите животни. Затова именно искам да припомня за немския пътешественик изследовател Оскар Бауман. Той е бил тук седемдесет години преди нас, през 1891 г., и открил близо до езерото Виктория езерата Маняра и Еяси и навярно е един от първите европейци, слезли долу в нашия гигантски зоопарк.

Тогава се пътувало съвсем иначе. Бауман питал в Аруша един масай за пътя към езерото Виктория. Когато се оказало, че човекът го знае, Бауман веднага наредил да бъде вързан със синджир около врата и да бъде пазен от един въоръжен аскар^[3]. Бауман описва своите преживелици тук в кратера по следния начин:

Ние почивахме един ден в Нгоронгоро и аз се възползувах от това да посетя няколко масайски села. Там ни бе оказан най-дружелюбен прием. Покрай оградата от тръни около нашия лагер се насъбраха междувременно тълпи от онези жалки фигури, които сега са характерни за масайската страна. Тук имаше жени, които приличаха на скелети, от чиито хлътнали очи прозираше безумието на глада, деца, които приличаха повече на жаби, отколкото на хора, войници, които едва можеха да лазят на „четири крака“, и тъпоумни угасващи старци. Тези хора ядяха всичко, умрели магарета бяха за тях пиршество, като не пренебрегваха дори костите, кожата и дори рогата на заклания добитък. Наредих да се даде на нещастниците толкова храна, колкото можехме да отделим, и добросърдечните ми носачи деляха дажбите си с тях. Но те бяха ненаситни, а и все повече гладни хора се мъкнеха. Те бяха бегълци от Серенгети, където гладът обезлюдил цели райони, и идваха като просяци при своите сънародници, които също едва имаха нещо да ядат. Ята крещящи лешояди ги следваха, очаквайки сигурната си плячка. От този ден нататък пред очите ни беше картината на бедствие, за облекчаването, на което едва ли можехме да направим нещо. Родителите бяха готови да ни продадат децата си срещу късче месо и когато отказвахме такава сделка, те съумяваха да скрият децата си около лагера, а самите те изчезваха. Нашият керван скоро гъмжеше от такива малки масайчета и трогателно беше да наблюдава човек как носачите се грижеха за тези нещастни „червеи“. По-силните жени и мъже използвах за говедари и така спасих доста от тях от гладна смърт.

На 21 март продължихме пътя си в котловината на Нгоронгоро. Станувахме в една красива акациева гора близо до езерото. Равнината пред нас приютяваше пак многобройни носорози, един, от които убих. Някои от моите хора също на няколко пъти убиха носорози по време на експедицията, защото ловът на тези животни никак не е толкова мъчен и опасен, както човек би си го представил от

описанията на професионални ловци. Преди всичко носорогът не е много плашлив и ако вятърът е що-годе благоприятен, човек може да се приближи спокойно на тридесет крачки до него, без той да се смути. Да улучиш носорог на разстояние от тридесет крачки не е нужно да си добър стрелец, а когато куршумът попадне в горната част на тялото или ако се стреля с малокалибрена пушка и куршумът се забие в главата му, животното обикновено веднага пада. Ако се рани на друго място, тогава то или побягва, и то толкова бързо, че преследването рядко се увенчава с успех, или пък се хвърля срещу ловеца. Този момент често се рисува твърде ярко от пристрастните ловци. Придружителите им обикновено побягват и само запаленият ловец удържа нападащия колос. Това звучи много страшно, а „нападащият колос“ всъщност е кажиречи сляп и достатъчно е ловецът да се отмести една крачка встрани и той ще профучи край него, после се спира и учудено извъръща глава и гледа ловеца, който сега спокойно и съвсем отблизо може да му изпрати втори куршум в тялото.

Тъкмо се бях оттеглил в палатката си, когато се чу изстрел. Всички хукнахме към оградата. Магнезиевата лампа, която винаги е готова за такива случаи, светва и двама съвсем голи масаи — бойци, които се опитвали да влязат в обора, бяха заловени. Сега действително трябваше да помислим за възможността от нападение, но нищо подобно не се случи вече. Само няколко изгладнели хора се приближиха към лагера, срещу които постовете, без да ги разпознаят, открили огън в тъмнината. На другата сутрин за мое най-дълбоко съжаление видях двама от тези нещастници да лежат пронизани от куршуми до оградата. До тях стоеше висок много слаб старец с рошава побеляла коса, който ни обсипваше гневно с проклетия. „Вие плувате в мляко и месо — казваше той, — а срещу нас, които умираме от глад, вие стреляте. Бъдете проклети!“ Наредих да дадат на нещастника парче месо, което той с животинска стръв погълна сурово, за да продължи отново своите

яростни нападки. Керванът ни се беше вече отдалечил, но до нас все още достигаха силните крясъци на клетника.

Откакто европейците, т.е. най-напред германците, а сега англичаните, владеят Танганика, такъв глад е настъпвал само по време на война. В кратера обаче намираме всичко така, както е било преди седемдесет години — недалеч от езерото красива акациева гора със слонове, както и носорози, краали^[4] на масаи, момичета, нагиздени с мънистени гердани, и лешояди.

На Оскар Бауман били нужни цели двадесет и три дена, за да мине през Серенгети до езерото Виктория. Той пропътувал общо 4000 км. и от 195 туземци, с които тръгнал, загинали по пътя 40 души.

Равнините и животинските стада в кратера Нгоронгоро са се запазили, докато това, което човешката ръка е създала там, е изчезнало.

Една женска зебра със своето мило жребче, чието чело е още по детски изпъкнало напред, се отдалечава от нас, минава през рекичката, после по зеления хълм и се качва на отсрещната страна по зеления склон нагоре. Там горе има скали, не, това са развалините на две къщи. Тук е живял немският заселник Адолф Зидентопф; нежененият му брат Фридрих Вилхелм Зидентопф има къща зад гората на другия край на кратера. Към 1908 г. те имали около хиляда и двеста говеда, отглеждали щрауси и се опитвали да опитомяват зебри. Постарах се да узная нещо повече за двамата. Бившият германски областен началник на Аруша, който е още жив, пише, че двамата Зидентопф и приятелят им, на име Хартунг, били тримата най-мъчни по характер заселници в Германска Източна Африка. Хартунг бил осъден да заплати 200 рупии, защото стрелял пред краката на местните работници, които искали да бягат. По време на войната той бил убит от масаите в кратера Нгоронгоро и „за съжаление заедно с него и деветнадесет работници вамбулу“.

Братята Зидентопф били интернирани през 1914 г. от англичаните в Индия, без изобщо да получат фермата си обратно. Адолф станал фермер в САЩ и там починал през 1932 г. от мозъчен кръвоизлив. Фридрих Вилхелм загинал при злополука, когато заедно с летеца Удет бил на лов за лъвове в Серенгети. Още през 1914 г. германското правителство почти сключило сделката за закупуване на Зидентопфовите ферми за създаването на дивечов резерват в кратера.

Един англичанин, който след войната ги поел, не могъл да се задържи и така те — слава богу! — западнали.

Един способен мъж на име Роте, който бил управител на Зидентопфовите ферми, открил през 1913 г. в северния край на кратера останките на древно поселище и гробище от новата каменна ера. Още тези хора, които живели тук няколко столетия пр.н.е., пасли като пастири добитъка си, както масаите днес. Роте всъщност имал друго име. През 1905 г. по време на първата финландска революция, за кратко време той бил министър, след това бил интерниран от руснаците в Кронбург, откъдето, след като застрелял своя пазач, избягал с шведски паспорт. Руската тайна полиция в Египет го преследвала, поради което той дошъл като гледач на мулета в Германска Източна Африка. Руснаците продължили да го търсят по околни пътища ту чрез „Армията на спасението“, ту чрез идващите там гости — ловци.

На ръба на стената на старата Зидентопфова къща сега се чешат две зебри. Един добре охранен жребец натиска угоения си хълбок в ръба и чеше основата на опашката си. После го измества една кобила, която почти с наслада трие по камъните ивичестата си шия.

Нашата зебровидна кола отново се клатушка обратно към кратерния ръб. Търсим място за кацане на самолета и намираме подходящо в кратера Маланя. Това е една широка пет километра падина и е над кратера Нгоронгоро. Конгони — светли кравоподобни антилопи, ни правят път, когато с колата сновем насам-натам, за да намерим една площ от сто и петдесет метра без хиенови дупки, без скални късове и прагове по терена. Няколко негри следотърсачи се залавят да поставят купчинки камъни и да ги варосват.

Никой от двамата надзиратели на парка, нито пък някой от помощниците им се решава да лети с нас. Те живеят на разстояние сто и тридесет километра по въздушна линия един от друг, а и още подалеч от директора на парка, който се намира в гр. Аруша. Те се свързват помежду си чрез малки безжични предаватели всеки ден в шест часа и половина, девет и половина и в един и половина. Тогава си съобщават, каквото има да си кажат, като след всяко изречение се казва „стоп“ и се натиска копче. След това може да се обади другият със своето изречение. Едва тогава се забелязва колко бавно протича разговорът, тъй като двамата не могат да говорят едновременно. От

време на време има страшно прашене и понякога дори нищо не може да се разбере и трябва да се чака поредният „повик“ след няколко часа.

Когато мъжете завършат служебния си разговор, жените им разговарят още известно време помежду си. Щом наоколо има само лъвове, щъркели и газели, човек използва с удоволствие възможността да си побъбри малко.

Когато съпругите разбраха, че ние двамата едва тази година сме се научили да летим, свикаха „военен съвет“ и заявиха на директора на парка, че по общо решение на жените, мъжете могат да се качат в зебровидния самолет едва тогава, когато всеки от тях бъде застрахован с 10000 английски лири, значи със 110000 немски марки. Те настояха на това условие и директорът се видя принуден да телеграфира в Лондон да се увеличи нашата застраховка за пътниците в самолета. Михаел и аз засега ще летим все още сами.

И така е всъщност по-добре. Ние се отписваме от летището за пътнически самолети в Аруша. Сега вече няма да става нужда да правим план за полетите си, тъй като и без това ще летим през пущинаците и ще кацаме на нашите собствени малки летища. Когато се прави план за летенето, а след това самолетът не пристигне в определеното време на посоченото летище, самолети веднага излитат да го търсят. Сега обаче никой няма да ни търси. Ще трябва да разчитаме само на себе си.

Моторът подема своята дълбока камбанна песен. Ивичестите криле загребват въздух и ни издигат нагоре. Гумените колела на колесника се въртят още известно време напразно над степта, която се отдалечава все повече от нас. После спират. Като се обърна назад, през горната част на стъкленото тяло на самолета виждам над облаците белите глетчери на Килиманджаро. Планинските земи на гигантските кратери, към които се устремяваме, представляват най-огромният планински комплекс в Танганика след него.

Някога, преди милиони години, земната кора със силни пукоти се разцепила. Африка била прорязана от север към юг от дълбока пукнатина — Големия грабен, който започва от долината на р. Йордан. В него се е събрало Мъртвото море, а и Червеното море го е изпълнило с вода. След това минава през Абисиния и продължава далеч надолу към Източна Африка. Тук в него се наместило и синьото езеро Натрон със своите червени солни кори, което вече принадлежи към нашето

собствено „царство“, а по-нататък — по-нататък косо под нас следва и откритото от Бауман езеро Маняра.

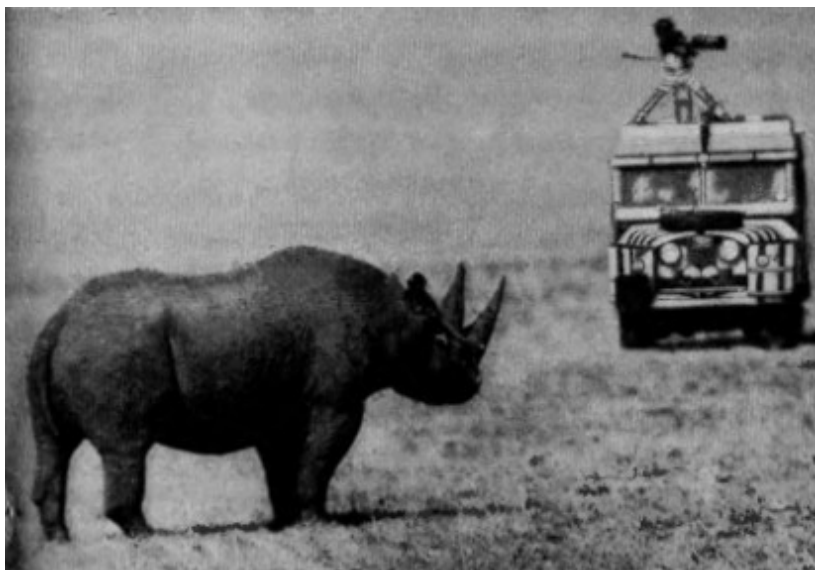
Михаел спуска клапите, защото пред нас се стълпяват гигантските кратери. Нашата „зебра“ намалява скоростта си и се издига нагоре. Но в този разреден въздух не бива да летим дълго време бавно, защото иначе ще се лишим от достатъчно охлаждаещ въздух около мотора и той ще се сгорещи твърде много.

Между езерата Натрон и Маняра пукнатините на земната кора навярно са стигнали на по-голяма дълбочина и налягането долу е станало прекомерно голямо. Огнетечната лава бликнала със свистене нагоре и като гъста течна маса се напластила, образувайки гигантски вулкани. Образували се огнена планина до огнена планина, чиито подножия се сраснали и се слели. Така южно от екватора се издигнал цял отбранителен бастион от огнени гърла, дълъг сто километра и широк шестдесет, великани, които се извисяват почти до 4000 м. нагоре в небето — толкова, колкото е висок Гросглокнер^[5].

В Италия на прочутите Флегрейски полета край Неапол туристите се удивляват на издигащите се един до друг кратери. Това са хълмове, високи 200 — 400 м. Техните кратери имат диаметър по няколко стотици метра. Тук, при нас, планините са високи 3000 — 4000 м., кратерите им имат ширина от няколко километра, дори до двадесет километра. Всичко е десеторно увеличено. Подножията на тези гиганти са голи, но колкото по-високо се издигат, толкова по-гъсто са обрасли с гора. Над върховете им висят облаци, искрят мълнии, трещят гръмотевици. Кратерните планини задържат източните ветрове, които идват откъм Индийския океан, а намиращата се зад тях земя е суха, гола. Във вътрешността на кратерите са разположени оградените с гори езера, които ние можем да видим само от самолета, а над тях кръжат ята от розови фламинги.

Зебрите се плашат от „лятащата зебра“.

Стълкновението между носорога и автомобила не е много опасно.

Носорозите се раждат без рогове на носа, това оръжие израства на младите животни доста по-късно.

Масаите се поздравяват, като поставят ръка върху главата на срещнатия.

Излизащата от недрата на земята каша трябва да е била още като меко тесто, защото се разливала бързо, купените са станали кръгли и плоски. Когато застинали, течната още лава потънала отново под тях във вътрешността на земята, а най-горните кори хлътнали под формата на кръг. Така именно са се образували гигантските кратери, а не чрез експлозия, тъй като склоновете на планините се състоят изцяло от лава и по тях няма туфи и вулканична пепел от изригвания. И днес в

подобни вулкани на Хавайските острови може да се наблюдава как повърхността на лавата се покачва и спада.

Тази планинска земя, висока 2200 — 2600 м., не е много стара. Тя е образувана от слелите се вулкани. Но все пак това трябва да е станало още преди последния ледников период, който тук, на екватора, е протекъл като дъждовен период, тъй като в нашето езеро в кратера Нгоронгоро, което днес е дълбоко само най-много метър и половина, водната повърхност е стигала по-рано петнадесет до двадесет метра по-високо и е запълвала една трета от кратерното дъно.

Летим хоризонтално над девствения лес на планината и се придържаме край кратера. Върховете на дърветата се преплитат един в друг и образуват зелен плащ. Изведнъж земята потъва под нас седемстотин метра надолу, сякаш под краката ни внезапно зейва пропаст. Но ние се носим сигурно във въздуха. После натискаме лоста напред и се спускаме право надолу в огромната котловина. Летим на височина от 150 м., следователно сме близо до дъното на този грамаден „супник“, и летим насам-натам от едната кратерна стена до отсрещната. Така разделяме района на ивици, които може да се наблюдават. Бумтенето на нашата „Патица“ обръща в бяг стадото гну. Михаел силно ми извиква нещо, но не мога да го разбера. Нашият самолет не е доизкаран отвътре, виждат се всичките му метални „вътрешности“. Не дадохме да го тапицират, както са тапицирани леките коли или каквито са по-луксозните самолети, тъй като свободното място в него почти винаги е препълнено със сандъци и други подобни, поради което тапицериата скоро би се похабила. Но това ще направим, щом благополучно се завърнем с нашата „Патица“ в Европа, когато и без туй ще я ползуваме само за разходки. Но засега шумът на мотора и витлото не е заглушен и човек просто не може да разбере собствената си дума. Когато вечер си легнем, ушите ни продължават да бучат. Изглежда, че у дома, в Европа, ще се наложи да си вземем апарати за недочуващи, ако със седмици и месеци продължава така. Сега двамата си слагаме радиослушалките и си говорим чрез ларингофони.

Михаел пита:

— Колко гнута смяташ, че има в това стадо вдясно, татко?

Поглеждам надолу. Така погледнати право отгоре, черно-сивите гнута приличат на мравки и като разтревожен мравуняк бягат една през друга. Невъзможно е да се преброят! Свивам безпомощно рамене,

Михаел също. Той бърчи недоволно нос. Представяли сме си това съвсем другояче и много по-лесно.

Но после го бутам: „Я лети още веднъж над тях“. Забелязвам една малка група, отделила се от стадото, и преброявам животните поотделно — те са десет. Малко по-нататък препуска втора група, която на пръв поглед изглежда също толкова голяма — следователно пак десет. Упражнявам се с един поглед да обхвана винаги тридесет гнута наведнъж и се научавам постепенно да не ги броя поотделно, а по дузина или на групи по петдесет. Разбира се, някой път в стадото може да има три или пет животни повече или по-малко, но по-късно добиваме опит и грешим все по-рядко.

Още веднъж летим по фланговете на стадото. Всеки брои и преценява безгласно. Михаел е стигнал до 780, а аз до 820. Трябва обаче отново да приберем клапите и да увеличим скоростта, иначе температурата на маслото в мотора ще се покачи премного.

Без да бързаме, броим същото стадо няколко пъти поред, но всеки за себе си. Записваме си числата и ги сравняваме. Пречи ни обаче това, че сме само двама, защото трябва да внимаваме също така да не се блъснем в кратерните стени поради непрекъснатото броене.

Трябва да се спазва и същата височина, за да не се уплашат и разбъркат животните, трябва да запомним определените точки по кратерните склонове, за да не прелитаме над едно и също място два пъти и да броим животните двойно.

Ние разпределяме двеста и петдесетте квадратни километра площ на кратерното дъно на паралелни ивици. Но при броенето не получаваме 10000 антилопи гну, както дивечовите надзиратели са ги преценили, а само 5360, към тях още и 117 антилопи кана, 1170 газели, 19 носорога, 46 слона, 24 хиени — повечето навярно са в дупките си — и 60 павиана.

Ще повторим още веднъж това, когато ще бъдем четирима, т.е. след като надзирателите бъдат застраховани. Когато от една и съща страна ще броят двама, би трябвало резултатът да бъде още по-достоверен.

Уморени, полуоглушали и малко замаяни от многото завой край кратерните стени, ние се издигаме нагоре от този грамаден казан и се прехвърляме над ръба на кратера. В Маланя намираме маркираната с бяло ивица за кацане и се спускаме надолу към зелената трева. Пистата

е малко къса. Не сме взели достатъчно под внимание редкия въздух на „Цугшпице“, но все пак успяваме.

Когато колелата започват да се търкалят по земята, Михаел изключва мотора, ние отваряме нагоре вратите, слизаме и веднага се просваме по гръб на тревата. Капнали сме от умора. Около нас са се събрали любопитни масаи с дълги копия, разговарят възбудено помежду си и плюят на земята, Михаел и аз затваряме очи. Постепенно изчезва чувството, че земята се клатушка под нас. Слънцето грее в лицата ни и по голите ни до кръста тела.

Сега сме щастливи. Трудности ще има все още, много неща трябва да вършим по-добре, обаче работата върви. По този начин ще можем да се заловим за голямото преброяване на „населението“.

Четириъгълната ограда от бодлив тел около мястото, където ще прибираме самолета, за да се предпазят гумените колела от зъбите на хиените, още не е готова. Михаел не иска да рискува нашата „крилата зебра“ да остане сама през нощта сред хиени и лъвове, защото те биха могли да прегризат гумите ѝ. Забиваме железни колове дълбоко в земята и за тях връзваме крилете, колелата и опашката на нашата „Патица“, блокираме колелата с камъни и затягаме спирачките, за да не би някоя планинска буря да я отнесе.

След това Михаел се настанява в самолета и щраква лампата. За четене той си взел „Черната кожа“ от Руарк, книга за въстанието на маумауите в съседна Кения, в която са описани всички ужасни жестокости от страна на черните и белите. Нощта за него тук няма да е приятна съвсем сам в планината на гигантските кратери...

[1] Мюгел — неголямо езеро в околностите на Берлин. — Б.пр. ↑

[2] Цугшпице — най-високият планински масив в Тирол — Б.пр.

↑

[3] Аскари — войник от колониалните войски. — Б.пр. ↑

[4] Краал — кръгообразно построено негърско селище в Южна Африка, в средата на което се оставя площад за прибиране на добитъка. — Б.пр. ↑

[5] Гросглокнер — планина в Източни Алпи, чийто едноименен връх е висок 3798 м. — Б.пр. ↑

ЛЪВОВЕТЕ НА СЕРЕНГЕТИ

Разбира се, това трябва да е Серонера! Една полупресъхнала река, къща с плосък покрив и няколко туземски колиби наоколо, хълм с пръснати тук-там дървета, а ето и пистата за кацане. Никъде не се вижда дим, никъде не се ветрее знаме. Откъде ли духа вятърът под нас? Ако ни бие отстрани или в гръб, приземяването точно в просеката между тези редки дървета никак няма да е лесно. Ние се спускаме колкото може по-ниско над върховете на последните дървета, от които започва пистата, спускаме всичките клапи за кацане и едва успяваме да спрем няколко метра от дърветата на другия край на пистата. Без малко можеше да претърпим авария.

С грамаден облак прах след нас пристига всъдеходна кола. От нея слиза Майлс Търнър — надзирателят на дивечовия район на Западен Серенгети: „Приземихте се великолепно, вие сте първият, който каца тук! А при това новата писта дори не е готова. Тя ще бъде двойно по-дълга!“

Споглеждаме се с Михаел.

Сбъркали сме Серонера с Банаги. Въпреки това след малко ще бъдем там, където трябва: Майлс Търнър вече е сглобил нашата просторна барака от няколко дузини номерирани алуминиеви листове, и то на разстояние около един километър от неговата къща.

— Тъкмо това е мястото, където ще бъдете всред лъвовете — казва той.

Майлс Търнър обича лъвовете.

Че наистина е избрал най-подходящото място, се уверяваме още първата нощ. В Африка често лежа буден, защото нощите траят по дванадесет часа през цялата година, докато Михаел още щом си легне вечер, заспива като мармот^[1]. Аз чувам непосредствено до нашата барака рева на лъвовете. Това звучи твърде родно, тъй като във Франкфурт живея също в зоопарка. Но тук те са още по-близо и ревът им еhti по-силно, защото стените са от тънка ламарина, а прозорците са отворени. Походното ми легло сякаш потреперва от този рев, а

Михаел, в леглото до мен, не мърда. Той спи по корем, както е свикнал още от дете.

Усмивам се. Само преди три седмици аз водих един телефонен разговор от Франкфурт с Адис Абеба, но трудно се чувахме: един чиновник от едно етиопско министерство искаше да знае колко широк трябва да бъде ровът, за да не може лъвовете да го прескочат. Сега лежа тук всред лъвове, които се разхождат само на няколко метра от нас, а вратата на бараката ни е само притворена.

Аз издърпвам най-напред моята мрежа против комари от едната страна на дюшека, после тази на Михаел и го бутам. Той мърмори сърдито като малко дете. После чува лъвовете и изведнъж се събужда напълно. Той включва магнетофона, който предварително бяхме приготвили до леглата. Един лъв трябва просто да изреве в микрофона, за която цел сме го нагласили с двадесет метра дълъг кабел пред бараката.

Изведнъж се чува пукот, апаратът пада от сгъваемия стол и се повлича под кревата ми към вратата. Кабелът се заклепва и вратата хлопва, защото играещият лъв дърпа кабела отвън. Цялата ламаринена барака ехти. Ние скачаме от леглата и с мощното електрическо фенерче светваме през една пролука на вратата. Виждам едър лъв отвън, но изглежда, че е млад, защото няма пълна грива и още му се играе. Той ни поглежда любопитно. А зад него светят още чифт очи. Почтително затваряме ламаринената врата и я барикадираме с няколко стола.

Когато на другата сутрин слънцето се показва червеникаво зад хълма Банаги, виждаме, че фото стативът, на който бяхме закрепили микрофона, е прехапан. Лъвът си играл с него и издърпал кабела така силно през вратата, че тя се полуизвила нагоре. Изваждаме я от пантите, слагаме я на земята и скачаме отгоре ѝ, докато се изправи отново. До вратата е закачена гумена торба за вода. В долния край може да се отвори кранче и така си мием ръцете под струята. Гордеем се с тази „течаща вода“, която през деня става дори гореща. Нашият посетител я тупнал с лапата си така, че са се получили големи цепнатини по нея. Трябва да я лепим отново с лепило.

Нашият сътрудник Рихард, който е дошъл само за няколко седмици тук, отива към отходното място, което се намира на 40 м. от бараката. Без да подозира нещо, той си седи в ламаринения клозет, а най-много на четири-пет метра зад него спокойно се разхождат пет

лъвици. Михаел и аз режем с все сила: „Излизай, излизай, бързо, бързо!“ — Ние надаваме такъв вой, че Рихард действително полузакопчан изтича навън. Успявам да го снема в тази поза с последната от лъвиците на фона. Нашият „рев“ обаче никак не смути хищниците — те дори не извърнаха глави.

Нашите лъвове в Серенгети полагат грижи за това да ни сервират през следващите седмици винаги по нещо ново. Един ден ние се натъкваме на леопард, който убил една газела на Томсън и, както леопардите правят, я замъкнал на едно дърво и там я заклешил на един чатал. Малко по-късно тук под дървото идва група от десет лъва, заинтересувана от плячката на леопарда, а на последния му става горещо и той се спуска от другата страна на дървото долу и се измъква. След това един едър мъжки лъв изкачва десетте метра разстояние до мъртвото „томи“, но колкото да го дърпа и къса, не може да измъкне умрялото животно. Леопардите заклещват плячката си често много здраво. Ето защо нашият лъв разкъсва жертвата на две части и слиза от дървото с двата задни бути.

Една нощ лъвица улавя едно от бодливите свинчета, които доста редовно тършуват из зеленчуковата градина на дивечовия надзирател Майлс Търнър. И без туй какво ли могат да намерят тук бодливите свинчета, защото зеленчуците и цветята не понасят ужасната вода на река Банаги, а събраната дъждовна вода не стига за поливане месеци наред. Все пак старото бодливо свинче скъпо е продало живота си, както разбрахме на другата сутрин от следите на борбата. Кой знае колко е струвала и на изгладнялата лъвица тази победа!

Група от единадесет лъва убиха една стара мъжка жирафа точно до пистата, на място, което още се вижда от къщата на Банаги. Три дена им бяха нужни, докато я изядат.

През мрежата за комари на негъра следотърсач Реговерт, който ношува на палатка в равнината, надникнали една след друга две лъвици и го гледали право в лицето.

Африканският готвач на дивечовия надзирател Пулман, приготвяйки вечеря в кухнята на лагера Серонера, чува да трополи хиена пред вратата. Той отваря, за да хвърли камък по нея, но погледът му среща очите на голям лъв, излегнал се на не повече от три метра от вратата. Готвачът тръшва бързо вратата, затиска я с една маса и под покрива се прехвърля през стената, която дели кухнята от спалното му

помещение. В следващия миг лъвът се хвърля върху хиената и отвън се чува виене, фучене, трополене. Сутринта пред вратата лежи мъртвата хиена, но и големи снопчета от гривата на лъва показват, че „фиси“, както се нарича хиената на езика на суахили, скъпо е продала своя живот. Рихард поставя на шапката си кичур от лъвската грива подобно на снопче козина от дива коза.

Ако ще се раждаш лъв, трябва да избереш за родно място Серенгети, и то в околността на хълма Банаги. Тук винаги има дивеч в изобилие и тъй като за хората тук няма достатъчно вода, но в замяна на това има пък масово маларийни комари и мухи цеце, тази местност никога не е била заселвана. Серенгети скоро се прочул като рай на лъвовете в света и между хората, които у дома си обичат да се перчат като смели ловци на лъвовете.

Когато след Първата световна война Танганика стана британско владение, от съседната Кения нахлули ловци в областта на Банаги, защото Серенгети се намира непосредствено до границата на тази стара британска колония, така че не са били нужни дълги сафари^[2]. Никой не се замисля върху това, трябва ли да се убиват безразборно лъвовете, тъй като тогава те били смятани за вредни хищници. Някои ловци убивали при един-единствен сафари до сто лъва. Те дори не са могли да вземат със себе си кожата и се задоволявали да отрежат като трофей само опашките.

Най-сетне през 1929 г. една площ от двеста и петдесет квадратни километра от откритата равнина на Серенгети до езерото Виктория била обявена за резерват, където лъвът изобщо бил забранен. Тогава била построена и малката къща в Банаги, а през 1931 г. Монти Мур се настанил там като дивечов надзирател. Оттогава до ден-днешен участта на лъвовете все повече се подобрява.

Монти обаче имал още много грижи. Скоро той разбрал, че лъвовете не е нужно да се снимат, както по времето на Шилинг и Максвел нощем със светкавица до някой леш, а това могло да става и през деня. През трийсетте години станало модно да се застреля зебра и да се завърже за автомобил, като по този начин се завлече наблизо до лъвовете. Тогава те се появявали и я разкъсвали, при което от колата могло да се фотографират от всички страни.

Накрая лъвовете така свикнали с тази игра, че щом чуели бумтенето на мотор, сами излизали изпод сенчестите храсталаци край

пресъхналата река. Монти и жена му имали и много грижи, защото любимите им лъвове, на всеки от които те дали име, обичали да излизат и извън резервата и така попадали в съседния район, където ловът още не бил забранен. Ето защо те винаги се мъчели да привлекат обратно своите любимци в безопасния район, но въпреки това често се случвало някоя новопристигнала група ловци гордо да хвърли пред вратата им току-що одраната кожа на някой лъв — на някой „Симон“ или „Белобрадко“, с който те двамата отдавна се били сприятелили и го закриляли дълго време. Скърцайки със зъби и при това усмихвайки се любезно в качеството си на домакини, семейство Монти трябвало да слуша какви „трудности“ и „страшни приключения“ са преживели ловците с тези чудовища, макар че всъщност, ако се съдело по вида на обувките им, те са ги стреляли удобно от колата. Днес цялата област е обявена за Национален парк и от лъвско гледище всъщност едва ли има какво повече да се желае.

Един от моите сътрудници във Франкфуртския зоопарк — господин д-р Герхард Хас, преди две години си направи труда по цели дни и нощи да прекарва в помещението на хищниците и да записва колко време спят нашите лъвове. Дори като се знае, че те са доста лениви животни, все пак резултатът бил изненадващ. При нас лъвовете според възрастта и пола си спяха от десет до петнадесет часа дълбок сън през двадесет и четирите часа на денонощието. Освен това те дремеха още от един до четири часа, а наблюдаваха лежешком, т.е. в съвсем будно състояние бяха само от един до пет часа, така че всъщност на крак те прекарваха най-много от един до седем часа.

Който познава лъвовете само от зоопарка, ще смята, че те са лениви само поради това, защото храната им се поднася наготово. Тук, в Серенгети, констатираме, че и на свобода те също нямат никакъв стремеж към действие. В зоопарка за храненето им са нужни двадесет минути или най-много един час на ден. А тук, на открито, едва ли повече, тъй като улавянето на плячката при лъвовете трае само минути, често дори само секунди. Изглежда, че лъвовете не страдат от заразни болести, каквито се срещат при антилопите гну и при жирафите.

Следователно животът на лъвовете в Серенгети би бил блаженство, ако лъвовете не остаряваха. Станат ли на четиринадесет или петнадесет години, те са вече „старци“. Веднъж срещнахме един такъв стар „юнак“, самотен на широкото поле. Той лежеше под сянката

на едно дърво. Устната му висеше надолу и откриваше изтритите му жълти зъби, а ребрата му можеха да се преброят поотделно. Долните му клепачи висяха отпуснати, а когато животното направи няколко крачки, по изгърбеността му и по схванатите крака личеше, че изпитва болка. Такива лъвове рано или късно биват разкъсвани от хиени или хиенови кучета.

Един ден Майлс Търнър наблюдавал глутница хиенови кучета около един стар лъв. Те подскачали, както скачат кучетата, когато им се играе, правели мними нападения, а старецът фучал срещу тях и удрял с лапата си и те се оттегляли.

Не можах да спя през нощта, мисълта ми непрекъснато беше при стария лъв самотник и се изкушавах да застрелям една газела за него. Колко странни са понякога нашите чувства: за да помогнеш на някого, готов си да убиеш другиго. Допускам, че Майлс Търнър действително е ходил извън Националния парк и в свободния ловен район е набавил плячка за „стария господин“, защото Майлс безусловно обича лъвовете. Изглежда, че повечето хора изпитват подобно чувство. Когато посетителите на резервата се натъкнат на стар болен лъв, те винаги питат надзирателя „какво ще прави с него“. При това във всеки резерват важи основното правило: човек никога да не се намесва, а всичко да протича така, както природата повелява. Неотдавна другият дивечов надзирател — Гордън Пулман, който живее в Серонера, се завърна от няколкодневно сафари в „коридора“. Ние, които се числим към работния щаб на Серенгети, наричаме „коридор“ тясната част на парка, близо до езерото Виктория. Гордън ни разказа, че вчерашния следобед се натъкнал на лъв, който тъкмо уловил една антилопа гну и лежал отгоре ѝ. Надзирателят се приближил с джипката, пропъдил лъва и слязъл от колата, за да си отреже един от задните бутове от наскоро убитото гну. Както вървял, той се извърнал и викнал на своя черен компаньон да му подаде ловджийския нож. Но последният тревожно му извикал:

— Бвана, обърни се, обърни се!

Действително „мъртвият“ гну скочил на крака и без малко не го пробол с острите си рога. В последния миг Гордън успял да го хване за рогата, да го задържи и да се вмъкне в колата. В същия миг животното се освободило, защото повече от няколко секунди сам човек не може да отблъсква възрастно гну за рогата.

На другата сутрин заварвам жена му Кони сама пред тяхната къщичка в Серонера. Разказвам ѝ случката с лъва и гнуто така, като че ли е мое лично приключение:

— Представи си, попадам на лъв, който тъкмо повалил едно гну и легнал отгоре му... и т.н.

Кони облещва очи и занемява от учудване и изненада. Но постепенно възмущението ѝ избухва и тя най-сетне извиква:

— Ама това се е случило на мъжа ми!

— Да, драга Кони, такива истории не бива да се разправят на човек, който пише книги за Африка. В издадената книга в повечето случаи може да се прочете, че всичко това се е случило лично на автора.

Който идва отдалеч, лесно му е да излъже.

Съвсем нередко се случва мнимо умъртвената плячка да избяга невредима, щом лъвът бъде пропъден. Неотдавна една група от четири лъвици изпусна по този начин малка зебра и крещейки високо, тя побягна — щастливата мъничка зебра! Преди няколко седмици пред очите на Майлс Търнър се случило същото нещо с една газела на Томсън. Тъй както малкото лъвче се държи съвсем неподвижно и мирува, когато майка му го взима за врата и главата между зъбите си и се разхожда с него, така спокойно, сякаш е вродено у тях, се държат инстинктивно и много други животни, които лъвовете преследват. Ако биха ритали и се съпротивлявали, лъвът веднага би ги ухапал по силно, би ги умъртвил или би им отнел възможността да се движат. А така животното все още има малка надежда, че може би ще успее да се изскубне.

Предполагам дори, че попадналите в устата на лъва животни не изпитват нито болка, нито страх. Едва ли не бих казал, че аз зная това.

Макар че от хилядолетия насам едва ли съществува за нас хората в повечето страни опасността да бъдем убити от зверове, все пак подобно вцепеняване в момента, когато ставаме плячка, може да се смята за инстинктивно поведение, каквото е например бозаенето от майчината гръд или присвиването на очите при ярка светлина. Големият изследовател на Африка Дейвид Ливингстън веднъж бил грабнат и отвлечен от лъв. Той разказва по-късно следното:

Лъвът ужасно ръмжеше в ушите ми и така ме разтърси, както един териер^[3] разтърсва плъх. Уплахата предизвика у мен едно безразличие подобно на това, каквото навярно изпитва мишката, когато бъде хваната от котка. То поражда един вид нечувствителност, при която не се усеща нито болка, нито страх, макар че все още бях в пълно съзнание. Беше, както при болен, който под леката наркоза на хлороформа вижда при операцията всички манипулации, но не усеща вече ножа. Това своеобразно състояние не беше последица на психически процес, а самият шок сподави изцяло чувството на страх и изключи всякакъв ужас — дори в мига, когато се намерих в непосредствена близост с лъва.

В следващия миг другарите на Ливингстън прогонили лъва от жертвата му.

През първите десетилетия дивечовите надзиратели в Африка не са имали на разположение автомобили: те трябвало да яздят, а товарите прекарвали с волски коли. Тогава трябвало да взимат и кучета със себе си и всяка вечер да правят високи огради от тръни, тъй като лъвовете нападали впрегатния добитък.

Всеки от надзирателите и до днес си спомня за историята, която се случила по онова време на един от техните другари на име Уолхътър. Веднъж здрачът го изненадал, когато той се намирал на десет километра от заслона. В пресъхнало речно корито един лъв ненадейно нападнал коня му, който се метнал встрани и хвърлил ездача точно в устата на друг лъв. Последният ухапал Уолхътър за дясното рамо и го повлякъл със себе си. В първите мигове надзирателят също бил съвсем вцепенен и не усетил никаква болка. Тогава той си казал, че ще бъде съвсем позорно нещо един добър ловец да загине по този начин. Докато тялото му се влачело под корема на лъва по земята, шпорите му постоянно се заплитали в тревата и най-после се откъснали. Уолхътър се сетил за ловджийския си нож, който друг път при слизане от коня обикновено се изхлузвал от колана му. Той пипнешком посегнал с лявата си ръка към него и се учудил, че този път ножът бил на мястото си. Когато лъвът най-сетне го пуснал на

земята (после било установено, че това станало след разстояние 90 метра), той забил с лявата си ръка ножа два пъти в гърдите му.

Хищникът зафучал, отдръпнал се назад, а Уолхътър изкрещял в муцуната му всички ругатни, които му дошли в момента наум. Тъй като кучето му, което го следвало и през цялото време лаело, същевременно безпокояло лъва отзад, той се поотдръпнал. Въпреки ранената си ръка Уолхътър се покатерил на едно дърво и се завързал за него. Лъвът обикалял под дървото, докато след малко пристигнали придружаващите Уолхътър негри и прогонили животното.

Оказало се, че Уолхътър убил с ножа си първия лъв — лъвицата. Под дървото пък бил лъвът, който най-напред се хвърлил върху коня му, а после тръгнал подир него. Подкрепян от своите другари, надзирателят се домъкнал до заслона. След това те го носили два дена на носилка до най-близката железопътна гара, а оттам той пътувал с влак още един ден, докато най-сетне получил лекарска помощ. Ръката му останала полупарализирана. Въпреки всичко Уолхътър никога не мразил лъвовете за това.

Един дописник в далечния Йоханесбург научил за това приключение на надзирателя, а след това всички вестници по света описвали с големи преувеличения тази случка. Когато един лондонски вестник писал дори, че Уолхътър собственооръчно удушил три лъва, надзирателят писал на вестника истината за своето приключение и помолил да се поправи грешката. Оттам му отговорили: „Направихме справка. На нашия йоханесбургски кореспондент ние имаме пълно доверие и не виждаме никаква причина за поправка“. Когато след няколко години посетил Лондон, Уолхътър потърсил в телефонния указател адреса на магазина, откъдето бил купен ловджийският му нож. Той отишъл с автобуса там, купил си още един точно такъв нож и между другото подхвърлил: „Да, това са добри ножове, с моя аз собственооръчно надупчих един лъв“. Обаче ако е очаквал, че с това ще предизвика възхищение или удивление, той горчиво се излъгал. Младият жител на големия град, който го обслужвал, отговорил незаинтересувано: „Вярвам ви, тези ножове често се употребяват за клане на овце!“

На 9 октомври следобед към четири часа видях три млади лъва, единият от които носеше нещо странно в устата си. Когато го пусна на земята, разбрах, че е костенурка. Трите лъва бяха прегризали долната

страна на черупката ѝ и бяха изяли вече половината от животното — разказва Майлс Търнър и поглежда в дневника си: — На 15 март се натъкнах на лъв, който тъкмо убиваше една хиена. Когато тя бе вече мъртва, лъвът дебнешком се насочи към друга, която едва можа да избяга. На 21 март един посетител твърдеше, че преброил от колата си по пътя, който води през дефилето Олдоуей до Серонера, седемдесет и пет лъва. На 22 юни от къщата си наблюдавахме как една лъвица само за един час издебна четири отделни „томита“ и ги улови едно по едно.

Майлс Търнър живее със своята млада дребна женичка Кей в старата глинена къща, построена за надзирателя на дивеч в подножието на хълма Банаги. Майлс понякога изпадаше в особено настроение. Специално в дните, когато трябваше да гълта таблетки, за да потисне пристъпа на маларията, на него му идваше да убие и себе си, и всички наоколо. Но при нужда той винаги е готов да помогне на хората, когато и където и да било. От петнадесетгодишната си възраст той усвоил навика всяка вечер да записва в дневника всичко, каквото е наблюдавал при животните. Ето защо човек може винаги да е сигурен, че това, което той разказва, е вярно.

Забележете, че когато се отнася за някоя преживелица, която вие винаги охотно разказвате, опасността постепенно се увеличава, разстоянието се намалява, скоростта се засилва, без да сте забелязали това. Някои наблюдения върху животни, за които разказвам тук, съм научил от Майлс. Сега той е на тридесет и осем години, но е дошъл в Кения, когато е бил на три години. Баща му имал на север в областта Румурути ферма за едър рогат добитък. Пушката била пъхната в ръцете на малкия Майлс още когато бил на девет години. И той започнал да стреля по зебрите. Тогава там имало също такива големи стада от тях, както сега тук, в Серенгети. Днес не може да се срещне вече в споменатата област нито една. Тогава фермерите гледали на зебрите и на антилопите гну като на вредители, които пасели храната, нужна на техните крави. Ето защо малкият Майлс стрелял по зебрите, и то с куршуми, които пробивали тялото на раираното конче и се забивали в земята зад него. За всяка отрязана и предадена опашка властите заплащали по един шилинг премия.

Майлс ходил в училище в Найроби, столицата на Кения. По-късно той работел като „хуайт хънтър“, т.е. като професионален ловец,

който придружава ловците туристи на техните сафари, докато това му омръзнало.

Много надзиратели на дивеча в африканските национални паркове са били по-рано професионални ловци, но по-късно разбрали, че по-добре е животните да се закрият, отколкото да се убиват. При фирмата, която урежда сафари, където работел и Майлс Търнър, той се запознал с Кей, която била там секретарка. Сега двамата от години вече живеят в местност с малко вода и много прах, всред лъвове, мамби и зебри.

Майлс бил на тридесет години, когато за пръв път посетил Европа. Как ли се чувства човек, който идва направо от тропическите гори в един град като Лондон? Както на нас ни прави дълбоко впечатление появата на лъвове до леглото ни, така и Майлс от своя страна трябвало да свикне най-напред с многото хора по улиците, с големите витрини, с високите, извисили се над тесните улици здания, с театрите. При следващото му посещение в Европа (след три години) той ще дойде и във Франкфурт.

Аз имам възможност да престоявам само по няколко седмици в Африка, защото преди всичко съм директор на зоопарк. Михаел остава винаги по-дълго време. Но добре е, че през другото време тук се намира зоркият наблюдател Майлс и други добри приятели на парка, които записват къде са видели някое маркирано животно и какво друго още се е случило.

Грамадните елен — антилопи може да се наблюдават в Серенгети само на разстояние от петстотин — шестстотин метра, после те минават вече в тръс и побягват. Едва много по-късно можах да открия на какво се дължи това. Причината се крие в религията на масаите. Да се наблюдават лъвове е детински просто, не по-трудно, отколкото в зоологическа градина. Човек може да се приближи до тях на тридесет, на двадесет, на пет и дори на един метър. Трябва само да седи в колата. Това вълнува и привлича.

Днес ние нямаме намерение да се занимаваме с лъвове, а сме намислили да стреляме томита от нашата ярко оцветена всъдеходна „зебра“, и то с наркотични средства. Но ето че ненадейно откриваме два лъва встрани пред нас, две лъвици от другата страна, зад нас още една друга голяма лъвица, която първия път, когато минахме покрай нея, изобщо не забелязахме. Тя бавно става и се визира в тревата, която

расте край пресъхналото речно легло. Там пасе едно самотно мъжко томи. Лъвицата се запътва към него. Когато то изправя глава, в същия миг тя замръзва на мястото си, дори вдигнатата ѝ лапа остава във въздуха. Щом томито отново навежда глава, тя продължава пътя си.

Двата лъва пред нас се прокрадват към набелязаната жертва. При това те минават на три метра от нашата кола, единият от тях дори само на един метър и аз бих могъл да го докосна с ръка през прозореца. Правя „пет“, но лъвът тъй и не извъръща глава, цялото му внимание е насочено към томито.

Така лъвовете се приближават от три страни дебнешком към неподозиращата нищо мъжка газела. От четвъртата страна един млад мъжки лъв, около врата, на който едва са „наболи“ първите рошави косми на гривата, не може да изчака подходящия момент. Макар разстоянието да е още твърде голямо, той стръвно скача и полетява към жертвата. Разбира се, мъжкия томи побягва.

Ако бях на мястото на стария лъв, бих ударил на това хлапе няколко плесници, и то с извадени нокти. Възрастните лъвове обаче не постъпват така. Всеки си ляга спокойно точно там, където се намира.

Ние следваме с колата един от лъвовете и спираме на осем метра зад него. Хората се дразнят, когато животните, а били те дори и лъвове, се държат така, като че ли не съществуват за тях. Аз отварям вратата и слизам от колата. Лъвът веднага скача застрашително на крака, фучи, ръмжи и се приближава на няколко крачки до мен. Разбира се, аз веднага се намирам отново в колата.

Когато човек бъде нападнат от лъв на открито, трябва да се спре веднага и да го гледа право в очите. Обикновено лъвът загубва кураж, също спира и най-после си отива. Напротив, ако побегнеш, тогава той положително ще играе с тебе на „котка и мишка“ и ще те хване. В Африка никога още не съм изпадал в такова положение. Моите познания произлизат само от това, че някога, когато бях дресьор на животни в манежа, правех опити с хищни котки — това беше преди повече от двадесет години.

Истинско удоволствие е да наблюдаваш група лъвове, легнали под сянката на някое дърво. Чии ли са всъщност тези осем деца? Три от тях са почти два пъти по-големи от другите пет. Значи не могат да бъдат братчета и сестричета; те трябва да са от различни майки. Но всяка една от петте напълно развити лъвици се държи дружелюбно с

малките, не се забелязва никаква разлика, но така, както лежат, не може да се разбере кои от тях имат мляко в бозките си. Мине ли някое малко край лъвица или лъв, винаги един грапав език нежно ще го близне по муцуната или по гърба. Малките лъвчета се промъкват дебнешком по всички правила на изкуството до черния пискюл на опашката на някой от едрите мъжки лъвове, хвърлят се отгоре му, „улавят“ го и го захапват. Острите млечни зъбчета сигурно му причиняват болка, но лъвът само фучи, мръщи се и все пак не закача малките мъчители. Когато минават покрай него, те нежно го погалват по долната челюст с рошавата си главичка, както нашата домашна котка прави това, като се трие в панталоните ни. Един от „чичовците“ дори благосклонно поваля едно малко и с лапата си го поотъркулва. Изглежда, че на лъвските деца всичко им е позволено. Те дори могат да дърпат парчето месо, което „пашата“ държи в уста. А при лъвовете това значи много.

Лъвовете са котки, по все лак това не са малките домашни котки. Те не умеят да мъркат и се „мият“ далеч не толкова старателно. Лъвът си мие „лицето“ обикновено, след като се нахрани, и то само около муцуната и едва ли някога ще достигне зад ушите. Но все пак изглежда, че той ближе и предните лапи и гърдите си, но не, както нашите котки, и корема, и хълбоците си. Освен това лъвовете не заравят изпражненията и урината си, те преди това само рият няколко пъти със задните си крака назад по земята.

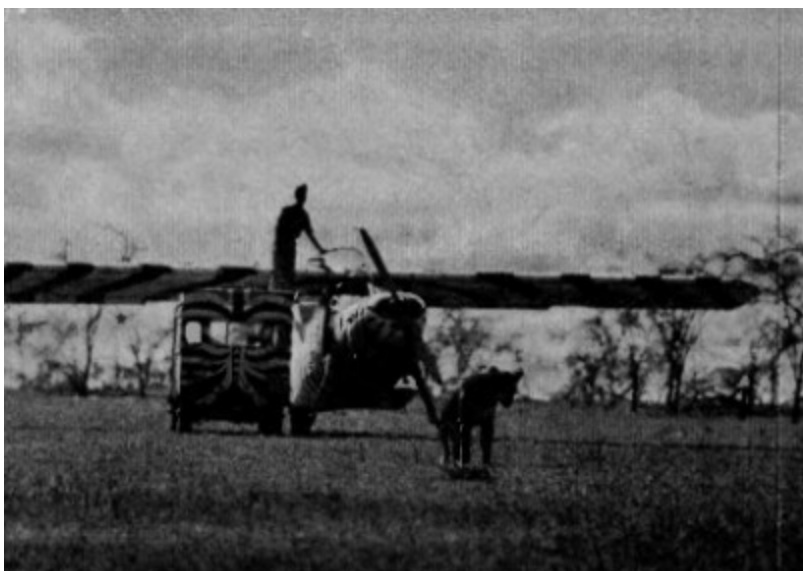
Действително по време на брачния, период между мъжките лъвове се води кратка борба и на мястото на полесражението остават пръснати цели кичури жълта козина от гривата им. Естествено е, че има също дълбоки драскотини и рани. Аз обаче никога не съм чувал някой лъв да е паднал убит на мястото на борбата. Грамадните жълти котки убиват само зебри, гну и други антилопи. И това става бързо, чрез захапване в тила или строшаване на врата, при което обикновено жертвата изпитва по-малко страх, отколкото нашите свине и крави в кланицата. Но лъв да убие друг лъв значи да убие свой събрат, а това не е прието при тях. През последната световна война в Европа ние, хората, убихме петнадесет милиона свои събрата. По-добре би било за нас, ако бихме имали взаимоотношенията на лъвовете.

За да се заснеме жирафа, трябва да се лети много ниско.

Това конгони, което спада към кривоподобните антилопи, може да развие скорост почти до 50 км. в час, колкото и повечето по-едри антилопи.

Нерядко под сянката на нашия самолет лягаха лъвове.

На 9 май, а след това на 15 и 16 юни Майлс наблюдавал един едър мъжки лъв със счупено рамо. Навярно някоя мъжка жирафа или кафърски бивол в отбраната си му е счупил рамото. Този лъв, който много трудно се движел, бил придружаван през цялото време от друг, възрастен мъжкар. Тъй като раненият лъв имал винаги охранен вид, навярно другарят му е ловил плячка и за него. Няколко дни по-късно

видяхме една болна лъвица сред група от шестнадесет други близо до изоставената стара златна мина Килимафеза. И тази лъвица очевидно бе поддържана с храна от другите. По Никулден край автомобилното шосе между Банаги и Серонера се мяркаше един много отслабнал, изнемощял стар лъв с три недорасли малки. Два дни по-късно същите малки лъвчета бяха взети под закрила от един величествен млад мъжки лъв и една лъвица. Болният мъжкар, изглежда, бе загубил своето семейство и навярно е загинал, а лъвчетата са станали храненици на друга двойка.

Веднъж посетители на Националния парк си направили пикник. Те слезли от колата и се настанили с кошници и термоси на открито. След като се нахранили, те се отдалечили за малко от мястото си, за да измият ръцете си наблизко в една локвичка. Когато се върнали, заварили едно лъвско семейство, настанило се до покривките и чиниите. Остатъците от студената закуска били изчезнали, малките лъвчета разкъсали куфарите и си играели с фотоапаратите и одеялата. Лъвското семейство мъчно можело да бъде пропъдено доброволно от тази чудесна игра. И така излетниците трябвало да гледат повече от два часа как се съсипва имуществото им, докато най-последно големите котки се наситили на играта и се оттеглили.

Но въпреки това аз съвсем не смятам да провъзглася лъвовете за ангели. Аз говоря само за *нашите* лъвове в Серенгети и около Банаги. За да настръхнем и ние малко от страх, както си е редно, когато се говори за лъвове, мой дълг е да повтарям и аз людоедските истории, които открай време съпътствуват съобщенията от Африка.

През 1898 г. в областта на днешния Национален парк „Цаво“, недалеч отгук, в Кения, два лъва людоеди спрели строежа на железопътната линия за Уганда почти в продължение на девет месеца, тъй като изяли един след друг двадесет и осем кули^[4], а най-последно и самия инспектор по строежа на линията. По всяка вероятност той е заспал във вагона, когато с пушка в скута си дебнел двата лъва „престъпници“.

През 1955–1956 г. в областта на Ангола (Уганда) лъвове унищожили четиридесет и пет души, тъй като дивечът, който представлявал дотогава храна за тях, бил унищожен напълно от туземци браконieri. Един господин на име Брадшоу преди няколко години съобщи, че убил една лъвица точно когато повръщала човешко

месо, за да нахрани своите малки с него. Дори тук, в наше съседство, миналата година бил убит от лъв един гостенин ловец. Той „застрелял“ лъва и поискал да стъпи с крак върху „мъртвото“ животно, за да бъде фотографиран с пушка в ръка до него. Но лъвът не бил още мъртъв и го разкъсал. На „хуайт хънтъра“, който придружавал човека, било отнето позволителното да упражнява професията си за пет години.

Но аз не говоря тук изобщо за лъвовете, а само за нашите лъвове в „Серенгети“. Те имат достатъчно дивеч и затова хората не са плячка за тях. Това именно са особени, знаменити лъвове, които, така да се каже, са се родили със златна лъжица в уста.

Въпреки това ние трябва да се постреснем и да поставим ключалки на вратата на нашата алуминиева барака, макар и в радиус от сто и петдесет километра наоколо, освен Гордън Пулман, Майлс Търнър и черните следотърсачи да има само лъвове и няколко стотици хиляди други животни.

[1] Мармот — бозайник от разряда на гризачите. — Б.пр. ↑

[2] Сафари — ловна експедиция. — Б.пр. ↑

[3] Териер — порода дребни кучета, които се използват за лов на дребни животни, които живеят в подземни дупки. — Б.пр. ↑

[4] Кули (кит.) — носач, хамалин, черноработник в Индия, Китай, Япония, Индонезия и другаде. — Б.пр. ↑

ГЕРМАНСКИ ЗАМЪК В АФРИКА

— Виж, Миха — казвам аз и побутвам сина си за коляното, навеждам се към него и крещя в ухото му, — там зад нас вдясно, на възвишението, се издига замък!

Същински рицарски замък всред Африка, като на Рейн. Не. Невъзможно! Трябва да е някакво заблуждение. Тук на всеки хълм лежат скални блокове, които понякога изглеждат като срутени църкви, друг път като грамадни паметници.

Но това не е скала, не, не е! Слагаме радиослушалките и така разискваме по този въпрос. След това завиваме с нашата „зебра“ надясно и летим обратно към възвишението с развалините на замъка.

Наистина е руина! Тя има дебели стени със зъбери, масивна отбранителна кула, срутени къщи и обширен вътрешен двор. Всичко това е захвърлено съвсем далече на север, извън Националния парк „Серенгети“, сред обрасли с рядка растителност планини и хълмове. Ние летим все по-ниско покрай склона, докато ъгловата кула се издига почти над нас. Но не можем да си обясним тази работа.

На път сме за Масаби, една равнинна местност в „коридора“, който е най-тясната част на Националния парк в посока към езерото Виктория. Там искаме да нощуваме в глинената колиба на черните следотърсачи, за да можем навреме, рано сутринта, да отидем към водоема и да наблюдаваме животните, когато идват на водопой. Зад нас в самолета седят двама следотърсачи, а долу в равнината край една рядка горичка има още двама, както се уговорихме. Те са избрали място, в което няма камъни и дупки, и са застанали така, че трябва да кацнем точно между тях. При откриването на замъка ние загубихме време. Станало е вече късно, слънцето се е спуснало на хоризонта и ние трябва да се приземим точно срещу светлината. Синът ми се страхува да не връхлети върху двамата мъже, защото слънцето почти го заслепява. Затова той спуска всички клапи на самолета за кацане и бързо се намира на земята.

Изведнъж се чувствава тласък, дори не особено силен, моторът спира и ние се оказваме „седнали“ ниско на земята. Това е същинско

качане по корем, каквото може да се случи и на големи пътнически самолети, когато пилотът забрави да спусне колесника или ако последният се е заклешил. Дългите щъркелови крака на нашия самолет изобщо не могат да се прибират.

И въпреки това са изчезнали.

Едното от колелата е попаднало при кацането в яма, изровена от брадавичесата свиня, и така най-напред се отчупи от самолетното тяло единият крак, а веднага след това и другият. Дори и перката се удари в земята и също се изкриви. Иначе самолетът няма вид на катастрофирал. Само единият връх на крилото е малко смачкан. Който не знае, че тази машина всъщност трябва да стои на високи „кокили“, може да си помисли, че така трябва и да бъде.

Сега най-напред опъваме дълга лента яркооранжево платно на земята и я затискаме с черепи на гнута, и кости, които намираме пръснати наоколо. Така ще ни открият по-лесно от въздуха. Следващата ни работа е да разчистим сухата трева на един метър широка ивица около самолета, за да не изгори, ако случайно избухне пожар в степта. Можем да спим в машината.

След малко се показва „бушбегито“, което пътува с нас от Франкфурт до старата си родина. То не иска да се отдалечи от самолета, защото като дървесно животно се страхува да се движи по откритото незалесено поле. Нашите двама черни помощници най-напред дори не забелязаха, че имаме авария. Те смятат, че всичко е в ред, защото за пръв път в живота си сядат в самолет.

Фаталната яма на брадавическата свиня е вече полусрутена и тревясала. Тя всъщност не е и толкова дълбока. На около сто метра от нас стоят две големи брадавически свине с четири малки и ни гледат любопитно. И шестте имат прави, вдигнати като свещ нагоре опашки. Те изглеждат като автомобилни антени. Сега имаме достатъчно време да се занимаваме с тях. Щом започваме да ги разглеждаме по-внимателно, те се обръщат и избягват.

Брадавическите свине са симпатични животни. Който ги види в зоопарка, остава ужасен от дългите десет до петнадесет сантиметра брадавически израстъци по главата на мъжкия и от страшните му, извити встрани и нагоре глиги. Главите им действително не са красиви, поне не за човешкото око, но когато видиш животните да тичат на свобода, добиваш впечатление, като че наблюдаваш малки носорози

или дори антилопи. За разлика от нашите диви и домашни свине те нямат тлъстини под кожата, колкото и да са охранени. Когато ровят земята, те подвиват предните си крака и „коленичат“.

Тъй като за лъвовете брадавическите свине са лакомство, те се крият в подземни дупки, където нощем са недосегаеми. Те често използват дупките, които тръбозъбът рови, за да достигне отдолу до термитниците. Един такъв ход се състои от голямо леговище, в което спят бащата, майката и малките, а оттук води още един ход полегато надолу към второ леговище, където през септември — ноември се раждат нежните малки прасенца. Те са най-много четири и долу им е много уютно, защото топлината е около 30° (според измерването на проф. Гайги от Базел). Може би това да е причината, че намиращите се в зоологическите градини брадавически свине досега, доколкото ми е известно, твърде рядко са отглеждали малки.

Когато брадавическите прасенца вече пораснат, те охотно остават при родителите си. Семейният им живот е образцов. Щом две животни от едно и също стадо се срещат, по-младото от тях отива при „бащата“ или при „лелята“, докосва муцуната си до тази на по-възрастния и го ръга веднъж-дваж леко по долната челюст. Те се и милват, като хрускат лекичко с устни главата или четината на врата си една на друга.

Когато човек преследва женска брадавическа свиня с малки, те се преструват понякога на умрели и просто остават да лежат на земята. Но ако се опиташ да вземеш някое от тях, то ще заквичи така пронизително, като че ли си го набол на шиш, и тогава обикновено се връща и майката. В такъв случай ти бързаш да пуснеш прасенцето и всичките се втурват към майката.

Един от надзирателите на дивеча веднъж видял как леопард преследвал брадавическа свиня майка, която била с едно малко. Свинята изведнъж се обърнала и го нападнала — леопардът побягнал. При друг случай един слон по някаква причина бил раздразнен от брадавическа свиня. Той тръблял и разярено я нападал няколко пъти, но изведнъж и на брадавическата свиня й „дошло до гуша“, тя се обърнала и се втурнала към слона, който изненадан отстъпил. Когато стигнали до поляната пред къщата на надзирателя, неговото едро куче не могло да ги прогони, напротив, те го накарали да избяга.

Тъкмо се каним да се увием в одеялата и да се опитаме да заспим на седалките, когато далече зад нас се появяват две светлини. Майлс

Търнър пристига с колата си. Той носи всичко със себе си: горещо кафе в термоса, ракия, превързочни материали, храна, една сгъваема носилка, шини. С него е младата му жена Кей, а в кошче — и неколкоседмичното им бебе. Понеже не сме се върнали преди залез-слънце, той веднага тръгнал насам. Това е характерно за него. Той е тук, когато ти потрябва. И тъй като не искал да остави жена си сама през нощта, той взел и нея, а по неволя и бебето със себе си.

На другия ден ние продиктувахме чрез нашата радиовръзка какви телеграми да се изпратят за Найроби и за Германия. Фотографираме повредените части от самолета от всички страни и изпращаме филма за Мюнхен, за да може в завода да разберат какви резервни части са ни нужни.

После си построяваме лагер; двама инженери ще дойдат при нас. Трябват им три дни дотук, защото единият от тях се е зарекъл никога вече да не се качи на самолет. Преди пет години той паднал при злополука и си счупил гръбнака, вследствие на което една година бил почти парализиран. Но сега е много подвижен. Двамата — единият лондончанин, а другият шотландец, работят като волове, но в този зной трябва да ги снабдяваме редовно с бира. Освен това имат голямо желание да научат немски ругатни. Ние им казваме някои, които особено трудно се изговарят, например „химелкройцсакшвереноткруцитюркен^[1]“.

Единият от тях се казва Майк, което значи Михаел, а всички в околността пък наричат моя син „Майкъл“, с което лесно се отличава от другите „Майковци“.

Англичаните не се държат така официално помежду си, както ние. Когато хората се опознаят малко по-отблизо (било при общата им работа, в бюрото или другаде), те се назовават помежду си със собственото си име, а така също и девойките, и жените. Но те пък не се ръкуват при всеки случай, както правим ние, а само когато се сбогуват, преди да тръгнат на по-дълъг път или при завръщането си. Аз намирам това за много по-хубаво.

Докато нашата „зебра“ ще може да се издигне отново във въздушния простор, ще минат най-малко три седмици. Ние се шляем по земята, сякаш сме с прекършени криле, и ни се струва, че сме страшно бавни и несръчни. Сега обаче имаме време да разгледаме по-отблизо легендарния рицарски замък. Той се намира в района на племето икома,

а нашият шофьор Мгабо е икомец. Баща му още през германско време бил старши миньор в една мина. Като дете Мгабо играл всред развалините на германския форт, построен още от времето на колониалните войски. Тук англичаните и германците, така разказва той, се сражавали ожесточено. „Вижте, там на отсрещния склон лежах много убити!“

Докато се движим с нашата кола зебра по старата тревясала рампа нагоре по възвишението и се провираме между дърветата, една група антилопи топи избягва настрани. На едно място дебелия висока стена се е срутила. Макар да е изсидана само от камъни и глина, тя все пак е издържала петдесет години, тъй като тук няма мраз, а и дъжд вали рядко.

Минаваме през този отвор в стената и попадаме в големия двор на форта. Три зебри се подплашват и бягат в галоп на другата страна през стария портал навън от двора. Стените на сградите също са запазени, доколкото не са разрушени от израсналите до тях и върху тях дървета. Мгабо ни развежда из форта. В голямата сграда с външно стълбище е живял лейтенантът, отгатък се е намирала кухнята, а в малката къща отсреща е живял сержантът. По следата, останала по стените на дълбоката цистерна, може да се съди докъде е стигала водата. По ръба на цистерната са цъфнали две червени цветя.

Целият форт е заобиколен от полусрутен окоп. Михаел рови в купа развалини на подофицерската къща. Показват се няколко монети. Изстъргваме ги, докато се излъскат: върху тях е написано „ДОА^[2] 1916 г. пет хелера“. Следователно това са колониални пари от старата Германска Източна Африка, които са били сечени още по време на войната. (Във Франкфурт по-късно ни предложиха в „Дойче банк“ десет марки за всеки хелер.)

През една от следващите седмици един от чичовците на Мгабо ни носи стара банкнота от 50 рупии с лика на кайзер Вилхелм със засукани нагоре мустаци. Както Мгабо разправя, преди да се оттеглят, немците скрили своите оръжия и муниции извън форта, малко встрани, в една подземна шахта, която зациментирали и засипали отгоре. Всичко това престояло там четиридесет години, докато в началото на петдесетте години англичаните ги извадили. Навярно са се страхували, че тук, непосредствено до границата на Кения, оръжието ще бъде задигнато от бунтовниците мау-мау.

Михаел и аз сме се облегли един до друг о парапета, и разглеждаме околността. Пред нас се ширят вълнообразни зелени хълмове, които придобиват синкав оттенък в далечината.

Как ли са се чувствували тези двама, откъснати от света наши сънародници тук? Германските войници трябва да са били много самотни, тъй като по онова време тези безкрайни разстояния е трябвало да се изминават пешком. Тогава не е имало нито автомобили, нито радио, а също и свестни консерви. Тъй като колонията нямала пари, за да си прокара телеграфни линии, постове се разбирали помежду си с помощта на големи огледала, с които предавали морзови светлинни знаци.

По околен път чрез стария генерал фон Летов-Форбек и племенника му узнах, че последният командувал войските в тази област майор фон Хаксхаузен живее днес в Дегерндорф на река Ин. Той ми писа, че най-вероятно фортът е бил построен към 1900 г. Гарнизонът му — един офицер и един подофицер с една картечница, имали за задача да вдвояват ред в околността. Племето икома постоянно воювало с племето гауа, което било също така войнствено. Най-често те си крадели взаимно добитък, а районът много мъчно се контролирал, защото се намирал съвсем близо до границата на английската колония Кения.

И все пак историята на Танганика в никой случай не започва от 1885 г., когато германският кайзер издал заповед за свободно влизане на неговите поданици в тази област. Първите откриватели дори са били не европейци, а по всяка вероятност китайци. На нас са ни били нужни хилядолетия, докато с нашите кораби намерим път около най-южната част на Африка. За азиатците обаче е било лесно да стигат до Източна Африка, тъй като всяка година от ноември до февруари мусоните духат равномерно откъм североизток и просто носят корабите към африканския бряг. По същия начин от април до септември той духа постоянно в обратна посока — откъм югозапад, и закарвал корабите неизменно и благополучно наново в родината им. Първите араби и индуси още столетия преди новата ера стигнали по този начин до бреговете на Танганика. Там се намират китайски монети, сечени преди хиляда и двеста години, а също и много древен китайски порцелан. Към 1000-ната година един китаец описал страната и хората; четиристотин години по-късно някаква китайска експедиция донесла в Китай една

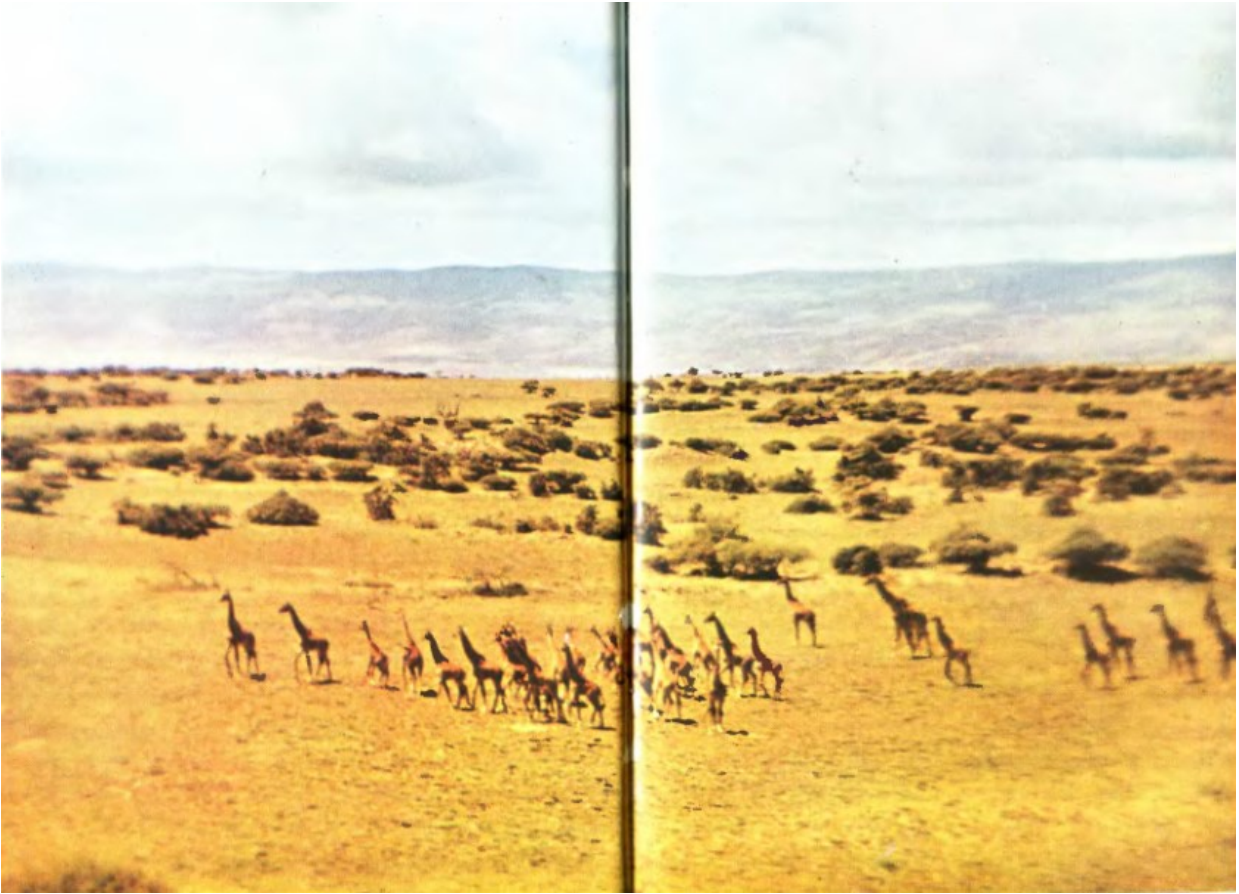
жирафа, която подарила на императора. Араби от Ширас в Персия основали градове на крайбрежните острови. В Килва и днес се съхранява арабска хроника, която обхваща един период от петстотин години, като се започне от 1060 г. и се стигне до пристигането на португалците.

Този мъжки брадавичест глиган се разяри, защото се движехме с колата си близо до него. Той се готвеше да нападне колата ни.

В Националния парк „Серенгети“ слонове се срещат почти само в кратера Нгоронгоро и в планинските земи на гигантските кратери, които се предвижда да останат извън границите на парка.

Стадо жирафи близо до хълма Лемута в Серенгети.

Блатната антилопа не излиза в откритите степи. Тя живее на двойки в храсталаците.

Зебрите не цвият като коне, издаваният от тях звук прилича на кучешки лай.

Португалският мореплавател граф Васко да Гама, който открил пътя около Африка за Индия, при своето трето пътешествие за Индия през 1502 г. слязъл в Килва на брега на Танганика. Той обещал на емира Мухамад Киваби свободен път, обаче нарушил честната си дума, взел го в плен и го освободил едва след като емирът признал португалското владичество и заплатил 5000 крузадос (около 20000 марки) откуп. По този случай Васко да Гама поръчал да се изработи за „прослава на Господ“ една кована златна дарохранителница, която и до днес може да се види в църквата „Мадоната от Белем“ в Лисабон.

През 1593 г. португалците построили импозантния форт Исус в Момбаса, след което се заредили бунтове, войни, масови кланета на човекоядци, които идвали от вътрешността на страната, докато от Оман в Персийския залив пристигнали с кораби арабите, които държали форта тридесет и три месеца обсаден и през 1696 г. най-после го превзели. Новите султани от Занзибар много обичали своята втора държава по крайбрежието на Танганика, но те трябвало често да се връщат в родината си на входа на Персийския залив, за да следят дали там всичко е в ред, тъй като роднините им оспорвали трона.

Тези арабски султани никога не са владели в действителност вътрешността на Танганика. Те само изпращали все по-навътре в страната ловци на роби и на слонова кост, докато към 1840 г. стигнали най-после до езерото Танганика. Керванският им път минавал през Тabora; покрай него германците построили по-късно железопътна

линия. Въпреки че над арабските „кервансараи“^[3] по тези търговски пътища се е развявало червеното знаме на султана, двамата или тримата араби, които живеели тук и продавали стоките си на керваните на безбожни цени, все пак всъщност зависели от благоволенieto на вождовете на околните племена.

Този лов на роби от страна на арабите в Източна Африка все пак никога не стигнал онези страшни размери на търговия с хора, каквато са вършели всички европейски нации и американците в Западна Африка. Участиа на робите при арабите и при индусите била и по-малко тежка, отколкото в плантацията на европейците в Северна и Средна Америка. Но и това било достатъчно да съсипе съвсем туземните племена в Танганика и да обезлюди големи области, например тези около езерото Танганика. Никой от тези, които пътуват днес удобно с железницата от Дар ес Салаам през Тавора към Муанза на езерото Виктория и от вагон-ресторанта поглеждат навън, не подозира дори, че районът край линията е обилно наторен с кръвта, месото и костите на робите, които са гинели тук под камшика на арабите, че земята е пропита със сълзите на майките, чиито деца и мъже са им били насила отнети. Все повече и повече европейски кораби са плавали тук около Африка на път за Източна Азия, преди да започне строежът на Суецкия канал. Един от арабските князе в Занзибар — Саид бин султан, сключил по тази причина предвидливо договор най-напред през 1833 г. със САЩ, а после с Англия, Франция и най-после (през 1859 г.) и с Германската Ханза. Тези страни се задължавали да не купуват никаква слонова кост и каучукова смола по крайбрежието на Танганика и да зачитат монопола на султана. Той искал тъкмо това, а не да господствува във вътрешността на страната. Но чрез ужасната търговия с роби и слонова кост арабите прониквали все по-навътре в Черния континент. Към 1850 г. някой си Саид бин Хабиб бин Салим Сафифи напуснал града Занзибар и се завърнал отново едва след шестнадесет години. През това време той бил три пъти в Лоанда на западния бряг на Африка, така че той е първият пътешественик, който много преди Стенли прекосил континента. Разказите на такива мъже раздразвали и любопитството у европейците. Най-вече две причини са ни подтикнали през миналия век да се насочим към вътрешността на Африка: желанието да бъдат покръстени в христовата вяра нещастните

невежи негри и да се изследват тези неизвестни страни. Търговията и алчността дошли по-късно.

Първият пътешественик изследовател, един френски морски офицер на име Мезан, тръгнал на път точно през дъждовния период и носел със себе си такива съблазнителни сандъци с провизии, че едва изминал осемдесет километра от брега, и бил убит. През 1848 г. двамата германски мисионери Йохан Ребман и Лудвиг Крапф били първите европейци, които с учудване гледали снежния връх на Килиманджаро. „На тези двама мисионери им липсвала почти всякаква подготовка за откривателски пътешествия“ — пише един англичанин. „Те едва ли са имали и нужната научна екипировка. Крапф носел пушка, която непрекъснато предизвиквала нещастни случаи. Най-често той не можел да се справи с ездитните си животни. Най-забележителният предмет на екипировката му, изглежда, е бил неговият чадър, под който той и неговите хора спели при лошо време и който при внезапно отваряне в случай на нужда прогонвал някой лъв или пък банда разбойници. Но каквито и да са били недостатъците на тези хора, те били компенсирани богато от техните познания на езици и приветливото им отношение към местното население, а преди всичко от тяхната изключителна упоритост и смелост“.

Разказите им за големите езера във вътрешността на Африка, близо, до които те достигнали, предизвиквали възражения от страна на учените — географи, но и възбуждали тяхното любопитство. Така през 1857 г. англичаните Ричард Бъртън и Джон Спийк потеглили на път и открили езерото Танганика. Докато Бъртън лежал болен в Табора, Спийк продължил сам пътя си и през август 1858 г. стигнал до най-голямото езеро на Африка, което нарекъл Виктория. То е 130 пъти по-голямо от Болонското езеро и в него би могло да се побере цяла Ирландия. Заливът, където нашият Национален парк „Серенгети“ се опира до езерото Виктория, е наречен на името на големия изследовател „залив Спийк“. Когато в Табора Бъртън научил за резултатите от пътуването на завърналия се негов другар, у него възникнало съмнение дали р. Нил наистина изтича от езерото Виктория. Ето защо през 1860 г. Спийк тръгнал отново за там, но този път придружен от Джеймс Августус Грант, чието име носят красивите едри газели в нашия парк. През юли 1860 г. двамата стояли развълнувани пред водопадите, които се образуват при изхода на р. Нил

от езерото Виктория. В началото на своето пътешествие на морския бряг те срещнали хамбургчанина Албрехт Рошер. Детронираният крал Лудвиг I Баварски му дал пари, „за да търси езерата във вътрешността на Африка“. Изглежда, че парите не били много, защото Рошер бил придружаван само от двама слуги и двама носачи. Въпреки това той бил убит заради нищожния му багаж. Властта на султана на Занзибар била все пак още твърде голяма, тъй като по негова заповед убиецът бил изпратен до крайбрежието, за да бъде наказан там.

Обаче няколко седмици преди Рошер, мисионерът и изследователят Ливингстън минал нагоре по река Замбези до езерото Няса, което Рошер смятал, че е открил пръв. По-късно (през периода 1866–1869 г.) Ливингстън навлязъл във вътрешността около езерото Танганика. Когато след три години се завърнал изтощен („само кожа и кости“) обратно в Уджиджи край езерото, той се разочаровал още повече от обстоятелството, че очакваният от него допълнителен багаж бил ограбен, а част от него се намирал на четиристотин километра далеч — в Табора, а освен това не пристигнали и писма от Европа.

Тъй като в Европа пет години не чули нищо за Ливингстън, в „Ню Йорк Хералд“ изпратил през 1870 г. репортера си Хенри Мортън Стенли по следите му. Стенли обаче могъл да върне обратно тежко болния изследовател само до Табора; Ливингстън отказал да се завърне до крайбрежието и в Европа. Той потеглил отново на път, за да изследва източната част на езерото Танганика, и там една сутрин бил намерен мъртъв от черните си слуги, коленичил до леглото. Тези двама предани хора, Джеймс Чула и Абдула Зузи пренесли съсухрения труп и всичките книжа и уреди на изследователя до морския бряг. Ливингстън бил погребан в Уестминстърското абатство в Лондон всред най-великите хора на своя народ. Двамата слуги по-късно предвождали още няколко експедиции към Централна Африка.

Освен това през осемдесетте години към района на езерото Виктория пътешествувал още и немският лекар д-р Г. А. Фишер. В безлюдната източна част на езерото Виктория, където се намира и Серенгети, той така трудно намирал храна, че вследствие на лишенията починал наскоро след завръщането си. Също такъв старателен наблюдател бил и англичанинът Йосиф Томсън, чието име носят хубавите жълто-черно-бели газели Томсън.

Томсън и Фишер за дълго време били последните истински изследователи — пътешественици в Източна Африка. Всеки, който идвал по-късно тук, най-често е имал някакви користни намерения.

Макар немските търговци да са се настанили от 1840 г. в Занзибар и немските изследователи, като Рошер и фон дер Декен, да са се отправили първи в Танганика, германското правителство останало съвсем незаинтересовано за тази страна. През 1870 г. германският консул в Занзибар докладвал на Министерството на външните работи, че султанът искал да бъде под германско покровителство. Отговор обаче изобщо не получил.

И с англичаните нещата не стояли много по-различно. Географът Хенри Хамилтън Джонстън, който обходил склоновете на Килиманджаро, се сдобил през 1884 г. със земя в Моши. Той писал до британското външно министерство, че тамошните племена биха се поставили охотно под закрилата на Англия. От Форейн Офис поискали сведения от английския консул в Занзибар. Същият нищо не знаел по този въпрос и ги посъветвал това да не става. Когато Джонстън се завърнал в Англия, той и не подозирал какво се е случило междуременно в тези области.

По нареждане на Германското колониално дружество, което в новия германски райх въпреки съветите на Бисмарк пропагандирало завладяването на колонии, д-р Карл Петерс заедно с граф Ото Пфайл и други хора заминали под фалшиви имена и преоблечени като механици с обикновени билети трета класа от Триест за Занзибар. Макар че там ги чакала телеграма от Бисмарк, който ги предупреждавал да не разчитат на никаква защита от страна на германското правителство, те все пак сключвали във вътрешността на страната договори с туземните главатарии. Хората трябвало за всеки случай да подпишат, че не били поданици на султана. Започнало същинско надпреварване с генерал Лойд Матюс, който бил изпратен от султана със сто и осемдесет войници в същата област. Главатарите се обявявали ту за Петерс и германците, ту за Матюс и султана. Един от главатарите дори казал, че въпросът е само кой ще донесе по-красив плат за знамето, което ще се издигне. Част от „главатарите“ били само дребни старейшини на селата или незначителни роднини на истинските племенни князе. Но когато Петерс се завърнал в Берлин със своя свитък от „договори“, под натиска на общественото мнение в Германия Бисмарк напълно изменил своето

становище и издал за Германското колониално дружество покровителствено писмо от името на кайзера за новозавладените области. Султанът на Занзибар напразно възразявал, че той поддържа в тези райони дори няколко гарнизона: но една германска ескадра бързо го заставила да признае протектората.

Карл Петерс предприел ново тайно пътуване към Уганда, където също събирал подписи. Когато се завърнал към морския бряг той разбрал, че този път усилията му били напразни. Бисмарк заедно с британското правителство разграничил германската и английската сфера на влияние в Източна Африка и Уганда се паднала на Англия. В замяна на това пък една комисия, съставена от един англичанин, един германец и един французин, в която султанът на Занзибар дори не бил представен, се занимала с въпроса, какво всъщност включва неговата държава. Англия препоръчала на султана да се откаже от областите на Килиманджаро в полза на Германия. Като компенсация за отстъпването на Хелголанд на Германия последната се съгласила през 1890 г. Занзибар да бъде под английско влияние. На 1 януари 1891 г. Германия поела сама управлението на новия протекторат Танганика под наименованието Германска Източна Африка. „Твърде препълнените“ гробища на Бенедиктините в Дар ес Салаам от онези години показват, че новата колония е струвала голям брой жертви на множеството германски преселници от онова време.

Първият бунт избухнал още през 1888 г., когато германците още по нареждане на султана на Занзибар събирали митата по крайбрежието. Водачът на бунтовниците — Бушири, в началото се държал все още рицарски, като самия той спасил един владика от разярената тълпа и го изпратил заедно с пет жени европейки под сигурна охрана до крайбрежието. След това обаче борбите започнали да стават все по-ожесточени. Като комисар на кайзера фон Висман бил принуден да се намеси с войски от Египет и със зулуси от Португалска Източна Африка. Той превзел крепостта на Бушири, разбил бунтовниците и най-сетне водачът на последните бил намерен почти гол и изтощен от глад в една колиба. Той бил вързан и закаран в Бангани, където на 15 декември 1889 г. бил обесен. По-опасно било въстанието на вожда Мквава от народа хехе, който обединявал двадесет и девет племена под предводителството на неговия баща. Мквава

събирал такси от всички кервани, които минавали през неговата страна. Това му навлякло разпавии с новото германско управление.

Най-сетне лейтенант фон Зелевски тръгнал с 1000 души, за да покори могъщия черен крал. Тогава Мквава отстъпил и изпратил делегация с подаръци да го посрещне. Но тези пратеници може би по недоразумение били обстрелвани и само един от тях се завърнал жив при Мквава и му разказал за постигналото ги нещастие.

Тогава кралят устроил засада в една гъсто обраснала долина, убил двеста и петдесет черни и десет германски войници и плячкосал триста пушки, три полски оръдия и много муниции.

Мквава могъл да се задържи до 1898 г. Новият германски губернатор определил възнаграждение от 5000 рупии за главата му. Това подействувало. Един пленен от германците млад момък издал, че бил слуга на Мквава и че господарят му лежи тежко болен на три часа път оттам, в гъсталака. Майор Меркл действително открил там двама души да лежат на земята и веднага стрелял в главата на единия. Оказало се, че това бил Мквава, но отдавна вече мъртъв и изстинал. Той застрелял най-напред своя слуга и после себе си.

Главата на великия вожд била отрязана и изпратена в един музей в Германия. Неговият народ погребал трупа му с големи почести. Народът хехе не престанал да оплаква Мквава при всяка годишнина от смъртта му. Когато страната станала английско владение, първата молба на племето била да получат главата на своя крал обратно. Германското правителство обаче отговорило, че тя не се намира в Германия.

След Втората световна война сегашният губернатор на Танганика сам поел тази работа в ръцете си и се свързал с директора на Презокеанския музей в Бремен. Д-р Хелмут О. Вагнер, който ми е добър познат, бе веднага готов да предаде продупчения с куршум череп. Така през 1953 г., значи след повече от половин век, главата на мъртвия вожд се върнала отново при неговия народ. Адам Сапи, внук на бунтовника, изпратил на директора на музея в знак на благодарност за оказаното голямо съчувствие цяла сбирка от ценни етнографски предмети. Друг голям борец за свобода бил вождът Сики. Когато го победили, той с цялото си семейство отишъл в барутния склад и сам го вдигнал във въздуха.

Карл Петерс, който всъщност принудил княз Бисмарк да обяви Германска Източна Африка за протекторат, станал главен комисар на

кайзера в областта на Килиманджаро. Скоро обаче оттам достигнали лоши слухове до Германското главно управление в Дар ес Салаам. Разправяло се, че там царели ужас, грабежи и побойничество. Едно от възмутителните съобщения се отнасяло до един млад негър, който бил обесен, обвинен, че уж откраднал цигари. Всъщност обаче се шушукало, че той бил обесен, защото посещавал една от африканските държанки на Петерс.

През 1893 г. Петерс бил отзован и след тригодишно следствие (през 1897 г.) бил отстранен от всички длъжности поради „злоупотреба със служебна власт“. По-късно обаче общественото мнение се обърнало в негова полза. Кайзер Вилхелм II му възвърнал в началото на 1914 г. по благоволение пенсията на държавен служител. Адолф Хитлер го нарекъл „строг, но примерен административен чиновник“ и през 1934 г. дори наредил една пощенска марка да носи неговия лик.

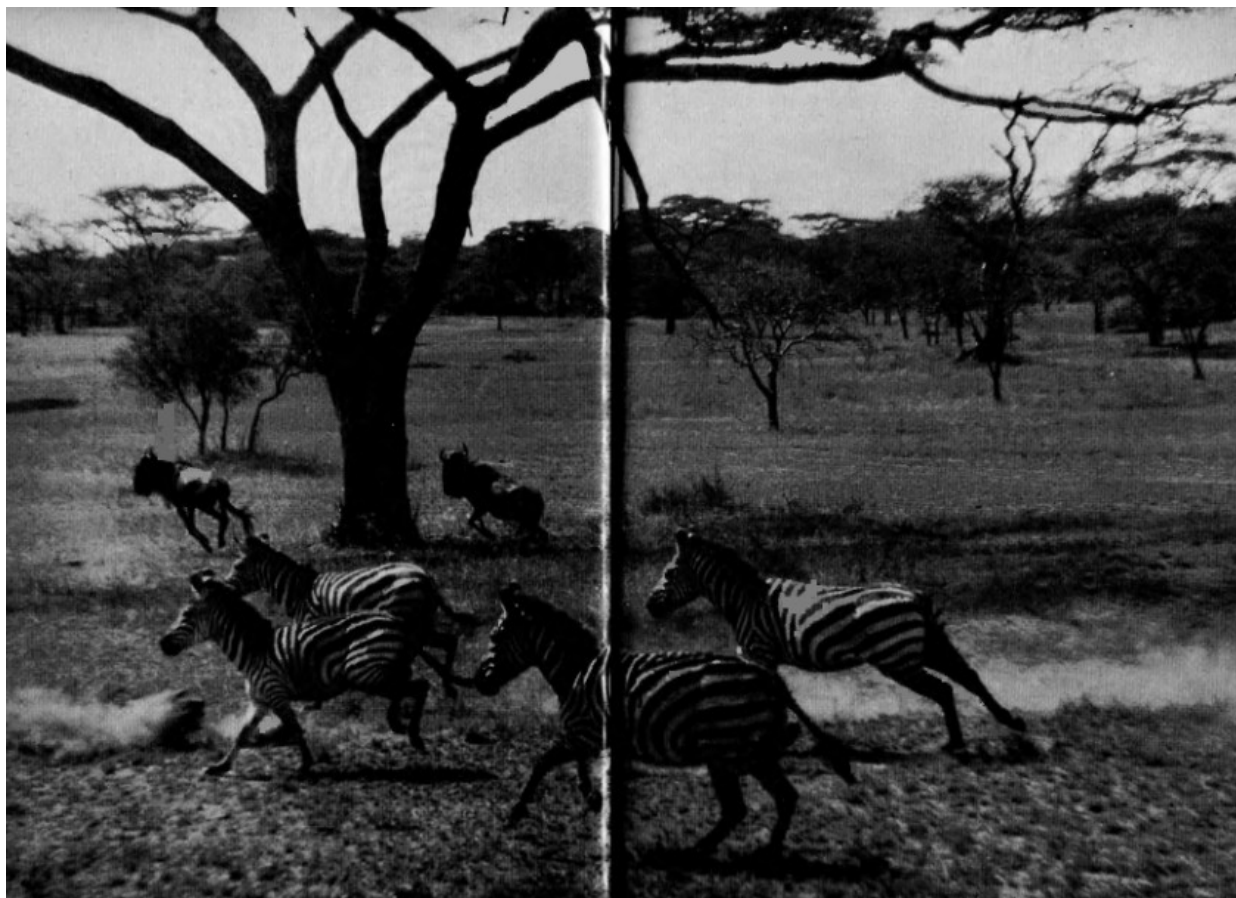
В английския справочник за Танганика се пише по този въпрос следното: „Би било погрешно той да се вземе за типичен представител на германските колониалисти. За нещастие на своята страна и за сметка на доброто име на своите сънародници той само за няколко месеца успял да унищожи всичко онова, което Висман и лейтенант Елерс, след като през 1890 г. бил издигнат германският флаг, постигнали с безкрайното си търпение и примирителния си дух“^[4].

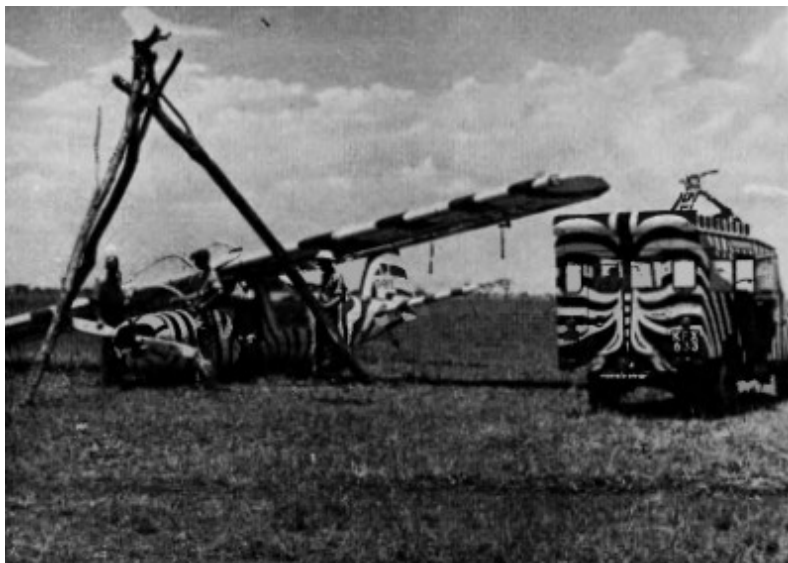
Две мъжки зебри, които водят ожесточена борба помежду си.

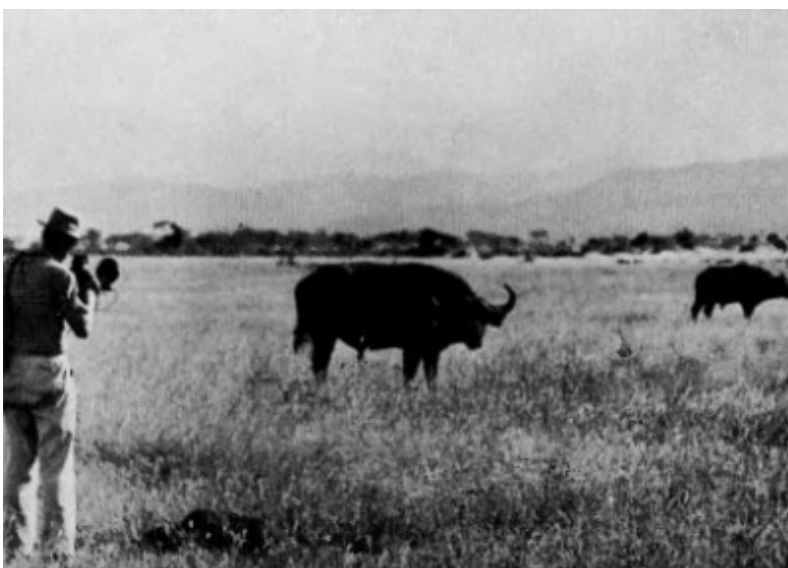
Слоновете рядко прекосяват откритите равнини на Серенгети.

Дали зебрите имат бели ивици върху черен фон или черни върху бяла основа? Зад зебрите се виждат антилопи гну.

Нашата „лятяща зебра“ със седмици лежи със счупени крака по „носа“ си.

В Уганда и в националните паркове на Белгийско Конго кафърските биволи са кротки като крави. Михаел може да се приближи до тях и да ги фотографира. Причината, поради която в Серенгети биволите са толкова плашливи, ние открихме, когато изучавахме обичаите на масаите.

В „Третия райх“ ликът на един от най-големите германски колонизатори — Емин Паша — не би могъл никога да се появи на пощенска марка. Той е роден през 1840 г. в Опели под името Едуард Шницлер. Следвал медицина, а в Албания, където по-късно бил на

практика, приел исляма и взел името Емин. През 1876 г. постъпил на египетска служба и в края на краищата станал губернатор на южната провинция на Судан. Вече разказах как Михаел и аз неотдавна в столицата Джуба прекарахме бързи вечер заедно със сегашния африкански губернатор.

Когато започнал терористичният режим на Махди, Емин Паша избягал в Централна Африка и дълги години нищо не се чуло за него. Най-сетне Стенли го открил там. Но сега Емин Паша заминал за Източна Африка и постъпил на германска служба. През 1890 г. губернаторът Висман го изпратил в областта на езерото Виктория, за да предотврати нарастването на английското влияние там. С Емин тръгнал като санитарен офицер и д-р Франц Шулман, който особено много се интересувал от етнография, зоология, ботаника и астрономия. С него били още и капитан Вилхелм Лангхелд и един германски ефрейтор на име Куне.

Пътешествието на Емин било извънредно успешно не само в научно отношение, но той успял да залови и няколко арабски кервана с роби, да освободи пленниците и да ликвидира остатъците на търговията с роби край езерото Виктория. Емин Паша бил заклан през октомври 1892 г. на територията на Белгийско Конго от арабски търговци на роби. Те го ненавиждали за това, че като мохамеданин работел за християните.

„Със своята лоялност Емин Паша успял да присъедини много повече земи под германско управление, отколкото някога Карл Петерс със своя метод на сплашване“ — пишат англичаните. При това Емин и неговите другари не са единственият пример за добър лик на германските колониални чиновници.

В служебния справочник за Танганика, издаден от британското правителство преди няколко месеца, са изброени множество въстания, избухнали през първите години на немското господство, и се добавя, че Германия била последната европейска сила, която се помъчила да завладее колонии. И така всичко трябвало да стане малко прибързано; първите колониални чиновници, се казва по-нататък, били главно офицери, които познавали само своята служба в Европа. Туземците войници не произхождали от Източна Африка, а били зулуси, суданци и суахили от крайбрежието. Те марширували през вътрешността на континента като „владетели“, с което настройвали местното население

срещу немската власт. „Но справедливо и честно е да се каже, че голям брой от германските чиновници са се интересували много за управлението от тях народ и са се отнасяли със симпатии и лоялно към него“.

През 1905 г. се мълвяло навсякъде, че в протока на реката Руфий живеело едно чудовище. Водата, която обливала тялото на това чудовище, предпазвала от болести, глад и още много други беди — все едно дали човек ще я пие, или ще полива с нея тялото си. Скоро започнали да прииждат към реката цели тълпи от поклонници, но те никак не възбуждали подозрение в германското управление.

Изведнъж обаче се разпространил слух, че чудотворната вода въздействувала така, че европейските пушки вместо куршуми изстрелвали водни струи или пък куршумите благодарение на нея падали от тялото на улучения като водни капки. И дори ако тези чудеса не ставали, тогава пък застреляните, които преди смъртта си са пили от чудотворната вода, възкръсвали отново след три седмици.

На тези нови бунтовници обаче, които куршум не ги ловял, им липсвал водач като Бушири или Мквава. Освен това те трябвало да си леят куршуми от телеграфни жици и със своите шишанета да изстрелват парченца стъкла от счупени бутилки от селтерска минерална вода. При все това те създавали на колониалните власти от 1905 до 1907 г. големи грижи.

Това ново голямо въстание направило в Германия силно впечатление, тъй като в Югозападна Африка тъкмо бил потушен бунтът на племето хереро. Когато бил убит бенедиктинският епископ Касиян Шпис и с него двама калугери и две калугерки, германското правителство изпратило за Източна Африка два леки кръстосвача, една рота от морска пехота и цветнокожи войници от Меланезийските острови в Тихия океан. През войната, която вилнеела сега, загинали около стотици хиляди души, предимно от глад, тъй като реколтата била унищожавана и често добитъкът бивал отвлечан.

След тези големи въстания в Германия било създадено Министерство на колониите. Първ министър станал директорът на банката в Дармщат — д-р Бернхард Дернбург. Най-напред той лично обиколил протекторатите, след което през февруари 1908 г. докладвал на финансовата комисия в Райхстага, „... че заселниците колониалисти са във война с всекиго, със самия мен, с правителството, с местните

чиновници и най-сетне с туземците. Твърде неблагоприятно впечатление прави това, че толкова много бели хора сноват насам-натам с камшици от хипопотамска кожа в ръка“.

Той сменил военното управление с цивилно, което обаче за съжаление просъществувало само още седем години.

Британският правителствен справочник завършва изложението си за годините на германското управление с цитат от Шекспир: „Извършеното от хората зло ги надживява. Доброто често бива погребвано с тях“.

Образователната система, която германците въвели в Африка, се оказала много по-добра от тази в съседните области, завладени от англичаните. През 1911 г. в тогавашна Германска Източна Африка имало 287 европейски и 1256 африкански учители с 67000 ученици, както и 31 по-висши училища. Туземците не били принуждавани да учат немски език.

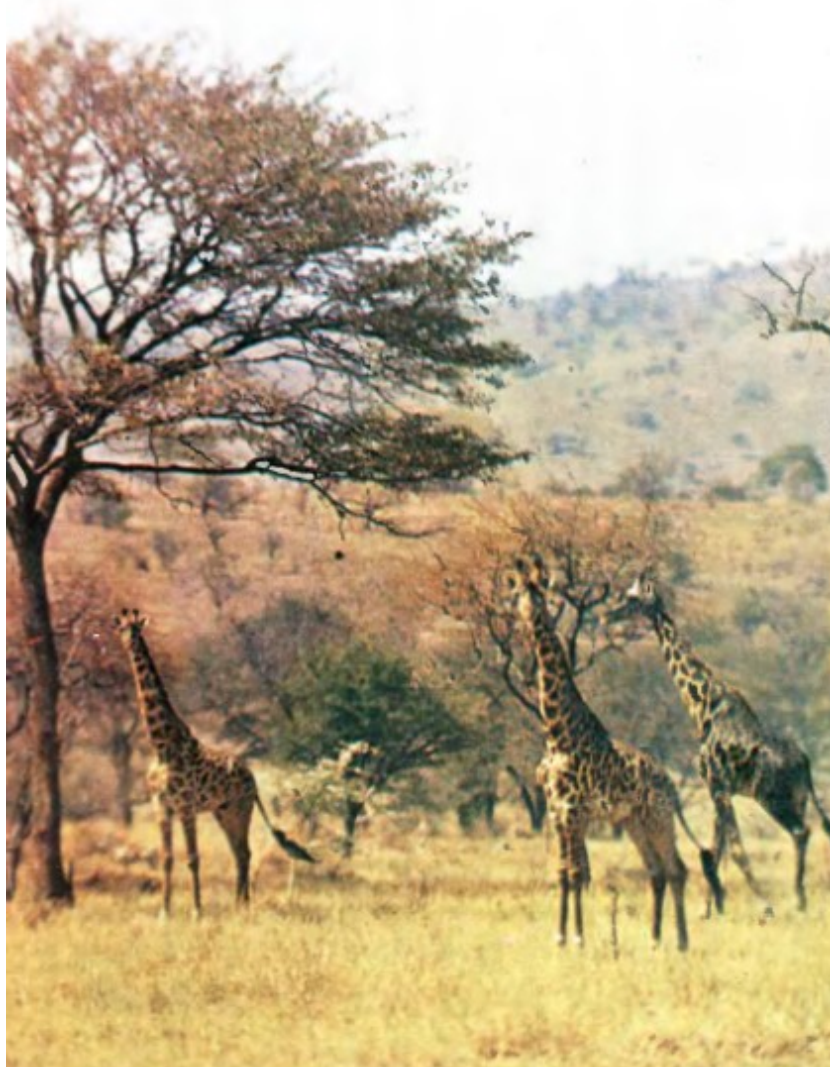
Точно шест месеца преди избухването на Първата световна война в Танганика пристигнал немският генерал фон Летов-Форбек. Той бил преживял вече въстанието на боксерите^[5] в Китай, бил ранен по време на бунта на хереро в Германска Източна Африка и командувал колониалните войски в Камерун. Следователно той прекарал доста време далеч от родината си.

В Танганика фон Летов-Форбек имал под своя команда само 250 германски офицери и 2500 африкански войници. Във водите на Танганика срещу крайцера „Кьонигсберг“ англичаните имали три кръстосвача. Въпреки това германският крайцер успял да вземе в открито море на два пъти от помощни кораби въглища, да унищожи един от английските кръстосвачи и да се оттегли след това навътре по река Руфиджи, където английските кораби поради тяхното по-дълбоко газене не могли да го преследват. Те трябвало да докарат бързо тежки гаубици от Англия, за да унищожат „Кьонигсберг“. Екипажът обаче успял все пак да се измъкне заедно с оръдията и мунициите и да продължи да се бие под командването на Летов-Форбек. Германски помощни кораби на два пъти пробили крайбрежната блокада и докарали оръдия и муниции. Със своята малобройна колониална войска Летов-Форбек скоро нападнал железопътните линии в Кения и в Уганда, като повредил релсите, после отново всял смут в Родезия и Белгийско Конго. Той разстроил и прехвърлените от Индия английски

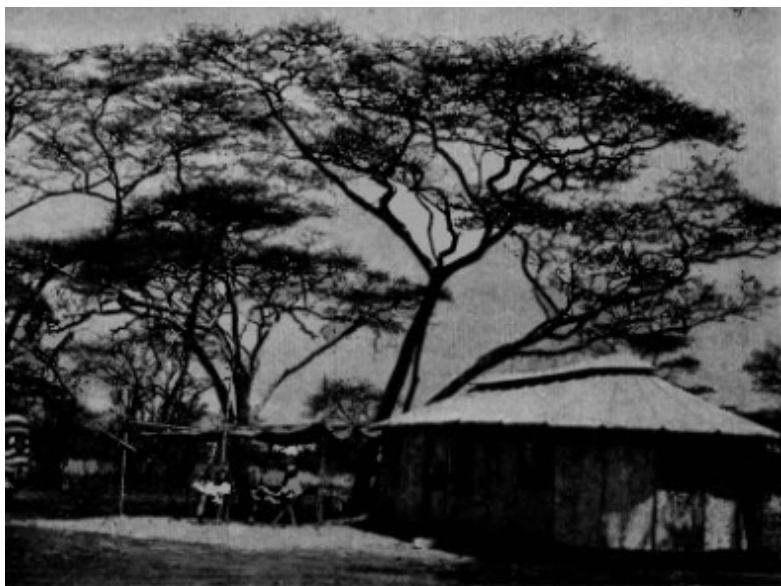
войски и ги принудил да се върнат обратно на корабите си и така осигурил спокойствие до 1916 г.

Междувременно Германска Източна Африка капитулирала. И така оттам пристигнал генерал Смитс с голяма войска, която обаче била сполетяна от маларични епидемии, така че той не могъл да постигне особени резултати срещу германските колониални войски. През ноември 1917 г. Летов-Форбек преминал със своята малобройна войска върху завладяна от португалците територия, където десет месеца водил партизанска война, а през септември 1918 г. внезапно се появил отново на германска територия. Непосредствено след това нахлул още веднъж в Родезия и се предал едва на 25 ноември 1918 г., т.е. няколко дена след като Германският райх капитулира.

Несъмнено през цялата война той успял с малко средства да заангажира в Източна Африка големи съюзнически войскове части и да ги държи далеч от другите театри на военните действия. На самото население на Танганика обаче, за чиято „защита“ се съревновавали по рано англичаните и германците, водената от европейците на тяхната земя война, която всъщност малко ги интересувала, донесла само жертви и нищета.

Мъжката жирафа вдясно е с по-черна окраска. В едно и също стадо може да се срещнат животни с различни шарки и различен цвят. В миналото въз основа на отделни кожи, които се намирили в различни музеи, се смятало, че жирафите може да се разделят на подвидове.

Ние живеем сред степта в тази ламаринена барака. През деня в нея става непоносимо горещо, но тогава пък сме на открито.

Англичаните съобщават, че при предаването си фон Летов-Форбек им направил много добро впечатление. Той представил офицерите си, а английският комендант — своите. Заради проявяваната от тях храброст при сраженията на германците било позволено да задържат оръжието си. Една от първите грижи на Летов-Форбек била да издействува да се заплатят на черните войници неизплатените възнаграждения.

През 1917–1918 г., както навсякъде по света, инфлуенцата вилнеела и в Танганика и покосила осемнадесет хиляди души. Когато по-късно, през 1924 г., дъждовният период не настъпил, можело да се видят отдясно и отляво на железопътния насип черепите на умрелите от жажда хора, които напразно очаквали да получат тук вода. Танганика била предадена от Обществото на народите на англичаните за временно владение, докато пренаселените кралства на ватусите — Руанда и Урунди, били присъединени към Белгийско Конго.

Намиращото се под германско владичество население на същинска Танганика било изчислявано на около три милиона души. Тъй като Михаел и аз възнамеряваме да проведем в Танганика преброяване на стотици хиляди животни, интересува ни как всъщност в такава полудива страна се преброяват хората — без да има адресни бюра и без регистри за гражданското състояние. През 1931 г. вождовете трябвало да предадат четири различни вида семена. Единият вид били черни и дебели, това значело мъже. Кафеникавите зърна с по две влакънца по тях означавали жените. В друга торбичка се слагали малки кръгли семенца — това били момчетата, а малки продълговати семена от един вид трева представлявали момчетата. За всеки поданик се поставяло по едно зрънце в гърненце. Това е хубав начин, но за съжаление е неприложим за зебрите и за гнутата. Чрез този начин на „преброяване на населението“, който все пак осигурява много по-точни резултати от по-раншните приблизителни оценки, новото управление установило, че в страната живеят пет милиона негри. Техният брой всяка година нараствал с два процента.

Част от екстернираните и лишени от имущество германски заселници могли през 1925 г. да се завърнат отново. Третият райх поощрявал завръщането им, като им давал парични помощи и заеми, и така през 1939 г. при избухването на Втората световна война в Танганика живеели 4054 англичани, които притежавали 499 ферми, и 3205 германци с 558 ферми. Трета по численост европейска група била гръцката, наброяваща 893 гърци с 260 ферми.

Последното преброяване през 1957 г. дало следните резултати: 8,6 милиона туземци (значи през последните петдесет години те са се почти утроили), 72000 индуси, 20600 европейци и 19000 араби. Повечето от индусите били привлечени тук като кули и като евтина работна ръка за строежи на железопътните линии. Тъй като те се

задоволяват с малко, трудолюбиви са и откриват малки магазинчета в най-отдалечените местности, където никой европеец не би могъл да издържи, мнозина забогатели. Днес те държат голяма част от търговията в свои ръце.

Един от най-любезните измежду тях е британският митнически чиновник в Аруша, който всеки път проверява нашите инструменти и вещи. Той е неподкупен, изпълнителен като пруски чиновник, при това винаги е готов да помогне и е добросърдечен. Михаел и аз не сме имали много вземане-даване с индуси и затова този митничар стана причина да си представяме всички индуси като симпатични хора. В чужбина дори един-единствен човек може чрез своето държане да представи в много благоприятна или пък в твърде лоша светлина своята страна.

[1] Непреводима немска ругатня. — Б.пр. ↑

[2] Deutsch Ostafrika — Германска Източна Африка. — Б.пр. ↑

[3] Кервансарай (перс.) — хан (странноприемница) в Азия, където отседат керваните, с гостилница, място за спане и обори за добитъка. — Б.пр. ↑

[4] За да не постъпя може би несправедливо към един покойник, искам да дам думата и на противната страна. Според нейните твърдения още през 1892 г. английската мисия в Моши съобщила на кайзеровото губернаторство в Дар ес Салаам за мнимата екзекуция на държанката и нейния любовник. При официалното следствие била установена неоснователността на това твърдение, което и било документирано. Едва когато Петерс през 1895 г. се кандидатираше за депутат в Райхстага и в предизборните си речи се нахвърлил остро против Социалдемократическата партия. Бебел отправил в Райхстага нападки срещу него, като се позовал на едно писмо на д-р Петерс до английския владика в Уганда — д-р Тъкър. В това писмо Петерс направо признавал своята вина. По-късно д-р Тъкър заявил под клетва, че никога не познавал Петерс и никога не е получавал писма от него. Също и Бебел признал в Райхстага, че бил подведен. Във всеки случай обаче пътуването на д-р Петерс за освобождаването на Емин Паша приличало според собствените му признания повече на военен поход, отколкото на експедиция. ↑

[5] Боксерско въстание — антиимпериалистическо въстание на селяните и градската беднота в Китай през 1900 г. — Б.пр. ↑

НИЕ ПРЕБРОЯВАМЕ ЖИВОТНИТЕ

Сега всяка сутрин се надбягвам с три хиляди жълто-черно-бели томсънови газели.

Върху охладителя на зебровидно оцветения всъдеход е поставена хоризонтално груба резервна гума. Там си слагам възглавница, сядам върху нея, а краката си опирам в двата бидона за вода, които са пристегнати с ремък отпред на колата до фаровете. Намествам се така добре, че дори и на завоите, макар колата да подскача, не мога да бъда лесно изхвърлен. Нашият черен шофьор Мгабо кара наистина бързо и смело, но никога още не е попаднал в някоя дупка и не е станал причина някоя трънлива вейка да ме шибне по лицето.

Аз съм по бански гащета — отдавна съм престанал да се боя от екваториалното слънце и от години насам в Африка едва ли някога съм сложил шапка. Тялото ми се къпе в горещия въздух и аз буквално усещам как той ме облива на вълни, на вълни.

Няколко газели тичат с нас. Това действа заразително и на другите. Стотици, хиляди искат да се състезават с нас. Изглежда, че надбягването им прави истинско удоволствие. Най-голямата им скорост с 56 км. в час и когато не натискаме много силно педала за газта, тогава те на всяка цена се мъчат да прекосят в бърз галоп пътя ни пред колата и да минат от другата страна. Стройните едри антилопи импала със своите пръстеновидно набраздени и извити встрани рога правят неизменно това, като скачат с четирите си крака едновременно високо във въздуха.

Така пътуваме всеки ден по два часа и половина от нашата ламаринена барака до мястото, където двама механици монтират нови крака на нашата осакатена „Патица“. Това им струва тук, в степта, цели ручей пот, защото трябва на ръка, без електрически ток, да пробиват в стоманата стотици дупки за винтове, и то с точност до милиметър. Наистина и двамата живеят от много години в Африка, но в големия град Найроби и всеки път възторжено ни разказват как през деня зебрите се приближавали непосредствено до самолета и как

хиените нощем виели около тяхната колиба. Най-голямото им желание е да видят лъвове отблизо. Това може да стане. Нужно е само да ги закараме с колата на два километра навътре в степта.

Глинената колиба, в която те нощуват, обикновено се използва за подслон на черните следотърсачи на парка, когато са на обиколка из района. Тя има конусовидна сламена стряха. Преди три месеца двама от тези смели хора се натъкнали веднъж пред заключената врата на колибата на следи от кръв и на следи от нещо влачено по земята. Те тръгнали по тях и намерили половин череп и челюст на жена. Навярно тя е била ранена или тежко болна и се е надявала, че тук в колибата на следотърсачите ще намери помощ и закрила. През нощта тя била разкъсана от хищници пред заключената врата. Не можа да се установи коя всъщност е била тази жена.

Когато един ден пътуваме извън чертите на парка в околността на Икома и минаваме направо през полето, едно малко момче ни спира и моли за помощ. Ние го вземаме в колата и то ни показва пътя. Във вътрешността на просторна колиба лежи на земята тежко ранен стар човек и стене. Неговите близки са му подложили отдолу говежди кожи. Макар раната му да е превързана, локвата кръв под него става все по-голяма. Той диша тежко. Пред колибата стои черният санитарен фелдшер, който завежда нещо като малка болница в селището Икома. Той напразно се мъчи да оправи малката си камионетка. Ние я вдигаме с крика, услужваме му с нашата помпа, но на Мгабо му трябват два часа, докато закърпи външната гума. Селяните радушно помагат, бърборят и се смеят, докато вътре в полутъмната колиба старецът агонизира. Когато колата най-после е готова за тръгване, той упорито отказва да бъде откаран оттук. „Не, оставете ме да умра тук, в къщата си, при жените си!“ Ние добре разбираме това негово желание.

Близките му разправят, че при работа на нивата си той бил нападнат от кафърски бивол, който му разпрал корема. Ние предполагахме, че навярно е браконьерствувал и е наранил животното с отровна стрела, защото кафърските биволи не нападат ей така без причина. Старецът умира няколко часа след това на постелята си от говежди кожи. Досега ние познавахме биволи като безобидни животни и можем да покажем снимки, на които сме застанали в сред стадо биволи. Аз ги смятам приблизително за толкова опасни, колкото домашните говеда, при което не бива да се забравя, че и нашите

питомни бикове, дори и кравите, понякога може да нападнат, да наранят и дори да убият човека.

Майлс Търнър, надзирателят на западната част на „Серенгети“, е прекарал по-рано по-голямата част от живота си като ловец, дори като професионален ловец. Питам го какво ще каже той по въпроса за злонравието на кафърските биволи. Майлс се замисля, пресмята нещо наум и после казва: „Е, сигурно съм стрелял досега през живота си нещо около осемстотин — деветстотин бивола“. Дали при това някога е изпадал в опасност?

„Не, т.е. веднъж. Биволът беше ранен. Той побягна и на два-три пъти се шмугва в гъстака, но ние отново го намирахме и го изгонвахме оттам, докато му дойде «до гуша» и най-сетне премина в нападение“.

На около два километра от нашия лагер край хълма Банаги работниците са направили „тухларница“. Те правят четвъртити кирпичи от глина и ги оставят на слънце да изсъхнат. За съжаление мястото на тази „тухларница“ отдавна било свърталище на един стар бивол. Но той нямал никакво намерение заради глинените тухли да се откаже от него, а нагазвал право сред полутвърдото „тесто“ и упорито заставал там, за да пладнува под дървото, в сянката, на което свикнал да си подрямва открай време. В Националния парк не се стреля, значи трябва да се изчака, като най-сетне на бивола му дотегне, а ако не, тогава хората ще трябва да се опитат да го прогонят по друг начин.

Никога обаче не се знае какво може да хрумне на такъв стар бивол мъжкар. Преди четиринадесет дена прелетяхме при едно кацане ниско над къщата на Майлс и нарушихме спокойствието на един бивол, който се намираще наблизко. Тракането на чудовището във въздуха така го разяри, че той заподскача диво и от яд се нахвърли срещу гъсталака.

Между къщата на надзирателя и нашата ламаринена барака всеки ден минават четири стари бика. Единият от тях, изглежда, е сляп или полуослепял и затова следва всяко движение на един от своите помлади другари, като държи главата си винаги до хълбока му. Друг един почти ослепял стар мъжки бивол пък блокирал шосето от Банаги за Икома. Известно време той стоял почти всеки ден под едно дърво на около петдесет метра от шосето и нападал колоездачите. В резултат на това при нашите момчета много по-рядко идвали гости от Икома и

всеки, който успявал да мине благополучно, разправял страшни работи за стария кафърски бивол.

Негрите студенти от инженерното училище в Кампала ходят обикновено за три месеца на практика в Националния парк „Кралица Елизабета“ в Уганда, и то най-често на строежа на пътища. Веднъж след работа един от тях се отправил за вкъщи, като се качил на багажника на колелото на своя другар. Из пътя те подплашили един бивол, който се разярил и ги нападнал. Колоездачът наистина натискал педалите колкото можел по-силно, но биволът ги настигал и се оказал съвсем зад тях. Той дори се наканил вече да напада. Тогава вторият студент на багажника от страх и объркване му нахлузил шапката си над очите. Животното така се изненадало и уплашило от това, че отскочило настрани и побягнало.

Когато в някоя страна върлува чума по говедата, случва се болните кафърски биволи понякога да се държат съвсем по друг начин. Тогава те нападат ненадейно, като се случва да се нахвърлят и срещу автомобил. Смелост изобщо никога не им липсва. Има наблюдения как един бивол се нахвърлил срещу нападащия го лъв и промушил хищника. Трупът на лъва бил изяден после от крокодилите.

При друг един случай малко стадо кафърски биволи се нахвърлило срещу три лъва, които тъкмо убили две гнута и се канели да ги изядат. Биволите прогонили лъвовете от плячката им и в продължение на един час ги държали на разстояние — достатъчно време, за да пристигнат лешоядите, които не оставили почти нищо за лъвовете. Кафърските биволи имат тази обща черта със слоновете, че понякога не изоставят ранените си другари. Те ги бутат с муцуната си, за да ги накарат да станат. Докато носорозите, хипопотамите и жирафите много лесно могат да бъдат убити, биволът има корава душа. Ако не е улучен добре, той дълго още продължава да тича, крие се в храсталаците и може неочаквано да нападне ловеца, когато последният се лута да го търси, без да знае къде всъщност се е скрил. Според някои това било много „коварно“ и „подло“ от страна на кафърския бивол...

Дълго време нашата „крилата зебра“ вися на скрипец под един триножник от отсечени дърва. Сега тя отново си има здрави собствени крака, с които може да бяга по степта и да отлита. Отстранени са също и другите повреди. Ние поканваме двамата механици да вземат

участие в първия пробен полет. Та нали те именно изправиха „зебрата“ отново на „крака“ и най-добре трябва да знаят дали може човек да ѝ се довери. Те ни благодарят, но отказват. Единият и без това се е зарекъл никога вече да не се качва на самолет, другият също предпочита да остане на земята и да се вози с кола. Отивам при самолета и забелязвам, че Михаел не е завинтил втората седалка за пилота. Да не би наистина да има намерение да лети сам?

Питам го. Той ми отговаря: „Ако се случи нещо, поне един от нас трябва да остане жив, иначе всичко тук ще отиде напразно“.

Аз се ядосвам и между нас се получава нещо като премерване на силите. Михаел дръзва да ми каже: „Ти знаеш, че пилотът има право сам да реши дали да вземе пътници със себе си“.

Това е вече прекалено! Вбесявам се. Това се случва понякога с бащите, когато синовете им искат да ги командуват. Но около нас има хора и аз трябва да се владея.

И все пак, когато Михаел се навежда със своите кафяво-жълти панталони, за да вдигне пластмасовия бидон за вода и да го постави в самолета, плесвам го здраво отзад. Открай време между нас е въведен некрасивият обичай в неподходящ момент и съвсем неочаквано да се удари другият по задницата или където се случи.

Нашите жени напразно се мъчеха да ни отучат от това. След време ударът ми стана доста тежък. Изглежда, че този път ударът беше твърде силен и аз го чувствавам по това, че дори ръката ми пари. Както винаги, Михаел се прави, че изобщо нищо не е усетил. Неподозиращите нищо свидетели понякога се плашат и им става неловко, когато това се случи по време на спокоен разговор. Те не знаят, че в такива мигове ние двамата се разбираме особено добре.

Така е и сега. Срѣдния няма. Ние завинтваме седалката за втория пилот и бавно се движим през степта, за да намерим удобно място за отлитане — там, където няма дупки. Натискаме ръчката за газ и с добре познатото бръмчене оставяме нашите приятели зад себе си на земята.

Всичко върви добре; когато човек се е приготвил за най-лошото, винаги всичко върви добре.

Вчера сутринта в шест и половина часа се обадохме по нашия походен радиопредавател на директора на Националния парк в Аруша, полковник Моли, и го помолихме да ни изпрати от Найроби малък

самолет за тук. Той трябва да вземе двамата механици и техните инструменти, защото единият с голяма неохота все пак се реши по изключение да се качи на самолет.

Такъв един разговор с радиопредавателя на нашия парк никак не е лесна работа. Нашите близки във Франкфурт се чудят, че им изпращаме обикновено само телеграми на английски. Но опитайте вие веднъж чрез прегракнал радиопредавател, който непрекъснато пращи, съска и пука да предадете немски думи буква по буква, за чието значение приемащият в другата станция си няма и понятие. Веднъж директорът сам се опита в продължение на два часа да ни предаде една безкрайно дълга телеграма с над сто думи буква по буква и въпреки това вечерта, при воя на хиените, седяхме двамата и разгадавахме смисъла на тази объркана плетеница от думи. Този път сме възмутени от съобщението, че трябва да приготвим и място за жена. Значи пилотът на наетия самолет ще доведе и жена си или приятелката си! А в края на краищата *ние* трябва да плащаме самолета и искаме да използваме всичките места в него.

Нашето безпокойство обаче се оказва неоснователно. От малката машина „Чесна“ слиза само пилот. И той е жена.

Обстоятелството, че отново можем да летим, се празнува. В тъмнината пред нашата ламаринена барака си приготвяме същинско боле^[1]. Михаел трябва да коленичи. Гордън го удря с плоската страна на един масайски меч по рамото така, че се чува изплющяване, и връчва на Михаел малък ивичест кон с чифт крила. Госпожа Харвей е изрязала този Пегас от ламарина, боядисала го и към него написала и грамота:

КРИЛАТА НА СЕРЕНГЕТИ

присъдени на

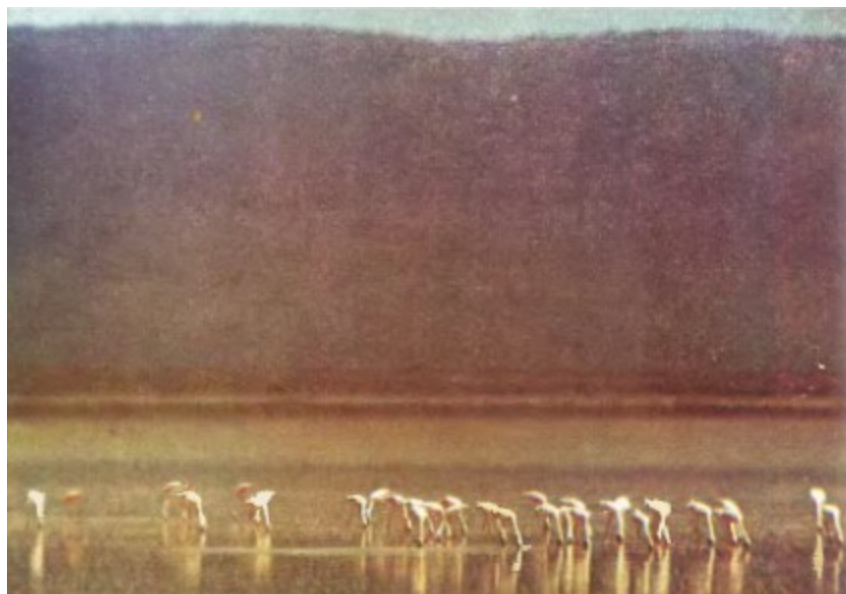
МИХАЕЛ ГЖИМЕК

от служещите в Източен и Западен Серенгети, както и от съпрузите им, в знак на признание за ниското му летене и високо летящия му дух, за това, че щади хора и животни, за постоянната му готовност да закара всекиго, по всяко време и до всяко място със самолет, за усмивката му при нашия гняв, за това, че никога не се оплаква, и най-

вече за всичките негови неизчерпаеми заслуги в делото за защита на дивите животни.

Като зърнахме това гъмжило, което трябваше да преброим, ние просто се слисахме.

Край езерото Натрон ние преброихме 108000 фламинги.

И нашето „бушбеби“ извърши заедно с нас дългото десет хиляди километрово пътешествие със самолет.

Работата клони да стане твърде тържествена. В очите на Кони вече се появяват сълзи, но аз „охлаждам“ тържествеността, като нанасям на Михаел втори удар за „въвеждането му в рицарско звание“ изотзад точно тогава, когато се навежда да благодари.

Болето е силно и има различни последици. Един „топовен“ гърмеж, който Херман Гимбел скришом произвежда върху металическия покрив, едва не ни събори на земята. Михаел бива

вързан от другите и украсен през корема с жълта найлонова препаска, с която маркираме зебрите. Макар водата да е така оскъдна, повечето от гостите биват измокрени до кости. Синът ми си обгаря ръката с една увеселителна ракета. Когато Пулманови заедно с механиците се канят да отпътуват, Херман поставя скришом отгоре на джипката им пред люка съд с вода. При движението на колата водата малко по малко се изплисква и пътниците се измокрят до кости, но при повишеното си настроение те смятат, че е завалял дъжд.

На другия ден Кони Пулман казва възторжено: „Ит уоз а уодърфул парти, лайк кристмас ийв!“ („Беше чудесно веселие, както на бъдни вечер!“) Най-напред тази констатация малко ме учудва, но после си мисля за нашия бъдни вечер в Джуба и че англичаните празнуват Коледа, както ние Нова година.

Хубаво е да си имаш къща всред степта, макар и да е само от ламарина. Когато в Европа сме погълнати от работата си и когато през зимата при мрачно време почти не става светло или пък просто ни досаждат околните, тогава скришом в себе си си мислим за просторния хълмист „Серенгети“, за нашата втора родина тук долу, за сивата ламаринена барака всред лъвовете и зебри. Тя е толкова малка, че може да се открие от самолета само тогава, когато се лети по течението на река Серонера и се стигне до хълма Банаги. Тя е закътана там някъде между редките дървета.

Колибата няма под и ламаринените листове, свързани помежду си с винтове, са поставени направо на земята. Следователно няма нужда да се мете. Подът е покрит със ситен червеникав прах, а когато се случи да няма достатъчно вода, по-добре е при лягане човек да не си поглежда краката. По главата също не бива да се почесва, защото ноктите му стават веднага черни като въглен. Михаел и аз често се питахме какво ли биха казали Ери, неговата жена и Хилде, моята жена, ако биха видели всичко това.

Нощем е хладно в колибата, но в замяна на това по пладне е страшно горещо. През деня обаче ние никога не стоим в бараката си. Момчетата също готвят под малък открит навес от гофрирана ламарина, няколко метра настрани.

Една нощ макито, нашето „бушбеби“, изскача през отворената врата навън. То сигурно няма намерение да избяга, но кой знае какво може да му се случи навън, където има змии. Най-напред го чуваме да

скача по ламаринената стена. Очевидно иска да се върне отново вътре през един от прозорците, но те са снабдени с решетки. Ние излизаме с големите фенери и се опитваме да го хванем. Малчуганът обаче си играе на криеница с нас и като забелязва дървото до къщата, се покатерва по-нагоре. В края на краищата то се озовава на пет метра над покрива на нашата барака. В светлината на голямото електрическо фенерче ние го виждаме добре, защото по това годишно време дървото няма нито един лист. Викаме, хвърляме предпазливо камъни, но беглецът не мърда. Най-после Михаел стъпва на рамото ми и се покатерва на покрива. Подавам му дълъг прът и той удря по клона, на който седи макито. Нещо тупва — животното пада върху покрива. За такъв отличен акробат, слава богу, това е дребна работа.

Съвсем не е лесно да се храни правилно нашето „бушбеби“, което пропътува с нас от франкфуртския ми кабинет дотук десет хиляди километра. Тъй като няма откъде да се купят брашнени „червеи“ трябва да ловим скакалци за нашия малък храненик. Това става по-трудно, отколкото се предполага. Първо скакалците изглеждат точно като стръкче изсъхнала трева. Ние ги откриваме едва тогава, когато, движейки се по степта, ги видим да скачат пред нас. Щом обаче посегна да захлупя някой скакалец с шапката си или с одеяло или пък да го затисна под шепата си, в последния миг той винаги ще отскочи.

Постепенно откриваме, че има два начина за ловене на скакалци, или трябва да се запомни къде точно е скочил скакалецът и после съвършено бавно, сантиметър по сантиметър, а накрая милиметър по милиметър да се приближаваме, докато ръката ни застане точно над него. Изглежда, че те не могат да доловят такива съвсем бавни движения, или пък човек трябва да гони тези изкусни скачачи, докато се уморят, непрекъснато да тича подир тях, докато направят четиридесет, петдесет, шестдесет скока и вече се изморят напълно. Нашите момчета всеки ден трябва да ловят „дуду“ и да ги поставят в празен буркан за мармалад, за да можем вечерта да се уверим, че действително са ходили на лов. Освен това нашето „бушбеби“ обича да яде и сухи бисквити със сирене и да пъха главата си дълбоко в бурканите с мармалад.

Тук, в нашата колиба, макито се чувства като в райски кът. До ламаринените стени сме наредили една върху друга празни каси така, че отворите им са обърнати към помещението. Използуваме ги за

рафтове. Там слагаме нашите запаси, в една каса сме поставили само торбички с прах за супи, в друга — зеленчукови консерви, в трета — месни консерви, купчини ананаси, които тук дозряват, зеле, портокали, ябълки. Тъй като разполагаме със собствен самолет, можем през няколко дена да си докарваме пресни продукти от Найроби или Аруша.

Освен това имаме един ултрамодерен хладилник, който, разбира се, не работи с електричество, а с петрол. Благодарение на него можем да си приготвяваме дори и сладолед, за което обаче трябва винаги най-напред да превеждаме на нашия отличен готвач негър упътването, дадено на кутията със сладолодов прах, тъй като той не знае да чете английски.

Симпатичен е този наш готвач, интелигентен е и работлив. Ние никога не сме го виждали да се движи бавно от кухнята до нашата колиба, а винаги тича. „Бвана макуба яде черен хляб, за да не напълнее. Аз също не искам да пълнея, затова винаги тичам“ — отговаря той, когато го попитат защо винаги бяга. „Бвана макуба“ на езика на суахилите значи „велик господин“, а това впрочем съм аз. Към Михаел и другите наши временни помощници тъмнокожите момчета се обръщат със собственото им име. „Бвана макуба“ не е особено голяма титла, защото чувам, че същото обръщение негрите употребяват понякога и помежду си.

Когато хладилникът вече не работи съвсем добре, той трябва да се изключи, да се размрази и — нещо, което сигурно никоя домакиня в Германия не знае — просто да се обърне наопаки, с краката нагоре. Така трябва да стои един ден.

Веднъж обаче и това не помогна. Дори петромаксовите лампи, които впрочем се произвеждат в Германия за половината от Африка, започнаха да светят все по-слабо. Обикновено те издават ярка, силна светлина. Такива лампи висяха по-рано над сергиите на нашите сезонни панаири. Те са доста скъпи, но за дългите вечери в Африка трябва добра светлина.

Михаел изгаси мигащите лампи, махна чорапчетата и постави нови. Той наля и спирт в капачките за предварително сгряване, но нищо не помогна. Най-сетне открихме причината. Новият продавач в индийския магазин в Икома ни бе продал вместо петрол цял бидон флайтокс за мухи. Това за него е доста голяма загуба, но ние се чудехме как тази течност изобщо е горяла и бяхме доволни, че той не

ни е дал бензин. Тук всичко се налива в един и същ вид бидони. Преди няколко месеца в Кения някой от недоглеждане или от глупост напълнил с бензин петромаксови лампи и при получилата се експлозия изгорял.

В сандъчените рафтове по стените са поставени и нашите книги, фотоапаратите и кинокамерите, пишещите машини, въжетата, инструментите. С една дума, нашата барака има вид на селски индийски магазин в Африка, макито може да скача навсякъде с грамадни скокове, а също и под ламаринената стряха, където на куки сме закачили много неща, които иначе ни пречат.

Когато се храним, то скача по главите ни, взема си дажбата от чиниите и я изяжда на моето рамо. Вечер трябва да го прибираме в сандъчето му, защото иначе цяла нощ дращи по мрежите за комари. Но то не се оставя така лесно да бъде уловено. Постоянното му място е върху сандъчето с медикаментите и медицинските термометри. Поиска ли човек да го хване там, то хапе по пръстите. Ето защо налага се да изчакам, докато малчуганът започне да играе с мен. Той се хвърля върху ръката ми, изправя се на задните си крачка, отваря широко ръчичките си, кара се и се боричка с петте ми пръста. Аз използвам именно този миг, за да го прибера в къщичката му, без да ми се разсърди.

Нашето „бушбеби“ прави големи скокове през степта като някое малко кенгуру.

То трябва да провери всяка бутилка.

Кифърската дропла винаги ни обръща гръб, за да може при нужда да побегне и бързо да отлети.

Повечето от малките степни животни стават жертва на петнистите хиени, а не на лъвовете.

Стадата на газелите Томсън са необозрими.

Страхувам се, че сега много хора пак ще ми пишат и ще ме молят да им набавя макита. Ето защо не искам да премълча и отрицателните страни на такова едно зверче. Макитата имат твърде неприличния навик да пръскат урината си в ходилата на крачката и по дланите на ръчичките си, да я разтриват след това и с мокри ръце да се хвърлят върху лицето ти. Така те „парфюмират“ всички стени и мебели, по които се катерят, и стаята започва да мирише специфично, ако прозорците не се държат постоянно отворени.

По-горе споменах за „река“ Серонера, но трябва да кажа, че тя съществува само през дъждовния период. Тогава понякога действително трябва да се чака с дни, докато буйната река понамалее, за да може да се премине с автомобил. През сухия период, т.е. от юни до октомври, тя представлява само празно корито, в което тук-там са останали вирчета със застояла вода. От тях пият всички животни, семействата на следотърсачите, които живеят в колибите около къщата на Търнър, перат и дрехите си в тях, оттам си носят вода за вкъщи и там се мият всеки ден със сапун от глава до пети. Всеки може да си представи как изглежда и как мирише тази застояла вода. От тази течност ние си донасяме в големи железни варели с камион и момчетата перат в нея бельото ни. Това е причината, загдето в африканските тропически дебри облеклото трябва да се носи в жълтеникав „каки“ цвят. Нашите долни гащета, които всъщност са бели, добиват след всяко пране все повече този цвят. Когато чисто изпрани ги връщаме после във Франкфурт, нашите жени ги хващат гнусливо с два пръста и ги хвърлят при непраните дрехи.

Чисто бяло бельото тук може да стане само когато има дъждовна вода, но тя е много оскъдна. През дъждовния период в Банаги и в Серонера я отвеждат от покривите с тръби в подземни циментирани цистерни. Построени са дори циментирани канали от големите скални блокове дотам. Цистерните се държат под ключ. Ние само веднъж седмично си набавяме по един варел вода за готвене и за миене на зъбите. За всеки случай филтрираме водата през бактериален филтър. Джамбуна — момчето, което помага в кухнята, един ден пак беше забравило да досипе вода горе във филтъра. Като му се скарах, малко след това го заварих да сипва вода под филтъра, направо в съда за филтрирана вода, „за да станело по-бързо“.

От постъпките на Джамбуна човек трябва ту да се тюхка, ту да се смее. Понякога го виждам да стои дълбоко замислен до сложените да се варят яйца и в ръката си да държи часовника за варене на яйца, без предварително да го е нагласил. Друг път с водата, в която са се варили яйцата, той прави чай, който има особен синьо-зелен цвят. Вечерно време трябва винаги да го откарваме с кола до колибите, където спят момчетата, защото го е страх от лъвовете. Ако постоянно не му даваме таблетки, той получава непрекъснато маларийни пристъпи. Би трябвало отдавна да сме го уволнили, но ни е жал за него.

Всички момчета обичат да си пооткрадват захар, а кибритът също намалява учудващо бързо. Готвачът Десуса ухилен разказва как домакинята, при която като момче се учил да готви, го отвикнала да мишкува. Макар той никога да не се оставял да бъде хванат, в края на месеца тя му удържала пари за един фунт^[2] захар. Той не забелязал, че всеки ден тя улавяла сръчно по една жива муха и я слагала в кутията за захар. Малко след това мухата излитала и жената разбирала, че Десуса отново е отварял капака.

Една вечер седим на лампа пред вратата. Изведнъж чуваме да трополят копита и едва ни остава време да скочим от столовете: в лагера се втурва една възрастна антилопа гну и спира на два метра от нашата маса. Ние крясваме и животното се спира, втренчва се в нас, извърща се и побягва. Едва сме седнали и чуваме отново галопиране. За втори път от тъмнината се задава гнуто. Сега то спира само на половин метър пред нас. Ние хвърляме нашите якета по главата му и то изчезва в мрака. Това ни дойде до гуша. Вземаме от колибата сигнален пистолет и чакаме да се появи отново. Този път прелюдията е страшна: тътнежът на копитата става все по-силен и бързо се приближава. Още веднъж се появява призрачното гну, но сега то събаря столовете и минава на сантиметър от масата, профучава край нас и със силен плясък скача в локвата в речното корито зад нас. Не можахме никога да разберем какво го беше прихванало това гну.

Вече няколко седмици ние сме застраховали дивечовите надзиратели на нашия парк при застрахователното дружество Лойд в Лондон срещу злополука при летене със самолет. И сега Михаел и аз всеки ден усърдно се готвим да започнем голямото преброяване на четириногия народ на Серенгети. За тази цел разделихме нашето огромно владение на тридесет и два участъка, всеки от които ще изследваме поотделно. Това обаче никак не е лесно, тъй като все още няма географска карта, а само една проста скица, върху която повечето реки и хълмове дори не могат да се намерят. Разстоянията също не са точни. Ето защо търсим някой характерен каменен блок или пресъхнало поречие, което да ни служи като граница спрямо съседния участък, или пък визираме някой вулкан на хоризонта, който ни служи като ориентир. Където дори и това не е възможно, изхвърляме понякога от самолета книжна кесия с вар, която се пръсва и долу се получава бяла маркировъчна точка.

Пилотира Михаел. Той трябва дяволски да внимава, винаги да се придържа над избрания веднъж участък и да прелита насам-натам по ивици, между които да спазва винаги правилен интервал. Ние летим точно по компаса от изток към запад и обратно. Тъй като непрекъснато духа източен вятър, той ни бие или в гърба, или в лицето и не може така лесно да бъдем отклонени встрани. Обикновено летим на петдесет до сто метра над земята. От тази височина спокойно може да се обхванат добре по петстотин метра от всяка страна и да се различат животните, дори да се разпознаят и младите. Най-често, освен Михаел в самолета има още двама броячи, единият от които съм винаги аз. Ние двамата гледаме на една и съща страна. Благодарение на това можем да сравним по-късно нашите резултати. Това е добра гаранция срещу неточно броене. На коленете на всеки от нас има лист хартия, на който са разчертани графи за двадесетте най-важни видове животни.

Ако земята е пуста или се мярка само някоя хиена или малка група щрауси, тогава летим със скорост 220 км. в час. Ако обаче под нас има много животни, Михаел спуска клапите и почваме да летим все по-бавно, като намаляваме скоростта на 50 км. Разбира се, ние не можем да летим с часове така бавно в планинския въздух, защото моторът ще се прегрее. Всеки от нашите преброители трябва да свикне да преценява на око колко широка изглежда една такава петстотинметрова ивица от тази височина. По тази причина в Банаги маркирахме на земята с варосани камъни също такава разстояние и с нашите помощници прелитахме най-напред десетина пъти над тази ивица, докато свикнат да преценяват правилно разстоянието. Като достигнем края на ивицата, винаги правим завой, за да се обърнем, а на хората, които не са свикнали на това, им прилошава на стомаха. Тъй като пред седалките на пилотите има само стъкло, Михаел има добър обзор. Той веднага може да намали скоростта, щом пред нас се мернат животни. И така прелитаме целия „Серенгети“ и планинските земи на огромните кратери в ивици, широки по един километър. Тъй като пътят за отиване и връщане от Банаги до участъците, където преброяваме животните, е доста дълъг, човек може да си представи какви безкрайни разстояния трябва да прелитаме и колко безбожно скъп бензин изразходваме. Авиобензинът идва при нас по море, след това се транспортира по танганийската железница до езеро Виктория, после с кораб и най-сетне по време на сухия период, когато в степта

може да се пътува с превозно средство, с камион до нашите бази. С всеки изминат километър бензинът се оскъпява, а най-често бидоните и варелите са наполовина празни. Така се и стопява нашето имущество в пукот и лош въздух.

Какво ли си мислят животните от степта за тази гърмяща във въздуха „зебра“? Самотните антилопи конгони, гнута, антилопи топи и зебри й обръщат невероятно малко внимание. Веднъж дори не можахме да кацнем на нашата писта и трябваше да я отменим, защото една мъжка газела Томсън не благоволи да се махне оттам.

Напротив, малки групи от пет до петнадесет зебри или гну бягат встрани от пътя на самолета ни, но обикновено на не повече от 100 м. Често те се опитват да пресекат пътя ни бързо като пред автомобила. Големите стада, които наброяват над петдесет животни, бягат много по-надалеч, понякога дори на няколкостотин метра, докато спрат отново и ни следят с поглед. От въздуха отлично можем да забележим, че в такова стадо се намират само отделни особено плашливи животни, които изведнъж хукват да бягат, като с това увличат и другите. Колкото повече гну са събрани заедно, толкова по-голяма е вероятността между тях да има едно или няколко плашливи. По тази причина големите стада побягват по-лесно, отколкото малки групи или единични животни.

Жълтите газели обикновено са съвсем спокойни. Едва когато се спуснем ниско, на около двадесет или десет метра, те почват да бягат, но съвсем по-различно от големите гну и зебрите. Тези дребни симпатични животни се разпръскват бързо на всички посоки в зигзаг. Навярно това е отлично средство за объркване на орлите, които се готвят да ги нападнат.

Макар да спираме мотора и да планираме, зебрите ни забелязват още от 50 м. височина. Жирафите, застанали близо до група дървета, не се смущават от самолета, а и изобщо може да се лети съвсем близо до тях, защото те не се отдалечават на повече от петдесет метра. Това се отнася и за щраусите. Те обикновено почват да танцуват с разперена опашка, удряйки с криле, чрез което се опитват да ни сплашат и да ни направят впечатление. Павианите бързо побягват под най-близките дървета.

Особено трудно е да се преброи едно голямо стадо гну от около пет хиляди животни, защото при ниско летене те тичат едно през друго

и тогава приличат действително на разтревожен мравуняк. Видим ли отдалече толкова много животни, ние се издигаме право нагоре като асансьор. Там кръжим съвсем спокойно и преценяваме колко голямо може да бъде стадото. Запомняме също така точно накъде отиват те, за да не ги броим повторно и в съседния участък.

Често летим по три часа непрекъснато. Никак не е лесна работа толкова дълго време всяка частица от секундата да се вира човек към земята, нищо да не пропусне, бързо да брои наум и да запомни всичко, докато дойде удобен момент бързо да го запише. Не можем и да си починем, тъй като не искаме без нужда да отлитаме и да кацаме на открит терен с трима или четирима души в самолета.

Скоро започваме да бълнуваме числа дори и насън. Една вечер се уплашвам да не би просто ушите ми да са пострадали, защото непрекъснато чувам бръмчене, жужене и свистене. След това обаче намирам под възглавницата си малък транзистор, който Михаел скришом е пхнал там. Една фирма ни го бе дала, за да го изпробваме в Африка. Той е много селективен, но тук приема само шум, смущения и виене, а никаква музика.

Същата нощ сънувам, че Михаел и аз летим над Брюксел, откъдето по-рано често сме тръгвали за Белгийско Конго. Изведнъж моторът спира. Елегантно се приземяваме в една тясна улица, но крилата ни увисват точно на две жици. Едното крило дори се начупва. Нашите пътници, не зная кои са те, излизат от самолета и единият казва: „С такова нещо никога вече няма да летя!“ Разтоварваме багажа си и от един шкаф се измъква габонска пепелянка, която ме ухапва. Михаел тича до най-близката аптека.

„Змийски серум нямаме — казва собственикът, — но веднага ще поръчаме в Париж...“

И Михаел до мен сънува същата нощ, че летим. Той вкарал новия ни самолет в един хангар, вратата, на който не била отворена достатъчно. Двете крила се отчупили и той се намерил в хангара само с тялото на самолета. И така ние летим от сутрин до вечер и продължаваме да летим дори и нощем в леглото.

Лешояди и други грабливи птици, които са накацали около някой лещ, обикновено не мръдват, когато прелитаме над тях, а ние се пазим като от огън от летящите птици. Щъркелите и грабливите птици се

отклоняват от самолета винаги едва в последния миг. Те сигурно не си дават сметка за бясната скорост на такава една метална птица.

Тъй като ние, броячите, се вираме към земята, Михаел е доста затруднен от това да отбягва сам лешоядите. Той се държи далеч от тях, защото знаем, че сблъскването дори с по-дребни птици означава за нас сигурна смърт. През последната война господин Репле, нашият учител по летене, за малко не катастрофирал с голям самолет „Юнкерс“, защото една дива патица, която се сблъскала с него, пробила дупка в металното крило и дори самата тя останала вътре. Грабливите птици избягват надолу, като разперват криле и се хвърлят встрани, така че крилете им са с вертикална посока към земята.

Когато се случи мишелови и лешояди да планират в съседство с нашия самолет, те не проявяват никакъв страх, а само ни наблюдават внимателно. Във въздуха те нямат врагове. Понеже ги задминаваме доста бързо, струва ми се, че летят в обратна посока с опашката напред.

Когато прелитаме светкавично над големите кафърски дропли, те се притискат към земята и протягат хоризонтално напред шията си. При това така извиват главата си, че с едното си око гледат нагоре и могат да наблюдават самолета. В тази забележителна поза тези птици бегачи побягват встрани и много рядко излитат. И нашите европейски щъркели, които зимуват именно тук, и красивите короновани жерави летят едва на двадесетина метра настрани от нас дори и тогава, когато летим само на четиридесет метра височина.

Ние сме доволни, че при преброяването на степните животни стигаме до почти еднакви резултати. Макар че при преброяването аз седя почти винаги отляво, докато другите броячи от дясната страна се сменят, общо взето, се получава, че от лявата страна преброените животни са почти точно толкова, колкото и от дясната (48,7% : 51,3%). Досега винаги се е смятало, че в „Серенгети“ обитават над един милион едри животни. Ние обаче, след като летяхме цели седмици, преброихме:

Газели	<i>Gazella thomsonii</i> ; <i>Gazella granti robertsi</i>		194654
Гну	<i>Connochaetus albojubatus</i>	<i>taurinus</i>	99481

Зебри	<i>Equus burchellii boehmi</i>	57199
Антилопи топи	<i>Damaliscus korrigum eurus</i>	5172
Елен — антилопи (антилопи кана)	<i>Taurotragus oryx pattersonianus</i>	2452
Антилопи импала	<i>Aepyceros melampus</i>	1717
Кафърски биволи	<i>Syncerus caffer aequinoctialis</i>	1813
Конгони	<i>Alcelaphus buselaphus cokii</i>	1285
Жирафи	<i>Giraffa camelopardalis tippelskirchii</i>	837
Водни козли	<i>Kobus defassa raineyi</i>	284
Щъркели	<i>Ciconia ciconia</i>	178
Антилопи орикс	<i>Oryx beisa callotis</i>	115
Слонове	<i>Loxodonta africana</i>	60
Конски антилопи	<i>Hippotragus equinus langheldii</i>	57
Носорози	<i>Diceros bicornis</i>	55
Щрауси	<i>Struthio camelus massaicus</i>	1621

Следователно в Националния парк „Серенгети“ живеят общо около 366980 едри животни. Може и да са десет хиляди повече, като вероятно сме пропуснали някои. Във всеки случай те са само една трета от това, което се е предполагало, и все пак това са все още невероятни маси. Но ще могат ли те да продължат да живеят тук? Ще бъдат ли достатъчни равнините, планините, речните низини и осеяните с храсти степи на парка, за да се запазят тези последни гигантски стада? Ние още отсега срещаме големи стада гну извън границата на парка. Точно сега се готвят да го намалят и границите му да бъдат изменени. Никой не може да пътува подир тези армии гну и безбройните газели, никой не знае накъде се отправят стотиците хиляди копитни животни. Ние сме изпълнени с всякакви предчувствия и се безпокоим.

[1] Боле — питие, приготвено от вино, плодове и други подправки, което се пие изстудено. — Б.пр. ↑

[2] Фунт — мярка за тегло, равна на 409,5 гр. — Б.пр. ↑

БОЯДИСВАМЕ ЗЕБРИТЕ В ЖЪЛТО

За днес имаме големи планове.

Най-напред обаче при закуската установявам, че днес е ден на „таблетките“. Тъй като този път в Африка пристигнахме в четвъртък, сега трябва всеки четвъртък да гълтаме по две таблетки Resochin. Херман разчита на своя стенен календар, на който всяка сутрин зачерква по един ден, и сега твърди, че днес е сряда. Той се хваща на бас за бутилка джин и загубва, защото е забравил, че на ръката си нося швейцарски часовник — календар. Той показва коя дата сме, в коя фаза се намира луната и кой ден от седмицата е днес, а всичко това по време на експедиции е по-важно, отколкото да се знае, че сега е не осем часа, а вече осем и половина.

Резохинът е горчив като жлъчка, но трябва да се гълта. Единият от двамата механици, които неотдавна ремонтираха отново нашия самолет, преди една година внезапно бил повален на легло. Той трябвало да лежи пет седмици тежко болен от малария в болницата. Тъй като живее в здравословния и немаларичен Найроби, той не взел никакви таблетки, преди да замине със самолет за езерото Виктория, за да смени там витлото на един самолет. По време на първите ни пътешествия из Африка Михаел и аз трябваше да вземаме всеки ден и атебрин, от което лекарство цялото ни тяло придоби постепенно жълт цвят.

„Джамбо, бвана“ — едно четиринадесетгодишно момче стои на вратата и иска да ни продаде четири кокоши яйца. Ние му благодарим и отказваме, защото предпочитаме да си доставим пресни яйца със самолет от Найроби. Тогава младежът великодушно заявява, че ни „подарява“ яйцата. Разбира се, ние не искаме да се циганим и му заплащаме повече, отколкото струват яйцата. Както по-късно стана ясно, и четирите яйца са развалени и отгоре на това ни умирисват тенджерата.

И тъй днес сериозно решаваме да отидем на лов за зебри. Разбира се, вече от няколко седмици насам знаем, че в „Серенгети“

има 367000 „подзащитни“. Между тях има 57000 тигрови коне — следователно при нас се срещат все още толкова коне, колкото е половината брой на конете, които швейцарските селяни държат в своите обори. Михаел и аз бихме много желали да знаем какво всъщност правят нашите ивичести кончета.

От самолета никога няма да можем да установим това. Искам да посоча един пример. В нашите записки от 25 януари миналата година е отбелязано, че големите стада гну имат твърде своеобразно поведение. Когато достигнат до малък пресъхнал поток, широк само шестдесет сантиметра и може би само двадесет сантиметра дълбок, се движат известно време покрай него, докато най-после се решат да го прекосят в дадено място, движейки се едно зад друго в „гъша колона“, а биха могли да преминат тази „бразда“ и да продължат пътя си в широк фронт. Когато с нашето ниско летене ги подплашваме, те се струпват пред това пресъхнало речно корито и тичат наляво и надясно покрай него, докато накрая предпочетат да се върнат. Четири седмици по-късно Михаел написа на полето на бележника „глупост!“.

Междувременно ние разгледахме от земята някои от тези „поточета“. Те всъщност са дълбоки над два метра и широки до шест метра, а трева, която от самолета ни изглежда от пет до десет сантиметра висока, се оказва висока от половин до един метър.

Но сигурни ли сме, че стадото зебри, което вчера видяхме на хълма Лемута, а днес четиридесет километра по-нататък, е действително едно и също? Дали през декември в Националния парк пасат същите зебри, които са били там и през юли? Ето защо ние трябва да намерим средство, за да разпознаваме отделните зебри и техните стада, което не е тъй лесно.

Добри съвети получаваме достатъчно. Да се изкопаят ловни ями, да се поставят упойващи препарати във водата, която животните пият. Та нали самият аз съм ветеринарен лекар и зная много добре колко време трябва един кон да стои жаден, за да се реши да пие такова нещо, а зная и точно колко трябва да бъде дозата. Пие ли едно животно повече вода, отколкото трябва, то ще умре и количества, които са тъкмо достатъчни за една зебра, ще умъртвят други видове животни, които пият вода от същата локва. През дъждовния период от ноември до юни навсякъде има достатъчно вода, а дори през сухия период би

трябвало да се разнасят с кола стотици килограми упойващи препарати.

Но тук, в Източна Африка, в съседна Кения има някои доста добри ловци на живи животни. Най-опитният между тях, Кар Хартли, познавам отдавна. През последните години обаче той не лови вече много животни, защото зоологическите градини развъждат сами обикновените степни животни, които се срещат в неговия район — зебри, гну и по-често срещащите се видове антилопи. Ето защо те не заплащат вече много за тях. В замяна на това той държи във фермата си винаги полуопитомени лъвове, леопарди, хиени, кафърски биволи и жирафи, за да могат американските и германските филмови компании без губене на време и без големи трудности да заснемат приключенски сцени за своите игрални филми.

Нашият надзирател на дивеча тук, в Серенгети, Гордън Пулман, е брат на Кар Хартли от друг брак. Той години наред е работил при Кар и един от пръстите на дясната му ръка и до днес още е схванат оттогава. Един неделен ден при Кар Хартли пристигнал някакъв американец и на всяка цена искал да заснеме борба между леопард и негър. В действителност се отнасяло, разбира се, за един още не напълно израснал питомен леопард, който играе със своя гледач — едно недорасло момче, което на филм изглежда твърде опасно на кинозрителите.

Кар Хартли не работи неделен ден, но американецът не искал да губи време и предлагал все повече пари, докато Кар отстъпил и най-после се съгласил. Тъй като момчето, което гледало леопарда, отишло на църква, трябвало друго да го замести. Това момче обаче нямало достатъчно доверие в леопарда и посред играта го дострашало и хукнало да бяга. Животното веднага сграбчило момчето за тила, захапало го здраво, а с лапите си одрало гърдите му. Тогава Гордън пъхнал пръстите си в гърлото на хищника и притиснал устните му между зъбите. Колкото повече опитоменият леопард бил принуден да отваря устата си, толкова по-силно впивал нокти в черната кожа. Кинооператорите не посмели да се намесят. Кар Хартли, който също пристигнал най-после, бил принуден да застреля питомния леопард. Негърчето така пострадало, че се наложило да го шият в болницата.

Гордън е невероятно смел човек, но той не парадира с това. Жена му Кони е лондончанка. След години тя ми разкри, че съм спечелил

сърцето ѝ още от първата минута, без да подозирам. Това станало, когато веднъж съм влязъл във всекидневната и съм казал, че подът бил толкова чист, че от него просто могло да се яде. „Знаеш ли — призна ми тя по-късно, — човек живее години наред в степта и на никого не прави впечатление колко труд е нужен, за да се поддържа чистота в кухнята и в стаите. А ето че пристига някой си доктор от Европа и ме похваля, че къщата ми свети!“ При тези думи очите на добрата Кони се просълзиха.

Какво ли не сме правили с нашата зебровидна кола, когато Гордън Пулман кормува! Минавали сме тридесет, четиридесет мили без път, направо през високата трева. Гордън трябва да притежава шесто чувство или пък има някой ангел хранител, защото той никога няма да попадне в дупка на язовец медояд и да счупи ос или пък да се блъсне в някой термитник.

Сега например, когато се движим успоредно с един грамаден мъжки щраус, той пак се проявява. Високата две метра и половина гигантска птица при бягането с лекота прави крачки, дълги до три метра и половина. Гордън дава точно толкова газ, колкото е нужно, за да кара наравно с животното, и при това лудо каране успявам с моя фотоапарат „Практисик“ да правя снимки с 1/1000 от секундата, и то с обикновен обектив. Михаел е извадил люка на колата и лежи здраво завързан с въже по корем. Той прави филмови снимки, при което камерата е нагласена за „цайтлупа^[1]“, за да може след това да се изучат точно как играят мускулите на животното и как протича неговото движение. Спидометърът на колата показва трийсет мили, което значи почти 50 км. в час. За мъжкия щраус това надбягване очевидно не представлява нищо. Когато след двадесет и две минути колата спира, той продължава да бяга още два километра, което показва, че съвсем не се е изморил. Щраусите сигурно имат неимоверно издръжливи сърца.

Те проявяват и храброст, когато е нужно. Неотдавна срещнахме един мъжки и един женски щраус, които водеха осем малки. Една хиена ги нападна и искаше да задигне едно от малките. Стана голяма бъркотия. Мъжкият щраус пое грижата за малките, а женският се нахвърли върху хиената и я прогони, като я преследва след това още цял километър. След няколко дена срещнахме това семейство отново, но междуременно бяха останали само шест малки.

Друг път всред съвсем голата равнина стояха един до друг двойка щрауси с разперени криле и правеха сянка на своите малки. Когато някой щраус бяга, може да се случи така, че той изведнъж да изчезне, макар че далеч не е достигнал още хоризонта. Тръгнеш ли по следите му, ще го намериш с дълга протегнатата шия притиснат към земята. Оттук навярно произлиза и баснята за камилската птица, че тя заравяла главата си в пясъка, като смята, че така няма да бъде забелязана. Древните араби първи написали това и оттогава в продължение на векове римляните и всички други писатели са го преписвали на доверие. Най-често обичат да лягат на земята младите щрауси. Приближиш ли се до тях, те изведнъж скачат на крака и лудешки побягват.

Мъжките щрауси умеят да реват и да ръмжат като лъвовете. За тази цел те издухват въздух от хранопровода в устата си, като държат клюна си плътно затворен. Като последица от това въздухът се връща под известно налягане обратно в гърлото и хранопровода. Последният силно се разширява, отворът към стомаха се затваря, така че въздухът не може да влезе в самия стомах. По този начин цялата червена гола шия на птицата се издува като балон и се разнася надалече един глух рев, който навярно трябва да извести на другите мъжки или женски щрауси: „Тук е моето царство!“

Когато мъжкият щраус е влюбен, неговото поведение е не по-малко странно, отколкото при нас хората в това положение. Тогава щраусът сяда на дългите си крака и ритмично удря с криле ту на една, ту на друга страна, като отмята главата си назад и трие тила си в гърба. По това време шията и краката му са яркочервени. На нас това поведение на най-едрата птица на земното кълбо ни изглежда смешно, но женските щрауси знаят какво означава то. Те кокетно побягват, а той се спуска с гигантски скокове подир тях.

За древните египтяни щраусът бил символ на справедливостта, защото за тях не останало незабелязано, че неговото перо е единственото птиче перо, външното и вътрешното ветрило, на което са еднакво широки. Всяко друго перо има и по-тясно, и по-широко ветрило, които следователно дръжката разделя „несправедливо“. Древните египтяни открили и това, че щраусовите пера представляват и хубава украса за хората. Докато през средновековието само рицарите украсявали своите шлемове с тях, ловът на диви щрауси задоволявал

търсенето. Когато обаче през миналия век щраусовите пера влезли в модата и на жените, щраусите изведнъж били доста застрашени. В Арабия и в Персия те и без друго отдавна били вече изтребени. В Северна Африка, северно от Сахара, днес може да се намерят понякога най-много черупки от щраусови яйца от предишни времена.

Обстоятелството, че били избивани само мъжките щрауси, не е никакво предимство, а тъкмо обратното. Освен да опложда яйцата, мъжкият щраус има и много други задължения. Той е истински баща на своите малки. Мъжкият щраус изравя трап в земята и се настанява в него. Женските снасят яйцата пред гърдите му, а той с шията и с клюна си ги натиква под тялото си. Щраусът съпруг мъти от късно следобед до рано предобед, така че съпругата много по-малко време трябва да седи неподвижна. Впрочем ние и до днес още не знаем с положителност дали живеещите на свобода щрауси са еднобрачни, или имат по няколко женски. Когато обаче повечето мъжки щрауси биват избити, тогава женските едва ли не се бият за съпрузи. Във всеки случай пред „носа“ на мъжкия щраус бива натрупвана в края на краищата такава купчина яйца, че той няма възможност да покрие всички с тялото си. В резултат на това нито едно не може да бъде измътено. Щраусите са били предпазени от изчезване само благодарение на това че хората се научили да ги отглеждат във ферми. Някои други животни, като чинчилата, нутрията, сребърната лисица и норката, кожата, на които също са на мода, били сполетени от подобна участ. Само благодарение на щраусовите ферми, а още повече от зоологическите градини знаем до известна степен как се размножават щраусите. Първата ферма за щрауси била създадена през 1838 г. в Южна Африка и скоро след това заради високата цена на перата били създадени такива и в Алжир, Сицилия, във Флорида и дори край Ница в Южна Франция.

Щраусите съвсем не се размножават трудно, щом им се предостави достатъчно място. Оградите трябва да бъдат най-малко два метра високи, защото засили ли се щраусът, той без усилия може да скочи метър и половина. Разяреният мъжки щраус не бива да бъде подценяван. С двупръстия си крак той може да ритне човека в главата и да го отхвърли няколко метра надалеч. Преди Първата световна война за добър мъжки щраус за разплод се плащало до 30000 марки. Докато през 1840 г. били изнесени от Африка за една година само 1000

кг. пера, през 1910 г. износът се увеличил вече на 370000 кг. Перата на мъжките щрауси не се скубят, а се отрязват непосредствено до кожата. Перата на женските наистина не се търсят, но когато яйчниците им се отстранят чрез операция, тогава те получават мъжко оперение.

Едно щраусово яйце тежи 1,5–2 кг., значи колкото 25 до 36 кокоши яйца. Черупката е дебела колкото порцеланов съд. Затова просто е за учудване как едно малко щраусче може да пробие тази твърда капсула след 42 дни мътене. Само веднъж в европейска зоологическа градина успели не само да излюпят малки щрауси, но и да ги отгледат. Това се случило преди няколко години в Базел, като за излюпването използвали инкубатори, както във фермите за щрауси. От единадесет излюпили се щраусчета само две успели да израснат, и то, защото имали постоянна гледачка, която непрекъснато се занимавала с тях и ги учела как да кълват храната. Малките щрауси растат като аспержи — всеки ден по един сантиметър. Щом могат да стоят добре на краката си, те започват вече да изпълняват същите луди танци, както и големите. Те изведнъж хукват надалеч, започват да се въртят след това около себе си, бият с крила и най-после сядат. Нашият зебровиден самолет въодушевява щраусите в Серенгети да устройват от време на време такива диви танцови представления. Малките щрауси, които в Африка се отглеждат по изкуствен начин като любими домашни животни, вървят подир човека като верни кучета. Ако семейството отиде да се къпе, то и младият щраус плува безстрашно из водата като патенце. Тук, в Серенгети, щраусите почват да мътят през септември и към Коледа вече се разхождат със своите малки.

Да се надяваме, че нашите 1621 щрауса в Серенгети в бъдеще никога не ще бъдат постигнати от същата участ, каквато са имали например щраусите в Югозападна Африка. Преди Първата световна война там решили щраусите да бъдат поставени под строга охрана, тъй като перата им имали много висока цена. Но по време на войната там и без това никой не е имал време да стреля по тях. Тъй като обаче междуременно щраусовите пера излезли от мода и съвсем поевтинели, след войната се смятало, че тук има твърде много щрауси, и така избиването им било разрешено без ограничения. Тогава предприемчиви хора почнали да идват на лов за щрауси. Те ги преследвали с автомобили и така ги избивали. От една такава екскурзия те често се завръщали с четиристотин до петстотин кожи, от

които после били изработвани шагрирани портфейли и дамски чанти. А стоте до сто и петдесет килограма месо, колкото има един щраус, никой не търсел, особено ако птицата била вече трийсетгодишна. Убитите щрауси увонявали цялата околност, защото и хиените, и лешоядите дори не могли да се справят с тази дошла им от невиделица благодат.

На човешката обич и благоволение и без туй не може много да се разчита. А когато на това отгоре са замесени и кесията, и дамската мода, тогава тези чувства много скоро могат да претърпят пълен обрат. Именно затова ние искаме тук, в тази безлюдна пустош, където за хората и без туй няма хляб, няколкостотин хиляди животни да могат да живеят завинаги независими от нас. Нека някога тук, в Серенгети, нашите внуци и внуците на негрите да видят как е изглеждала Африка преди ние, европейците, да сме въвели тук християнството и търговията с роби, човешките права и картечниците, спринцовките за ваксина и автомобилите.

Тази сутрин всъщност ние трябваше да ловим зебри и да ги боядисваме. В оградената с редки гори обширна равнина край река Грумети пасат петдесет или шестдесет зебри, които обръщат малко внимание на нашата зебровидна кола. Всред тревата лежи още топло мъртво жирафче. Не се забелязва никаква рана по него. От какво ли е умряло?

Михаел насочва всъдехода към шест зебри, които пасат малко встрани. Те се сепват, вдигат глави, наострят ушите си към нас, изведнъж се обръщат и побягват в галоп. Не е трудно обаче да бъдат настигнати с колата.

На покрива е клекнал Гордън Пулман и в ръката си държи дълъг бамбуков прът. На горния му край има нарез и в него е закрепена примка от конопено въже, която е завързана с тънък конец към пръта така, че винаги да е отворена. Щом се хване нещо в примката, конецът се скъсва.

Михаел направлява колата така, че жребецът да тича плътно до охладителя. Аз държа моята „Практисикс“ извън прозореца и матовото стъкло на апарата изцяло е запълнено от заоблената задница на зебрата. Примката трябва да се метне около шията на зебрата, като се прекара през муцуната ѝ и под долната ѝ челюст. Но ние се движим доста бързо, колата се друсва, танцува и подскача в тревата, така че

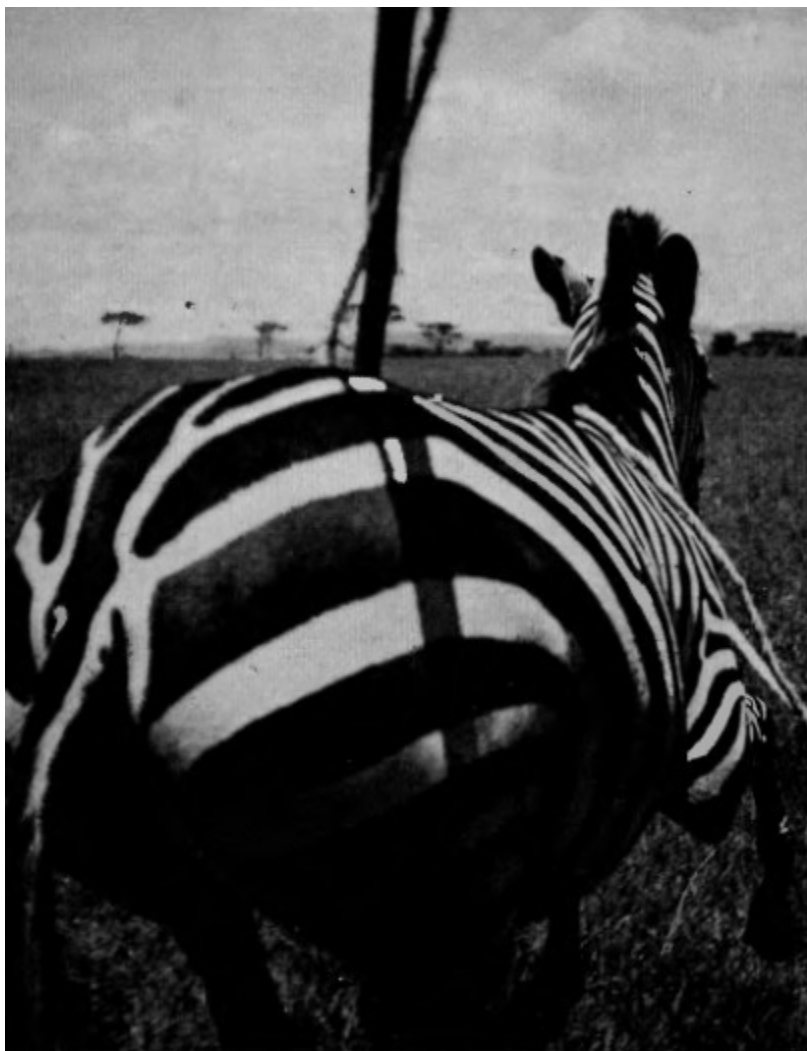
постоянно си удряме главите; образуваният вятър отвлича въжето назад, а и зебрата винаги избягва надясно. Така сме се засилили, че трябва с лек завой да се върнем назад, за да се приближим отново до животното. Ако ударим внезапно спирачката, Гордън би отхвъркнал през охладителя право пред колелата. При остър завой пък би паднал встрани. А той не иска да бъде завързан, защото тогава със сигурност би могло да се случи нещо съвсем лошо. Най-после примката е нахлузена през главата на животното. Михаел спира колата съвсем бавно, за да не би въжето на шията да бъде рязко дръпнато. Гордън скача от колата, а след него и ние. Хващаме се всички за въжето и се оставяме бавно да бъдем влачени от жребеца, като дърпаме назад. Най-после животното спира. После го поваляме и го маркираме с боя.

Ние смятахме, че никак няма да е трудно да се боядиса една зебра в червено или зелено, защото, ако се съди от жените, изкуството да се оцветява косата все пак е доста високо развито. Тук обаче се натъкнахме на изненади. Женските коси, които трябва да получат траен червен или лилав цвят, трябва да бъдат известно време изложени на пара и измивани с топла вода. Само чрез измиване, намазване или напудряне това изобщо не може да се постигне. Обсъждахме този въпрос, с най-добрите специалисти в бояджийската индустрия, но и те не можеха да ни упътят как да боядисваме зебрите по студен начин. Конските косми по начало са къси и за маркирането им по горещ начин и дума не може да става, дори и ако бихме разполагали с подвижен фризьорски салон. Така се върнахме към старата пикринова киселина, която боядисва кожата и космите в лимонено жълто.

Изглежда, че най-трайно тя боядисва ръцете и панталоните ни, така че зебрите могат да се утешат с това, че не само те стават жълти. Освен това яркият цвят става след време мръснокафеникав, а когато късата козина изпада, тя и без това ще порасне бяла. Следователно боядисването не ни задоволява. Ние измислихме вече нещо друго, но то още е на път за Африка. Днес ни се ще най-напред да видим как ще се държат останалите зебри към боядисването в лимоненожълто животно. Дали ще го сметнат за прокажено и ще го отбягват, или дори ще го хапят? В такъв случай маркирането не би имало никакъв смисъл.

Щраусът е най-издръжливият бегач измежду всички степни животни.

От покрива на колата трябва с помощта на бамбуков прът да нахлузим примка през главата на бягащата зебра.

Пускаме жребеца отново на свобода и го следваме от голямо разстояние, като наблюдаваме с бинокъл как ще се събере сега с другите. Ще го изпъдят ли те, ще го хапят ли? Но нищо подобно не става. Те се държат така с него, като че ли винаги е бил жълт. Това е добре, то ще ни улесни и по-нататък.

Нужни са само от три до пет минути и гоненото животно почва вече да се задъхва и започва бавно да бяга. Въпреки това с втората зебра, която искаме да уловим, не ни провървява. Тя постоянно ни се изплъзва между групите дървета. Макар стъблата да са доста отдалечени едно от друго, все някое от тях ни се препречва. Михаел не може да се приближи съвсем до бягащото животно.

Тогава Михаел и Гордън си сменят местата. Впрочем аз съм против това Михаел да върши работата на каубой върху опасно люлеещия се покрив на колата, още повече че Мгабо предлага той да върши тази работа, а Гордън Харвей, надзирателят на дивеча в Източен Серенгети, също иска да върши това. Михаел обаче настоява да се покатери на покрива: „Татко, нали разбираш, че по-опасните неща не бива да се оставят други да ги вършат“.

Е, добре, отстъпвам. Тази зебра, която сега искаме да хванем, е женска. Тя е по-сръчна от жребеца. Винаги когато примката ѝ се плъзга през челото до под очите, тя си навежда главата така ниско, че последната или почти докосва земята, или идва между предните ѝ крака.

Михаел почуква, ние спираме. Въжената примка се е омотала и трябва отново да се оправя. Бързо настигахме с колата нашата кобила. Изведнъж един тласък — и Гордън внезапно удря спирачките.

Михаел бива изхвърлен от колата. В същия миг съм до него. „Миха!“ Виждам рана отпред на шията му и кръв. Михаел е зашеметен. Двамата надзиратели го повдигат и го настаняват в седнало положение, опрян на колелото на колата. Преглеждам раната. Тя не кърви силно, но изглежда, че е дълбока. Страхувам се да не би дихателната тръба или артерията да е скъсана или да има вътрешен кръвоизлив.

Михаел видимо става все по-немошен и по-блед. Дигам клепачите му нагоре, за да проверя дали конюнктивите им са розови, което би било добър признак. Но те са станали сивкавобели.

Михаел изгубва съзнание. Веднага го поставям хоризонтално по гръб. Трябва обаче и да го вмъкна малко под колата, защото това е единственото сенчесто място. Пладне е, слънцето стои точно отвесно над нас на небето. Гордън Пулман е отворил пакетчето превързочен материал за първа помощ, което за щастие носим със себе си; иначе то стои винаги в самолета.

Както е легнал, Михаел скоро се свестява, отваря очи. Първите му думи са: „Записа ли и засне ли всичко?“

— Не говори Михаел, сега не бива да говориш!

Едва сега ми става ясно какво всъщност се е случило. Зебрата навеждаше главата си все по-ниско. Михаел навеждал бамбуковия прът също все по-ниско, докато при едно друсване на колата прътът се

ударил в земята и се забил в нея. И тъй като колата се движеше много бързо, другият край на бамбуковия прът се забил в шията на Михаел.

За щастие при удара той падна назад от колата. Ако беше завързан, прътът сигурно би го пробол.

Но раната! Какво ли може да има в раната, загрижено се питам аз? Нечистотии, сигурно и трески. Не е изключено и мускулите да са разкъсани.

Ние поставяме Михаел легнал отзад в колата и го откарваме до самолета. Нужни са ни двадесет минути дотам. Косо пред нас, високо на върха на едно дърво има две лъвици, които ни гледат. При други обстоятелства щяхме да спрем и да ги филмираме.

Никакво спиране. Карай бързо, Гордън Пулман — мисля си аз, — карай бързо и все пак внимателно. Само да няма силни разтърсвания сега, само да няма... Той спира точно до самолета.

Аз подкрепям сина си, намествам го на втората седалка за пилота, и го завързвам с колана. После вдигам капака, запалвам мотора, стартирам и проверявам спомагателната помпа. С нетърпение чакам температурата на маслото да се покачи до нужния градус, което най-сетне става.

Летим пряко над страната по посока на езерото Виктория. В Мусома има малка болница. Индийският хирург, който я ръководи, се ползува с добро име. Откак Михаел вече не лежи, а иначе няма как, той отново се чувства много по-зле. Държа в ръка кормилния лост, поглеждам към компаса и се вирам напред дали няма скоро да се появи блестящата повърхност на езерото. Наблюдавам и Михаел. Главата му се клатушка. Той постоянно се смъква напред, после за няколко мига отново се изправя. Ръцете му са цели в пот.

В Мусома още не съм бил и затова трябва особено да внимавам всред многобройните хълмове и плантации на туземците да не сбъркам посоката. Михаел чувства моята загриженост, това, че се страхувам, че ме е страх за него. Той ми се усмихва и махва с ръка: не е толкова страшно, татко! Но аз броя минутите и чакам да зърна езерото и Мусома да се появи...

Гледана отгоре, самолетната писта на градчето изглежда много голяма и съвсем модерна. Но това е заблуда, тя е всичко друго, но не и равна, което установяваме при приземяването на самолета. Веднага след като той се изтъркоква по пистата и спира, се появява някакъв

африканец и ми подава книга, в която трябва да се запиша. Но аз не му обръщам внимание и изтичвам край него през плаца, за да потърся кола. Наоколо обаче не се вижда такава — всичко е празно, пусто и равно и няма ни кола, ни европеец, нищо.

Най-после се озовавам пред една къща и почуквам. На младата жена, която ми отваря, казвам, че ми трябва веднага кола, за да откарам ранен в болницата. Тя ме разбира. Две минути по-късно седя в един „Фолксваген“, чийто ветробран е счупен. Пристигаме в болницата. Лекарят индус ми прави добро впечатление. Той преглежда раната и казва, че Михаел трябва веднага да се наркотизира, за да може да се установи какво има вътре в шията му. Неговите асистенти негри си връзват бели маски през носа и устата.

Операционната, както и цялата малка болница, е скромна, без фаянсови плочки по стените, но е изрядно чиста.

Трябва да чакам отвън.

А чакането няма край! Най-сетне, почти след два часа, внасят Михаел, който все още спи под влияние на упойката, в болничната стая. Междувременно приветливата сестра негърка му е оправила леглото. Лекарят е извадил от канала на раната една дълга треска, след това е почистил раната и я зашил. Михаел трябва да остане поне три дни в болницата.

Аз седя до леглото му и го гледам. Не мога да чета. Мисля си колко малко беше нужно, за да завърши всичко това зле. И размишлявам: *заслужава ли си наистина човек да излага живота си на опасност заради зебрите и лъвовете? Няма ли въпреки нашите усилия правителството да намали парка и да очертае границите му така, че стадата на животните да не могат да се задържат тук? Няма ли по-късно едно независимо туземно правителство да унищожи всичко това с едно драсване на перото?*

Колко много въпроси и никакъв отговор.

Михаел се събужда и настоява да отида на хотел. Посетителите трябва да напускат болницата преди десет часа вечерта.

Тъмно е, няма улично осветление, а при това е и новолуние, както показват еднакво и ръчният ми часовник, и небето. Както във всеки африкански град, и тук къщите са отдалечени една от друга. Градът е строен с оглед на това хората да пътуват с автомобил, а не да се движат пеша. Единственият малък хотел се намира на брега на

езерото. Но аз дълго се лутам, докато най-сетне го откривам. Тук, край езерото Виктория, и вечерно време е горещо, но аз съм малко поразглезен от нашите планински степи в Серенгети. Разбира се, всички в бара вече знаят какво ни се е случило, ала аз съм твърде уморен, за да обяснявам всичко все отново. И така бързо вземам още една гореща баня и си лягам, но през половината от нощта не мога да заспя.

На другата сутрин собственикът на хотела ме откарва до търговската улица на градчето. При един индус шивач си поръчвам по мярка няколко къси гащета, после купувам конци, игли и копчета от всички големини. Най-последно ще можем да закопчаваме ризите си, както е редно.

Към единадесет часа се каня да отида с пресни ябълки от Южна Африка в болницата при Михаел, но той е вече в хотела и дори е ядосан, че е трябвало да ме чака цели два часа. Такъв си е той! Тъй като не му се лежи в болницата, аз ще трябва да му правя три дни поред инжекции и след десетина дена да извадя конците от раната.

Кратерът Нгоронгоро е една своеобразна зоологическа градина (антилопи гну и зебри).

Топи — вид кривоподобни антилопи — имат синкавочерни бедра и жълти „чорапи“.

Най-напред се опитахме да боядисваме зебрите в жълт цвят, за да се разпознават от въздуха.

Бракониери стрелят по антилопи гну с отровни стрели — снимката е направена с хилядамилметров обектив от далечно разстояние.

Двадесет минути по-късно летим вече обратно за Банаги. От Мусома нататък следваме брега на езерото, докато стигнем залива Спиик. Тук Националният парк „Серенгети“ граничи с езерото. После летим в източна посока над „коридора“, в който реките текат към езерото. Тесни ивици гори ограждат бреговете им. Между реките са се ширнали сивкавозелени стени. В тази низина, където се среща мухата цеце, по време на сухия период стадата все още намират храна и вода. След това се нижат хълмовете, които не са намесени още на никоя географска карта, а някои от тях дори нямат наименование. Кръглите им била са рядко обрасли с дървета, а само по някои от тях се вижда скална стена. Ние познаваме всеки един от тези триста до четиристотин метра високи хълмове, защото седмици наред сме летели ивица по ивица нагоре и надолу над скатите им. Там, където веригата на хълмовете свършва и започват обширните безлесни степи, намаляваме скоростта. Отвъд степите се намират планинските земи на гигантските кратери, на Нгоронгоро. Но ние се спускаме надолу по склона на хълма Банаги и се приземяваме.

Една седмица по-късно ловим зебри в кратера Нгоронгоро. Много сме любопитни да узнаем дали стадата на животните, които го обитават, излизат оттам и дали пасат през дъждовните месеци в просторните пасища на Серенгети. Така поне разказват открай време ловците, а същото предполага и професор Пърсол от Лондон, който

преди две години направил подробен доклад за „Серенгети“ пред правителството на Танганика. Според него тези стада идвали през дъждовния период до средата на големите тревисти равнини, а от другата страна идвали стада откъм „коридора“ също в тревистата равнина, където те почти се сблъскали.

Ако Националният парк бъде намален и се тегли една черта точно през средата на свободните степи, в такъв случай големите стада от „коридора“ все още биха могли да се движат свободно в новите граници. Казват, че през дъждовния период те използвали само едната, т.е. западната половина на степите. Стадата, които пасели в другата, в източната половина на степите, близо до гигантските кратери, идвали откъм кратера Нгоронгоро.

Но всъщност никой досега не е наблюдавал това и не го е доказал. През дъждовния период кола не може да мине през степите. Още през 1906 г. известният геолог проф. Фриц Йегер, който и днес живее в Цюрих, съобщил, че немските заселници Зидентопф многократно опитвали с големи хайки от масаи да изгонят стадата гну от кратера. Зидентопфови искали в кратера да пасат само техните стада говеда. Но те никога не постигнали това, защото животните винаги се изплъзвали и оставали в кратера. И ние при нашите чести прелитания също не сме срещали нито едно стадо да излиза навън през хребета на кратера. Когато неотдавна при преброяване на животните забелязахме в равнините на Източен Серенгети да пасат шест или седем хиляди гну, веднага отлетяхме за Нгоронгоро и там преброихме животните още веднъж, тъй като според старата теория тези стада в равнината би трябвало да са дошли от кратера, а в него имаше точно толкова гну, колкото и по-рано. Това ни тревожи, тъй като плановете за намаляване на парка се базират именно на тези стари възгледи.

Затова искаме да маркираме зебрите и гнутата в кратера Нгоронгоро и да следим дали по-късно ще ги срещнем някъде в откритите степи. Ние влигаме в гигантския кратер и кацаме на едно място в степта, на четирите ъгъла, на което Гордън Харвей е вече поставил своите хора. От къщата си, горе на ръба на кратера, той е слязъл дотук заедно с жена си за два часа и половина. Госпожа Харвей изпразва една голяма кошница с провизии. Та нали двамата живеят там горе в облаците като в рай? При тях растат не само цветя, а и кресон, салата, лук, домати, ягоди и всички видове зеленчуци. Според

английския обичай ние ядем салатата направо с ръка или я поставяме между сандвичите с масло. Семейство Харвей са гостоприемни мили хора. Синовете им са вече големи и днес живеят в различни английски колонии по света.

Нашата кампания за лов на зебри в кратера излезе неудачна. Тук горе е по-хладно, зебрите са по-издръжливи и не се изморяват така бързо. При това те скоро се научават, че е по-добре да не бягат пред колата, а да избягват встрани, като правят все по-малки кръгове. В тази плъзгава трева и при голямата скорост не можем да правим такива остри завои и така нашите „жертви“ минават междувремето в тръс, после „ходом“, дори се спират и любопитно наблюдават нашите завои с колата.

Завалива и дъжд, а за беда и нашият всъдеход се обръща на една страна. Аз падам по лице и с камерата в калта. За щастие никой не попада под колата. Когато поискваме да я изправим на колелата, тя все ни се изплъзва по хлъзгавата земя. И така трябва да копаем най-напред дупки под двете долни колела, а после да повдигаме колата с все сила от другата страна. Успяваме. Щом всъдеходът отново застава на четирите си колела, установяваме, че всичкото му масло е изтекло, а без масло Гордън Харвей не може да измине нужните му два часа и половина път до вкъщи. Тогава на Михаел му хрумва спасителна мисъл. За половин час стигаме двамата до нашия зебровиден самолет. Два дена преди това го бяхме заредили с масло, следователно там трябва да има още девет литра. Тъй като за самолета ни са достатъчни шест литра, спокойно може да източим оттам два литра.

За беда нужният ни гаечен ключ ни бе задигнат неотдавна в Найроби в сервиза. Един от тези за колата обаче ни свършва работа. Когато Михаел отвинтва капачката, почти врялото масло потича по пръстите му. Въпреки това той успява бързо да запуши отвора, преди всичкото масло да е изтекло, защото иначе ще трябва да останем цял ден в кратера. Така ние преливаме черната смазка. Междуременно започва буря. В източната част на кратера гърми и се святка, а и при нас започва вече да вали. Преди още облаците да са се скупчили напълно, издигаме се с нашата „Патица“ във въздуха и се измъкваме през последната пролука. В облаците изобщо не можем да летим, защото иначе рискуваме да се блъснем в някой вулкан.

Над степите на Серенгети небето е ясно. Ние бръмчим към хълма Банаги, който изплува далеч на хоризонта. Нашите планове претърпяха несполука, но вече кроим нови.

[1] Цайтлупа (нем. Zeitlupe) — в буквален превод „лупа на времето“. Специален киноснимачен апарат, който прави извънредно голям брой снимки в секунда (рапид апарат) и се използва за изследване на бързо протичащи явления. — Б.пр. ↑

ОТКРИВАМЕ БРАКОНИЕРИ

При пътуване със самолет толкова много хора спят, когато летят над морските глъбини, или пък им се сервира печена кокошка с пресен грах, когато на няколко километра под тях блестят чудесата на тропическия лес. Такива припрени пасажери на въздушните автобуси би трябвало поне веднъж в живота си да летят истински, както ние с Михаел тази сутрин.

Утрото е сияйно. Ние не искаме да броим стада, нито пък да ходим в Найроби за провизии, а просто ще летим волно из въздушните простори. Спираловидно се издигаме все по-нагоре, докато хълмовете Банаги и Серонера под нас стават все по-малки и по-малки. Бялата стрелка на висотомера се движи бавно по скалата. Нашите 250 конски сили трябва да издигат нагоре повече от двадесет и четири центнера. Тъй като Банаги се намира на 1650 м. над морското равнище, въздухът е така разреден, както над Фелдберг в Шварцвалд и затова ни са потребни за първите хиляда метра четири минути, за вторите — над шест минути, а после издигането става все по-бавно. Обзорът ни се разширява все по-далеч отвъд Серенгети. Сега вече виждаме Л'Енгай, „Божията планина“, от чийто остър конус през някои години все още се издига дим, а там на другата страна, в далечината блести сребърната ивица на езерото Виктория.

Ние сме поставили клапите на крилете в положение за стръмно издигане на самолета и лопатите на витлото сме нагласили така, че то да извършва над три хиляди оборота в минута. Нашата вярна „зебра“ храбро се издига стъпка по стъпка нагоре в небето.

Като достигаме белите кълбести облаци, просто влигаме в един от тях. Заобикаля ни ослепително светла мъгла, но ние знаем, че бързо издигащият се във вътрешността на облака въздух ще ни отнесе още по-високо. Междувременно една стрелка се приближава все повече към жълтата предупредителна черта на малка скала. Това показва, че моторът започва да се прегрява. Тъй като летим твърде бавно в

разредения въздух, вятърът, който се образува, не е вече достатъчен да охлади тежко работещата машина.

Ние прибираме клапите отново към ивичестите криле и нагласяваме витлото така, че да можем да се стрелнем напред в хоризонтална посока. Стрелката на висотомера не мърда и след десет минути температурата на мотора спада. Борбата за набиране на височина започва отново. Крачка по крачка, метър по метър. Най-после Михаел казва: „По-високо не можем да се издигнем, въздухът стана премного рядък“. Сега се носим на 5733 м. над морското равнище, или на 4100 м. над нашата ламаринена къщичка долу в степта. Но ние вече нищо не виждаме от нея, защото се намираме високо над бели кълбести облаци. Под нас се разкрива неземеен свят. Спираме газта и изключваме двигателя.

Става тихо, злоещо тихо. Перката се върти все по-бавно, докато накрая спира съвсем; сега тя е една обикновена летва с два жълто боядисани края. В този момент нагласяваме клапите за кацане на 45°, в крайно стръмно положение. Нашата „Патица“ се превърна в „безмоторник“ и ние действително имаме чувството, че летим, че висим във въздуха като някой лешояд, а въздухът свисти под нашите дванадесетметрови криле. Висотомерът показва, че слизаме с три-четири метра в секунда, а когато стигнем по-ниско, вече в по-гъст въздух, ще падаме още по-бавно. Аз пресмятам, че можем да планираме повече от четвърт час без мотор надолу, докато отново бъдем в Серенгети.

Там, в далечината, глетчерите на Килиманджаро се издигат над белите облаци. Дори и тук, от този по-висок свят от водни пари, масивът все още изглежда величествен. Тъй като около нас сега е съвсем тихо, можем да разговаряме без микрофон. Ние поглеждаме надолу към облациите, където се очертават меки долини, към скупчените облачни хълмове. Един недействителен свят, който изящните и хладни ръце на боговете са създали като компенсация за твърдата земя там долу. На човек му се иска да седне на мекичко в един от тези успокояващи приоблачни ландшафти, да се изтегне и да се вслушва в шепота на духовете. Затваряме очи, ние единствените живи хора в този втори свят, и се държим за ръка...

Пляс, изведнъж чувствавам пареща болка на левия си крак. Пет пръста остават червена следа там, а Михаел отново вече гледа със

своите сивкавосини очи, унесен в далечината, както преди, само че прикрива доволната си и присмехулна усмивка.

Това впрочем става по едно мълчаливо съгласие между нас: не само да изненадаш другия, а да го направиш по възможност в един пълен с настроение поетичен момент. Михаел успя в това. Отново сме един на един.

Ние взънем в нашите къси ризи, тъй като моторът сега не топли. Хубаво е да знаеш, че е достатъчно само едно натискане с пръст, за да се включи той отново. Преди шест месеца един пилот летял с една малка „Чесна“ над кратерните планини и над солените езера. Той се издигнал над облаците, за да прехвърли сигурно планините, но после навярно не е могъл да намери никъде пролука в тях, през която да погледне към земята. Много опасно е да се спускаш слепешком през облаците надолу. Никога не се знае дали облаците не достигат на десет метра от земята, дали не са се спуснали до самата земя във вид на мъгла, или пък някоя планина не стърчи в тях. На летището в Найроби чули пилота да казва по радиото, че имал бензин само за още пет минути и не знаел къде се намира. Оттогава насам никой не го е виждал повече, никой не знае дали самолетът му не е потънал в разяждащата „саламура“ на езерото Натрон или лежи разбит в някоя дълбока пропаст в планината.

Ние хлътваме в една от тъмните облачни урви и се спускаме като с асансьор непосредствено с грамадното облачно чудовище надолу и сега отново виждаме ширналата се степ на Серенгети, изпъстрена със слънчеви петна и облачни сенки.

Михаел ме побутва: „Татко! Ей там, точно под нас. Виждаш ли?“

Там долу, напреко през една равнина, намираща се между две обрасли с дървета речни долини, минава една своеобразна нишка. Хора тичат насам-натам покрай нея. Те не ни забелязват, защото планираме с изгасен мотор. Те са дигнали ограда от тръни пряко през степта, една същинска телена мрежа. На всеки двацет, трийсет метра е оставен малък отвор, през който могат да минат гнутата, антилопите и зебрите при техните странствувания.

Ние знаем, че в тези отвори има поставени телени примки, тях животните се удушват бавно до смърт или биват разкъсвани още живи от хиени и чакали. По дърветата на речната долина са накацали стотици лешояди.

— Браконieri! — ядосано казва Михаел.

Ние не включваме още мотора, а се плъзгаме все по-ниско и по-близо. Там долу петима от мъжете разсичат една зебра. Двама по двама пренасят праметнатите през един прът късове червено месо към своето прикритие под дърветата.

— Сега трябваше да имаме монтирана тук една картечница, която да стреля през витлото — ми казва Михаел.

Натискам червеното копче за старта, моторът изхърква веднъж, дважд, после витлото почва отново да се върти. „Летящата зебра“ гърми в бръснещ полет на четири-пет метра над земята.

Браконьерите изпускат всичко от ръцете си, затичват се няколко крачки и се просват лежешком на земята. Те съвсем не са очаквали такава изненада от ясно небе. Ние леко дръпваме лоста, за да прелетим над върховете на дърветата в края на равнината. После правим завой и се връщаме. Неколцина от хората се затичват към обраслото с дървета речно корито. Профучаваме край тях и те отново се хвърлят на земята.

При следващото ни прелитане някои от тях коленичат. Опитват се да стрелят по нас с лъкове.

У нас се пробужда борчески дух. Да се спуснем ли съвсем ниско и да кацнем? Да пленим ли няколко от тези мъчителни животните? Но може би тук в тревата има опасни за нас ями на брадавичести свине? Освен това ние нямаме и никакво оръжие със себе си, браконьерите обаче имат отровни стрели. При това не сме полицаи и не сме упълномощени да арестуваме никого. Пък и не бихме искали да влизаме в разпавии с полицейското управление.

Между краката ни на пода се намира пистолет за светещи патрони, с който при нужда може да се изстрелят сигнали за бедствие. Това не е смъртоносно оръжие, разбира се, че не, но един изстрел надолу към разбойниците сигурно доста ще ги изплаши. Добре, да опитаме! Аз разкопчавам колана си, бъркам в тенекиените касетки зад седалките и търся муниции. Подавам на Михаел един червен патрон. Той го вкарва в месинговата тръба, завинтва я и завива със самолета, за да се приближим отново към тях.

— Готово! — Михаел натиска. Резултатът е поразителен. Но не за тези долу, а за самите нас. Преди още да сме разбрали какво всъщност е станало, вятърът започва да свири около главите ни. Той фучи през голямата като длан и почти кръгла дупка в извития

ветробран от плексиглас. Изстрелът е минал нагоре между главите ни, тъй като затворът на ракетния пистолет не е бил в изправност. Ами ако патронът не бе пронизал стъклото, а някой от нас? Ние изтръпваме.

Само за да не паднем в собствените си очи, още веднъж прелитаме към разбойническата банда, после се издигаме на 150 м. и отправяме нашия „ивичест кон“ към конюшната му.

Бракониерите все пак са улучили. След прибирането на самолета в заграденото с тръни място откриваме стрелата. Тя се е забила зад предкрилката. Острието се е огънало и не може лесно да се извади. Аз пъхам главата си между краката на Михаел и го повдигам на раменете си. Той внимателно изважда с клещи стрелата.

— Внимавай — предупреждавам го аз, — нали знаеш, че върховете на стрелите са отровни!

Убоде ли пръста си на такова нещо, човек е безнадеждно загубен. Срещу тази отрова, в която се потопяват стрелите, няма още противосредство.

Тя се получава от едно дърво (Апокантера фрисииорум), което изглежда съвсем безобидно и прилича на вехнецо италианско маслиново дърво. То има дребни плодове, които, щом узреят, стават червени и от тях се получава доста вкусен мармалад, защото не всяко дърво от този вид е отровно, а само малко от тях, които при това трудно се откриват. Туземците, които се занимават с тази работа, навярно откриват тези дървета на „смъртта“ по това, че под тях се намират труповете на малки животни, насекоми и гризачи. Отровата се приготвя, като се насекат клоните и корените на ситно и се варят на каша. Последната става все по-гъста, докато се получи жилава маса. После я поставят в тенекиени кутии и така я контрабандират в областите, където има браконieri. Късче от нея, колкото малък сапун, стига за намазването на една стрела и струва един шилинг, т.е. около шейсет пфенига.

Който притежава такава стрела, няма нужда да е добър стрелец. Достатъчно е животното или човекът да бъде ранен, макар и в крака, за да не може да се спаси. Впрочем да се убие лъв с такава стрела не е все пак тъй безопасно, както с модерните пушки. Но и с една такава стрела човек почти е господар над живота и смъртта в степта. Месото на убитите по този начин животни може да се консумира, без да причини

вреда, само че трябва да се изреже парче от него около раната и да се хвърли.

"Ниско нападение" срещу браконьерите.

Забитата в крилото отровна стрела трябва да извадим предпазливо.

В Серенгети преброихме 1606 щрауса

Хитреци, които търсят леко забогатяване, разреждат тази отрова и я смесват с черна пръст или изобщо продават друго някакво тесто вместо нея. Казаха ми, че това могло лесно да се установи. Нужно е само да се направи лек нарез в пресеца на крака, да се пусне малко кръв да потече надолу по крака. Щом отровата се докосне до потеклата кръв, веднага в нея се образуват мехури, които се вдигат все по-нагоре по крака. Преди обаче те да са стигнали до раната, кръвта трябва веднага да се избърше. Аз опитах това, по при мен мехури, не се вдигнаха.

Тъкмо Гордън Пулман се завръща със своя всъдеход от „коридора“. Той е единственият между нас, който носи винаги пистолет на колана си. И Гордън вчера е преживял нещо. Близо до р. Дума той се натъкнал на един старец, който бил сам сред широкото поле. Той се смилил над него и въпреки недоверието си го прибрал в колата. Гордън го питал какво прави съвсем сам в тази изоставена от хората местност. Грохналият старец му разказал, че имало един младеж с него, обаче в пресъхналото корито на р. Дума той бил ухапан от отровна змия и след десет минути починал. Старецът го сложил на брега под една надвиснала скала и го покрил с клони.

Гордън Пулман се отправил с колата си към горичката край р. Дума, където станало нещастиято. Старецът треперел и не посмял да слезе от колата, но описал точно мястото, където оставил трупа. Нашият приятел Гордън намерил там само няколко кости и много следи от хиени.

Ние залепваме и завинтваме метален лист на дупката на ветробрана, а при нашето радиопредаване в два часа предаваме буква по буква текста на телеграмата, която трябва да бъде изпратена от наше име от Аруша за Мюнхен. Съвсем не е лесно да се обясни всичко на английски. Как ли се казва например „ветробран“?

Но ние притежаваме тук, в степта, цяла библиотека речници, книги по различни специалности, географски карти. Отдавна практикуваме в Африка и в Европа да си набавяме всичко двойно, защото таксите за самолетни пратки са прекалено високи. Дори ризи, бельо, дрехи, обувки оставяме тук. И без туй облеклото в „каки“ цвят не се носи в Европа. Така си обзаведохме и в Африка цяло домакинство, толкова повече, че обикновено някой от нас остава тук или пък си имаме заместник, някой сътрудник англичанин. Разбира се, и грижите, свързани с домакинството, са двойни. В Европа се ядосваме с „белите“, а в Африка — с „черните“ си прислужници. Често тук срещам англичани или немци, които твърдят, че им е омръзнало вече да гледат черни лица. Постоянно им изчезвали лъжиците или им се чупели съдините. Това, което домакините не заключвали, се крадяло, а прислужниците често казвали, че имат малария или трябва да отидат с колело до вкъщи, защото майка им била болна. Ако им бъдат разрешени два свободни дни, те се връщали чак след една седмица. Подарявал ли им човек дрехи и обувки, ставали нахални и

неблагодарни. Те крадели като свраките, пък не знаели дори как се лъскат обувки, ако не им се показвало постоянно.

— Това изобщо не са хора, а маймуни. А искат сами да се управляват и да живеят в нашите къщи!

Разбрах, че най-много ругаят хора, които в Европа нямат прислужници. Такива хора смятат, че ние, белите, всички сме услужливи, работливи и честни. Те не искат да повярват, че и в Англия, и в Германия човек също има подобни неприятности. Думите им ми са някак си познати. Спомням си за времената преди четиридесет години, когато бях още дете и прекарвах всяка ваканция със седмици при роднините си, притежатели на големи чифлици на изток. Каквито оплаквания може да се чуят тук по адрес на негрите, същото се говореше тогава всеки ден по отношение на белите земеделски работници.

Аз не съм политик, а биолог. Само като такъв мога да кажа нещо по въпроса за „черни“ и „бели“.

Разбира се, може да се мисли, че черните по начало са по-сърдечни и по-малко интелигентни от китайците или европейците, така както и косите им са по-къси и брадата им е по-различна. Но и до днес липсват всякакви доказателства за това. Досега сме установили, че във всеки народ и във всяка човешка раса се срещат почти еднакъв брой престъпници и убийци, добросърдечни и коравосърдечни хора.

Неотдавна един роден и израснал в Африка европеец ми разказа какво силно впечатление му направили италианските катедрали, когато той на петдесетгодишна възраст за пръв път посетил Европа. „Каква разлика между там и тук, като ги сравни човек с мизерните глинени колиби на нашите негри!“

Но това не е никакво доказателство, че черните никога не биха били в състояние да строят такива катедрали. На този европеец тогава аз му възразих, че ако един египтянин от времето на великите строежи на пирамидите би посетил тогава Англия или Германия, сигурно би сметнал облечените в кожи наши прадеди и техните дървени, покрити със слама колиби също така за бездарна човешка раса, каквато ние днес смятаме негрите. Пруският крал Фридрих Велики не можел да пише безгрешно немски, а си служел с френски език и викал техници и архитекти от Франция. Поради това французите тогава, а може би и до днес смятат, че са по-умен и по-надарен народ от немския. Точно така

се пише и в нашите книги, а именно че ние превъзхождаме поляците и руснаците, защото през миналите векове немски художници са създали големи творби в Краков, Москва и Киев. Още в Хитлеровата книга „Майн кампф“ четох, че руснаците били толкова малоценна раса, че никога не ще могат да произведат автомобил, който да се движи, както трябва. А кой може да предскаже на какво ще бъдат способни черните народи след сто години, макар и днес да ходят още голи?

В книгата на Хитлер пише и това, че било противоестественно черен и бял да създават деца, така както при кръстосването на кон и магаре се получават само безплодни катъри и мулета. Това е глупост и невежество. Кръстосването на кон с магаре може да се сравнява приблизително с кръстосване на човек с шимпанзе. От научно гледище има само един вид човек. Монголци, европейци и негри са само раси. Когато те се женят помежду си, от тях се получават не „хибриди“, а междинни форми. Ако това става в по-голям мащаб, тогава се появяват нови народи. Всички днешни народи и нации са произлезли от това, че старите народи са се размесили. В Южна Америка се създават в наше време нови народи, междинни по цвят, в които щастливо се е смесила жизнерадостта и издръжливостта към тропическия климат на негрите с предприемчивия дух на европейца. От природно научно гледище няма и кръстосване, при което потомците да наследяват само или предимно „отрицателните“ качества на двамата родители. Децата от индианци и бели или от негри и европейци биват само тогава „малоценни“, когато от малки е трябвало да растат между просяци и престъпници.

Негрите имат, средно взето, малко по-малко мозък (1315 гр.) от европейците (1360 гр.), което ласкае всеки „бял“. Но към това трябва да се добави, че мозъкът на китайците тежи средно повече от този на белите — 1430 гр. Но нито едното, нито другото определя интелигентността на човека, защото броят на мозъчните клетки, което именно е меродавното, е еднакъв при трите раси, т.е. възлиза на петнадесет милиарда. Различието се състои в това, че отделната клетка е малко по-малка при негъра и по-голяма при монголеца.

Ако в историята на собствената си фамилия проследим две или три поколения назад, ние виждаме, че нашите деди и прадеди са вземали своите жени и съпрузи само от съседните села или от близкия околийски град. Цялото родословие се е ограничавало в даден район.

Днес всеки от нас има роднини на север и на юг, мнозина дори в Америка или Австралия. С всяко изминато десетилетие хората все повече пътуват и се женят във все по-отдалечени краища. Навярно благодарение на това именно „опресняващо“ смесване на чужда кръв хората стават от година на година по-високи на ръст и по-рано се развиват. Известно е, че в Европа от един век насам средният ръст на новобранците постоянно се увеличава. Средновековните рицарски брони едва ли биха ни били по мярка сега. На животновъдите е добре известно, че потомството, получено от кръстосването на две съвършено чисти, добре подбрани кокоши породи, е по-издръжливо и по-едро от родителите, което ще рече, че потомството „луксорира“. При смесване на човешките раси може да се очаква същото. Бъдещето на цели континенти ще зависи от мирното смесване на цели народи, при което впрочем винаги се създават особено много таланти и гении. Дано само африканците и индонезийците не възприемат модерния шовинизъм и расовата омраза, за което ние „европейците“ вече сме им дали добър пример.

Един цветнокож човек е съвсем подобен на нас и напълно равноправен, докато не се докаже неговата малоценност. Разбира се, не бива да се сравнява, както се прави това постоянно, едно неграмотно селско негърче с някой европеец, който заминава за Африка. Но при съпоставяне на черен банков чиновник в Аруша с ратай от някое забутано баварско селце или пък негър — учител или професор в университета, с някой английски докер или руски крепостник от преди двеста години, нещата изглеждат по-иначе. Ето защо непростимо е, когато в дадена страна и до днес още някой индийски министър не може да получи стая в хотел, само защото е цветнокож, докато някой прост, дори брадясал европейски фермер бива охотно приет. За мен негърът е равноправен човек и брат.

Две възрастни мъжки антилопи импала.

Гепард в пълен бяг. Той се смята за най-бързоногото животно измежду всички бозайници.

Един от нашите лагери в степта Масаби.

В живота си често съм имал контакт с бедни негри от селата, защото професията ми е такава. Затова рядко се сецам за големите политически фрази, а мисля най-напред за грижите на хората да бъдат те сити през цялата година и да виждат децата си да растат и да научат нещо, а не да ги виждат, че умират.

Както се знае, мъдрите хора не могат да предадат по наследство своя опит на внуците си, а всеки човек трябва да започне всичко сам

отначало, да върши всички глупости и после да ги изкупва. Това навярно се отнася и за народите. И така сигурно и младите африкански народи ще имат своя Вилхелм Тел, Фридрих Велики, своя Наполеон, Хитлер, Сталин, Бисмарк, Лудвиг XIV, както и своите войни и своите мъртъвци.

ЗА ОТРОВНИТЕ ЗМИИ

През един от тези октомврийски дни синът ми Михаел седи сам пред нашата ламаринена къщичка под едно дърво, което през сухия период е съвсем оголено, и чете книга. Един час по-късно го стрясва викът на нашия прислужник негър Джамбуна, който идва по пътеката към къщата. Младежът крещи силно, ръкомаха и търси някакъв прът. Благодарение на това Михаел открива, че по стъблото на наклоненото дърво, едва на метър от рамото му, една черна мамба спокойно пълзи надолу. Тя е дълга около 4 м.

Тъй като влечугото се насочва през голото място пред нашата ламаринена колиба към един храсталак, Михаел се опитва с дълъг бамбуков прът да го отклони от пътя му. Змията движи насам-натам езика си, вдига главата си почти на половин метър от земята, но не иска да се отклони от своята посока. Михаел все пак не смее да я хване за опашката.

И така тя изчезва в малкия трънак. Съседството на тази отровна змия никак не ни харесва. Черната мамба е наистина твърде прочута, но също така и смъртоносна. Най-много се страхуваме за нашето маки. Ето защо запалваме трънака, но змията, която навярно се е скрила в земята, не излиза. По неволя трябва да я оставим там, където е. Скоро обаче забравяме за опасното съседство и след това дълги седмици не я виждаме. Това са единствените наши лични впечатления от страшната мамба поне в Африка, защото във Франкфурт си имаме в зоопарка достатъчно отровни змии. Все пак мамбата не е толкова рядка в Африка. Лично аз никога не съм виждал нито една на свобода. Не смея обаче да твърдя, че мен не ме е виждала някоя и друга мамба.

Но аз мога да разкажа интересни истории за злодеянията на черната мамба, които съм чел в книги или са ми били разказвани. Защото, както изглежда, тази змия има твърде много пропагандатори.

Ето например какво се разправя: годеници излезли в Африка на езда. Те се натъкнали в тревата на черна мамба, която се изправила високо, чак до главите на конете. Дватамата ездачи мигновено обърнали

конете, изправяйки ги на задните им крака, пришпорили ги и побягнали, но мамбата ги настигнала, ухапала годеника, годеницата и двата коня. Всички умрели.

Или: един фермер срещнал мамба и успял да смаже главата ѝ, като стрелял по нея със сачми. Тъй като жена му много се страхувала от змии, искал да я освободи от този страх и оставил мъртвата змия, навита като жива на кълбо, на пода в спалнята. Те имали тогава гости. След два часа на развеселената вече компания най-после ѝ направило впечатление, че младата жена не се връща от спалнята, където отишла да нагледа децата. Ужасен, съпругът я намерил мъртва на пода, а до нея още една твърде подвижна мамба, която той успял да убие с тояга. „Аз трябваше да зная, че съпругът на убитата змия винаги идва, за да отмъсти за своята другарка!“ — извикал той.

Правителствен чиновник пътувал с кола през един гъсталак и видял мамба, която пълзяла по шосето, и се опитал да я прегази. Животното се изправило, преследвало колата, скочило отстрани в нея и ухапало смъртоносно двама от пътниците.

Трябва да се каже преди всичко това, че змиите нямат „съпрузи“. Те се събират само за късо време за размножаване през брачния период. Срещне ли човек две змии заедно, то те еднакво често може да бъдат както две мъжки, така и две женски или мъжка и женска. Ако някоя отровна змия намери друга убита, тя откъде може да знае как и от кого е била убита тя, пък и никоя змия изобщо не е жадна за отмъщение.

Отровните змии не са ловци на хора. Те и не могат да изядат човек, тъй като изобщо поглъщат жертвата си цяла и не могат нищо да отхапят от нея. Човек, който е сравнително едър, не умира тъй светкавично от ухапването на змия, както малките животни, жертви на тези влечуги. Той остава жив още дълги минути, често пъти до половин час, достатъчно подвижен, за да успее да убие змията или да я нарани. Затова дори най-опасните отровни змии бягат от хората. Те се спотайват в храсталаците или в земни дупки и в скални пукнатини, стига да имат възможност за това. Дори да се приближат към нас, това още не значи, че се готвят да нападат. Понякога човек може да стои точно пред скривалището им и те или се стрелват между краката му, или се спускат от дървото право към дупката си, минавайки през рамото му, без да го ухапят.

Стотици нощи съм спал в Африка, като много от тях съм прекарвал в колибите на туземци, други на голата земя в палатка, а понякога и съвсем на открито. Въпреки това трябва да кажа, че никога не съм се събуждал плувнал в пот, защото някоя кобра е легнала свита на кълбо на гърдите ми или е стрелнала езика си срещу лицето ми, и че никога не съм се натъквал на змия „Битис лахесис“, когато сутрин съм обувал ботушите си. Разбира се, в Африка аз не нося ботуши, а обикновено гуменки или сандали. Въпреки това съвсем не искам да отрека, че понякога и такива неща могат да се случат.

Тази пролет един от местните работници лежеше при нас в Банаги с тежък пристъп от малария на постелята си направо върху земята в своята колиба. Той усетил, че нещо се движи край него, и посегнал пипнешком към това място. Тогава една мамба го ухапала за ръката. Нашият приятел Майлс Търнър донесе аптечката за отровни змии. Това е една добре комплектувана ламаринена касетка, която се продава от змийската ферма „Фиц-Саймънс“ в Дърбан, Южна Африка. Ние винаги имаме една такава касетка в колата си и в самолета. Майлс направи дълбоки нарязи на ръката на ухапаниа — разбира се, по дължината на мускулите, а не напречно, за да не пререже някое сухожилие, нерв или кръвоносен съд, — третира раната с калиев перманганат и му инжектира противозмийски серум. После откара пострадалия в болницата в Икома.

Човекът се завърна едва след два месеца. Тъй като от змийската отрова, която разрушава тъканта, големи части от мускулите му били некротизирани, той можеше да вкарва пръчка в една дупка в ръката и да я извади двадесет сантиметра по-горе през друга дупка.

Кей, младата жена на Майлс, се дразнеше от това, че по тънкия хераклитен таван над спалнята им всяка вечер пълзяла под покрива — една голяма мамба, която ловяла прилепи и плъхове там. Това направи Кей така нервна, че най-после Майлс се принуди да разбута половината от покрива с помощника си негър и да се пъхне в таванчето със заредена ловна пушка. Той откри там две цели кожи от змията със запазени роговици и останки от много жертви, но самото чудовище не можа да намери. И сега змията продължава да пълзи по тавана над спалнята им. Междувременно Кей свикна с това.

Разбира се, аз и не мисля да твърдя, че не би могло да се умре от ухапване на змия. Испанецът Луис Ласалета беше мой добър приятел.

В Западна Африка той улови за Франкфуртския зоопарк нашите две млади горили, а ни достави също и доста от гигантските камерунски жаби. През януари миналата година той бил ухапан по врата от отровна змия, когато искал да я постави в сандък. След десет минути починал. Но нали обикновените хора в Африка не ловят отровни змии нито пък ги преместват с ръце от един сандък в друг.

На един друг мой познат на два пъти без малко щеше да се случи същото. Това е Мерлин Пъркинс, директор на една от двете големи зоологически градини в Чикаго. Когато бил още отговорник на сектора за влечуги в зоопарка в Сан Луис, го ухапала габонска пепелянка. Тези дебели тромави змии могат така силно да съскат, както съска пробита с пирон автомобилна гума. Той бил ухапан твърде благоприятно: в показалеца. Освен това в пръста се забил само един от двата отровни зъба. Раната била веднага разрязана и изсмукана, директорът телефонира в Ню Йорк за съвет. Тъй като тогава нямало още серум против отровата на тази змия, направили му една след друга инжекции със серум срещу отровата на гърмяща змия, на кобра и с противоотрова срещу южноамериканската копиеглава змия. Въпреки това болният изгубил съзнание, пулсът му спаднал на петдесет удара и скоро едва се напипвал, силно разширените му зеници престанали да реагират на светлината. В урината имало много кръв. Когато изглеждало, че вече настъпва краят, му направили преливане на кръв, което спасило Пъркинс. След три седмици той бил изписан от болницата. През 1951 г. го ухапала една южноамериканска отровна змия по време на телевизионен спектакъл, но този път, за да бъде спасен, се наложило да му направят няколко кръвопреливания.

Обикновени хора, които не държат такива сказки по телевизията, биват ухапвани от отровни змии, когато в тревата или в някой храст стъпят или седнат върху змия, или се блъснат с глава в клон, на който лежи змия, и животното е принудено да се отбранява. Ако змията не го клъцне съвсем неочаквано, тогава човек винаги може да се спаси.

Впрочем ние винаги надценяваме бързината на малките живи същества. Никоя змия не пълзи толкова бързо, колкото тича човек. Джеймс Оливър, куратор на влечугите в Нюйоркския зоопарк, написа цяла книга за поверия и факти във връзка със змиите, на която тук в много отношения се позовавам. Той измерил със секундомер, че черната мамба, която се смята за най-бързата от всички отровни змии,

изминава, разстояние от 47 м. със скорост малко повече от 11 км. в час. Но както кон, така и човек могат да достигнат на къси разстояния повече от 30 км. в час. Да се бяга от слон, лъв, горила, носорог или хипопотам почти няма смисъл; в повечето случаи дори е опасно, защото с това се предизвиква още повече охотата на животното за нападение. От отровните змии може и трябва да се бяга.

Те хапят при всяко положение, дори под водата, пък и отсечената глава на змия може още да ухапе смъртоносно. Отровните змии обаче не кльцват никога „бързо като светкавица“. При измерването, направено с помощта на светкавични снимки за установяване на това, с каква бързина кльцват гърмящите змии, бе установено, че главата се стрелва със скорост около 2,7 м./сек. Кобрата е шест пъти по-бавна. Една секунда е дълго време — неопитен човек удря с юмрук със скорост 6 м. в секунда, т.е. двойно по-бързо от гърмящата змия. Пъстървата плува със скорост 2,3 м./сек., пчелата хвърчи — 2,8 м./сек., водното конче — 7,5 м./сек., играчът на голф може да достигне бързина 13 м./сек. Сръчен змиеукротител без особени усилия може да плесне кобра, която тъкмо посяга да го кльвне, точно по главата. Повечето змии могат да кльвнат само на разстояние, равно на една трета или на половината от собствената им дължина. Африкански змии, които изплюват или изпръскват отровата си, могат да улучат от два метра разстояние право в очите, а до три метра улучват още доста сигурно. Тяхната отрова причинява ужасна болка и дава възпаления. Понякога в продължение на две-три седмици човек не може да вижда, а в редки случаи може дори да ослепее.

Змиеукротителите, които на улиците вадят своите очиларки от кошницата и им свирят на флейта, използват бавността на тези животни. Който е свикнал с тях, лесно може да избегне смъртоносното ухапване. Освен това през деня кобрите кльцват обикновено със затворена уста. Змиеукротителите подбират подходящи животни, които не се отдалечават непрекъснато от тях, а стоят най-често изправени. Змиеукротителят движи флейтата и главата си насам-натам, така че животното да остава в раздразнено състояние и да го следи в изправена поза. Змията не чува звуците на флейтата, защото змиите не възприемат звуковите вълни; те нямат ушни отвори. Когато залепили устата на една кобра с лейкопласт и превързали очите ѝ, тя въпреки това застрашително се изправяла, щом някой минел покрай нея. Но

когато край нея удряли с пръчка празен тенекиен бидон, държан в ръка, змията не възприела шума. Тя навярно може да възприеме само сътресения на почвата и на поставката, върху която лежи, или пък миризми. Въпреки това поверието, че музиката може да омайва змиите, мъчно може да се изкорени.

Независимо от голямата им сръчност много змиеукротители рано или късно загиват от своите питомци. И това лесно може да се обясни с обстоятелството, че те постепенно стават прекалено доверчиви и самонадеяни. На нас зоолозите лесно може да ни се случи същото. Преди повече от двадесет години аз държах вкъщи местни усойници, отровността, на които обикновено се преувеличава. Само деца и изтощени от болест хора умират в изключителни случаи от ухапването им. Тогава няхах още никакъв опит с отровни змии, но скоро забелязах, че животните позволяват да бъдат вземани в ръце. Аз ги държах здраво, непосредствено зад главата, докато един ден прочетох някъде, че те могат да изместят настрани долната си челюст и с отровните зъби на горната да „убодат“ човек за пръста. На другия ден си сложих кожени ръкавици и още първата, която случайно хванах, ми показа, че макар и да я държа за шията, може да забие зъбите си в кожата на ръкавицата.

В тропиците повечето хора надценяват вероятността да бъдат ухапани от отровни змии. Но те, от друга страна, нямат вярна представа какво значи да загинеш от ухапването на змия. Малките животинчета — жертви на змиите, за които именно е определено това дяволско оръжие, умират светкавично, може би почти безболезнено. Ние по ръст сме десетки, дори стотина пъти по-едри от тях и затова трябва да се мъчим с минути, с часове, а понякога с дни. Съставът и действието на отровата на многобройните видове змии все още не са подробно изследвани, но ние знаем, че някои от тези отрови действуват предимно върху нервите, а други върху кръвта и тъканите и че съществуват и най-различни комбинации.

Действащите върху нервната система отрови предизвикват спазми и парализи, особено в областта на дихателния център. Когато дишането престане, често сърцето все още продължава да бие, докато най-после спре и то. Други съставни части на отровата правят кръвоносните съдове пропускливи, вследствие на което кръвта преминава в тъканта. Крайниците стават червени и черни, подуват се

извънредно много. Ухапаният започва да кашля, повръща, появява се кръв в урината и в изпражненията му. Очите му кървяват, а може да се получи и кръвоизлив в коремната кухина.

Други съставни части на отровата разрушават тъканта — те подготвят по-лесното смилане на животното жертва, тъй като змията не може да дъвче или да къса парчета от храната си. Ухапан и умъртвен от отровата плъх змията смела за четири дни, а за умрял вече, даден ѝ за ядене плъх ѝ са нужни тринадесет дни. Дори когато ухапан от змия човек все пак бива спасен с помощта на серум, действащите върху тъканта отрови могат да предизвикат некротизирането на цели крайници, гангрени, продължителни възпаления. Ухапаният може да ослепее, да оглушее или да остане частично парализиран.

Тук, в Танганика, киоките^[1] отлично се справят с отровните змии. Преди няколко години един млад американец, който събирал змии за някои американски музеи, се сприятелил с вожд на това племе Калола и с неговия племенник Ньока. Един ден младият американец ужасен видял как кракът на Ньока бил ухапан от черна мамба. Ухапаният обаче не се уплашил, като твърдял, че бил устойчив срещу змийска отрова. Той така се трогнал от съчувствието, което белият човек проявил към него, че обещал да го посвети в ритуалите на своето племе.

Американецът трябвало да вземе участие в разни магьоснически церемонии. Между другото по цялото му тяло били направени множество малки нарязи и след това ги посипали с някакъв прах, наречен „лукаго“, който представлявал смес от най-различни неща, между които сушени и счукани на прах глави и опашки от отровни змии. Накрая той трябвало да хване с ръка една мамба и да се остави да бъде ухапан от нея.

Младият човек бил уверен, че е направил голямо откритие, и искал да предаде своите нови знания за благото на други хора. За щастие той занесъл няколко от тези отровни змии в главната база на своята експедиция. Специалистите по змиите ги проверили и установили, че отровните им зъби били извадени. Американецът следователно бил ухапан от безвредна мамба. Но при пътуването си из Африка човек не бива да смята, че фокусниците по улиците винаги демонстрират с неопасни отровни змии. Понякога туристите посягат

към змиите с твърдата увереност, че са безопасни, а „заклинателят“ само привидно се опитва да попречи на това единствено за да се предпази от наказание. А един нещастен случай пък е най-добрата реклама за него.

В Гана един змиеукротител продавал на улицата някакво „чародейно“ средство срещу ухапване от змии. За да предизвика по-голям интерес, той донесъл със себе си една кобра и две габонски усойници. След като „хипнотизирал“ кобрата, той я подал на един от събралите се около него хора. Животното ухапало човека по бузата и след един час той бил мъртъв. Оказало се, че зъбите и на трите змии били напълно запазени и имало доста много отрова в жлезите им. Фокусникът бил осъден на три години затвор за „убийство по невнимание“.

Общо взето, в Африка въпросът с отровните змии стои така, както с лъвовете и слоновете: ако човек не ги търси нарочно, не може да ги срещне.

[1] Киоки — негърско племе от Източна Африка. — Б.пр. ↑

ЛОВ НА ЖИВОТНИ С „ПУШКА — ЧУДО“

Михаел и аз се изтягаме един до друг на походните си легла в ламаринената ни къщичка и започваме да правим гримаси и да размишляваме.

Ние правим гримаси, защото се бръснем с електрически самобръсначки. Изглежда твърде проста работа, но всъщност не е така, защото най-близката електрическа мрежа се намира на повече от четиристотин километра оттук. Разрешихме този труден въпрос по два различни начина. Аз си служа със самобръсначка, в която просто се поставя обикновена батерия за джобно фенерче. Такива се продават във всеки „индийски“ магазин и в най-затътеното негърско село, както боята за обуца. Батериите стигат за четири до шест седмици, а ножчетата в самобръсначката се въртят в кръг.

Апаратът на Михаел е двойно по-скъп, изцяло бял, ножчетата се движат насам-натам като совалка и той може да се включи в електрически контакт и да се зареди, ако има такъв, разбира се. Михаел смята, че през няколко седмици все ще стане нужда да се прескочи до Найроби или Аруша и в такъв случай в хотела ще може да свърши тази работа. Моят апарат му бръмчи много и времето, което употребявам за обръсване, му изглежда твърде дълго. Аз от моя страна твърдя, че той отлита за Найроби, само и само да зареди своята луксозна самобръсначка.

Така всяка сутрин спорим за принципи, като всеки отстоява своите. За принципи и за идеи хората се карат всъщност открай време и повечето от тях не са по-важни от нашите — например дали по този или онзи път се стига по-лесно до спасението на душата, или дали държавите така или иначе се управляват по-успешно.

Затова издуваме бузите си с върха на езика и правим гримаси. Но това, че същевременно сме толкова умислени, си има по-сериозна причина. Както днес, така и през последните седмици ние често се съвещаваме. През време на дъждовния период всички наши 367000 едри четириноги до едно прекарват седмици, дори месеци отвъд

предвидените нови източни граници на Националния парк „Серенгети“. Това ние вече знаем. Тези стада животни, заради които именно бе създаден резерватът, трябва всяка година дълго време да живеят извън него. През дъждовния период те се събират на големи стада и странствуват из откритите степи. Ние можем всеки ден да ги проследим с нашия самолет и знаем къде се намира всяко стадо.

През сухия период обаче е друго. Тогава те се разпадат на малки стада от по сто — сто и петдесет животни. Голяма част от тях живеят в по-ниско разположения „коридор“ край езерото Виктория, други откриваме далеч извън парка на север. Но това ли са именно същите животни, които се движат в дъжда на големи армии през степта? Постоянно ни преследва една и съща мисъл: ние трябва да ги боядисаме, за да можем след това да ги разпознаем. Какво ли би станало, ако бихме прекарали стадата между две огради, които се приближават фуниеобразно една към друга. След това накрая би трябвало всички да преплуват напълнен с червена боя гьол. Но ние отдавна знаем, че такова нещо не може да стане, защото най-напред би трябвало да се отстрани поне мазнината от козината им. Нашите 99481 антилопи гну са черни, а черна козина не може да се боядисва червено. Най-много би могло евентуално да се прекарат отгоре с блажна боя.

Михаел казва:

— Между другото: опитай се да закараш стадо гнута или зебри натам, накъдето ти искаш. Спомняш ли си още, че се опитвахме да направим това с две коли? Щом животните забележат, че искаш да ги насочиш на някъде, те положително ще избягат, ще хукнат в друга посока.

Марките за ушите са твърде малки. Дори и да се направят големи и цветни, една маркирана с тях зебра няма да се забележи сред три хиляди други. А трябва и други хора, и посетителите на парка да ги разпознават и да съобщят къде са ги видели. Не може ли на отделни животни да се поставят малки радиопредаватели с батерии, които след това да се засичат? Но една такава батерия работи само няколко седмици.

И така ние се спряхме на препаски през шията. Разбира се, не кожени, каквито най-напред бяхме изпробвали. Кожените препаски се повреждат от влагата и от слънцето, а освен това не може да се

боядисват добре. Боята се изтърква и вследствие на това всички животни ще изглеждат отново почти еднакви.

Ето защо ние се спряхме на един вид изкуствена тъкан в ярки цветове и в райирани десени, каквато сега се употребява за направа на градински шезлонги. Такова нещо е леко като перо, не се руши и запазва винаги крещящия си цвят. Ние взехме „мярка“ на нашите зебри в зоопарка и препаските за тях и за антилопите гну ушихме от пет ката плат, а за малките газели — само от два ката. Такива „якички“ не пречат на животните, те не могат да се закачат никъде с тях и преди всичко не ги губят. А освен това от въздуха може да се разпознаят винаги. Само една мъчнотия има обаче в цялата работа, а именно че цветните яки трябва да се поставят най-напред на шиите на антилопите гну и на газелите. Но това никак не е лесно.

За тази цел ние трябва да уловим животните, и то много бързо. Иначе цялото стадо ще побегне и маркираните животни няма да могат да го настигнат след това. Една зебра, на която на 4 май бяхме сложили червена препаска на шията, а на ухото марка 21, бе видяна от дивечов надзирател на 12 септември жизнерадостна сред своето стадо на 100 км. северно от Националния парк. На 31 октомври тя се намираще заедно с другите зебри пак на около 2 км. от мястото, където през май ѝ сложихме препаската. От самолета от 500 м. височина също намерихме лесно животното сред стадото след кратко търсене.

От две години насам в списанията за специалисти се рекламира „пушката чудо“. Тя действувала приблизително така, както черният пипер, който в приказките се поръсва на опашката на заека.

Един ловец на живи животни в Африка искаше да ми продаде една такава пушка за шестстотин долара. Той ми писа, че с нея за няколко минути мога да наркотизирам и да поставя в кафез всяка горила, всеки слон и лъв, преди да се е събудил.

Естествено ние си купихме такъв вълшебен инструмент, но на четвърт цена, направо от производителя в Америка. Той прилича на обикновена ловджийска пушка, но вместо с барут се зарежда с две малки стоманени бутилки с въглероден двуокис, каквито се поставят в сифоните. Щом се натисне спусъкът, ударникът на затвора вкарва с тласък въглеродния двуокис в цевта. Това дава налягане от 50 атм. и „стрелата“ изхвърква на двадесет — тридесет метра далеч.

Тази стрела представлява истинска спринцовка за инжекции и е от стомана. На нея е поставена куха игла, която се забива в тялото на животното. От удара при изстрела в задната част на спринцовката се смесва една таблетка карбид с вода. Така се образува газ, който изтиква буталото на спринцовката напред. Тя впръсква наркотизиращия препарат през кухата игла в тялото на животното.

Умно изобретение. Изглежда обаче, че досега е било изпробвано само върху затворени в оградени участъци елени. Нашите зебри не ни позволяваха да се приближим дори на тридесет метра, а понякога побягваха дори когато сме отдалечени на 120 м. Стрелите с инжекциите обаче бяха особено чувствителни на всякакъв тласък. Просто не можехме предварително да ги заредим — отпред с наркотичния препарат и отзад с газови таблетки и вода, а трябваше като в аптека да поставяме всичко непосредствено преди всеки изстрел. А животните обикновено не чакат толкова дълго. Освен това тази медицинска стрела излита понякога на двадесет, понякога на тридесет и пет метра надалеч и затова твърде рядко улучвахме.

Веднъж такава инжекционна стрела се заби точно в бута на една охранена мъжка зебра. Михаел и аз чакахме дълго. Нищо не ставаше. Най-после се отправихме с кола подир зебрата и както препускаше тя в пълен галоп, извадихме с ръка стрелата. Но тя изобщо не беше задействувала, медикаментът бе още в нея. Ако не бяхме си прибрали спринцовката, щяхме да си помислим, че упойката не е била в достатъчно количество, а удвоената доза при следващия изстрел би могла да предизвика смъртта на нашия „пациент“.

И така ден след ден дебнехме с тази пушка, но тя все ни се струваше твърде опасна за нашите протежета. Затова я опаковахме и с пътнически самолет си я отнесохме във Франкфурт.

Михаел обмисли работата съвсем подробно, изготви чертежи и четиринадесет дни не мръдна от една работилница за фина механика. Той простря мокри вълнени одеяла на четири или пет ката върху прътове и стреля по тях, домъкна от кланицата цели говежди бутове в градината и проведе стрелба по мишени.

Сега донесохме в Банаги американската „пушка чудо“, „преустроена според Михаел“. Тъй като с колата и без това можем да се приближаваме повече до животните, отколкото иначе, пушката е свързана чрез малък маркуч с една по-голяма бутилка със сгъстен

въздух с налягане от 200 атмосфери. Така стрелата излита на повече от четиридесет метра и стрелбата е много по-точна.

Летящата спринцовка също е изменена. По-рано карбидът се смесваше с водата посредством удара на изстрела и още по време на летенето на стрелата препаратът започваше да излиза от кухата игла, преди още тя да се е забила в тялото на животното. Сега буталото на спринцовката се задействува едва след като иглата се забие в тялото на животното и, разбира се, всичко ще отиде в месото и нищо няма да се загуби във въздуха. При това можем да си приготвим на масата в нашата ламаринена къщичка десет или петнадесет такива спринцовки наведнъж и да ги вземем в колата: сега те издържат на клатушкането и на ударите.

Шофьорът Мгабо с интерес наблюдава как се прави това. Всичко му е ясно. Много е загрижен дали всичко ще стане, както трябва. Той познава всяка фото и кинокамера и всеки статив, всички наши куфари и сандъци. Херман, който няколко седмици ни помага в Африка, употребява фотоапарат „Лайка“. Мгабо много го съжалява за това, че неговата камера е много по-малка от моята „Практисикс“, която има голям обем. Той и закачливо, и със съжаление непрекъснато повтаря на суахилски език „Херман камера кидорко!“, като със съчувствие проточва о-то съвсем дълго: кидооо-оорко, което ще рече: толкова малка е камерата на Херман! Но той никога не забравя нито едно винтче от нашата сложна екипировка за лов.

На самите нас ни е смешно: тъкмо Гжимекови — син и баща — тръгват на лов с пушка. Ние познаваме някои хора, които сигурно биха желали да ни фотографират така, и веднага сами правим това.

Ние можем да стреляме и дори доста точно да улучваме с това „аптекаарско“ оръжие. Сега въпросът се свежда до това, с какво да пълним нашите летящи спринцовки. Това е и най-важната проблема от всички останали.

Естествено с едно от многото наркотизиращи средства, които се слагат на хората за упойка, ще рече всеки. Но работата не е тъй проста. На човек му стягат ръката с гумен маркуч, докато вените изпъкнат добре, и съвсем бавно се вкарва упойката. Това ние не можем да приложим при антилопата гну, защото за тази цел най-напред трябва да я уловим и да я вържем. А в такъв случай можем направо да й

поставим червената препаска и тогава не ще има нужда да я приспиваме.

Ето защо трябва да подберем средство, което да не се слага венозно, а просто в мускулите. Но за да се постигне същият ефект, е нужна двойна доза в сравнение с венозната „инжекция“. В такъв случай пък препаратът трябва да бъде по-разреден, защото месото по-лесно може да получи обгаряне и възпаление. Следователно в мускулите трябва да се инжектира повече течност. Нашата стрела обаче подбира само пет кубически сантиметра. За съжаление упоителните средства, които се използват при човека по време на операция от апандисит, за да го докарат в наркотично състояние, не могат да бъдат така силно концентрирани, за да могат да ни послужат сега тук. И колкото и да сме се съветвали с производителите на лекарства, в пет кубически сантиметра вода не може да се разтвори достатъчно количество от упойващото вещество, за да се приспи например един кон.

При това жертвата, получила упойката, трябва скоро да престане да тича, и то най-много след няколко минути. Иначе тя ще побегне през реки и гори и ние ще я загубим от погледа си, а след това тя трябва бързо да се събуди и да е съвсем бодра и подвижна. В противен случай стадото ще избяга, а други зебри може да не я приемат при себе си. Остане ли тя по-дълго време замаяна и залита ли, хищниците скоро ще я уловят и ще я изядат, за което те имат зорко око. Когато преди една година полковник Питър Моли ни предложи да се опитаме да разгадаем загадката на „Серенгети“, ние не предполагахме, че трябва да станем и специалисти по упойки.

Известни са само малък брой вещества, които действуват така светкавично. Едно от тях е широко известно и внушава страх на всички. Това е южноамериканската отрова за стрели кураре. Тъй като тя парализира не само мускулите на тялото, а много често и тези на диафрагмата, винаги съществува опасност от задушаване. Ето защо ние дори не направихме опит с нея при нашите животни.

Докато хората се унасят в спокоен сън, когато им се изрязва апендиксът, при кучето същото наркотично средство може изобщо да не подействува. Докато котките лесно може да се приспят с етер, кравите изпадат само във възбудено състояние от него. Конят, който е почти десет пъти по-тежък от човека, все пак не загубва съзнание от

десеторна доза упойка. Мозъкът му е по-просто устроен и затова той не е тъй чувствителен към отровите: значи ветеринарният лекар трябва да впръсква на коня може би стократно по-голяма доза упойка от тази за един човек.

Михаел и аз с нетърпение се приближаваме към стадо антилопи гну. Ние не се насочваме право срещу тях, а привидно искаме да минем покрай тях, но колкото е възможно по-близо. Тогава Мгабо забавя движението на колата, Михаел вдига вече пушката и в същия миг, когато Мгабо завъртва ключа за спиране на газта, синът ми стреля. За частица от секундата всички гну сега ще дигнат глава и ще побегнат на известно разстояние.

За всеки случай ние изпробвахме нашето упоително средство още в Европа върху кози. Те понасяха без вреда до четири и половина милиграма от него за всеки килограм живо тегло. Въпреки това за тези едри черни антилопи отначало предвиждаме само една трета от тази доза на килограм. Старият добре охранен мъжки гну е улучен в десния заден бут. Раната не кърви. Нагласих секундомера и чакам напрегнато. Животното изобщо не реагира: то дори почва отново да пасе.

Сега, след пет и половина минути, започва да трепери малко. Движи се някак особено и след още минута и половина пада на земята. Когато Михаел се приближава към него, то се вдига, залитайки, и се опитва да го нападне. Антилопите гну имат изправени нагоре рога, които са остри като кама. Ние хвърляме две въжета през главата на мъжкото гну, хващаме го и го поваляме на земята. Едрият брадат мъжкар получава на дясното си ухо алуминиева марка, точно каквито се употребяват за маркиране на крави и овце. Дадохме да се гравира върху тях на английски: „Десет шилинга възнаграждение при предаване в Националния парк Аруша“. На ухото на гнуто и в списъка ни сега е отбелязан номер 25.

Но, разбира се, съмнително е дали хиените и лъвовете ще оставят някога марката. Ето защо около шията на мъжкаря поставяме още и яркозелена препаска, като проверяваме тя да е съвсем хлабава. След това оставяме стария „господин“ да лежи, прибираме спринцовките, клещите за маркиране, препаските и въжетата и със зебровидната кола се отдалечаваме на петдесет метра. Там изчакваме животното да се дигне отново на крака и да се отдалечи.

Чакаме още цели осем часа. Междувременно се опитваме да вдигнем мъжкаря на крака, но той продължава да се олюлява и отново ляга. Наистина сега той лежи не на една страна, а на четирите си крака с вдигната глава, но все още не е на себе си. Междувременно се стъмни.

Тези дамани обитават островни хълмове от гранит, които се издигат сред степта. Макар по ръст да приличат на питомни зайци, по вътрешното устройство на тялото те си родственици ни слоновете.

С „пушката за наркотизиране“ се манипулира доста трудно.

Зебрата получава съвсем лека яркожълта найлонова препаска по шията.

Ние не можем да го оставим сам, защото в такъв случай хиените веднага ще го убият. Тези „фисита“ са се настанили вече в кръг и чакат. Щом загасваме фаровете, те съвсем нахално се приближават към животното. Все пак изглежда, че мъжкарят почна лека-полека да се съвзема. След осем часа и половина той почва да преживя. Когато към единадесет часа през нощта Михаел се приближава към животното, за да измери пулса и дишането му, то скача на крака и го напада. Преследва го десетина метра, но после отново пада на земята.

Продължаваме да чакаме. В един и половина часа през нощта ние накарваме мъжкаря да стане. Той се движи в големи кръгове от около петдесет метра в диаметър. Нашата кола стои в средата, но той не я вижда. Той не забелязва дори и когато го осветяваме с джобен фенер. Щом се изпречим пред него, той тича право срещу нас, без да се отклонява встрани. Не реагира и на шума, като при това сега се движи добре, без да залита.

Тъй като не искаме излишно да дразним животното, оттегляме се с колата малко по-назад и изключваме фаровете.

Когато след пет минути ги включваме отново, една хиена тъкмо се е нахвърлила върху нашия пациент и се вкопчва здраво в опашката му. Мъжкарят нито бяга, нито се опитва да се отбранява, а продължава да върви. „Фисито“ побягва от светлината.

След като гнуто обикаля половин час в кръг, ляга отново. Не ни остава нищо друго, освен да продължаваме да го пазим, докато спи. Най-после към пет и половина часа сутринта, значи малко повече от час преди разсъмване, то става и почва да върви съвсем спокойно, и то в права линия на разстояние четири километра. Ние го следваме. Сега животното вече ни забелязва: като се приближаваме към него, то почва да тича по-бързо. Когато в седем часа вече се разсветли, то се присъединява към едно голямо стадо гнута. Изглежда, че е неговото. Във всеки случай нито едно от тези придвижващи се животни не се дразни от яркозелената окраска на шията му.

Антилопите гну изглеждат много яки и жизнени. Въпреки това те далеч не понесат толкова количество от нашия препарат, каквото могат да понесат дори обикновените кози. Тъй като не ни се иска при всяко уловено животно да дежурим цяла нощ, слагаме много по-малка доза упойка в спринцовката. След като дни наред ние следим, стреляме, ловим и чакаме животни, установяваме, че антилопите гну понесат една хилядна от грама упойка за всеки килограм от тяхното живо тегло. Само тогава можем да ги хващаме и да ги маркираме, а малко след това те побягват и няма опасност да станат жертва на хиените.

А инжектираме ли жизнерадостните дребни газели на Томсън със същото количество упойка, тя изобщо не им действа. Постепенно след всеки изстрел, като увеличаваме количеството упойка в спринцовката, ние налучкваме и подходящата доза — сега вече

имаме вярно око за това. Почти точно след седем минути едно такова малко козле започва да потреперва лекичко, вдига глава и отмята шията си малко назад, така че рогата, които иначе са насочени косо нагоре към небето, идват почти хоризонтално. Минава още една минута и животното пада на земята. Тогава трябва бързо да се изтича при него, да се хване и да се държи здраво, защото само след две или три минути то скача отново на крака и цялата история бива забравена. Но преди това не бива да се гони. Ако козелът бяга с обикновена скорост от петдесет километра в час, тогава не го спира и действието на упоителното средство. Само когато върви бавно и се поспира, тогава почва и да залита. Две дребни газели, при които сме превишили малко дозата, трябва да вземем в колата със себе си в нашата ламаринена къщичка, за да пренощуват там. Нашето маки е ужасено от тези опасни „чудовища“.

Сега вече с нашето „оръжие чудо“ можем да ловим гнута и томита. След много труд двамата с Михаел открихме, че за грациозните газели е нужно петорно повече упоително вещество за килограм живо тегло, отколкото за грубите гнута. Сега знаем също така, че не е тъй просто да се тръгне с пушка из природата и ей така да се хващат носорози, чакали, щрауси или лъвове. Нужни са дни и седмици, докато за всеки вид животно установим колко упойка може да понася то.

С нашата пушка за наркотизиране не можем да ловим зебри, тъй като те не ни позволяват да се приближим достатъчно до тях. А ние желаем да видим няколко дузини от тези именно тигрови кончета да се разхождат с червени, сини и жълти препаски из степите на нашия Серенгети. Та нали те са вторите по численост животни тук?

Неотдавна четох в една книга по зоология, че шарките на африканските тигрови коне съвсем не са защитна окраска, а, напротив: зебрите просто се открояват сред околния ландшафт. Но аз не мисля така. Колкото и пъти да сме летели над тях, никога не сме били наясно дали това, което виждаме долу, са стада магарета или зебри. Когато сме в колата, ни се случва същото. От известно разстояние черните и белите ивици се сливат в еднообразно сиво.

Всъщност зебрите черни ивици на бял фон ли имат, или бели на черен фон? Също и за шахматната дъска може да се спори кой е основният ѝ цвят. При тигровите коне това сигурно е белият, защото

квагите в Южна Африка, които никога човек на земята не може вече да срещне живи, не са имали на задната част на тялото си ивици, а са били кафеникави. Впрочем тук, в Серенгети, се срещат зебрите на Бьом, които англичаните наричат още и зебри на Грант. Ивиците им са чисто бели. Малко по на юг обаче в Африка се среща зебрата на Чапман, която по средата между две бели ивици има още и съвсем слабо очертана жълта ивица. Още по на юг по-рано е пасла и попъстрата зебра на Бърчел, която вместо бели ивици имала жълто-кафяви. И тази зебра също отдавна вече напълно е изтребена. Значи основният цвят на зебрите е жълто-кафявият или белият.

Днес следобед хванахме четири томита и ги маркирахме. Михаел и аз сме малко изморени. При завръщането ни вкъщи седяхме още два часа върху охладителя с две камери, окачени през шията. Горещият летен въздух ме облъхва отвсякъде и все пак неочаквано се намирам сред заскрежен пейзаж. Ниската гора е съвсем оголена, по дърветата няма нито един листец, а в замяна на това пък всяко клонче блести и искри в светлите знойни слънчеви лъчи. Това са дълги островърхи бодли, които стърчат от клончетата заканащо на всички страни.

Без да искаме, подплашваме две малки гепардчета, които лежат в тревата край шосето. Малките побягват, но изведнъж майката, която се намира на разстояние около петдесет метра, яростно скача на крака и се затичва към нас, а после на разстояние около метър и половина от колата бяга със скорост от 50 км. в час наравно с нея. Обикновено гепардите се плашат много от хората и аз не допусках, че майчината обич може да породи в нея такава смелост.

Отсреща стоят две жирафи — майки и от пет метра височина гледат с любопитство надолу към нас. Четири еднакви по възраст жирафчета ни оглеждат от един етаж по-ниско, но все още от два метра височина. Дали жирафите имат близначета, или образуват нещо като детска градина, в която една от майките се грижи и за малките на посестримата си? А нито една друга жирафа не се вижда наоколо. Накъдето и да се обърне човек, при дивите животни на Африка остават неизяснени още най-обикновени въпроси. Във всеки случай в зоопарка една жирафа вече е близнила.

Спираме колата. Там, край високите дървета до пресъхналото речно корито на р. Грумети, лудуват тридесет или четиридесет павиана. Слаби несръчни павианчета играят на гоненица, хващат се за

опашките, катерят се по храстите и след това се свалят едно друго от клоните. Една млада горска антилопа също иска да си поиграе с тях, по павианчетата сами се забавляват достатъчно добре и не ѝ обръщат никакво внимание. Антилопчето предизвикателно навежда глава, докато най-после една малка маймуна идва при него и го хваща с ръка отзад по главата. То веднага почва да подскача със смешни скокове на различни страни.

Един от надзирателите на дивеча веднъж наблюдавал как малки павиани се гонели с малки антилопи импала, които с удоволствие играели с тях.

Мъжка зебра хапе леко една женска за предните крака. Тя изтичва няколко крачки, но тъй като мъжкият не я оставя на мира, тя се отпуска на колене, така че краката ѝ да останат под тялото. Сега пък той слага шията си върху нейната и я притиска към земята. Това е едно истинско изпитване на силите. Когато мъжкият за малко намалява натиска, тя притиска главата му под шията си. Дори успява да го повали настрани. Той обаче се измъква оттам и скача на крака.

Палавата женска го дърпа за гривата, коленичи пред него и го приканва отново на „борба“. Когато той се приближава и иска да ѝ угоди, тя скача, сякаш се кани да побегне, и ритва назад. Тя явно е влюбена, защото отваря колкото може повече устата си и отмята ушите си назад. Конете и магаретата изразяват именно по този начин любовта си.

Когато Михаел се приближава съвсем предпазливо и бавно към есе още зашеметената мъжка газела Томсън, тя му позволяла дори да я помилва.

Наложил се да оградим нашата „летяща зебра“ с бодлив тел или с тръни, за да не могат през нощта хиените и лъвовете да прегризат гумите ѝ.

Бяло-жълтеникаво черните петнисти хиенови кучета са хищниците на Африка, които всяват най-голям страх у животните.

Ние все още не знаем много за зебрите. Неотдавна в Германия Хайиц Гибел дресирал една зебра да запомня двадесет различни фигури — кръстове, кръгове, триъгълници и др., и да търси храна винаги само при определен знак. Зебрата разпознавала тези двадесет знака дори след десет месеца и половина, значи е била доста паметлива.

Винаги ме е безпокояло това, че нашите зебри в зоопарка стават твърде тлъсти, обаче, тези в Серенгети са още по-дебели. Задниците им са така закръглени, че на човек му се иска да ги плесне с ръка.

В обширни територии на Африка, а също и тук, в Серенгети, не могат да живеят европейски коне, защото загиват от болестта нагана. Именно поради тази причина, преди да е бил изобретен автомобилът, европейците заселници тук-там се опитвали вместо коне да впрягат зебри и да ги яздят. Също и германските колониални войски, а, разбира се, и братя Зидентопф в кратера Нгоронгоро, пред къщата, на които пробягвали цели стада зебри, са правили такива опити. Зебрите станали питомни, охотно теглели кола, дори явно се напъвали, но не били така издръжливи като конете. Това не е за учудване, тъй като от старите съобщения узнаваме, че те не били хранени с такъв концентриран фураж, както конете, а през сухия период трябвало да се задоволяват с изсъхнала трева.

Може би чрез марките, които поставяме на ушите им, и чрез препаските на шиите някой ден ще може да се установи каква възраст достига една зебра в Серенгети. В зоопарковете те живеят много дълго. Една квага живяла от май 1867 г. до август 1883 г. в Амстердамския зоопарк. През последните години на живота си тя била същевременно и последната квага на земното кълбо, защото междуременно стотици хиляди нейни сестри били унищожени от белите фермери, които правели от кожата им чували за жито. В зоопарка в Дъблин една зебра на Чапман живяла дори четиридесет и шест години.

Мгабо се отклонява от пътя и кара колата бавно направо през степта. В сянката на уединена чадърорвидна акация седят хиенови кучета. Техните черни, бели и жълти петна не са при всички животни еднакви, но върхът на опашката им е винаги бял. Те гледат апатично наоколо си. Няма защо да се страхуваме, че ще побегнат, тъй като те не се смущават от автомобила, а дори и от човека. Когато слизам от колата, макар и повечето от тях да се изправят на крака, остават под дървото. Странни, зловещи твари са тези диви кучета с големите си уши. Ако решат да грабнат някоя антилопа кана, воден козел или гну, тогава животното е загубено. Когато прекарахме известно време в

степта Масаби край нашия пострадал самолет, Михаел и аз наблюдавахме една сутрин как седем такива обесника хванаха едно женско томи. Две от тях отделиха животното от другите газели и го подгониха, без много да бързат. То правеше големи скокове, като вдигаше и четирите си крака едновременно нависоко. След няколко минути то се измори и започна да се движи по-бавно. Едва тогава двете кучета затичаха по-бързо, другите се присъединиха към тях отстрани и докато да разберем какво става, газелата бе вече уловена и разкъсана.

Неотдавна Майлс станал свидетел на това, как четири хиенови кучета, след като по същия начин убили едно животно, се запътили към няколко дупки в земята и започнали да скимтят. Тогава от тях излезли четири малки. Старите повърнали месото и малките го изяхи.

Когато друг път две от тези диви кучета очевидно загубили своята глутница, започнали да издават призивни звуци, като държали главите си близо до земята, после се изправяли и се ослушвали. След няколко минути се задала в галоп през хълма цялата останала глутница.

Преследвани от хищници, в смъртния си страх антилопите често бягат в лагера при хората или при негрите, които работят на полето. Понякога хиеновите кучета може да бъдат прогонени с викове и камъни, често обаче те разкъсват своята жертва дори сред хората.

Щом като някое от тях хване преследваното животно, другите го разкъсват на парчета. Докато първото дърпа още шията на животното, другите вече ядат червата му или нероденото малко, което е изпаднало от утробата. Това звучи страшно жестоко, но всичко се развива с такава бързина, че животното навярно чувствава много по-малко болки, отколкото се предполага.

Един ден хиенови кучета се осмелили да нападнат дори един хипопотам. Те скочили върху гърдите на колоса, който очевидно се страхувал от тях и затова бил доволен, че могъл да избяга във водата, когато вниманието на хищниците било привлечено върху човека, който ги наблюдавал. Веднага след това те обградили два слона, които също изглеждали уплашени и с изправени високо нагоре хоботи отстъпвали назад. Но, разбира се, когато подгоненото животно може да плува във водата, то е спасено. Там хиеновите кучета не могат да го преследват навярно заради вродения страх, който изпитват от крокодилите.

Тук, на едно разстояние от сто метра, пасат спокойно четири или петстотин томсънови газели. Те сигурно виждат хиеновите кучета, но не проявяват никакъв страх. Когато лъв минава през някое стадо, съвсем не е за учудване това, че животните се отдръпват и му правят тъкмо толкова място, колкото е нужно, за да мине, защото лъвът, който зебрата или антилопата виждат, не представлява никаква опасност за тях. Ако се наложи да ги преследва, той едва ли ще успее да ги настигне. Работата става лоша едва тогава, когато лъвът изведнъж изчезне. Тогава цялото стадо става неспокойно, защото в такъв случай той навярно смята да се промъкне до тях. Но хиеновите кучета биха могли да плякосат, което си искат животно от стадото и въпреки това другите не бягат. Те навярно разбират поддържането на хищниците кога са гладни и кога са настроени за ловуване. Нашите овце, кози и говеда също не бягат от всеки човек, макар че някой ден сигурно ще бъдат заклани от човека и изядени.

За щастие ние хората не сме включени в листа на менюто на хиеновите кучета. На мен всъщност ми е известно само едно противоречащо на това съобщение. Както фон Летов-Форбек разказва в една от своите книги, той чул, че веднъж един европейец в Танганика бил разкъсан от хиенови кучета. Намерени били пет мъртви кучета, пет празни гилзи — колкото патрони е имал той със себе си — и никакви останки от трупа му.

Не зная дали това действително се е случило. Във всеки случай изключенията не изменят правилото.

През февруари 1959 г. едно дванадесетгодишно момче в гр. Филах в Каринтия, Австрия, бранило своето овчарско куче в градината на родителите си с тояга срещу две големи кучета от породата дог, които се откъснали от синджирите си в съседното село. Те най-напред хапели овчарското куче, но след това се нахвърлили и върху момчето, което така пострададо, че на другия ден въпреки преливането на кръв починало.

Аз установих известен брой такива случаи, при които през последните петдесет години хора са били умъртвявани от домашни кучета. Ако бях публикувал това в някоя друга страна, в която кучетата не са познати, при идването им в Германия хората от такава страна инстинктивно биха посегнали към револвера си, щом срещнат куче на улицата. Така стои въпросът и с дивите животни в Африка. Като че ли

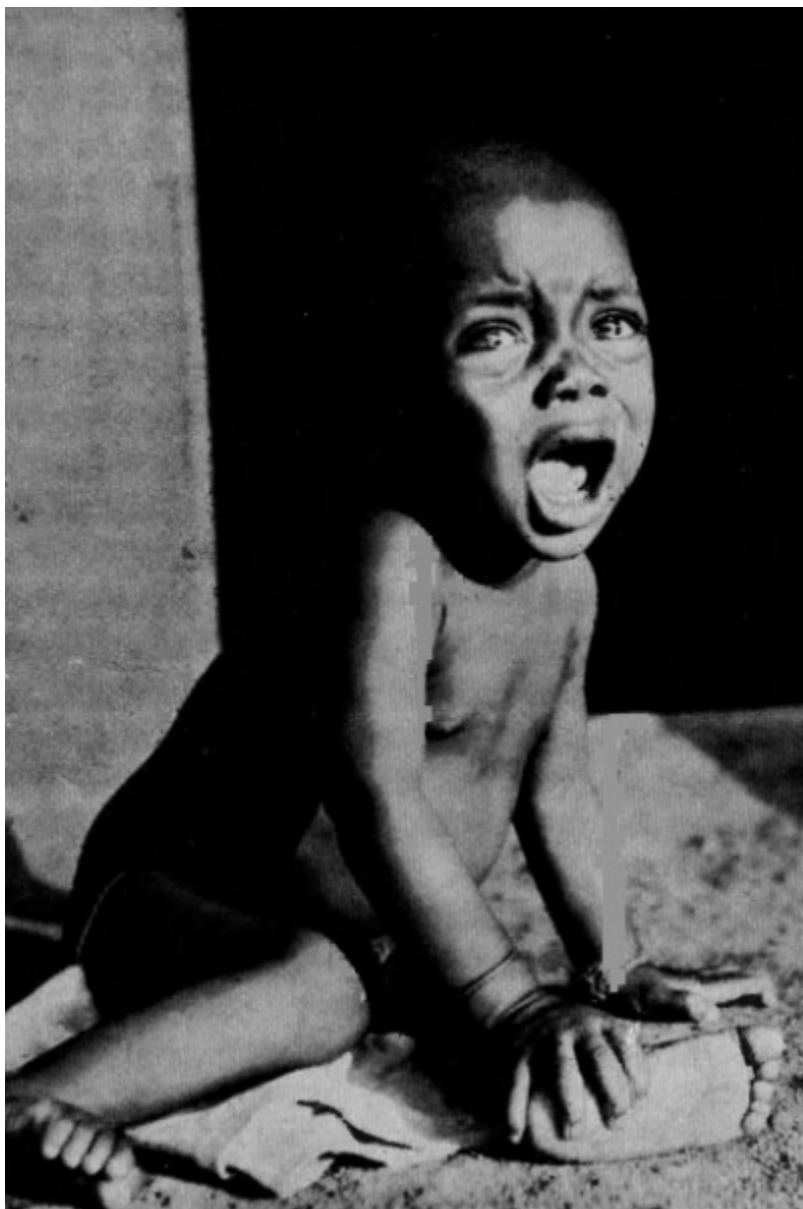
в книгите и във филмите те не могат да бъдат показани достатъчно кръвожадни, за да може човекът, който се осмелява да отиде сред тях, да се смята за голям герой.

През последните дни на август т.г. срещнахме глутница от двадесет и три хиенови кучета — четиринадесет големи и девет млади. Те тъкмо бяха изяли жертвата си и продължиха пътя си. Изведнъж двете кучета водачи се спряха и заоглеждаха едно стадо от около четиридесет гну, което се намираше на разстояние осемстотин метра от тях. След това се затичаха към него, но немного бързо. Останалата глутница ги следваше на двеста метра, изглежда, че с тях имаше и малки животни, които бяха заобиколени от големите. В този миг на около двеста метра от едното куче водач се появи една голяма хиена. То изведнъж се отклони и се устреми към „фисито“. Тя тичаше според силите си, но, разбира се, нямаше никаква възможност да избяга. Кучето я сграбчи за задния крак и я повали. Хиената изрева силно, но не направи никакъв опит да се съпротивява. След като я ухапа няколко пъти, кучето я остави и се затича отново към стадото гну.

Когато двете кучета водачи приближиха на разстояние от около четиристотин метра до стадото гну, стори ни се, че те изведнъж ускориха своя бяг. Антилопите гну се разпръснаха във всички посоки и за миг всичко изчезна в облак прах. Междувременно и останалата глутница се засили, за да настигне другите.

По време на едно от междинните ни кацания далече на север от Серенгети цяло село дойде да се удивлява на самолета ни.

Дали, когато този малък ревльо порасне, ще има възможност да се възхищава от красивите диви животни на своята родина? Нашето старание е да ги запазим за черните и белите хора като едно от големите чудеса на тази земя.

Масаите се смятат за избран от бога народ и имат самочувствието, че далеч превъзхождат европейците и останалите негри.

Кресливи водни орли, кацнали върху канделаброва еуфорбия.

В градината на дивечовия надзирател Гордън Харвей по цветята се виждат и хамелеони.

Когато прахът се вдигна, видяхме с учудване, че гнутата са образували четири малки групи, при което възрастните животни бяха застанали всички с глави към външната страна, а годиначетата бяха запазени в средата. Също и кучетата се разделиха на групи. При всеки опит да се пробие кръгът на антилопите гну кучетата срещаха наведените рога и късите нападения на някоя от тях. Ние чакахме. Внезапно от едната група изскочи едно изплашено теле. Глутницата светкавично се озова при него. Докато да приближим, телето бе вече разкъсано. Антилопите гну отново се разпръснаха. Глутницата също продължи своя път.

В зоологическите градини не се срещат често хиенови кучета, може би защото приличат на домашни кучета и не изглеждат достатъчно опасни. Когато някъде се родят малки, доколкото ми е известно, те се отглеждат винаги изкуствено с биберон или се кърмят от домашно куче дойка. Когато неотдавна директорът на Московската зоологическа градина д-р Сосновски ме посети, той ми разказа, че по една случайност имал по-добри успехи.

Неговият гледач от сектора на хищниците не отстранявал, както обикновено се прави, мъжкото хиеново куче преди раждането на малките. Тогава руските зоолози наблюдавали с учудване как кучето налапвало главата на всяко едно малко съвсем навътре в голямото си гърло и повръщало месо точно в устата на малкото.

Тези диви убийци, изглежда, изобщо се погаждат помежду си много добре. Срещнат ли се две глутници, те се смесват, душат се и след известно време отново се разделят без всякаква враждебна проява. Дори когато група ловджийски кучета на немското семейство Трапе тук край планината Меру веднъж се сблъскала с глутница диви хиенови кучета, всичко минало почти съвсем спокойно.

Млади хиенови кучета, отгледани с биберон, стават доста кротки, но хапят и убиват всички домашни птици наоколо, а освен това посягат да хапят и хората по краката. Но дори и всяко опитомено хиеново куче след известно време така лошо започва да мирише, че хората скоро с охота се разделят с него. Запомнете, че вонята също е добро средство, за да запазиш свободата си.

ПОХОД СРЕЩУ БРАКОНИЕРИТЕ

— Не, наистина не мога да повярвам, че си дошъл чак от Найроби дотук, на летището — казва дамата пред мен на съвършен немски език на господина със сивите, късо подстригани мустаци, който я прегръща.

Не вярвам на ушите си. През цялата нощ и половината преди обед седяхме на две седалки в самолета един до друг и тя ми разказа толкова неща: че за пръв път след шест години е отишла от Южна Африка в Европа в отпуск, как не могла да се справи с голямото движение по автострадите и затова поставила отзад на колата си табела с надпис: „Южноафриканка в отпуск, моля за снизхождение!“ През цялото време разговаряхме на английски. Сега се оказа, че е германка и от трийсет години е омъжена в Африка.

Неспокоен съм, защото не виждам Михаел сред посрещачите. Той е вече от три седмици в Африка, а аз можах да дойда едва сега. Никак не ми се иска той да обикаля сам със самолета из Серенгети и когато съм в Европа, винаги си мисля, че всеки момент може да му се случи нещо. Всъщност ние мъжете все пак сме егоисти — казвам си сега. Жена ми през цялото време трябва да стои във Франкфурт и да се тревожи не само за един, а за двама мъже.

От големия пътнически самолет си взех някои неща, което не е съвсем редно. Не можахме досега да открием откъде може да се купят известните непропускливи торбички, каквито има пред всяка седалка в самолета. Великодушно връщам обратно на самолетната компания красивите географски карти и проспекти, които всеки пътник получава, а в замяна на това прибирам торбичките. В нашия зебровиден самолет имаме вече цяла сбирка от тях с надписи КЛМ, Луфтханза, БОАЦ, Сабена и САС. Трябват ни, защото понякога при нашите полети вземаме със себе си някое служебно лице или пък надзирател на дивеча от друг национален парк, пък и на масаите или на черните момчета понякога им става лошо.

Най-после Михаел идва. Той вече е почернял, а аз съм още блед. Всъщност руснаците и поляците имат хубавия обичай да се прегръщат на гарата. Те докосват буза до буза най-напред от дясната, след това от лявата страна, мисля си аз. Но ние не обичаме излиянието на чувствата, затова двамата само се ръкуваме.

Миха е малко отслабнал. Не е за учудване, щом няма кой да го кара да яде. До него стои Херман с червена брада. Как всеки млад мъж използва първата възможност — било по време на война, било когато е на експедиция, да опита как му отива брада. Михаел го направи преди три години в Конго, а аз като войник през войната. Херман изглежда като някой стар германец, германец с тропически шлем. Заради бялата си кожа той трябва да носи такава смешна „капела“ на главата си, иначе лесно може да получи слънчев удар.

Михаел е още много ядосан. Докато ние двамата бяхме в Европа, нашият способен черен шофьор Мгабо се напил и се нахвърлил с два ножа срещу младия европейец на име Алън, който по време на нашето отсъствие работеше там за нас. Алън се отбранявал, като хвърлил голям камък в лицето на побеснелия пиян шофьор. Тогава на Мгабо били счупени четири предни зъба. Тъй като с това бил достатъчно наказан, съдът решил да му наложи само да заплати глоба от сто и двадесет марки. Но оттогава той се подвизавал в Аруша, където работел по политическа линия против европейците. Жалко, ние го обичахме.

Михаел довел на мястото на Мгабо нов шофьор на име Иди Мехмед от Найроби. Иди е израснал в голям град. Тук той затънал веднъж с всъдехода в пясъка и съвсем не го развълнувало това, че водата в охладителя почнала да ври. Тази сутрин Михаел го върнал със самолета обратно в Найроби, като при това се оказало, че Иди прибрал със своя багаж и наши съдове, чаши, одеяла и дори възглавници. Когато пристигнали в Найроби, той най-нахално поискал още и обезщетение за това, че бил уволнен преждевременно. Михаел му се заканил, че заради кражбата ще го предаде на полицията, но и това не го уплашило. За да не губи авторитета си, на сина ми не му оставало друго, освен да съобщи за случая в полицията. Полицията в участъка обаче заявил, че той не е властен да направи каквото и да е, тъй като кражбата е станала в Танганика, а Найроби се намира в Кения. Така Михаел, скърцайки със зъби, трябвало да му плати още за следващите

четирнадесет дни и да изтърпи публично да бъде руган от нахалния шофьор. „Африка се пробужда“, това е вярно: а това е обратната страна на медала.

Искаме да наваксаме загубеното време и си разпределяме кой какви провизии да закупи. Единият от нас трябва да отиде при индуса зарзаватчия, Херман — при поляка хлебар, другият — при италианеца бакалин. Михаел и аз впрочем отдавна сме се научили на това, което нашите баби на село като домакини е трябвало да знаят: да купуват нужните за своето домакинство продукти от седмици напред. Отвън на вратата на ламаринената ни колиба в степта на Серенгети ние сме залепили с лейкопласт един листи до него е привързан молив. Там всеки от нас трябва да запише от какво има нужда. Всичко това нашето „Патенце“ трябва после да достави в своя „търбух“: десет големи ананаса, две връзки банани, чувал картофи, макарони, брашно за печене на хляб, двеста яйца, двадесет килограма месо, захар, кибрит, батерии, шест каси минерална вода и бира, зеле, салата, тоалетна хартия, четири сандъка консерви и нас тримата.

Храбрата ивичеста „Патица“ боботи и носи всичко това нагоре в разредения въздух, през вулкани и степи нататък, където с нетърпение ни чака същински малък боеви ешелон от дванадесет автомобила.

Тук впрочем нещо се върши. По-ясно казано, в последно време ние сме организирали много нещо, и то съвсем тайно. Та нали Михаел и аз неотдавна водихме нашата малка въздушна война с браконьерите? Ако искаме да хванем някои от тях на терена, ще трябва с автомобилна колона два, три или повече дни да претършуваме степта. А може при това да се натъкнем на район, където няма никакви животни и следователно няма и браконieri. Къде скитат стадата животни, все още не се знае, а в такъв случай биха отишли напразно много пари и време. Управлението на националните паркове и ловното управление успяха да убедят полицията да участва и тя в този поход. Но когато с дни не може да се срещне нито дивеч, нито браконьер, полицаите губят желание за такива акции срещу браконьерите.

Антилопите гну и зебрите не вървят направо през степта, а обичат при придвижванията си да вървят в „гъша колона“ по утъпкани пътеки. На снимката се виждат тези пътеки, прокарани от животните през степта. Разбира се, бягайки от самолета, гнутата се разпръсват във всички посоки

От тази зебра, удушена в телена примка, браконьерите са използвали само опашката, която им служи за пропъждане на мухи.

Ние иззахме от браконьерите хиляди телени примки и безброй отровни стрели.

Неотдавна с нашата „леляща зебра“ открихме странствуващи стада в лесостепите северно от Националния парк. Там безлюдната степ отново е стеснена, създадени са сега нови селища на туземци и през нея минават изкуствени трънливи плетове, поставени от браконьерите през тревистите равнини. Местността е добре подбрана, защото районът е пресечен надлъж и нашир от реки, чиито брегове са

обрасли с ивици гора. Макар речните корита сега да са почти навсякъде пресъхнали, все пак те са се вдлъбнали на пет-шест метра в земята. Това не е удобен терен за автомобили и браконьерите го знаят, поради което се чувствуват спокойни.

В миналото, още когато е бил професионален ловец. Майлс Търнър обичал да ловува в тези райони. Той знае къде все пак може да се мине с всъдехода през дълбоките речни корита.

Откак ловуването тук е забранено, към този район вече не идват никакви ловни експедиции. Така местните ловци могат да правят каквото си искат, без някой да забележи нещо. Когато резерватите са само отбелязани на географските карти, често пъти се постига точно обратното на това, което се цели: именно това, че дивечът още полесно може да бъде напълно изстребен. Щом там не може да се осигурят надзиратели на дивеча, тогава няма смисъл и да се отбелязват на хартия дивечови резервати, национални паркове и охранителни райони. Впрочем на географската карта на съответната държава те изглеждат великолепно и с такива скици и проспекти властите могат отлично да успокоят загрижените за дивеча организации в Европа и Америка.

За такава цел, разбира се, тези „дивечови резервати“ и проспектите, издадени от правителството, са напълно подходящи и в най-отдалечената африканска колония, а естествено и в новосъздадените суверенни държави всеки, който се интересува, може да получи цял топ такива печатни материали с наредбите за охрана на дивеча, строги предписания за лов и укази за дивечовите резервати. Бедата е там, че в самата страна никой нищо не подозира за съществуването на тези резервати и закони. Твърде знаменателно е това, че дори в една така добре управлявана колония като Танганика им се обръща съвсем малко внимание.

След четвърт час аз почернявам като Михаел. Пътуваме през Икома все по на север: всяка кола се обвива в червено-кафяви облаци прах от онази, която е пред нея.

Колко странно е това, че орелът там, отсреща, лети така безгрижно като стрела съвсем ниско над тревата. Той се спуска сред семейство ивичести мангусты и грабва една от тях. Тези мангусты вивери с тънко дълго тяло, приличат на индийския мунго, който убива отровни змии.

Орелът отлита с крещящата мангуста на близкото дърво. Останалите петнадесет или двадесет обаче не бягат — напротив, малките животни подскачат със своите къси крака и с дълги извити гърбове подир птицата, крещят и „протестира“ под самото дърво.

В Серенгети мангустите изглеждат много забавни. Те имат напречни ивици, както тези на зебрите. Никога още не съм ги срещал в някой зоопарк. Че цялата тайфа тук се държи така сплотено, това се възнаграждава. Орелът изпуска плячката си на земята и освободената с помощта на своите другарчета жертва побягва заедно с цялата дружинка към храсталаците, където всички са у дома си. Понякога превъзхождащ по сила враг може да бъде прогонен дори с крясъци — нужна е само *сплотеност*.

Нашата автомобилна колона се отклонява от пътя и се движи до пет часа следобед все нататък през степта, през горички и покрай хълмове.

След това се приготвяме за нощуване, защото към седем часа става тъмно. Учудени сме от това, че другите си опъват палатки, сглобяват походни легла и изваждат от колите си красиви столове. Ние се чувствуваме бедни и малоценни и сме доволни, когато Майлс ни услужва с палатка. Херман и аз заедно с черните следотърсачи се къпем в мътната рекичка, изтъпкана от биволите. Нашите момчета имат мрежи против комари, ние обаче нямаме. Освен това те построяват палатката си точно в една падинка. Но сигурно няма да вали. Ние седим край огъня и си разказваме истории за призраци.

Бащата на Гордън Пулман бил свидетел как през 1940 г. цяло село посред бял ден започнало да крещи и да бяга от появил се дух на покойник. Той, Пулман, който бил ветеринарен лекар, намерил една година преди това тежко ранен млад мъж край пътя за Нануки. Клетникът бил нападнат от един носорог, но не могло да се разбере защо. В отбраната си младежът забил задния край на копието в земята, за да се блъсне животното в него. Въпреки това носорогът му разпрал гърдите, така че част от белите му дробове се показали навън. Неговите другари сметнали, че той е вече мъртъв, и го оставили там.

Бащата на Гордън закарал тежко ранения момък в болницата в Нануки. В родното му село, разбира се, през цялото време го смятали за умрял и когато се завърнал отново в селото, помислили, че това е

духът му, който крачи между колибите. Всички бягали ужасени от него.

— Винаги ме е интересувало как изглежда човек, когато в последния миг на живота си стои лице срещу лице със смъртта — казва един фермер, който е прекарал ужасите на мау-мауите и е преследвал заговорниците в горите. — Дваж или триж съм ги виждал да седят край огъня и съм успявал да се приближа отзад съвсем близо до тях. Насочвах пушката срещу тях, но *не* стрелях веднага. Най-напред правех „пст“, за да се извърнат. *Исках да зная как изглежда лицето на човек в неговата последна секунда.*

Фермерът гледа над празната си чаша уиски към тъмните храсталаци, в които светлината на огъня не може да проникне. Известно време никой не продумва нищо.

Херман и аз спим отлично, макар и без мрежи за комари. Михаел не дойде с нас на този поход; той събира през това време проби от треви. На другата сутрин нашата армия се разделя, ние напредваме на три групи в различни посоки.

Дали съм във всъдехода или на седлото, аз не мисля за времето. Час след час пътуваме покрай сивкавозелени хълмове, обширни равнини, редки акациеви горички. Струва ми се, че съм на кон и яздя сам в златната есен волен през широките източноевропейски равнини, без път, през нивя и поля, докато стотици бели облачни кораби се издигат по огромния небосклон и отново се спускат надолу към далечния хоризонт.

Едър мъжкар антилопа кана, тежък около петнадесет центнера^[1], иска да препречи пътя ни. Висящата му гуша се люлее встрани при тичането. Животното спира за миг пред следите, които очертават пътя и с гигантски скок прескача пътя, без да го докосне. Не бива да спирам колоната, за да измеря дължината на скока, но смятам, че беше най-малко четири метра и половина.

Последните следи от кола, минала може би преди месец тук, се губят и ние сега се движим съвсем без път.

Там отсреща, на върха на едно островно възвишение, ясно се очертава на фона на тъмносиньото небе един даман. Тези „хълмове острови“ наподобяват кварцова друза, гледана през силно увеличително стъкло. Успявам да хвърля само бегъл поглед върху

рядката малка антилопа джудже, защото между нея и мен вече се вмъква облак прах.

Без да щем, намаляваме скоростта.

Сега се движим през равнина с разпръснати из нея тук-там немного стари чадърovidни акации. Напреки през тази равнина в лъкатушна линия се вижда трънлив плет. Той не е висок, отсечените клони са само нахвърляни или забодени в земята и подгонено животно сигурно би могло да го прескочи. Но когато се приближават бавно, те все пак предпочитат да продължат покрай плета, докато намерят отвор, през който спокойно и предпазливо да минат.

Ние също се движим покрай издигнатия от браконьерите плет и скоро се озоваваме пред един отвор. Хората притежават по-остър поглед от конете и от другите тревопасни животни: това съм установил самият аз от опит. Тук откриваме веднага една примка, която на височината на главата на едно гну зее широко отворена в тази пролука сред тръните. Теленото въже е така нагласено и прикрепено с тънки връвчици между клоните, че примката има яйцевидна форма. Краят на железното въже обаче води до едно дръвче, около стъблото, на което е навито два пъти и завързано.

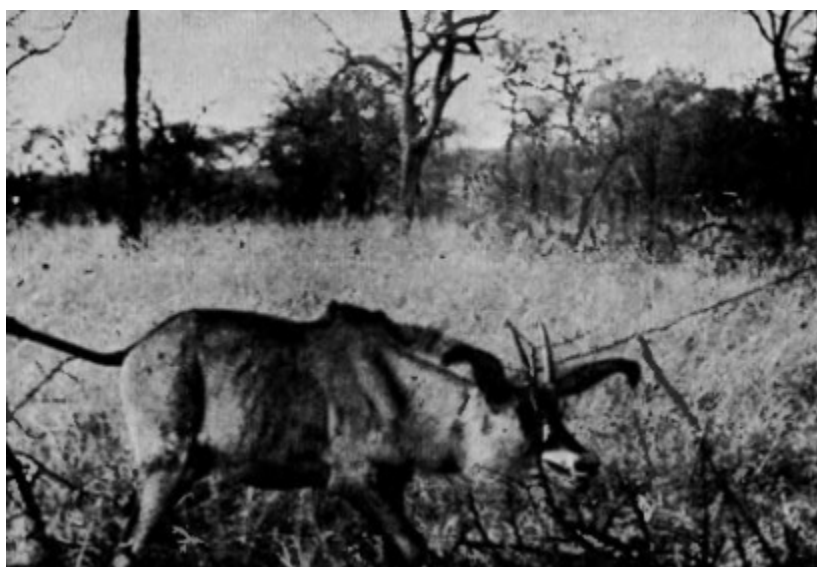
Развързваме смъртоносния капан и го хвърляме в колата. На третия отвор главата на една зебра все още виси в телената примка. Макар от нея да е останал само череп и части от кожата по него, няма съмнение, че тя е съвсем пряспа. Животното навярно се е удушило едва през последната нощ, но браконьерите, хиените, лешоядите и чакалите са извършили своето. Тревата наоколо аленее от пряспата кръв.

След започването на дъждовния период навсякъде в Серенгети се образуват блатата.

На този убит лъв са отрязани само лапите като ловен трофей.

Една канска антилопа бавно се удушва до смърт в телена примка.

Плетът, цялата околност е осеяна с примки. Успяваме да съберем само това, което при минаването с колата откриваме сред храстите. Вече сме нахвърляли в колата четиридесет и две такива страшни неща, но горещият вятър все повече носи към нас миризма на леш. Тук лежи една изтърбушена зебра, но изсъхналата кожа все още стои опъната върху скелета. Браконьерите са отрязали само опашката ѝ, която ще продадат за пъдене на мухи. За останалото са се погрижили лешоядите. Като минаваме с колата, преброявам останки от двадесет и две гнута. На тях също им са отрязани само опашките. Какви мъки за

животните, но и какво разхищаване на месо, което би могло да помогне на гладуващи или недохранени хора. Дори и лешоядите не могат вече да използват този богат „урожай“. Слънцето и гниенето трябва да свършат своята работа.

През далекогледа наблюдавам носорог, който, безчувствен към тази ужасна картина, стои недалеч от водопоя на реката, от която се подават главите на два хипопотама. Подобно на кълвачите по дърветата върху носорога са се покатерили две птици личинкоеди.

Не мога впрочем да твърдя дали личинкоедите предупреждават носорозите за съществуваща опасност, но многократно съм наблюдавал как тези червенноклюни птици тревожно отлитат, щом забележат някой да се приближава. Но носорогът не бяга, той остава на мястото си, като в най-добрия случай гледа към нас или се ослушва.

И тук двете птици се вдигат във въздуха, но не да отлетят, а да пият вода. Но те като че ли не се чувствуват добре, ако тялото на някакво животно не се намира под краката им. Те биха могли да долетят до брега на реката и там, както другите птици, да утолят жаждата си. Личинкоедите обаче предпочитат да кацнат на гърба на един от двата хипопотама и да пият вода от този жив остров.

Ние пазехме нашия поход в строга тайна. Всички следотърсачи и помагачи смятаха, че това е екскурзия без цел, никой не знаеше какво всъщност имаме пред вид или най-малко в каква посока ще пътуваме, защото следотърсачите имат роднини в Икома и в селата наоколо. Защо пък те да бъдат по-дискретни от европейците при подобно положение? Нашият бивш шофьор Мгабо често ни е разказвал, че на младини и той бил браконьер.

Въпреки това изглежда, че браконьерите са подушили нещо. Не е за учудване, защото облаците прах от нашите коли сигурно се виждат от километри, а навярно и бръмченето на моторите се чува. Достатъчно е браконьерите да се спуснат в следващото речно корито и да се покатерят на отсрещната страна отново нагоре, за да има вече едно препятствие между нас и тях, за преодоляването, на което ще ни бъде нужен може би един час.

Вече не търсим примки и лешове. Нашите коли се движат в широк фронт на разстояние от двеста метра една от друга през степта.

Надеждата ни е в бързината. Ако тук в откритата равнина все още някой от тях бяга сред тревата, ще можем да го настигнем. Той не

ще може да ни убегне.

Въпреки това трябва да спрем край гората. Една млада зебра се е хванала в примка, но още е жива. Със задните си крака тя вече е клекнала, но постоянно се опитва да се изправи на предните си крака. Очите ѝ са изпъкнали силно навън от орбитите и са зачервени, посинелият ѝ език виси встрани от устата. Телът се е врязал дълбоко в гърлото, така че шията ѝ силно се е надула. Две хиени стоят наблизко, дори с камъни не можем да ги пропъдим на повече от няколко крачки назад.

Тъй като не носим със себе си клещи за рязане на тел, най-напред връзваме около шията на полуудушеното животно едно конопено въже и същевременно отвързваме теленото въже от дървото. Искаме да попречим на уплашеното животно да избяга веднага и примката да остане на шията му, но то още не може да стане, поради което спокойно можем да разхлабим тела, който го души, и да го извадим през главата му.

Гледам часовника си: минават цели дванадесет минути, докато животното най-сетне може да стане на крака. Не, не трябва да се съжاليا зебра, убивана от лъв или от хиенови кучета; *те* не са жестоки.

Нашият лов продължава. Изведнъж Херман сграбчва шофьора за рамото — там в крайнината на гората той е забелязал нещо странно. Изглежда като малка градинка, каквато си правят децата: ограда от множество пръчици. Ние слизаме от колата и се затичваме нататък.

Това не е градинка, а лъвска кожа, обърната с вътрешната страна нагоре, простряна на земята за сушене и закрепена с много остри колчета по ръба ѝ, за да не се свива на слънцето. Тревата наоколо е утъпкана, по-нататък в края на гората има опънати зеброви кожи. Стъпките водят към хрусталаците. Нашият черен следотърсач вече тича нататък.

— Внимавай! — му извиквам аз. — Тези обесници може да стрелят с отровни стрели.

Но не може да го спрем, той разтваря хрусталаците, а ние вече сме до него. Тясната горичка покрива всъщност само страничните откоси на пресъхналото речно корито. Утъпканата неотдавна пътека през гъстака не е по-дълга от десет метра: ние спираме и не вярваме на очите си.

Разбира се, сравнението не е твърде подходящо, но друго не ми идва наум: сещам се за приказката за Хензел и Гретел, които намират в гората сред високите дървета къщата на вещицата. Тук също има сламена колиба и на площадката пред нея слънцето прониква през един своеобразен червен покрив. Сякаш е простряно пране за сушене върху дълги хоризонтални пръти. Но тези парцали, които висят там, са месо. Червени, нарязани на ивици парчета месо, осяени с мухи, през които прониква слънцето.

Бракониерите не са посмели да направят сушилнята си в откритата степ, а използват за целта тази скрита поляна между високите дървета. Край лагерния огън, който все още тлее, са забодени в земята косо наклонени над него пръчки. По тях са намятани парчета месо, които трябва да бъдат опушени или опечени. До колибата е захвърлен лък с отровни стрели. Притежателите на този лагер трябва много бързо да са побягнали оттук.

Вдигам от земята една чудновата лула, чийто мундщук е още влажен от слюнка. До нея се намира увит в изсъхнал лист хашиш, опияняващ коноп, от който търговците с наркотици в Америка произвеждат цигарите „марихуана“. Бракониерите навярно се намират още тук, съвсем близо до нас, сред подлеса, и ни наблюдават. Дано не стрелят със стрели.

По земята са разпръснати кости, цяла предница от антилопа е закачена на един клон. В колибата има половин чувал брашно от маниока. Също и кухненски ножове от европейски произход, остро наточени, навярно за дране на кожи и за рязане на месото, две одеяла и планина от телени примки.

Промъкваме се през клоната и горди с плячката си, се измъкваме отново навън, за да повикаме и останалите наши другари и с тяхна помощ да търсим избягалите бракониери. Но те вече идват да ни повикат — Майлс е открил само на два километра оттук още по-голям лагер в гъсталака. Двама бракониери са пленени, другите за съжаление успели да избягат. Един следотърсач замалко да хване още двама, но когато ги настигнал почти в крайнината на гората, те се обърнали, опънали лъковете с отровните стрели и казали: „Една крачка още, и ти си мъртъв!“

Той нямал огнестрелно оръжие със себе си и не му оставало друго, освен да ги пусне да избягат. Няма съмнение в това, че

заплахата им е била сериозна.

Този лагер в гората прилича на голям простор за сушене на дрехи — „червени“ дрехи на цяла селска община. Ние се провираме приведени под парчетата месо, които отчасти са вече почернели и са се свили от топлината. Мухи бръмчат около главите ни. Части от зебри и гнута са захвърлени полуобработени на куп и вонят. Сушеното готово за пренасяне месо е вече събрано и приготвено на вързопи. Ако се съди по постелите и навесите, тук трябва да е имало десет или дванадесет души. Не мога да си представя как те могат да живеят сред мухите и тази воня. Освен това тук няма плет от тръни около лагера, а би трябвало това място да е твърде привлекателно за лъвове и други животни. Но, разбира се, браконьерите няма защо да се страхуват и от лъвовете, щом си имат отровни стрели. Достатъчно е само да ги наранят, и рано или късно те умират. Тъй като из степта гният много повече трупове, лъвовете навярно не им е до това да водят ненужна война с браконьерите.

В този скрит лагер браконьерите сушат месото на животните на въздуха, за да могат след това да го пренесат по-лесно.

Два вида измежду най-красивите зебри на Африка са вече напълно унищожени и изчезнали. В Серенгети живеят тези зебри на Бьом.

Конгоните — вид, който спада към кравоподобните антилопи, притежават оригинално извити рога.

Какви богати военни трофеи ще вземем! Ние вкарваме единия камион със заден ход през храсталака непосредствено до „лагера“ и го натоварваме със съоръжения, хранителни припаси, купища телени примки, с цялото имущество на браконьерите. Двамата пленници сега са с белезници. Естествено те нищо не знаят, те са дошли случайно в тази местност и тъкмо искали да отрежат опашката на някакво умряло гну, когато следотърсачите ги хванали.

Натрупваме на куп това, което няма да вземем със себе си, също и месото. След това поливаме всичко с малко бензин и го запалваме.

Година след година загиват мъчително по този начин десетки хиляди животни. Само твърде малка част от месото се използва истински. От другите жертви браконьерите вземат само опашките, слоновата кост, някои кожи и роговете на носорозите. Каква ли е ползата от Националния парк „Серенгети“, когато неговите питомци всяка година през сухия период трябва да мигрират извън неговите граници и десетки хиляди от тях да бъдат избивани там? В парка браконьерството все пак до известна степен може да бъде ограничено, но тъй като неговите граници днес не обхващат нужното за дивеча жизнено пространство. Националният парк не може да даде никаква гаранция, че това последно голямо чудо на африканската природа ще бъде запазено.

При това всичко е толкова безсмислено. Степите и полустепите на Серенгети в най-добрия случай ще бъдат разсипани подобно на огромни области от Индия, Северна Африка и Северна Кения. Само за няколко десетки години благодарение на стадата говеда и овце, както толкова други тропически райони, те ще се превърнат изцяло в пустиня. Големите стада диви животни произвеждат повече месо, повече белтъчини на хектар, отколкото домашните животни биха могли да дадат някога. Дивите животни са нечувствителни срещу тропическите паразити и болести, те са се приспособили и към растителността тук. Покрай тях могат да живеят хищниците, които от своя страна се грижат за това стадата да се запазят здрави. Отлично би могло — разбира се, не в Националния парк и около него — част от дивите животни да се използват като източник на храна за хората. Естествено обаче по този разумен път, който всички специалисти препоръчват, едва ли ще се върви. И нашите ловци не желаят да стрелят тези животни, които изобилствуват тук, като зебри и гну или газели на Томсън, защото те са пръснати наоколо като кравите по нашите пасища. Ловците искат специални разрешения за отстрел на редките конски антилопи, носорози, антилопи бонго, антилопи кана, черни антилопи, антилопи куду и жирафови газели, тъй като колкото по-рядко се среща животното, толкова по-ценни са трофеите.

И така значи Африка ще продължава да умира. От старите географски карти и от останките на хора и животни, които някога са

населявали тези местности, може да се види, че още преди триста години южната граница на Сахара е минавала на четиристотин километра по на север, отколкото днес. На един фронт от две хиляди километра тук се е загубила за толкова кратко време един милион квадратни километра земя. В съседна Кения, която, както Танганика и Уганда, влиза в Британска Източна Африка, пустинята се придвижва откъм северна и североизточна посока — всяка година с десет километра към тропическия лес. Много нещо загива в Африка и все повече ще продължава да загива. Но защо пък да се превърне *всичко* в пустиня, във ферми, в негърски селища, големи градове и голи тропически степи. Поне върху едно малко пространство светът би трябвало да остане така прекрасен, както е бил създаден, за да могат черните и белите хора след нас с благоговение да съзерцават всичко това.

Серенгети поне не трябва да загине!

Няколко дни по-късно натоварихме целия наш склад, състоящ се от почти хиляда телени примки, цели товари красиво издялани лъкове и купища колчани и отровни стрели, на три камиона. Стрелите представляват малки художествени произведения. По шарките на перата в края на стрелата се познава на кого принадлежи тя, за да се избягнат разправиите между ловците, когато след лова отново се събират. Железните върхове се коват много трудно от големи дърводелски пирони, които се продават в индийските магазини. Те са покрити с дебел слой черна, подобна на гъсто лепило отрова.

Стрелите и лъковете могат да се изгорят, но не и най-опасното браконьерско оръжие — телените примки. Телът те си набавят от изоставени мини, от стари военни складове, а се и донася като специална търговска стока в областите на браконьерите и го продават по три марки парчето. Ако ги захвърлим някъде, те незабавно ще станат пак обект на търговия. За съжаление притежаването на такава примка за дивеч не е наказуемо.

Майлс знае едно сигурно място, където те ще могат действително да изчезнат веднъж завинаги. На около двадесет километра от Банаги, извън границите на Парка, се намира старата германска златна мина Килимафеза, която от няколко години е вече изоставена. Ние заминаваме с нашия товар за там. Намираме няколко срутени навеса, останки от сгради, къща от гофрирана ламарина с все

още добре запазен покрив, в която са заключени стари машини. Всичко това се пази от един стар негър, когото смятат за тих луд.

Ето я и шахтата. Тя се спуска на триста метра отвесно надолу в земята, зловеща и страшна. Тук долу лежат мъртъвци. Старата изтъняла и ръждясала подемна кула стърчи над шахтата като голям снимачен триножник. По желязната стълба човек може да се изкачи на петнадесет метра нагоре и оттам да хвърли поглед през полуизгнилите дъски на малката площадка право в дълбочината. За това обаче е нужна смелост. Но и отстрани може да се погледне надолу, ако човек се държи за някоя от железните подпори на подемната кула.

Горе, под площадката, има един скрипец, от който виси краят на телено въже няколко метра надолу. Преди шест години то се скъсало и минната клетка паднала с дванадесет човека в дълбочината. Нито стон, нито отклик на виковете отгоре не се чули повече.

След тази случка индийският търговец от Мусома, който след 1918 г. купил златната мина на безценица, прекратил експлоатацията. Без това тя вече не била рентабилна. Трупите на дванадесетте човека останали на дъното на шахтата.

Вятърът леко полюлява края на въжето.

Ние домъкваме почти две хиляди телени примки, които през последната година са били събрани в Банаги. Според тукашната им пазарна стойност те представляват доста солиден капитал. Връзка след връзка полетява в страшната пропаст. Известно време все още виждаме как те се блъскат в скалните стени, но звукът от падането им на дъното не стига до нас. Лъковете и стрелите ги последват. Каквото изчезне тук, няма вече да се върне. Дали там долу не лежи някой убит или изчезнал? Но тук, в тази страна, не е нужно човек да си създава толкова труд. Ако умрял човек остане само една нощ на открито, хиените се справят напълно с него.

През последните дванадесет месеца около парка са били хванати и предадени на съдията 88 браконieri. На пръв поглед цифрата изглежда голяма, но когато преди една година в Националния парк „Цаво“ в съседна Кения, непосредствено до границата на Танганика започнали системни претърсвания за браконieri, били намерени останки от 1280 слона, убити от браконieri през последните две години. В действителност обаче те навярно са били повече от три хиляди, защото е невъзможно да се направи толкова щателно

претърсване, че да се намерят всичките. Това станало причина най-сетне правителството да отпусне по-големи суми и полицейски самолети, за да пресече браконьерството с търговска цел и масовото избиване на животните. През следващите петнадесет месеца били конфискувани 25219 фунта слонова кост и 462 фунта рокове на носорози. Били заловени и наказани 429 браконieri. Хората, които провели тази акция, смятат, че въпреки това на черна борса са били продадени слонова кост и рокове на носорози за повече от един милион марки. Само в един участък били открити стотици ловни ями, покрити с тръни, така че животните е трябвало да попаднат или в примките, или в ямите. Дотогава никой и не подозирал, че браконьерството е получило такива страхотни размери.

Ще се намери ли в такъв случай човек, който да се възмути за няколкото слонове и носорози, които американските и европейските туристи убиват с ловен билет?...

[1] Центнер — мярка за тежина, равня на 50 кг. — Б.пр. ↑

ЛОВЦИ НА ЕДЪР ДИВЕЧ В АФРИКА

— Нека не се лишаваме от удоволствието на лова през тези последни години — казва приятелят ми Блуус и протяга дългите си крака. И той като мен е с кафяви кецове, на единия от които част от бомбето е отрязано отпред, така че и палецът му се показва навън. Боли го вече от доста време, но Блуус не се наканва само заради това да замине за една седмица в Момбаса.

— След няколко години тук ще управляват черните, а те и без това всичко ще изстребят, така че няма значение колко ще избием ние. Нали знаеш какво идва след това?

Блуус е професионален ловец — „хуайт хънтър“, който по нареждане на дадена фирма за организиране на сафари придружава богати германци и американци при лова и има грижата, когато те стрелят по лъвове или слонове, да не падне косъм от главата им. Тези ловци обикновено са великолепни хора, които не могат да стоят затворени между четири стени. Всъщност не съм срещнал никой измежду тях, който да е забогатял от това. В най-добрия случай забогатяват фирмите, за които те работят. Те обичат живота в тропическите дебри, презират повечето от тези гости, за които те трябва да бъдат нещо като ангели хранители и към които са задължени да бъдат още и вежливи. Почти всеки от тях би предпочел за половината пари да стане надзирател на дивеч в някой от националните паркове, но местата са малко. Африканските правителства са наистина щедри, когато се отнася до това да се създадат чрез закони на книга нови дивечови резервати и национални паркове. Те обаче не отпускат пари за заплати на хората, които живеят там и се грижат паркът действително да стане резерват и да се запазят животните в него.

Моят приятел Блуус ни помага вече със седмици доброволно, без да очаква нито един пфениг възнаграждение. Напоследък той е спечелил тъкмо толкова, колкото е нужно, за да преживеят жена му и

трите му деца в Аруша няколко седмици. И сега си позволява, вместо да убива животните, да прави нещо добро за тях.

Михаел и аз най-напред си помислихме да не би той да е изпратен от някого, за да разбере дали не вършим някои нередни неща, защото неотдавна един германски „ловец на едър дивеч“, който със статии във вестниците се представяше като безстрашен убиец на горили и слонове, изпратил циркулярни писма на живеещите в Африка англичани, в които ги запитвал дали не са им известни някои злепоставящи ни факти и дали не биха могли да ни създадат някакви ядове. И тъй като не знаехме що за човек е Блуус, направихме с него най-напред някои „фигурни летения“, докато той трябваше да се възползува от нашите не съвсем редно придобити книжни торбички. Но той издържа. Вече отдавна сме се уверили, че той желае честно да ни помогне.

— Не, просто не мога да разбера защо си толкова против лова — казва той и изважда една смачкана цигара от горния джоб на ризата си.

— Кой казва, че не мога да търпя ловците — отговарям му аз, — напротив. Разбира се, аз много обичам животните и посветих целия си живот на тях, но това не ме направи сантиментален. Въпреки това аз разсъждавам обективно. Например не бих могъл да искам животните да не се убиват, нали и аз не съм вегетарианец, ям месо и колбаси. Като природоизпитател зная добре, че всеки живот на тоя свят може да се поддържа само чрез унищожаване на друг живот. Лъвът убива зебрата, зебрата пасе тревата.

По принцип не мога да се обявя и против опитите върху животни. Но, разбира се, наистина би било добре да има по-строг контрол върху тях. Докато обаче позволявам да бъда ваксиниран против едра шарка, докато при главобол вземам някаква таблетка и докато се подлагам на операция, когато животът ми е в опасност, дотогава не би било почтено от моя страна да искам да се забранят вивисекциите, защото всичко най-напред е било изпитано върху животните и успехите са постигнати благодарение на това. Стотици хиляди хора и животни живеят само защото други животни биват жертвувани заради тях. Животните страдат, за да ни се спестят на нас хората и на други животни болки и мъки.

На мен самия не ми прави удоволствие да застрелям животно. Но не съм фанатик, така че не искам да накарам всички хора да мислят

като мен. Много добре зная, че без ловците ние в Европа нямаше да имаме сърни, елени, диви свине, нямаше да имаме диви и питомни зайци. Нашите последни „диви“ животни отдавна биха били изтребени като вредители от земеделските стопани, ако ловците не биха заплащали щетите, нанесени от дивеча из нивите, и ако дори не биха го подхранвали през зимата. За истинския ловец убиването на дивеча става все повече второстепенен въпрос. А пък и скотовъдът все някой ден ще заколи своите животни. Порядъчни ловци днес с гордост се завръщат от презокеански страни със снимки, които именно представляват техните трофеи. Защото по-трудно и по-опасно е да се направи хубава снимка на едър мъжки слон, отколкото той да бъде застрелян. Това е известно на всеки познавач на въпроса.

Но аз не обичам „ловците на едър дивеч“ от този сорт, които днес между две пътувания с търговска цел „прескачат“ за няколко седмици до Източна Африка и убиват на бърза ръка няколко лъва или слона, макар и по-рано никога да не са държали пушка в ръцете си.

— За няколко седмици, казваш? Ти нищо не знаеш — ръмжи Блуус. — Неотдавна бях водач на сафари за четиринадесет дена към най-южната част на Танганика. Построих палатките, маркирах пистата за кацане на самолета, за да може моят гост ловец, идвайки със собствен самолет направо от Америка, да кацне тук. Той впрочем се хванал на бас, че му бил нужен само един ден в Африка, за да застреля лъв.

Той спечели баса. Бях нахранил вече лъвовете и на него му оставаше само да се качи в моята кола и да го откарам на един километър далеч. След това според предписанието го придружих на двеста метра пеша до храсталака, където лежеше моето лъвско семейство. Накарах го да застане поне на три крачки пред мен. Никога не позволявам на ловците от този сорт във възбудено състояние да стоят зад мен, защото ще ми се още да поживея. Със своите „пушкала“ те са много по-опасни от лъва или кафърския бивол пред мен.

Той гръмна, а почти едновременно с него стрелях и аз. Куршумът попадна в целта, и то, разбира се, „неговият“, което влиза в обслужването на клиентите. Честитих му, изпушихме по една цигара, за да почакаме, докато се убедим, че лъвът действително е мъртъв. След това той застана гордо с пушката си зад злощастния лъв, за да си направи обичайната снимка за местния вестник. Човекът веднага

продължи за Индия, защото там поръчал на един махараджа да подготви всичко за лов на тигри.

И там навярно му е бил достатъчен само един ден.

Изваждам от портфейла си изрезка от вестник и я подавам на приятеля си. На нея пише: „Фабрикантът на копчета от гр. Скерсдейл от щата Ню Йорк, мистър Б. С., се завърна днес заедно с четиринадесетгодишния си син от тримесечна ловна екскурзия до Португалска Западна Африка. Ловната плячка на това момче възлизала на триста диви животни, както то гордо заяви пред журналистите на летището. Момчето стреляло слонове, носорози и от сигурно чакало в короната на едно дърво то убило «дори» четири хипопотама. При друг случай срещнало леопард, на който с един-единствен изстрел «отнесло главата»“.

На снимката се вижда младият мъж, застанал горд с пушка и с шапка на летището, а една девойка възторжено е вперила поглед в него. Може би тук не е възможно да се провеждат такива варварски стрелби, защото британските колонии в Източна Африка контролират своите ловни туристи чрез професионалните ловци. Но има достатъчно други колонии и държави в Африка, където не се гледа така строго на тези неща.^[1]

Туземците смятат, че европейците охраняват дивите животни в тяхната родина само за да могат богатите им приятели от Америка да ги стрелят и да ги дават за обработване в трофеи.

77 отрязани слонски крака се преработват тук в кошчета за хартиени отпадъци за спомен на туристите ловци.

През сухия период стотици хиляди животни трябва да се задоволяват с малкото гълове в „коридора“ — по-ниската част на Серенгети, близо до езерото Виктория.

Ала край водата дебне смъртта...

— Някой си мистър Т. от Америка се обзаложил, че ще убие слон с лък и стрела. Неговият подвиг обходил световния печат. Мистър Т. не е можел по-красноречиво да докаже що за смел човек е той.

— Зная това, аз го видях — казва Блуус. — Той дойде тук, в Източна Африка, и търсеше някой да го придружи и да го пази. Аз отказах. Други също. Всеки ловец знае какво означава това. Така той продължи пътя си отвъд границата и в Конго спечелил баса. Разбира се, вестниците не писаха, че той бил придружен от сигурен в стрелбата и добре въоръжен професионален ловец с готова за изстрел пушка.

— Не се съобщаваше и това, че той изпратил срещу втория слон петнадесет стрели и го следил девет часа, докато търпението на платения придружител не се изчерпало и той застрелял нещастното животно — добавям аз. — Аз обаче съобщих това на ежедневниците в родния му град и то бе публикувано там.

През многото години, когато работел като професионален ловец, един от надзирателите на дивеча в Западен Серенгети напълнил големи албуми със собствени хубави снимки на животни и със снимки на ловните му гости. Между тях се намира една снимка, изпратена му по-късно от един клиент от Калифорния. На нея се вижда доста пълен мъж, снет пред стена от трофеи лъвски глави, глави на тигри, бивници на слонове, рога на антилопи. Между тях имаше и в рамка една пикантна снимка на известна филмова артистка. С лупата можах да разчета саморъчното посвещение на дамата: „Не би ли искал някой път

пак да тръгнеш на лов за мене?“ Между тези най-различни трофеи бе фотографирана до храбрия ловец още и неговата застаряваща съпруга. Тя изглеждаше доста умърлушена.

Та нали през последните десетилетия нашите идеали се измениха? За преуспял човек се смята само този, който е „направил“ много пари през годината. По време на нашите дядовци и баби все още не е било така. В миналото не е било достатъчно да притежаваш пълна кесия с пари, за да имаш постоянно, навсякъде и при всекиго достъп. Но днешният „делови човек“ използва своите часове и минути, дори вечери и нощи, за да „преуспява“. Колкото по-остарява човек и колкото по-закръглен става, толкова повече се убеждава, че много е пропуснал, че не е бил истински мъж, не е имал време да живее именно така, че да има успех при жените — при своята собствена или при другите. В часове на самота той се чувства по-долен и от фабричен работник на дансинга. Принуден е да събира доказателства за своето мъжество от бегли приключения, трябва да ги разгласява и увеличени да ги поставя в „рамка“ за показ. Истинският мъж предпочита да му се отсече ръката, отколкото да злепостави приятелката си.

Сами по себе си парите не правят човека прочут. За да станеш колекционер на творби на изкуството, трябва да притежаваш интерес, разбиране и ум, за да се изкачиш на планински върхове, трябва тренировка и смелост, на спортиста са му нужни прилежност и издръжливост.

Но ето че в едно поприще на слабите мъже им е достатъчно да имат пари, дори не им трябва и много време: това е да отидат на лов за едър дивеч в презокеански страни. Тук те могат да се възползват от извоюваната още от края на миналия век слава от истинските ловци. Тези ловци при продължаващите с месеци походи пеш, с още примитивни оръжия, застрашени от малария и сънна болест, от човекоядци, действително е трябвало да покажат смелост и да се справят с големи трудности. Забогатели търговци, лишени от истинско мъжество, и политици в стремежа си да станат известни тук набързо си купуват ореола на смелостта и на дързостта, а после в родината си биват превъзнасяни в пресата в статии и фоторепортажи, а така също и на коктейли. Смятам, че между тези модерни „ловци на едър дивеч“ има много по-голяма част импотентни, отколкото сред другите,

обикновените хора. Ето такива хора убиват нашите благородни животни.

— Има ужасни типове между тях — казва с въздишка Блуус, — няма да повярваш колко каси уиски трябва да мъкнем за някои. Но понякога се случват и фини хора, с които се работи с удоволствие. В края на краищата те плащат таксата за отстрела, те внасят пари в страната и ние не ги изпускаме от око. А нали черните браконieri унищожават много повече дивеч?

С един скок нашето маки се оказва на рамото на Блуус и изсипва трохички от сирене в яката на ризата му. Когато той поиска да го отстрани, то вдига възмутено ръчичките си и го ухапва здраво за показалеца. Малките му зъбчета са така остри, че от пръста потича кръв. Блуус скача, но макито отдавна е изчезнало между въжетата и чувалите под ламаринения покрив.

— Днес малко туристи идват в Африка, за да *стрелят* животни — казвам аз. — Сега вече десетки хиляди желаят поне веднъж в живота си да видят слонове и зебри на *свобода*, а не само в зоопарковете. При сегашното развитие на въздушния транспорт след няколко години ще може да се отлети от Лондон до Найроби за два-три часа. Нашите деца ще могат по-евтино и по-бързо да отидат до Централна Африка, отколкото нашите родители са ходили до Италия.

Защо хората идват тук? Естествено аз обичам природата на Източна Африка. Но аз съм заинтересувана страна. В действителност Алпите са далеч по-величествени, Швейцария е по-свежа, планините Роки маунтинс^[2] са по-огромни. Това, което привлича туристите в Африка, са дивите негърски племена и дивите животни. Негрите скоро ще се отличават от нас само по цвета на кожата си; те днес вече пътуват с велосипеди и автомобили. Когато дивите животни и тук ще изчезнат напълно, както почти навсякъде в Африка, когато още повече видове животни ще бъдат напълно изтребени, не виждам причина, поради която в бъдеще туристи да идват със самолет в Източна Африка.

От година на година хората ще търсят все повече животни и девствена природа. Рядкостите ще станат скъпи и търсени. Когато нашите класици пътували за Италия, те виждали само монументалните постройки и античните ценности. Дивата красота на Алпите, която сега всяка година привлича милиони хора, за тях тогава е

представлявала само ужасен пуцинак. Та нали тогава пуцинак и природа е имало в изобилие? Днес всеки летен сезон привлича милиони хора към Италия. Те не търсят катедрали, а слънце, море, природа.

Ето така се изменят копнежите на хората. В книгата си „Няма място за диви животни“ аз още преди няколко години писах, че за едно денонощие се раждат 80000 души повече, отколкото умират през същите двадесет и четири часа. Тези числа са неверни, те още тогава, изглежда, не бяха съвсем точни. Междувременно Статистическото бюро при Обединените народи установи със сметачни машини, че населението на нашата планета ежедневно нараства със 171000 души, а може би да са и 187000. Още през 1960 г. човечеството ще надхвърли трите милиарда, а не през 1962 г., както преди една година се предполагаше. Още преди да стигнем 2000-та година, ние ще станем повече от пет милиарда. Две трети от тях и днес са недохранени и ежегодно милиони умират просто от глад. Всеки осем години сега се прибавя към населението на земното кълбо една гладуваща човешка маса, която съответствува по численост на китайското население.

От началото на нашата ера насам ние сме изстребили само сто и шест вида бозайници. Предрешен въпрос е, че красивите диви животни трябва да се жертвуват за гладуващите хора. Всичко това, което хора като Михаел и мен, полковник Моли и надзирателите на дивеч желаят да извоюват за тях, са само няколко големи зоологически градини в собствената им родина, т.е. това са националните паркове.

Антилопа гну, фотографирана по време на бръснещ полет от ниско през отвора на пода ни самолета.

Лъвовете всякога проявяват нежност към малките лъвчета, дори и старите мъжкарци не закачат малчуганите.

Млади антилопи — импала, оставени за малко от майките си в своеобразната „детска градина“.

Всъщност животните се срещат там вече почти само в зоопаркове. Хората от Европа и Америка, държавниците, на които и днес са все още отговорни за повечето презокеански области, в това отношение биват заблуждавани чрез филми и книги. Снимат се прекрасни филми за природата в Парка „Елизабет“ или в националните паркове на Белгийско Конго и с нито една дума не се

споменава, че само в тези паркове все още могат да се направят такива снимки. В книгите за Африка се разказва за такива приключения с лъвове или змии, от които косите на човека настръхват, за да изпита читателят респект към смелия пътешественик. Смята се, че Африка е рай за животните, единственият континент, в който и другите създания наред с човека имат право на съществуване. Преди няколко години срещнах в Конго един швейцарец, който дотогава живял като търговец в Кайро. Сега той имаше време и пари и искаше да се запознае поотблизо с вътрешността на континента. Този търговец бил от три месеца на път и се движел с различни превозни средства по разписание: със самолет, автобус, влак, с параход по езера и реки, а също и с автомобил. Питам го дали е виждал много диви животни при пътуването си.

— Разбира се — отвърна той, — страшно много.

Той веднага започна да разказва за слонове, лъвове и жирафи. Разпитах го по-подробно и както очаквах, се оказа, че ги е виждал само в националните паркове. Извън техните граници през трите месеца на своето пътуване из вътрешността на Африка само веднъж срещнал по-голямо животно из пътя: един щраус.

Неотдавна графиня Ерика Р. ми писа:

Точно в последно време със запалени ловци, мои роднини, оживено разисквахме въпроса за „ловните сафари“ в Източна Африка. На някои от тях, които на всяка цена бяха решили да заминат на ловна експедиция с „осигурени значителни трофеи“, можах да им обясня, че особено в Танганика днес човек може да стане смешен и да бъде приравнен към хората от Холивуд и към махараджите (а това не е твърде ласкателно!), щом предприеме, особено като немец, и то е добро име, едно такова сафари. Моят братовчед, граф... ми изпраща сега Вашата статия и настоява да потвърдя възгледите Ви. Навярно няма да Ви кажа нещо ново. Преди шест седмици се завърнах от Танганика и Кения, където живеях постоянно до преди войната. Ето защо от 1951 г. насам съм била вече на три пъти там. Това, което Вие пишете за ловните закони в

Кения и Танганика, е съвсем правилно. Тези ловни закони и прилагането им още през трийсетте години се посрещаха много добре.

Въпреки това от 1939 г. насам дивечовото богатство в Източна Африка страшно намаля, може би, с изключение на слоновете. Тогава моята област — западният и северният склон на Килиманджаро до планините Лонгидо и Меру, гъмжеше от стада зебри, антилопи гну, конгони и импала, газели на Томсън и Грант. В долната степ имаше и много жирафови газели. Срещаха се и антилопи кана, жирафи, дори тук-там още и антилопи орикс. Днес на Килиманджаро, освен антилопите и нубийския козиорог не се среща никакъв друг степен дивеч. Лъвовете и гепардите станаха редки и в степта между трите планини се срещат само още малък брой газели на Томсън и Грант. Това е плачевно. Навярно това е станало през време на войната и в следвоенните години. Само тук-там все още са запазени табелките с надпис „No shooting“, т.е. „Стрелянето забранено!“

Покрай простиращата се между Хандени и Багамойо 250 километрова ивица от храсталаци, който район Хемингуей описва в книгата си „Зелените хълмове на Африка“, сега само редуващите се през известно разстояние табелки „Sables protected“ („Черните антилопи под закрила!“) показват, че тук някога е бил прочут ловен район. Освен изпражнения на слонове там не съм видяла нито тор, нито никакви следи и изобщо признаци на живот от друг някакъв дивеч.

Днес в Кения извън националните паркове и резерватите в по-лесно достъпните райони се среща вече много малко дивеч. Затова днес ловните сафари предпочитат да заминат за Танганика, особено в южната ѝ част. Тъй като тръгват обикновено от Найроби, а не от градовете на Танганика — Аруша и Дар се Салаам, те оставят парите си за екипировката, за възнагражденията и за провизиите почти винаги в Кения. В Танганика следователно остават само таксите за ловните

позволителни. В сравнение с общите разходи за такава една ловна експедиция те представляват само една незначителна част.

През 1870 г. в Германия от всеки трима души двама са живели на село и един в града. През 1932 г. съотношението беше вече обратно: сега двама от тримата живееха в града и само един на село. През 1871 г. всеки тридесети германец бил жител на голям град, а през 1958 г. — вече всеки трети. В Англия дори през 1951 г. 79% от населението било вече градско. Същото отношение съществувало и в Австралия. Дори в Африка и черните, и белите хора се стремят все повече към града: при последното преброяване през 1951 г. в Южноафриканския съюз вече 42,6 на сто от населението живеело в градовете.

Нашите дядовци и баби държаха кокошки на двора, крави и коне в оборите. Дори когато биваха в града, преди обед конете стояха разпрегнати пред колата на улицата. Когато родителите излизаха с децата си на разходка, те все още виждаха щъркели, лисици, зайци, сърни, язовци, бухали, елени и ястреби. Откакто има хора на земята, а това е навярно от петстотин хиляди години насам, те са живели винаги сред природата между животни.

За пръв път от съществуването на този свят в наше време това се изменя. Все повече хората виждат само кучета, котки и късоопашати папагали, а освен това и животни в зоологическите градини. Затова от година на година навсякъде по света се откриват все повече зоопаркове и затова те все повече се посещават. През десетте години преди последната световна война Франкфуртският зоопарк се посещаваше средно от 313000 души годишно. През 1958 г. посетителите нараснаха на 1700000 души. Подобно нещо се наблюдава и в повечето зоопаркове в света, включително в САЩ, СССР и в Китай. Хората чувствуват, че нещо им е отнето, нещо, което винаги е било свързано с живота им. Това наранява душата им. Неосъзнатият копнеж по нещо загубено действа понякога прекомерно силно и болезнено. Ако днес някоя котка се покатери прекалено високо към върха на някое дърво и не може да слезе долу на улицата, тогава ще се съберат стотици загрижени за котката хора и ще извикат противопожарната команда. За лъва, който в зоопарка е бил разкъсан от тигър, защото гледачът погрешно дръпнал резето, се пише с по-едри букви в ежедневната преса, отколкото за шестте души, които по същото време са били убити при катастрофа по автострадата.

Все по-ценни и по-желани ще стават последните животни. Още отсега те са подложени на едно безсмислено придвижване. В родината им те биват изстребвани, а в замяна на това ги заселват в сърцето на големите градове, където им се създава изкуствена втора родина сред декоративни ландшафти. В самата Африка има вече пет големи зоологически градини — за нашите деди и баби това би било парадоксално. И в Африка зоологическите градини не се създават там, където животните се чувствуват най-добре, а където има най-много хора — в големите градове: Кайро, Хартум, Леополдвил, Претория и Йоханесбург. Големите градове се разрастват все повече. През следващите десетилетия и столетия хората сигурно няма да посещават местата, където могат да се видят удивителни творби на техниката, а ще се устремяват от задушните градове към онези последни места, където създанията на природата живеят необезпокоявани. Държавите, които са запазили такива места, ще бъдат благославяни от другите и ще им завиждат. В тях ще се стичат потоци от туристи. Защото едно е природата с нейните волни обитатели, а друго са дворците, които биват разрушавани през войната. Те могат отново да се възстановят, но ако животните на Серенгети някога бъдат унищожени, никой не ще може да ги възкреси, докато има хора по земята.

Водят се войни и хората умират за преместване на граници или за да спечелят други страни за своя мироглед. Нямаме ли ние с Михаел толкова повече право да работим и да рискуваме живота си, за да се запази Серенгети?

Ние пленихме браконьерите. Но с това работата не се приключва. Най-после негрите са се занимавали с лов, откакто населяват страната. Те трудно могат да разберат защо в някои райони в родината им това е забранено сега. Тяхната численост междуременно се е утроила, телените примки им дават възможност лесно да ловят много повече животни, а с камионите месото лесно може да се пренесе навсякъде. А чрез този начин на ловуване животните днес могат да бъдат изстребени напълно. Но това не може лесно да се разбере от простия негър селянин. И защо пък той да бъде по-разбран от нашите европейски прадеди от преди няколко столетия?

Навярно чрез полицейски акции и походи браконьерството ще може да се ограничи значително, а може и съвсем да се премахне. Но действително ще победим само тогава, когато туземците разберат

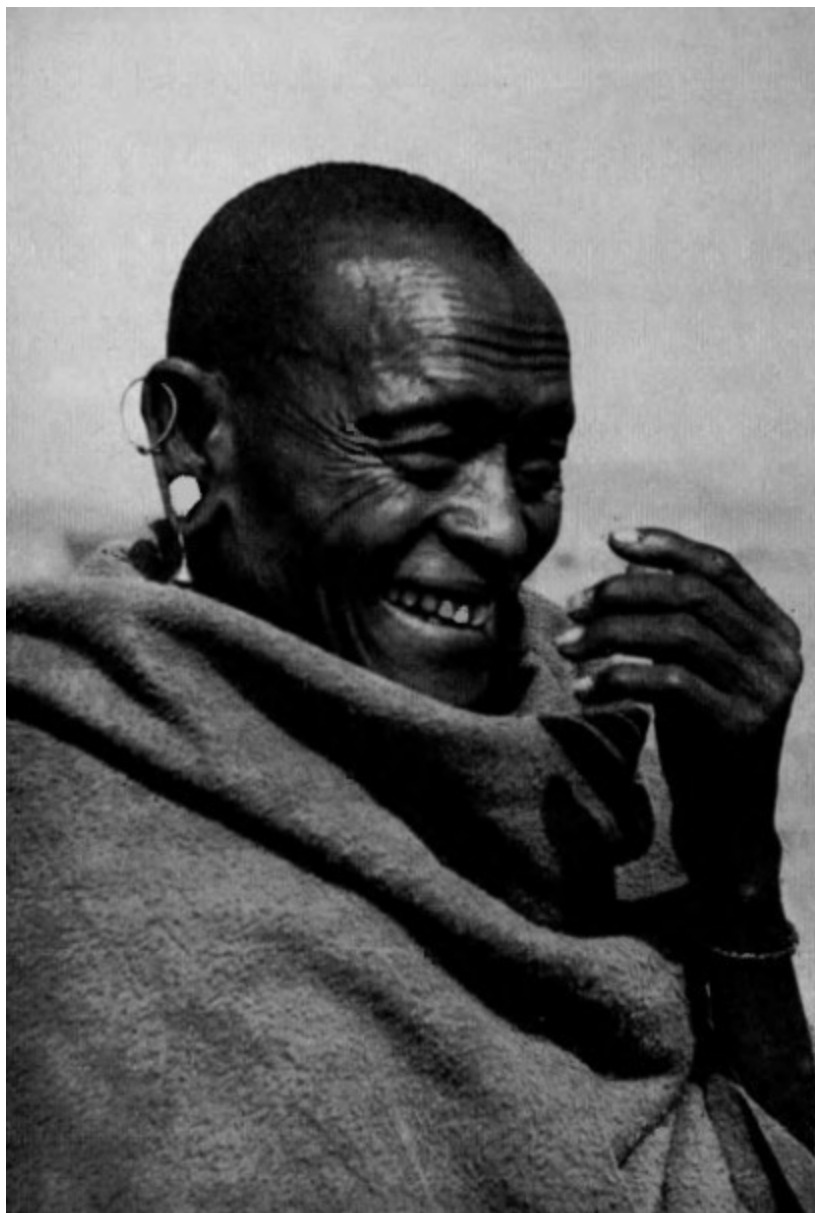
значението на резерватите. В последния годишен доклад на Кралските национални паркове на Кения на пета страница четем: „Че защитата на дивите животни е метод за добро използване на земята, това трябва да разберат и самите африканци. Те са готови да повярват, че дивите животни се охраняват само в полза на белите и на техните богати приятели отвъд океана“.

Богати чужденци се движат из страната и се връщат през техните села с коли, пълни с трофеи. Как тогава туземците ще могат да разберат, че с право биват наказвани, когато се занимават с лов?

Новата политика е такава — големи части от Африка рано или късно да бъдат самоуправлявани от чернокожи африканци. Непросветените маси обаче са безразсъдни, особено при първия изблик на национално чувство. През 1945 г. бедуините от Либийската пустиня празнували края на чуждото господство, като изкоренили или отсекли милиони дървета, които италианците с мъка посадили. За „новоосвободените“ племена дръвчетата, които биха осигурили толкова сянка и биха подобрили и климата, бяха само символ на „робството“. Внуците на бедуините един ден ще съжаляват за това.

Всеки млад боец от племето масаи пожелаваше поне веднъж да седне в самолета и да лети с нас.

Жените мъже масаи си стрижат отново косите ниско. Тези надменни стройни пастири в миналото са били ужасът в тяхната околност в Танганика.

В една вече независима африканска държава, която посетихме по време на нашето пътуване, тъкмо бе започнал строежът на телевизионна станция — значи в една страна, където, кажи-речи, няма още училища и където 90% от жителите са все още неграмотни. Този телевизионен предавател със своята скъпа програма ще работи следователно за триста властващи семейства. Това не е някакво характерно безразсъдство от страна на цветнокожите народи, защото

всъщност и нашите европейски князе много векове наред са управлявали така. Новата управляваща каста прави по-скоро точно това, което богатите европейци са вършели дотогава в страната им. Нашите прадеди също са подражавали на римляните и гърците. Забогателите негърски вождове се обличат елегантно по европейски, возят се в луксозни американски леки коли, строят си красиви вили — и отиват на лов за слонове, ако са видели това от богатите европейци.

Докато ние, европейците, все още имаме думата в страната им, трябва да им дадем добър пример. Трябва да ги убедим в това, че дивите животни представляват богатството и красотата на тяхната страна, че те дори са идеално общонародно притежание, както катедралата Св. Петър, Лувърът и Акрополът.

Нека днес в Гърция управлява, който си ще — на никое правителство няма да му дойде наум да разруши „ненужния Акропол“, за да построи на негово място полезен търговски магазин или голям хотел. Преди няколко века наистина все още се е постъпвало така с художествените творби и античните ценности. Разрушавани са били римски храмове и от каменните блокове били строени градски къщи. Днес всяко правителство знае, че цялото човечество ще вдигне глас и ще го нарече варварско, ако би сторило такова нещо. Разбира се, тук и там трябва да се строят язовири и тогава някоя красива стара черква или някоя господарска къща ще изчезне под водите. Но би противоречило на добрия вкус да се позволи на новите богаташи с лоши навици да си устройват преди това стрелба по мишени по старите картини и скулптурни произведения. Така стои въпросът и с последните слонове, лъвовете, стада зебри и носорози. Те трябва да отстъпват. Но ние трябва да запазим за тях поне няколко райски кътчета в родината им, за да няма само хора, черни и бели, там. А където те трябва да отстъпят, нека достойно да се отнасяме с тях.

На някого това може да се стори пресилено, но след сто години то ще бъде нещо напълно естествено. Страхувам се, че може би дори след двадесет години.

[1] За да се разбере какво е положението в някои други райони на Африка, цитирам един репортаж от ловния вестник „Дивеч и куче“ (год. 61, стр. 256): „Френски ловец обиколил в Португалска Западна Африка посочените му от официално място области, най-богати на

дивеч в колонията. На едно сафари, което продължило три седмици, този ловец видял група антилопи орикс и от голямо разстояние застрелял една от тях. В Мауа изобщо не видял дивеч, в Марупс за дванадесет дни видял само една-единствена антилопа орикс. В същия район веднъж попаднал на стари следи от антилопа кана и две стари следи от биволи. От слонове, носорози, жирафи, гнута, антилопи куду, водни козли и лъвове той не открил нито една следа или диря. Това не учудва никого. Французинът чул, че там редовно се подвизавали единадесет професионални ловци, а веднъж видял петнадесеттонен камион, натоварен догоре със сушено месо, който минал покрай него, идвайки от север. Всеки професионален ловец трябва да заплати за позволително 20000 ескудо, а освен това и по едно ескудо за килограм сушено месо. От официално място бе признато, че през миналия сезон било предадено седемстотин тона сушено месо. Нарязаното изсушено месо се смята за 25 процента от живото тегло при дивите говеда. При слоновете процентът е значително по-нисък. Навсякъде хората били много гостоприемни. Носачи имало достатъчно на разположение. Само дивеч нямало“.

[2] Роки маунтинс („Скалисти планини“) — планинска верига в Америка. — Б.пр. ↑

МАСАИТЕ — „БОГОИЗБРАНИЯТ НАРОД“

Натискам с коляното си управляващия лост и дългата 12 м. плоскост на ивичестите носещи криле вече се наклонява за завой. „Това са овце, Миха, няма никакво съмнение!“

Когато се стрелваме сега към тях, животните се събират от всички страни лъчеобразно и се скупчват. Така правят всички домашни овце и кози, за разлика от говедата и всички диви животни.

Няколко черни пастири стоят при тях. Това са масаи — но тук, в западната част на Серенгети, те няма какво да търсят.

Масаите с техните стада всъщност са причината, поради която се наложи да се научим да летим, да предприемем този далечен полет от Франкфурт чак до отвъд екватора и от седмици и месеци насам да преброяваме животните тук, да ги ловим, да ги боядисваме и днес отново да обикаляме големите стада навсякъде в страната и да ги отбелязваме на нашите карти. Все заради масаите се предвижда Националният парк да бъде намален с повече от една трета, да бъде откъснато платото с гигантския кратер Нгоронгоро.

Един национален парк представлява част от тази дива природа и трябва да си остане такъв, какъвто е бил от най-стари времена. Хора, били те дори и туземци, не трябва да живеят в него. В своите колонии англичаните наистина отначало били на мнение, че туземецът е „част от природата“. По-късно обаче трябвало да бъдат свидетели на това, че тези „диваци“ тъкмо сред Националния парк се снабдяват с автомобили и покриват къщурките си с ламарина от бензинови варели. Те вече не искат, както по-рано, да ловуват с лъкове и стрели, а са станали много модерни. Хората, били те черни или кафяви по цвят, не може да бъдат заставени да останат „диви“ или да не се размножават. Ето защо днес навсякъде се убеждават, че Националният парк трябва да бъде безлюден, в него да няма нито европейци, нито африканци.

Негърът от племето масаи обаче плюе на цивилизацията, и то в буквалния смисъл на думата. Той няма да сложи никога европейска шапка на главата си или да си купи автомобил, обаче говедата му

никога не са му достатъчно много, а според преценката на лондонския професор Пърсол стадата от едър рогат добитък на масаите са наред със стадата антилопи гну прекомерно много. Масаите изсичат храстите и дърветата, за да строят при странствованията си своите колиби и да издигат плетища от тръни около открития краал. С отсичането на дърветата почвата около доста намалелите и без това изворни места бива все по-малко засенчвана и изворите постепенно пресъхват. Освен това по време на сушата масаите не позволяват на дивите животни да се приближат до водопоя. Скотовъдните народи, бели или черни, не обръщат никакво внимание на почвата и на растителността; те не мислят за бъдещето. Това се вижда и от обезлесените планини на Италия, Испания, Гърция и в новите пустини на Индия. А под екватора почвата още по-бързо се разсипва. Тъй като при това двойно използване на пасищата в Серенгети най-напред ще трябва да изчезнат дивите стада, а наскоро след тях — неизбежно и говедата на масаите, беше желателно тези скитащи скотовъди да не се допускат в Националния парк. Изглежда обаче, че ще стане съвсем друго: правителството иска да бъде откъсната от Националния парк оная част от Серенгети, в която черните скотовъди имат право на паша. Професор Пърсол, който не разполагал с достатъчно време и средства, за да проучи лично по-обширно и по-продължително време миграциите на стадата, е трябвало по тази точка при своята иначе много прецизна преценка да се базира на разказите на европейци в Танганика. Така той предполагал, че големите стада от западната част изобщо не отивали в източната част на Серенгети. Тези гну и зебри, които се виждали там през дъждовния период, идвали от горе, откъм кратера Нгоронгоро.

Както и да е, обаче никой масай няма какво да търси със стадата си тук, в западната половина на парка. Ние летим към нашата постоянна квартира в Банаги и с надзирателите на дивеча Търнър и Пулман правим военен съвет. Разбира се, нахлулите там масаи трябва да се пропъдят, а също да платят и глоба. Но по-добре е за този поход да вземем със себе си и официално лице — ДО.

ДО означава District Officer. Това е служебно лице, което отговаря за масаите в цялата област. То полага грижи за тях и следи те да пазят реда. Чиновниците, които отговарят за зебрите, и другите чиновници, които пък имат присърце интересите на масаите, лесно

биха могли да повоюват малко по чиновнически помежду си, но в британското управление цари инертност. Михаел и аз отлитаме на другата сутрин право в седалището на ДО. Той веднага се качва при нас, защото иска да ми помогне да се сложи ред. След два часа път пристигаме с два всъдехода точно на мястото, което сме определили от самолета. Тук има осемстотин овце и седем души масаи: един по-възрастен — глава на семейството, четири момчета и двама бойци с дълги копия. Косите на бойците са сплетени на малки, намазани с червена глина плитки. Тези червени плитки са завързани заедно отзад на врата и са пристегнати към малка пръчица същинска мъжка плитка от времето на Фридрих Велики. Боецът масай воюва само с къс прав „римски“ меч, който носи в кожена ножница, и с копие. Той презира отровните стрели.

ДО обяснява на старейшината, че трябва да заплати глоба. Всеки друг негър би се противил, би отричал, би молил, би се оплаквал от сушата, а и белите в такова положение биха направили същото. Всъщност ние трябва да признаем, че те имат право, защото през този септември падна само 0,8 мм. дъжд, а миналата година десеторно повече. Но старейшината казва: „Да, вие имате право, забранено е! Вие ме хванахте, значи трябва да платя“.

Трийсет овце и кози, и то без пазарлък. Двамата бойци мълчат почтително, когато старейшината говори. Те стоят опрени на своите копия като млади гръцки богове. Кафеникавочервеният плат е праметнат като тога на едното рамо, а другото е свободно. Масаите са високи и стройни хора. Техните понятия за красота са подобни на нашите: тесни устни, не пълни или затлъстели форми, не прекалено изпъкнали мускули.

След това те ловят от стадото овцете, но само овни, както изпод око забелязвам това. Младите „богове“ обелват ивици кора от клони, връзват с тях краката на животните и ги натоварват на колите. Може би си заслужава да се дават трийсет овце за глоба, мисля си аз, може би пашата си струва това. Във всеки случай, когато се сбогуваме, масаите дори се ръкуват с нас. Не ни се сърдят, а дори се смеят.

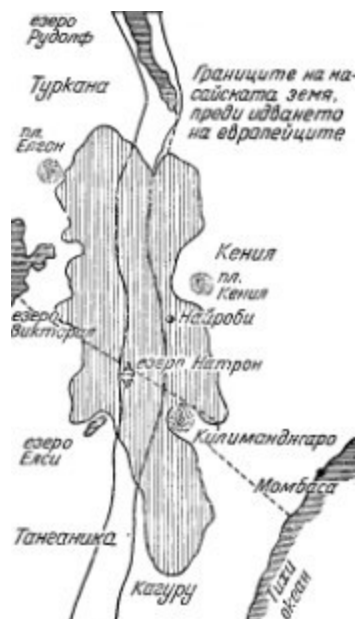
— Такива са си — казва ДО. — Ние открихме пазар за добитък и полека-лека ги привикваме да продават част от излишните крави. За тази цел купих звънец за разгласяване. Звънецът се хареса на един масайски младеж. Той го взе в ръка, поигра с него, отдалечи се малко и

изведнъж хукна да бяга. Хванахме го и аз го питам: „Какво предпочиташ — да те закараме в съда и да бъдеш наказан със затвор или парична глоба или тук на място да те набия?“

Младият масай погледна сопата в ръката ми и рече: „Предпочитам да ме дадеш под съд, защото с това нещо ти ще ми строшиш кокалите“. Тогава баща му отрязва гъвкава пръчка и ми я донесе. Младежът се наведе и аз го ударих дванадесет пъти с все сила по гърба. Той не издаде и звук, след това ми подаде ръка и въпросът бе ликвидиран.

— Масайският език е труден — продължава той, — и досега още не мога да говоря добре. Когато обаче бях тук още нов, трябваше с помощта на преводач да провеждам на суахили съдебните заседания. Още при третия случай сбърках и съвсем погрешно реших делото, както след това се установи. Човекът, към когото не бях справедлив, побесня. Той хвърли копието си подир мен и то мина през шапката ми, без да ме нарани. Ето тази шапка с дупката аз нося вече три години. Тогава не можах да се реша да накажа нападателя, защото не бях прав. Сигурно той и не искаше да ме убие.

Странен народ са тези масаи. Техните прадеди били светлокожи и живеели в Египет; мумиите им и до днес още лежат там в много стари гробове. Когато се придвижвали постепенно на юг със своите стада от говеда, масаите се размесили с черните племена около Горни Нил. В Източна Африка те заели огромната долина на „Големия грабен“, който минава от север на юг през Кения и Танганика. Макар масаите да са много войнствени, те не са покорили негрите и не са ги завладели, както други родствени на тях народи, които са дошли от северната част на Африка. Масаите живеели изолирано като пастири и заменяли добитъка си срещу земеделски продукти с околните земеделци. Те не са могли да бъдат такива страшни разбойници, както ги описват в много книги, защото иначе съседните племена нямаше да станат така силни и богати.

Масаите трябваше да отстъпят северната част от своята област на европейците (отвесно зацриховано). Сега те живеят в Кения само непосредствено до границите на Танганика и в самата Танганика (означено с чертички).

Масаите обаче не обичали чужденци да преминават през тяхната страна. Навярно това е спасило мира и живота на живеещите около езерото Виктория черни племена, тъй като арабските ловци на роби не смеели да минават през масайска територия. Първият кервански път от крайбрежието към вътрешността, по който прекарвали робите, минавал южно от страната на масаите и поради това стигал точно до езерото Танганика. Около него всичко било изтребено и опустошено. Първите европейци, които посетили масаите и разговаряли мирно с тях, били двамата германски мисионери Крапф и Ребман, изследователите с грамадния чадър, за които вече стана дума.

Когато към края на миналия век германците и англичаните само с една черта върху географската карта на Източна Африка я поделили на британската колония Кения и германската колония Танганика, те разделили страната на масаите също на две. Тя била дълга 800 км. и широка 170 км. По-голямата част се паднала на английска Кения. Днешната столица на тази колония, големият град Найроби, носи още масайското си наименование („найроби“ ще рече студено).

Тъй като планинските земи около Найроби били твърде китни и подходящи за европейците, масаите трябвало най-напред да напуснат

именно тях. Към 1911 г. те били дори заставени без съпротива да се откажат и от останалата северна част на своята страна и да я опразнят, за да се заселят след това пък европейци. Така те били изтласкани от най-хубавите райони на своята родина, където и през сухия период винаги има вода и паша. Те се изтеглили на юг и днес пасат добитъка си в степите на високите плата на Кения, покрай границата на Танганика и на своето старо владение в самата Танганика. Много техни семейства и племена носят и до днес имената на местностите в старата им северна родина. Днес се наброяват още около 140000 души масаи, които притежават над един милион глави добитък.

Тук, в Танганика, освен Килиманджаро и планината Меру в масайска територия се включват също и планинските земи на гигантските кратери с Нгоронгоро и още една част от свободната степ на Серенгети.

Масаите се смятат за богоизбран народ. С това се обяснява и тяхната невероятна надменност по отношение на негрите и европейците. В нищо друго не може *един* народ да бъде така лесно убеден, както в това, че е по-добър, по-благороден, по-умен от всички други. Цялото земно кълбо е било създадено от бога само за масаите, освен масаите всъщност друг няма право да притежава говеда. Ето защо те всякога могат да му се отнемат. Когато вследствие на суша или чума по добитъка масаите загубвали много крави, те ставали истинска напаст за цялата околност. Те грабели от съседите си всичко, каквото им било нужно. Вярност, почтеност, обич — това важи само за отношенията между самите масаи. Спрямо другите хора договорите могат да се нарушават, може да се лицемери, да се лъже.

Керваните, които в миналото минавали през масайска територия, често намирали „болни“ или „изтощени от глад“ масаи и ги хранели, за да се съвземат, след което те се сприятелявали с тях и оставали в лагера. При първа възможност обаче те отивали нощем да повикат други масаи и заедно с тях убивали пътниците.

При тях всичко се свежда до добитъка. Дори се стига дотам, че по време на суша пастирите носят на ръце малките телета с часове до следния водопой. Масаите изнамерили ваксина против белодробна епидемия по говедата, още преди европейците да са дошли при тях. Неотдавна четох едно малко съчинение, което един от малцината образовани масаи написал за своето племе. Винаги когато говори за

масайския народ, той пише „говеда“; говеда и масаи в техния език са едно и също нещо.

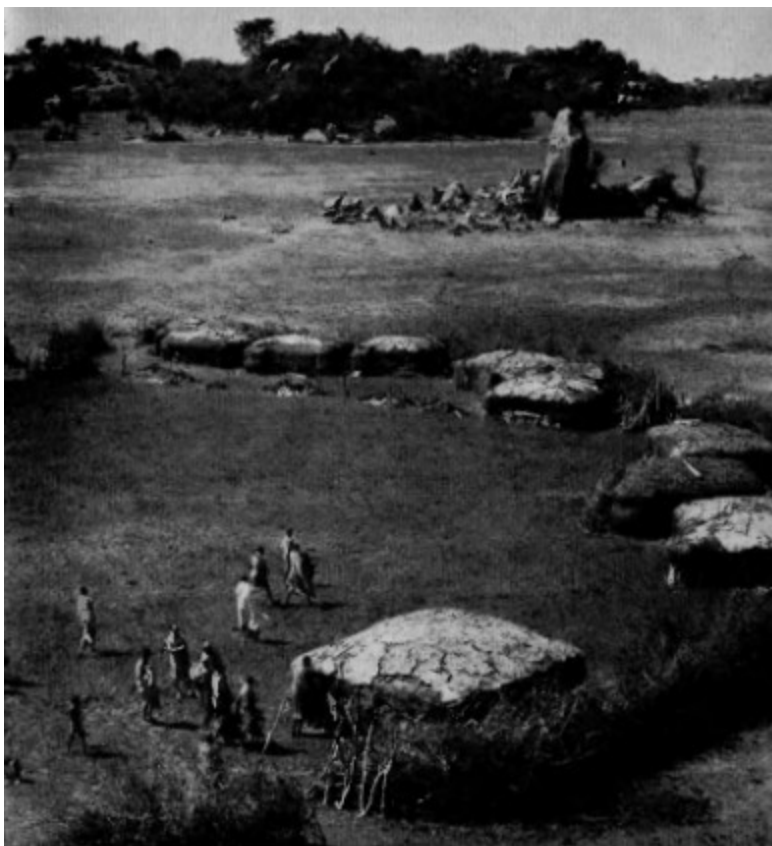
В една земеделска опитна станция в Танганика на една масайска делегация неотдавна били показани няколко току-що внесени от Европа бикове. Те били много едри, от порода, непозната дотогава в Африка. Масаите така се развълнували, че се просълзили.

Няколко дни по-късно Михаел и аз се приземяваме непосредствено до една „бома“ сред степта, край заоблени хълмове от оголени гранитни блокове. Бома се нарича кръгъл краал за добитък, ограден с висок плет от отсечени тръни. От вътрешната страна, покрай бодливата защитна ограда, са разположени колибите. От самолета те изглеждат като кръгли пити харценско сирене^[1]. Колибите не миришат по-добре от сиренето, тъй като жените на масаите забиват пръти в земята, извиват ги към средата, преплитат ги, след това измазват този „звънец“ с пресен говежди тор. Отгоре ги покриват с кожи, за да не влиза в колибата дъжд. Тези колиби са ниски и затова човек трябва да се движи в тях наведен. Говедата се прибират за нощуване в средата на краала, между колибите. Говеждият тор се напластява все повече върху земята и щом той стане много дебел или когато по време на суша масаите трябва да се преместят по-близо до водопоите, или пък стане нужда да се търсят нови пасища, или най-сетне, когато някой масай умре вътре в самата бома, тогава цялото имущество се натоварва на магарета, а изоставената бома се запалва. На новоизбраното място, където трябва отново да се издига висока трънлива ограда, се отсичат и унищожават пак много храсти и дървета. От самолета виждаме разпръснати навсякъде кръгове, където по-рано са се намирали бомите.

Нашата „Патица“ се спуска с рев от височината. Ние очакваме, че сега всички хора ще изтичат от бомата, за да се дивят на чудноватата ивичеста птица. Обаче това не се случва. Навярно мъжете са отишли със стадата, а жените казват само на суахили „джамбо“, т.е. „добър ден“, и продължават работата си. Чувствуваме се почти обидени, че никой не ни обръща внимание.

Едва по-късно откриваме защо нашата метална птица — „ндегге“ (на суахили това ще рече птица, самолет), не прави особено

впечатление на масаите, което се отнася изобщо и за автомобилите, пушките и цялата техника. При тях ковачите, които изработват красиви мечове, копия и ками, се считат за нечисти. Те също са масаи, но когато някой се ръкува с ковач, след това трябва да намаже ръката си с мазнина. Боец не може да се ожени за дъщерята на ковач, а поддържа ли някой интимна връзка с нея, той след това сигурно ще се поболее и ще загине в следващия поход. Всички наши технически съоръжения са от метал и затова те се смятат за нечисти и груби.

Масаите строят своите ниски колиби в кръг. В празното място в средата те прибират през нощта стадата си, а всичко се ограда с високи плетове от отсечени тръни за защита от хищниците.

Млади масаи танцуват пред девойките. По време на танц те правят високи скокове. Младите мъже масаи носят дълги коси и плитки, докато момите са ниско остригани. Вдясно на снимката се виждат забитите в земята копия на младите бойци.

Вечер масаите събират своите овчи и кози стада.

Когато разказваме на нашите масаи, че американците скоро ще летят с ракети към луната, това не предизвиква никакво учудване у тях.

— Защо не, вие и без това летите с вашите железни птици по небето. Защо да не отидете и до луната?

Мъжете се завръщат в бомата. Не зная къде са били досега. Всички са „старейшини“, а не бойци, защото косите им са остригани и

не носят назъбена от двете страни гривна от рог на лявата си ръка над лакътя. Ове, който е нещо като главатар, е наш стар познат. Неотдавна му взехме трийсет овце. Той обаче не ни се сърди, а ни поздравява също така сърдечно, както всички други. Та той плюе най-напред на ръката си, преди да ни я подаде, а това е знак на особена сърдечност.

Една от жените ни донася за добре дошли бутилковидна кратуна с мляко. Михаел я приближава до устните си, уж че пие, но аз съм жаден и действително изпивам млякото, макар да зная, че кратуната се измива с кравешка урина, а понякога дори с още по-лошо нещо. Млякото е опушено. Сега вече не бива пред масаите да ям месо, защото поднасянето на мляко е израз на особено доверие. Ако този, който е пил мляко, още същия ден яде месо, тогава кравата, от която е издоено млякото, ще заболее. Ето защо всеки масай, който смята, че същия ден може да му се случи да яде месо, не приема охотно мляко. Но ако това все пак му се случи, тогава той гъделичка със сламка небцето си, докато повърне млякото.

Масаите ядат месо само от своите говеда, овце и кози. Затова на такива запалянковци по животните, каквито сме ние с Михаел, масаите им са по-симпатични от всички други туземци в Африка. Те изпитват отвращение към месото на дивите животни и не ядат нито птици, нито риба. Убиват само едрите антилопи кана и кафърските биволи, защото смятат и едните, и другите почти за говеда. Това е причината антилопите кана и кафърските биволи тук да са така наплашени и винаги да бягат, щом забележат човек още от разстояние 600–700 м., докато зебрите, антилопите гну и другите животни спокойно могат да пасат наред със стадата на масаите.

Когато в някой национален парк изобщо живеят туземци, тогава най-малкото зло все пак са масаите.

Лъвовете обаче те убиват. Младите масаи бойци, които имат намерение да се женят и трябва да докажат смелостта си, се нахвърлят в откритата степ на групи от десетина или дванадесет души върху лъва и го убиват със своите копия. Затова трябва малко повече смелост, отколкото е нужна на господин Шулце, директора на фабрика от Дюселдорф, при едно ловно сафари. Днес тази война с лъвовете е забранена на масаите; те не бива вече и да крадат говеда от съседите си — в наше време действително е трудно за един млад масай да покаже пред избраницата си своето мъжество.

Че масаите спазват забраната за лов на лъвове, в това, разбира се, аз не вярвам. Лъвовете сигурно знаят това по-добре. Винаги съм забелязвал как те побягват, когато няколко масаи с копията си минават през степта. А когато лъвът веднага офейква, това все означава нещо...

Смята се, че масаите би трябвало да се махнат от парка или поне да освободят някои водопои за дивите животни.

Масаите отговарят: „Ако ние си отидем, ще дойдат съседните негърски племена с техните отровни стрели и телени примки. Сега те не смеят да се приближат към нашия район, тъй като знаят, че ние гоним такива негодници като кучета. Ние оставяме дивите животни на мира“. Миналата седмица обаче оттук мина едно ловно сафари с натоварена догоре с рога и лъвски кожи кола. На нас обаче ловът на лъвове ни се забранява...

Когато Михаел и аз обикаляхме със самолета и преброявахме животните, си записахме и бомите на масаите, а преброихме и стадата им. Броят, който установихме обаче, е твърде малък в сравнение с цифрите, които винаги се сочат. Ако бомите не биха се увеличавали и ако говедата благодарение на нашите модерни профилактични ваксинации не биха ставали все по-многобройни, масаите може би нямаше да бъдат лоши пазачи на Националния парк.

Масаите пият кръв. Като ветеринарен лекар съм любопитен да видя как източват кръвта от своите говеда. От един бик те трябва да „източат“ 4–5 л. кръв месечно, а от крава — половин литър. Ове изпълнява и това ни желание — нали иска да го разхождаме със самолета във въздуха. Запътваме се към близкото стадо, момчетата хващат едно черно теле и му нахлузват тънка въжена примка на шията. Между въжето и шията пъхат пръчица и я въртят, за да се стегне въжето, докато изпъкне вратната вена. Тогава старейшината взема стрела с късо широко острие и от 2 м. разстояние изпраца стрелата точно в набъбналата вена. Струята кръв, която избликва, се събира в дървена бутилка. След това масаецът наплюнчва обилно показалеца и палеца си, слага слюнката в раната и втрива пръст в нея. Тъй като въжето е махнато, кръвта спира, а малката рана е залепена. Събраната кръв се разбърква в бутилката с пръчка и едно от момчетата я изпива.

Момчетата през няколко години получават нови имена; масаите имат истинска страст да кръщават с нови имена. Тази бъркотия с имената създава ядове на всички, които се занимават с преброяване

или които събират данъци. Когато се роди дете, бащата трябва да заколи в краала един вол за жените и за децата, а на четвъртия ден още един за всички мъже. Тогава бебето получава име. Щом бащата се усъмни в това, дали то наистина е негов потомък, той го слага в средата на портата на краала, когато вечер се вкарват кравите в него. Щом детето бъде стъпкано до смърт, това значи, че не е било негово.

Вдясно, до портата, когато се влиза в краала, се намира колибата на първата, главната жена. Втората си построява колиба вляво, третата — пак вдясно. Дали си роден „вдясно“ или „вляво“, това има по-късно (при наследството) голямо значение. Подари ли бащата на сина си бик на име Полпол, оттогава насетне синът му ще се нарича „получателят на Полпол“. Когато синът бива обрязан, той сменя своето име с бащиното си. Ако бащата се нарича Сенду и синът Нана, тогава синът за в бъдеще ще се нарича Оле Сенду, син на Сенду, а бащата — Мение Нана, баща на Нана.

С това синът най-после става боец, за което всеки юноша копнее. Бащата, който като женен мъж отдавна си стриже косата, трябва четири дена преди празненството още веднъж да се облече като боец, а после, малко преди обряда, тържествено да съблече военните си доспехи. След като момчето се е свързело от операцията, то тича насамнатам и стреля с тъпи стрели по момичетата.

Обрязването се отпразнува през всеки три години едновременно в цялата страна на масаите. Всички юноши, родени през въпросните три години, празнуват заедно. Сега за тях започва най-хубавият период от живота на един масай. Младите бойци се окичват с пъстри гердани, пускат си плитки, носят звънчета на краката си и щитове, боядисани в червено и черно. Младите мъже от всяка област напускат бомите на родителите си, построяват си сами „манята“, която обаче е на открито и не е оградена с трънлив плет. Майките и сестрите им отиват с тях и тези именно неомъжени девойки живеят с младите мъже в свободна любов.

Моранът, както сега се нарича всеки боец, не трябва да работи, но не трябва и да пие алкохол, не бива да пуши и да се храни с растителна храна, а да употребява само месо и кръв. Той танцува, люби и воюва.

Днес вече не е нужно да се воюва, това дори е забранено. Значи на младите бойци не им остава нищо друго, освен да откраднат оттук

или оттам по някое говедо или да отвличат цели стада. На юг те владеят и подземните гьолове, където стадата биват откарвани на 10 м. дълбочина под земята. Четирима морани стоят там долу, покачени един върху друг, като всеки е стъпил на рамото на другаря си, и опрени на една отвесна стена, си подават един на друг кожените кофи от още по-голяма дълбочина. Освен това днес им остава още само танцуването и любенето.

Бащите на младите бойци им подаряват от време на време по някой вол. Животните се колят малко по-надалеч от манята, в храсталаците и веднага се изяждат. Младите бойци делят всичко братски помежду си, затова и синовете на бедните „старейшини“ не са по-зле от тези на богатите. Всички мъже, които са били обрязани през една и съща година, остават през целия си живот „набори“ като същински бойни другари. Те си помагат един на друг, а и жените им остават през целия си живот на разположение на другарите на мъжете им от същия „набор“. Дори когато изобщо някой влезе като гостенин в някоя бома, достатъчно е само да забодне копието си пред колибата и всичко, което се намира в нея, включително и жената, се смята за негова собственост, докато гостува.

Коронованите жерави изглеждат като движещи се цветя.

Кафърските биволи са много по-кротки, отколкото обикновено се смята според описанията в книгите за Африка.

Кафърският бивол и хипопотамът майка едва ли се боят един от друг. Но все пак за всеки случай хипопотамът държи своето малко не към страната на бивола.

При новолуние ловяхме газелите Томсън само със затъмнени фенери.

Учудвам се как държавните ветеринарни лекари се осмеляват сега да се покажат пред масаите. От три години вече те не могат да празнуват обреда на обрязването. Колибите край Моши и площадът за обреда отдавна са готови, но всяка година ветеринарните лекари в най-неподходящото време обявяват цялата област за забранена зона поради шапа, така че масаите не могат да докарват стадата си със себе си. А без говедата масаите не могат да празнуват най-големия си празник, поради което младите масаи от три години вече се мотаят необрязани наоколо и изпускат най-хубавите, най-прекрасните години от живота си.

Ние двамата с Михаел имаме слабост към масаите, макар че те смятат работата за унижение. Много рядко някой от тях ще се хване на работа като пастир при някой фермер, и то само за да успее да замени постепенно угоените му крави с изпосталелите на своите близки. Броят на масаите непрекъснато намалява, поне колкото се отнася до чистокръвните, истинските масаи. Те раждат все по-малко деца, тъй като венерическите болести са твърде разпространени сред тях. Наистина съдилищата на техните „старейшини“ налагат глоба от кръгло хиляда марки на всеки, който зарази друг, но при живота, който водят, едва ли е възможно да се води резултатна борба против венерическите болести или пък да се лекуват. Тъй като много от техните жени остават бездетни, масаите осиновяват охотно момчета от съседните негърски племена. Те израстват като масаи и по-късно си

остават такива, но по този начин тънкоустните, така сродни на европейците същински масайски лица стават все по-редки и по-редки.

Михаел предлага на една млада жена двадесет шилинга за големите ѝ обици. Върху парчетата кожа са избродирани с червени, бели и сини мъниста съвсем ситно пъстри мотиви. Дупките за обици в меката част на ухото са толкова големи, че през тях би могло да се пъхне юмрук, а ръбът на тази част е силно разтегнат и представлява тънка ивица. Масаите обаче са богати хора; те не искат пари. Ние получаваме обиците като подарък, само че при разговора постоянно се вмъква думата „ндегге“. ДО ни уверяваше, че било срещу пари, било срещу увещания никога не бихме могли да склоним някой от масаите да се качи в самолета, а ето че стана съвсем обратното.

Подбираме четирима от най-изтъкнатите „старейшини“ и правим с тях две обиколки със самолета. Не ми се вярва те да издържат във въздуха, а се съмнявам, че ако им прилошее, ще се възползват от нашите книжни торбички. Ето защо събираме от бомата големи плоски парчета дървесни кори и кожи и постиламе с тях задната част на самолета. След това се издигаме във въздуха с първите двама от четиримата „сановници“.

Те не изпитват никакъв страх и все не им е достатъчно високо. След това пожелават да се спуснем отново ниско над бомата, за да могат другите да ги видят. Едва успяваме да кацнем, тъй като жени и мъже са се струпали на куп и просто им се ще да се нахвърлят върху самолета, като всекиму се иска да вземе пръв участие в следващия полет.

От бомата с масаите дойдоха и рояци мухи. Михаел и аз ги прогонваме непрекъснато от лицето си, удряме се по ръцете и краката, а масаите сякаш и не усещат крачката на мухите. Около очите, около ноздрите и устата им непрекъснато са натрупани цели рояци сиви мухи, а те ги търпят, без да трепне и мускул на лицето им. И в това отношение те са сродни със своите говеда. Навярно тъкмо за това рядко се срещат масаи с болни очи или напълно ослепели.

Между туземците в Танганика сега усилено се говори, че ще бъде създадена самостоятелна държава на цветнокожите, но в областта Лолиондо, непосредствено до границата на страната на масаите, неотдавна са станали сбивания между привържениците и противниците на независимостта, тъй като някои от съседите на

масаите със страх се питат какво ще предприеме този „богоизбран народ“, когато англичаните си отидат. Те се опасяват, че сигурно ще стане същото, както някога преди идването на германците, когато последните разстреляли няколкостотин окичени с щраусови пера млади войни, които грабели и убивали, и по този начин отучили масаите да гледат на негрите от съседните племена само като на „ол нанатинда“, т.е. „диваци“, на които могат да бъдат ограбвани говедата, жените и децата. Съседните племена се страхуват, че за масаите може да настъпят отново хубавите стари времена.

През дългите години на германското и британското владичество масаите не обръщали голямо внимание на мисионерите. Те вярват в „Енгай“, единствения добър бог, който праща и дъжда, но не вярват в задгробния живот. През 1895–1902 г. един капитан от германските колониални войски, Мориц Меркер, се сприятелил в Моши (в полите на Килиманджаро) с масаите и изучавал езика им. Той написал обширна книга за тях, след това никой вече не се занимавал като него така подробно с тези горди стройни войни.

На самия него това изследователско усърдие не му донесло нищо хубаво. Когато през 1903 г. заминал за Германия, за да прекара отпуската си, от страна на учените и от други високи места му били оказани такива почести, че неговите началници не могли да си намерят място. Щом се завърнал отново в Германска Източна Африка, те го преместили далеч от изследователските му обекти, от масаите — по влажното крайбрежие, в Дар ес Салаам, за да обучава там новобранци. През февруари 1908 г. той починал от пневмония.

Близките приятели на капитан Меркер му разказали всички легенди, които бабите на масаите разказват на момчетата и на момичетата през дългите вечери пред колибите. Излиза, че масаите знаели отдавна историята на Адам и Ева, на Каин и Авел, за потопа и други библейски разкази, само че под други имена на лицата — значи много преди идването на мисионерите в тяхната страна. Меркер открил как действително може да се склучи траен мир с масаите. Гордите бойци често предлагат да се пореже малко ръката и кръвта да се смеси, обаче това няма особена стойност. Враждуващите страни трябва да си разменят по едно кърмаче и всяко от тях да бозае веднъж при чуждата майка. Тогава мирът вече не може да бъде нарушен.

Колкото масаите са лукави и подли спрямо чужденците, толкова са сплотени помежду си. Когато през 1896 г. група масаи били доведени на промишлена изложба в Берлин, те икономисвали цялото си възнаграждение и след завръщането си в Танганика употребили тези пари за откупването на други масаи, които няколко години преди това по време на глада попаднали в робство. Те впрочем разправяли странни неща: „В Германия децата не получават храна, както при нас, от своите майки, а биват хранени като дребен добитък. На улицата стоят маси и върху масите са поставени чинии. Когато пристигне стадото деца, те сядат на масите и ядат. Щом се нахранят, биват откарвани по-нататък“. Масаите наблюдавали един клас ученици, които посетили изложбата, и всички се хранили заедно в ресторанта.

С масаите тук много трудно може да се постигне някакво споразумение, например да ги накара човек доброволно да се откажат от някой водопой или вече да не използват за паша някой район от Серенгети. Те нямат главатари и нямат крале, които биха могли да им заповядат. Онези от тях, които германците и англичаните смятали отначало за главатари, са били най-често старейшини или „магьосници“ знахари, които докарват дъжд или преди военен поход предсказват чрез хвърляне на камъчета с рог изхода от похода. През 1958 г., английската кралица майка Елизабет съвсем неочаквано получи от масаите прозвището „голям дъждоносец“. Веднъж, когато било свикано тържествено събрание в нейна чест, кралицата майка изказала пожелание да вали скоро дъжд. Макар че „магьосниците“ седмици преди това напразно се мъчели да докарат дъжд, само половин час след изказаното от кралицата пожелание се разразила буря и жадуваният дъжд се излял върху изсъхналите пасища.

Когато трябва да се вземе някое решение от масаите, има да се чака много. „Старейшините“ се събират на съвещание, но тъй като бомите са доста далеч една от друга, може да минат дни и седмици, докато се съберат. След това, както в европейските парламенти, се дискутира и се говори от сутрин до вечер, докато мъжете най-сетне стигнат до едно решение. Доверени хора на правителството обикновено стават само масаи, които разбират езика суахили. Те предават искането на правителството на „съвета на старейшините“ и докладват след това какво са решили последните. Така всичко протича много, много демократично.

Само един техен навик изкарва Михаел от кожата му: те плюят. В самолета не повръщат, но докато бяхме във въздуха, непрекъснато плюеха на пода. Добре, че за всеки случай бяхме постлали пода с кожи и парчета кора. Когато човек сяда до самолета или до колата в тревата и се храни, те също застават там и от време на време плюят силно на земята. Купи ли човек нещо от тях, за потвърждение на сделката те плюят върху стоката.

Казвам на Михаел това, че и у нас преди няколко десетилетия по стълбищата на всяка площадка имаше плювалници, в черквите и по гарите навсякъде имаше табелки с надпис „не плюйте на пода“ и че по мозайката на гарите на нюйоркската подземна железница дори и днес може да се видят изплюти и стъпкани дъвки. Значи и ние, европейците, доскоро подобно на масаите със същото удоволствие плюехме и поради *тази* причина няма защо да смятаме, че кой знае колко ги превъзхождаме.

Ние, разбира се, нямаме „дъждоносци“, но в замяна на това имаме астролози и лечители шарлатани. А може би по-добре би било да обявим нашите атомни физици също така за нечиста и груба каста, каквито са за масаите техните ковачи.

[1] Сирене, което се произвежда в областта около планината Харц в Германия. — Б.пр. ↑

ЗАГУБВАМ СЕ ЕДНА НОЩ В КРАТЕРА НГОРОНГОРО

Един ден Михаел ме остави в равнината на кратера Нгоронгоро, защото при ниското ни летене забелязах два носорога сред група лъвове, а малко по-нататък два дебнещи в момента леопарда. Разтоварихме тежкия статив на кинокамерата, няколко сандъка и каси, за да облекчим малко самолета. Синът ми смята да се върне след около един час. Той сега ще вземе отгоре, отвъд кратерния ръб, двамата надзиратели на дивеча и Херман със себе си, ще пообиколи с тях и после ще ги остави отново горе. Малко трудно е с четирима души да се издигне тук в разредената атмосфера, а още по-трудно е там горе да се кацне.

Събличам си ризата, окачвам бинокъла на шията си и с къси гащета и сандали тръгвам на път. Междувременно двата леопарда са хванали един чакал, което трябва да е станало много бързо. Сега те играят с мъртвото животно като котки с мишка. Единият се хвърля и хваща чакала за врата и с лапата си го удря така, че той отхвърква доста надалеч. Другият леопард се спотайва в тревата. Сега той прави голям скок и „хваща“ още веднъж мъртвия чакал.

Двата носорога лесно се забелязват, защото на гърба им са накацали снежнобели чапли. Лъвовете обаче не се виждат; лъвът може да стане невидим, стига тревата да е само 30 см. висока. От поведението на мъжкия носорог обаче разбирам, че той се намира съвсем наблизо до хищниците. Той навежда глава и крачи към определено място, но никак не е настървен. Действително един едър лъв с красива грива се надига и се отдалечава. След 30 м. отново ляга. Мъжкният носорог обаче върви подир него и го прогонва още веднъж. Изглежда, че царят на животните все пак признава по-силни от себе си.

Аз оставам на почетно разстояние от тези животни колоси. Все пак едно е самочувствието, когато седим в сигурния всъдеход, друго е да си съвсем сам сред равен като тепсия терен без дърво и храст.

Връщам се при багажа и лягам на слънце. Толкова е приятно да се печеш на планинското екваторно обедно слънце, че едва отварям очи, когато нашата „летяща зебра“ се връща. Тя прелита съвсем ниско над мен и се кани да кацне. Михаел обаче дава отново газ, издига се нагоре и отлита. Навярно е забравил нещо. Е, аз имам време, тук се чувствавам добре.

Когато отново поглеждам часовника, вече е станало четири часа и половина. Ожаднявам, но за щастие нося със себе си термос чай. Четири часа съм лежал на знойното планинско слънце! Но аз съм трениран за африканското слънце. Кожата ми ни най-малко не е изгоряла. Като си помисля само какво ли не чух да се говори за слънчевия удар при нашето първо пътуване из Африка! Колко необходимо било да се носи тропически шлем! А аз не нося дори шапка.

Всъщност време е вече Михаел да ме вземе. Отново се шляя наоколо и се насочвам към стадо гнута, които пасат недалеч в равнината. Те са неспокойни; нещо особено трябва да се е случило при тях. Нагласявам двата обектива на бинокъла съответно за дясното и лявото око и се приближавам все повече към тях. В сивкавозелената трева лежи нещо светлокафяво, което явно интересува черните гнута. Сега едно от тях пристъпва към кафявата купчинка и я побутва с носа си. Купчинката непохватно се изправя — едно малко гну, навярно първото, което през тази година се е родило в кратера.

Това „първаче“ е не само за мен, а и за цялото стадо гнута същинска сензация. Когато телето тръгва, любопитно го последват десетина или петнадесетина големи гнута. Щом падне, женските застават около него в кръг, помирисват го и внимателно с носа си го побутват. Никога не го ръгат с острите си рога, но една от тях прави два-три пъти заканителни движения, за да изпъди другите големи гнута от „сензацията на деня“. Това трябва да е майката.

След няколко седмици, когато ще се родят стотици малки телета, никое гну вече няма да им обръща толкова внимание. Малка е вероятността това първаче да остане живо. Четири хиени стоят вече наоколо и го следят със заинтересувани погледи. Приближат ли се малко по-близо до някое едро гну, то прави късо нападение, но хиената се отдръпва само малко. Тези „фисита“ съвсем не се задоволяват само с

леш. Много, твърде много от малките антилопи и газели стават тяхна жертва.

Така е в безлюдната степ. На ловците новаци винаги им се иска да изтребят хиените, но тогава би се нарушило равновесието между животните. Известно време в Източна Африка избиването на леопарди било по всякакъв начин насърчавано. Тогава брадавическите свине и павианите започнали силно да се размножават, а те унищожавали нивите на туземците и им нанесли далеч повече щети, отколкото по-рано леопардите, които само от време на време задигали по някоя домашна коза. След това леопардът незабавно бил поставен отново под защита.

Стана вече шест часа вечерта. Михаел би могъл вече да ме вземе. Тъй като слънцето залязва към седем часа, той ще трябва да бъде тук през следващите десет минути, ако ли не, тогава сигурно има повреда, което значи, че трябва да пренощувам тук. Би било малко неприятно, защото нямам нито кибрит у себе си, нито джобно фенерче. Освен това ръчният ми часовник показва, че е новолуние.

Не е ли това бръмчене на самолет? На запад, високо над кратерния ръб, лети един. Но той не е ивичест, а едноцветен. Той прави завой над обраслите с дървета скатове на вулканичния хълм Лемагрут. Става ми горещо: катастрофирали ли са другите, това спасителен самолет ли е, който ги търси?

Машината се насочва към вътрешността на кратера, губи височина, очевидно ме търсят. Аз им махам с ризата си. Това е самолет „Чесна“, който лети в посока точно към мен, но не каца. Кафява торбичка пада от него. Аз тичам да я взема, вдигам я и изваждам от нея бяла хартия. Върху нея е написано на английски: „Михаел има повреда на колесника. Той е отлетял за Найроби. Никой не е ранен. Върви в посоката, в която ще лети нашият самолет сега“.

„Чесна“ прави завой, връща се обратно, като лети вече по-високо, точно под прав ъгъл в посоката, откъдето дойде, минавайки над мене. След това се издига още по-високо и изчезва зад кратерния ръб. Скоро заглъхва и последното бръмчене на мотора.

А сега? Сядам върху един сандък. Коя посока имат те предвид — първата или втората? Първата води на югоизток. Там се намира в кратера едно езеро, зад него гора, а зад нея пък имало колиба с две легла. Тук това е единственият покрив долу в кратерното дъно, което

заема 250 кв. км. Там сигурно бих могъл да пренощувам, ако успея да разбия вратата. Но аз никога не съм бил там и си правя сметка, че трябва повече от три часа да вървя. След двадесет минути се стъмва. В низината край езерото има много лъвове, което ми е известно от нашите ниски полети.

Не, благодаря. Предпочитам да остана тук, където съм сред голата равнина, в която далеч наоколо има само съвсем ниска изсъхнала трева. Тук не идват никакви животни на паша, а значи навярно и лъвове, които ги дебнат. Сигурен съм, че до изгрева на слънцето нищо няма да ми се случи. Не съм чул в кратера Нгоронгоро лъв или дори леопард да е убил някога човек.

Но също така съм сигурен, че през следващите дванадесет часа, докато трае тъмнината, няма да спя много. За щастие стативът на кинокамерата е опакован в стар ватиран спален чувал. Мога да се мушна в него, но предварително зная, че ако някъде нещо пукне или чуя шум, ще си внуша, че хиена се приближава, а ако нещо свети, ще го взема, за очите на лъв. Ако бях пушач, щях положително да имам кибрит или запалка. Но каква полза от това? Издърпвам краката на статива колкото може повече, поставям го на земята и отгоре намятам малко платнище. Като лежа отдолу, ще имам чувството за известна закрила. В кръг наоколо намествам сандъци, тенекиени съдове, гаечни ключове, инструменти. Следователно и да се приближи някое животно, и да души, може би ще му пречи непознатата миризма, мисля си аз.

Много бих искал да съм вече с една нощ по-стар. Колко нощи съм проспал, ходил съм на кино, седял съм до късно през нощта до писалището си. Когато обаче няма никаква светлина, единственото занимание остава мисленето, мъдруването и броенето на минутите.

Южният стръмен ръб на кратера е много по-близо, отколкото колибата — може би няма един час път дотам. И в подножието на стръмния зелен скат изглежда, че има няколко дървета. Под тях се вижда нещо. Но и с далекогледа не мога да го разпозная. Навярно е само храст, но не може ли да бъде и колиба? Още точно двадесет и пет минути ще имам светлина, след това ще бъде съвършено тъмно. Ако тръгна в посока към тези дървета, а после не мога да намеря пътя обратно, тогава ще бродя съвсем сам в тъмнината може би по хълмист терен или между висока трева, в която може да се крият хищници.

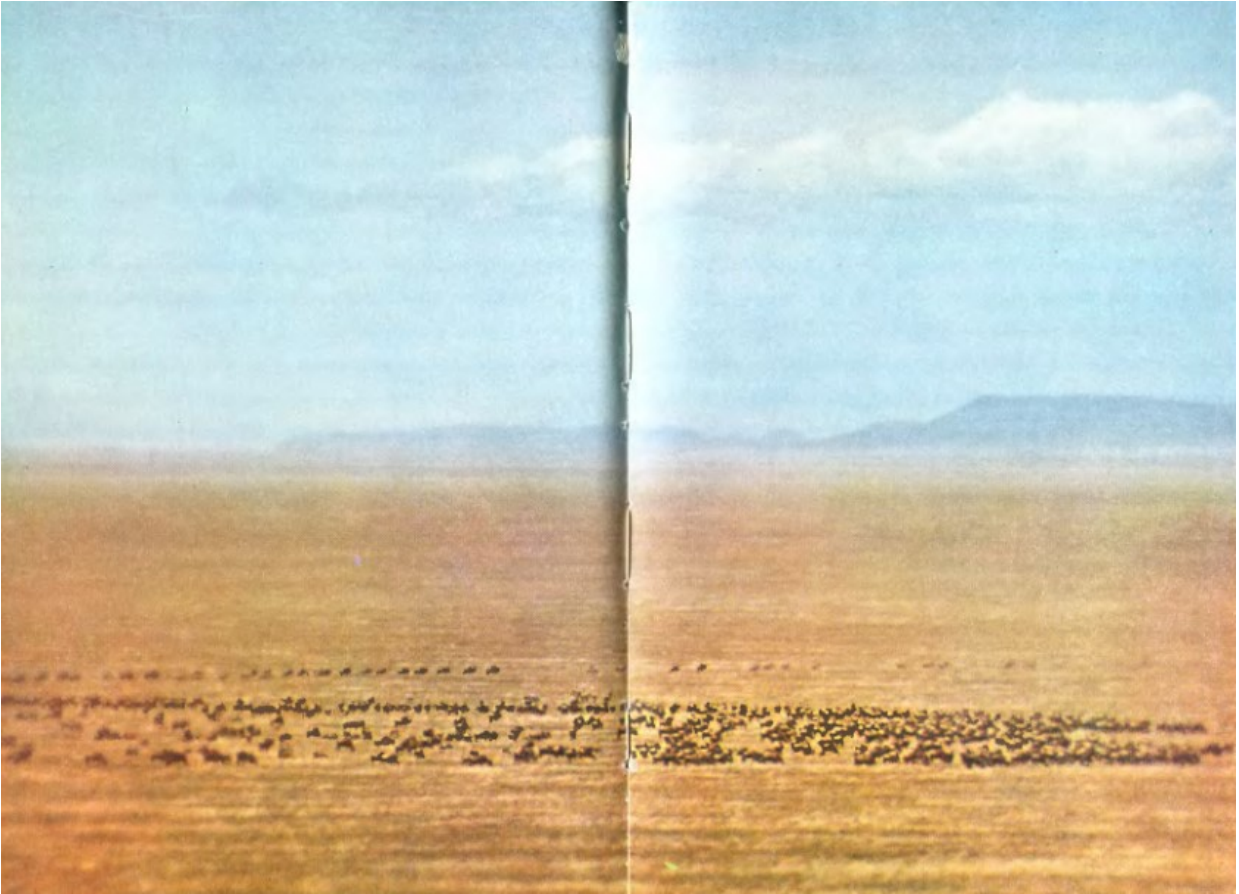
Стативът и сандъците са сега за мене нещо като опорно място, подслон в тази празнота.

Магаретата на масаите скоро хвърлят товара си — нашите киноснимачни съоръжения. На другата сутрин ни се искаше от благодарност да им целунем опашките.

Наложих да спя при масаите в построената от пръти колиба.

Челната колона на стадо гнута при мигрирането им през Серенгети.

Ние не преброихме огромните ята фламинги над езерото Натрон непосредствено, а направихме серия от големи авиоснимки.

Антилопи гну по време на миграция.

Не бива да губя време, трябва да действам бързо. Точно дванадесет минути мога да вървя право към далечната група дървета. След това трябва да взема решение. Щом съм сигурен, че там има колиба, може би ще успея да стигна до нея за останалите дванадесет минути. Иначе ще трябва веднага да се връщам и ще стигна все още навреме тук. Бързо изваждам няколко гаечни ключа, завити в стар вестник, и закрепвам вестника върху главата на статива. Страхувам се да не загубя от очите си тънката стойка.

После тръгвам, но все се извърщам назад и запомням, че на връщане трябва да се насоча срещу този планински купен над северния ръб на кратера, за да стигна отново „квартирата“ си.

Дърветата са по-отдалечени, отколкото предполагах. Под мишницата си държа само стария спален чувал и чантата с фотоапаратите и марширувам в бърз ход точно по часовника. Като минават дванадесетте минути, отново поглеждам през бинокъла. Дърветата съвсем малко са се приближили и човек лесно може да се излъже в разстоянията в този кристалночист планински въздух. Бих се хванал сега на бас, че това под дървото е само храст. Преди още да реша да се върна обратно, оглеждам още веднъж местността наоколо. Там вляво пред мен стоят две фигури — тънки отвесни черти. Това може да са хора, а може би зебри — гледани точно отпред, те изглеждат така. Двоумя се дълго, после решавам, че това трябва да са хора, и се насочвам към тях.

Пред мен се открива песъчлива падина, дълбока 2 или 3 м. Като се изкачвам на другата страна, виждам три черти. Ако са зебри, те няма да стоят все така с лице към мен, казвам си аз. Все повече се стъмва, аз вървя през висока до кръста ми тръстиковидна трева. Отдолу обаче е сухо, не е мочурливо. Сега отпред светва червена искрица — огън. Олеква ми. Това може да са само туземци, масаи. Значи хора.

Действително са неколцина. Шестима морани, млади бойци, и две момчета на около единайсет години. Те са скупчили стадото от около шестстотин овце на обширно голо място, покрито с изсъхнал овчи тор, дебел цяла педя. Няма ограда, няма натрупани наоколо тръни. И осемте масаи усърдно ловят малките агнета и ги поставят в средата на стадото в съвсем малки кошарки от колчета. По този начин те навярно ще бъдат запазени през нощта от хищници. Един дълъг като върлина боец се приближава към мен и ми подава ръка: „Джамбо“ — „добър ден“.

— Джамбо — повтарям аз. Естествено аз не разбирам нито дума от това, което човекът ми казва, но се мъча да гадая. Опитвам се да му обясня кое на суахили, кое на английски как съм се намерил съвсем сам тук в степта. Най-сетне по лицето му се вижда, че се е досетил какво му казвам. Той разбра думата „ндегге“. След това ме оставя, защото трябва да продължи да се грижи за своите овце.

Тези масаи идват очевидно всяка нощ със стадата си тук. В средата на голямата площ от сух овчи тор е издигнато нещо като подслон от пръти. Отгоре са нахвърляни няколко кожи, които трябва да ги пазят от дъжда. Пред едната страна, която е широко отворена, гори огън. С дългите си крака крача като щъркел през почиващите овце и едва намирам къде да стъпя. През море от топли късо рунести тела на овце и кози достига до колибата от пръти в средата. По към края на стадото са издигнати още два подобни подслона.

Прескачам огъня и сядам в полуотворената малка колиба. Тя е постлана с кожи и една плетена рогозка. Осемте масаи пристигат един след друг и клякат отвън около огъня. Питат ме много неща, но аз само вдигам рамене. Навярно искат да ми дадат нещо за ядене, защото в говора им все се чува суахилската дума „шукула“, което ще рече „ям“. Аз клатя глава, защото ме е страх от лакомствата на масайската кухня. Може би ще ми предложат да пия прясна кръв или нещо подобно. И аз им показвам парчето хляб, което нося в джоба си, но с това не успявам да ги убедя.

По даден от най-големия от бойците знак двете момчета донасят една кафява късо рунеста овца. Слагат я пред огъня по гръб и момчетата и двама други бойци държат краката ѝ, за да не мърда. Масаите ме поглеждат въпросително. Какво ли искат? Дали ще ме накарат да пия мляко от вимето на овцата? Най-високият от бойците взема копие и наглася острието му в средата на гърдите на овцата и го връзва в кожата. Копието влиза все по-дълбоко. Жесток начин да се коли така бавно животно, мисля си аз, но в същия миг забелязвам, че не тече никаква кръв. Масаите са удушили предварително овцата.

Единствените от тази група тук, които действително трябва да работят, са двете момчета. Те одират животното, изкормят го и чистят червата. Далакът, черният дроб и парчета месо се нанизват на тънки дървени шишове. Единият край на шиша се забива в земята, а другият, където се намира месото, се извира над пламъците. Високият моран, който ме поздрави при идването ми, изважда от коремната кухня булото — тази прозрачна, прошарена с тлъсти жилки ципа. Няма съмнение, че ме пита дали е вкусно това. Аз се отвърщвам само при мисълта, че ще трябва да ям това нещо, макар и печено или варено, но понеже съм боязлив, кимам в знак на съгласие. Бойците се смеят, а аз не мога да разбера с какво съм се изложил.

Старшият моран ми подава шишчето с полуопечения черен дроб. Вземам го с две ръце и като го държа напречно пред устата си, опитвам се да отхапя от него. Никак не е лошо. Отново всички се смеят. Очевидно и при масаите не е прилично да се отхапва просто така от парчето месо. Един от тях изважда отнякъде нож и ми го подава. Ям много бавно, защото се страхувам, че щом го изям, веднага ще получа ново парче.

Мораните окачват голям казан над огъня и нарязват на парчета месото почти от цялата овца и ги слагат в него. Те ядат невероятно много, но сигурно са и работили днес много повече от мен. Тъй като отказвам да ям полуопеченото сърце от второто шишче, един от бойците го пъхва между пръстите над моя подслон, точно над главата ми. Няма да помогне и това, въпреки това няма да го изям, казвам си наум.

Високият боец ляга до мене с краката към огъня и цял се завива в старото си вълнено одеяло, което денем носи наметнато през рамото си като римска тога. Дори се завива през лицето и главата. Аз се

нагласявам до него и се вмъквам в спалния чувал, като слагам чантата с фотоапаратите под главата си. Другите продължават да седят около огъня. Едно от момчетата отделя краката на овцата от ставите и ги държи в пламъка. Космите и кожата се овъгляват. Това трябва да е особено лакомство, защото масаите го хрускат с наслада, както ние бонбоните и сладките. Почват да пеят, всеки куплет в съвсем висок фалцет, след което следват два дълбоки басови тона. Разбира се, аз не зная какво пеят, но съм чувал вече за техните подигравателни стихове. От време на време те се смеят и няколко пъти чувам думата „ндегге“... Пострадаш ли, всеки ти се смее.

Боецът до мен хърка под одеялото. Две или три овце също хъркат. Досега не съм знаел, че и овците могат да хъркат. Едно младо куче, което отначало масаите непрекъснато пъдеха, най-после успя да се вмъкне в колибата и легна до краката ми. Така е добре, то топли.

Спя от десет часа до четири без четвърт. Сега ще гледам цели два часа звездите. Михаел навярно спи сега в Найроби в хотел „Ню Стенли“, след като преди лягане се е окъпал в красиво облицованата баня. Не бих се сменил с него. Синът ми сигурно много се ядосва и беснее, защото известно време самолетът пак няма да може да се използва, но едно е важно, че на него и на другите не им се е случило нищо. И без това през следващите дни ще трябва да се завърнем в Европа и когато отново бъдем тук, самолетът ще бъде ремонтиран в Найроби. Добре, че е могъл да лети с него до ремонтната работилница.

Към шест и половина часа почва да се съмва. Измъквам се през спящите овце и ми се ще да се разходя малко из степта, обаче мършавите кучета побесняват.

Трябва да остана при стадото. Едно истинско овчарско куче не търпи да се задели овца — то лае и я хапе по краката, докато не се върне при стадото.

Два големи белогуши гарвана с бели яки на рамото и светли върхове на силно извитите човки крачат между овците. Едра овца майка се приближава към тях, но те само малко се отдръпват, докато най-после овцата успява да ги пропъди.

Когато стадата най-сетне тръгват на паша, първият от мораните тръгва с мене, за да ми покаже пътя към „къмпи“, т.е. лагера зад горичката. Той не може да разбере защо най-напред тръгвам в друга посока. Планинският купен от вчера ми служи за ориентир и така след

¾ час стигаме действително до триножника с куфарите и сандъците под него. Един от куфарите е червеникав, с телесен цвят. Когато боецът масай го забелязва отдалече, изплашен ми сграбчва ръцете: „куфа?“ — „мъртъв?“, пита той. Аз мога да го успокоя, че няма такова нещо.

Багажът е все още съвсем непокътнат. Разбира се, бих искал да го оставя тук. Днес сигурно ще изпратят отгоре, от кратерния ръб, превозно средство да ме вземе. Но боецът масай не е съгласен с това. Той забива задния край на копието, който е обкован с желязо, в земята, обръща се и тръгва обратно с развяваща се тога. Той иска да докара магарета. Минава повече от час и аз вече съм неспокоен, обаче нали той остави копието си за залог тук? Какво ли може да мисли един такъв човек? Боецът масай се изплаши сериозно, смятайки, че някой е смъртно пострадал.

Капитан Мориц Меркер, който преди половин век изучавал обичаите на масаите, узнал от един от тях много работи за тяхната религия. Според него те се молели с вдигнати ръце три пъти на ден в посока към слънцето. Всеки масай си имал свой ангел хранител, който след смъртта му го отвежда в рая, в един рай, където може да се притежава само една жена и където идвали след смъртта и презрените „диваци“ — другите негри.

Макар че никой друг вече не се е занимавал така подробно с масаите, както Меркер, все пак никой от европейците, които са живели тук през последните десетилетия и са имали доста работа с тях, не вярва на тези разкази, сходни с християнските. Може би този, който е осведомявал тогава Меркер, да е чул някои работи от мисионерите. Във всеки случай масаите не познават многото лоши духове и богове, на които, както вярват останалите негърски племена, върховният бог над облаците е дал власт над нас, нищожните човеци. Гордите синове на степта познават само един бог, който обаче едва ли се интересува от съдбата на нас, хората. Единственият вулкан тук в областта, който понякога все още действа, масаите наричат Олдонио Л'Енгай — „Божа планина“. В задгробния живот, което вярване така успокоява повечето хора и ги кара да се примиряват с отредената им съдба, масаите не вярват. Това ни казват самите те.

ДО, който в този район се грижи за масаите, преди няколко седмици намерил млад боец, който страшно бил пострадал от кафърски бивол — той имал изпочупени крайници, коремът му бил разпран, а

освен това получил и тежки рани по тялото. Той взел младия мъж в своя малък раздрънкан камион и го закарал до болницата в Аруша. Клатушкането на колата, изглежда, е причинявало силни болки на тежко ранения и англичанинът видял как младежкото абаносово лице се гърчело. Младият боец обаче не издал нито звук, нито стон. Той починал наскоро след настаняването му в болницата. Кораби хора.

Когато някой масай лежи в колибата си на умиране, роднините му гледат още приживе незабелязано да му махнат гривните, обиците, герданите. Умре ли, тогава никой вече не може да ги носи. Така всяка жена, всяко дете и всеки добър приятел получават по някой спомен за покойния. Когато в бомата легнат болни дете или гостенин, краят на които приближава, предпочита се да се построи извън бомата отделна колиба, където те биват гледани, докато настъпи смъртта им. Умре ли дете или гостенин в бомата, тогава всички колиби трябва да се изгорят, цялото голямо семейство трябва да се премести другаде и там да си построи нова бома. Всички разноски по това би трябвало всъщност да се заплатят от роднините на починалия чужденец, а масаите искат да им спестят това.

Щом някой масай почине, братята и жените му колят вън, на открито, един вол, и то по възможност под някое дърво. Волът се изяжда, но костите и кръвта остават на същото място. С лойта от животното намазват мъртвеца и го слагат на сянка с лице към изток, обърнат на една страна. Краката му са опънати, лявата му ръка се поставя под главата, а дясната, в която е пъхнато снопче трева — пред гърдите. На краката му обуват нови сандали. Когато масай държи трева в ръката си, това е признак на миролюбие, а сандалите навярно трябва да послужат на мъртвеца за дълъг път. Може би все пак вярват, че ще отиде в отвъдния свят.

Във всеки случай мъртвецът още първата нощ бива изяден от хиените и чакалите. Ако те не го докоснат, това се смята за лош признак. Големите „магьосници“ знахари и главатари понякога биват погребвани в земята. Всеки, който минава оттам, слага камък върху гроба, така че постепенно се образуват големи могили.

Всички членове на семейството на покойния си остригват главите. Името му никога вече не се споменава. Носил ли е умрелият име, което се среща и във всекидневния говор, например „Ол-Онана“, което ще рече „благородният“, тогава семейството му никога вече не

употребява думата „благороден“ и я заменя с друга, например „пол-пол“, което всъщност значи „меко“.

Боецът, чието копие е забодено до мен в земята, се задава от далечината с още двама през равнината. Те карат пред себе си три магарета, но минава още четвърт час, докато най-послед пристигнат. Магаретата принадлежат на жените. Тези животни вършат само на два пъти през годината нещо, когато семейството напуска бомата и се мести другаде.

Ние слагаме върху животните големите самари от необработена кожа. Те са така твърди, че трябва двама или трима от нас да разтворят торбите от двете страни, за да можем да наместим моя багаж в тях. Каишите се връзват дълбоко в месото, където и по-рано е имало рани. На едно от магаретата е прокарана халка през носа.

Ние прекосяваме надлъж цялата кратерна равнина в посока към далечната гора. Веднъж преброявам 17 хиени, които са се събрали на малко пространство, без там да има някакъв леш. Масаите прогонват с виковете лъвовете, които са налякали в тръстиковидната трева край езерото. Те явно се плашат от бойците и дори магаретата не могат да ги съблазнят, щом снажните масаи са с тях. Моите придружители ме хващат за ръката и сочат към облаци прах в далечината. Това са две коли, които обикалят няколко километра отгук. Те не се приближават към нас, макар че сигурно мен търсят. По-късно разбрах, че отдалеч те ме сметнали за масай.

Поради това ние продължаваме пътя си с нашите магарета още три часа. Слънцето ми напича главата, нали нямам вече такава буйна коса като Михаел. Опитвам се да прескоча едно мочурливо място, но не успявам и с гуменките си потъвам до глезените в сивкавобяла гъста солена тиня.

Най-послед едната от колите пристигна. Хората ни предлагат ядене, но ние отказваме. В замяна на това аз изпивам почти 2 л. вода, моите масаи също. Качвам се с най-стария измежду бойците масаи в колата и потегляме първи, а останалите с магаретата идват след нас. Един господин ни предлага цигари. Аз отказвам, но масаят бърка с цяла ръка в кутията, взема 6 или 8 цигари, които после ми пъха скришом в джоба. Той ме чувства вече някак си като свой човек. Увещавам го да опита една цигара, но, изглежда, той не знае как всъщност се прави това. Докато запалва с кибрит цигарата от единия край, забравя да тури

другия край в устата си и да дърпа. Идва ми наум, че масаите бойци не бива да пушат: това се позволява едва след като масаят стане „старейшина“...

Масаят проявява същия интерес към европейците, които се намират във въдехода, както те към него. Пред него седи възрастна дама, той хваща любопитно кичур побеляла коса между двата си пръста и я трие. След това прави същото с русата косичка на едно дете. Космите на цялата ми ръка също го занимават. Той ги дърпа, а после с петте си пръста минава като с гребен през тях. Неговата хубава черна кожа е съвсем гладка, не е окосмена.

Всъщност едва сега узнавам какво се е случило междуременно с другите. При стартиране самолетът „парашутирал“ и се ударил с едното си колело в стръмния терен. Получил се само къс тласък, но десният „крак“ просто се отчупил и останал извит назад, закрепен само с ламаринената си обшивка към тялото.

Михаел забелязал аварията всъщност само по това, че едната врата се отворила и той трябвало с усилие да я държи затворена. Изведнъж забелязал до краката си една грамадна дупка на пода, през която се виждало надолу към дълбочината. Вятърът нахлувал през нея в самолета.

Същевременно машината набрала височина и бързо намалявала скоростта си. Ако не успял незабавно да увеличи отново скоростта, в следния миг самолетът щял да падне. Хоризонталното и вертикалното кормило вече не се движели. Михаел работел трескаво.

В такива мигове човек не изпитва страх, защото е премного зает. Само тримата, които седели отзад и не могли нищо да помогнат, видели как смъртта се приближавала към тях. Обаче още преди изобщо да разберат, че се е случило нещо опасно, критичният миг бил преминал (поне за момента).

Чрез тримоване и регулиране на клапите за кацане Михаел успял отново да постави в равновесие нашата „Патица“ и да увеличи скоростта ѝ. Пот избила по челото му, но сега за миг той можел да си откъдне и да обмисли положението.

Да кацне самолет с един „крак“ е въпрос на живот и смърт. Тук, в степите на Серенгети, не може да се очаква никаква помощ. Ако при кацането машината се възпламени, никой не може да се опита да я гаси. За ранените също не ще се намери нито лекар, нито болница. Дори и да

останеха невредими, тук в безлюдната степ, за ремонтването на самолета отново ще бъдат нужни седмици, може би и месеци, а вероятно ще се наложи той да се разглоби и да се откара оттук. Резервоарите на самолета бяха пълни с гориво, затова той все още висял сигурно във въздуха и макар и по-бавно, напредвал. Ето защо Михаел решил да отлети за Найроби. Най-напред обаче той прелетял ниско над мене и пуснал една бележка. Баща му обаче лежеше в същото време в полудрямка на слънцето и едва отвори очите си. Той дори не забеляза, че самолетът е останал само с един крак. В такива именно моменти синовете имат основание да негодуват срещу собствените си бащи.

Брадавическата свиня е решила на всяка цена да пресече шосето в последния момент пред охладителя на нашата кола.

Там, където се сблъскват техниката и природата, последната се унищожва. Тази кола, която се движеше по шосето от Найроби за Момбаса, връхлетя върху носорога със скорост 110 км. в час. Шофьорът изобщо не пострада.

Езеро в един от старите циркуси в планинските земи на гигантските кратери в границите на Серенгети.

Машината погълнала много бензин, но когато стигнали над аерогара „Уйлсън“, резервоарите били все още наполовина пълни. Михаел се страхувал да не се възпламени горивото от удара при приземяването. Тъй като не можел да го източи, той кръжал половин час около летището, за да го изконсумира. Само три месеца преди това един пилот, който пръскал инсектициди против скакалци по фермите със самолет, катастрофирал при излитане до самото летище. Самолетът се запалил и пилотът загинал.

Михаел се обърнал назад. Лицата на тримата души зад него били съвсем сериозни и бледи. Долу на земята хората играели тенис, по водите на малко езерце плували няколко лодки и зад тях тренирали с водни ски. Колко хубаво трябва да е да стъпиш с краката си здраво на земята и да не ти предстои да кацаш с едно колело! Херман се сетил за голямата батерия на кинокамерата, която е пълна със сярна киселина и от която при удара пътниците биха могли силно да обгорят. Ето защо той я изхвърлил от самолета.

Дълъг бил този половин час на кръжене около летището. Още щом приближили летището, Михаел съобщил по радиото какво му се е случило. Долу вече приготвили линейки за бърза помощ и две червени пожарогасителни коли. Журналистите също били тук — цялата писта за кацане била оградена от хора.

Най-последно бензинът се свършил. Михаел планирал надолу, задържал се над асфалтираната писта, наклонил машината малко на дясната страна към оцелялото колело и доста време я търкалял по него, докато тежестта на самолета падала все повече върху колелото. Едва накрая, когато почти престанал да се движи, самолетът се завъртял веднъж около себе си и се катурнал на една страна. Счупеният му крак се откъснал напълно.

Това било същинско фигурно кацане.

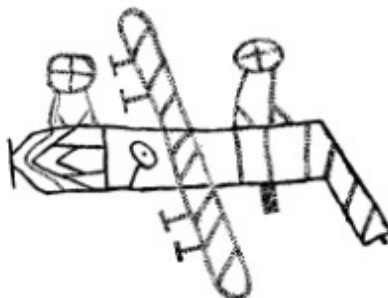
Нито вторият крак се отчупил, нито крилото се повредило, но пожарните коли дофучали и облели цялата „Патица“ с пяна, колкото и Михаел да протестираше срещу това.

Едва след като всичко минало, четиримата разбрали, че прекараното време ги съсипало напълно. Те нямали сили дори да разговарят с журналистите.

— Когато кръжахме над летището, нали непрекъснато виждахте, че летим над гробища — попитал Михаел тримата си спътници, — нали виждахте, че там имаше пригответени четири пресни гроба?

Всеки от четиримата мислел за това в себе си, но никой и дума не продумал пред останалите, докато били във въздуха.

Така този път всички се отървахме леко — и във въздуха, и в кратера...

Така бяхме нарисувани ние и нашият самолет на стената на една негърска колиба близо до Серенгети.

ГОЛЕМИТЕ СТАДА СТРАНСТВУВАТ

Ние се надбягвахме с антилопи, правехме си шеги с носорози, в тази книга представихме ръмжащи щрауси, влюбени зебри, но без малко щяхме да забравим едно от най-важните животни на Серенгети. Макар че името му е добре известно и внушава страх, едва ли в някоя книга за Африка може да се прочете нещо по-подробно за него. От друга страна, това животно е все още единственият истински приятел на слоновете и зебрите, останал им верен, когато човекът изявява претенции за тяхната родина.

Имам пред вид мухата цеце.

Тя е преносител на сънната болест и на болестта нагана. „Коридорът“, т.е. западната част на Националния парк „Серенгети“, където нашите огромни стада прекарват сухия период, е заразен от мухата цеце. Иначе тук масаите щяха да идват със своите големи стада от говеда.

— Имаш кожа на слон — твърди Михаел за мен, защото, когато при пътуването съм клекнал до кръста гол върху охладителя отпред на колата, по гърба ми накацват понякога по десет или петнадесет кръвосмучещи мухи цеце, които той вижда от вътрешността на колата, но не може да ги достигне. Самият аз нищо не чувствавам и не получавам никакви пришки, тъй като отдавна съм свикнал с това.

Когато пътуваме през храсталакова гора или през някоя речна долина, тогава целият всъдеход изведнъж се напълва с мухи цеце. Изглежда, че те не търсят жертвите си предимно по миризмата, а смятам, че се нахвърлят върху всяко по-голямо нещо, което се движи. Затова и автомобилите са така привлекателни за тях. Веднъж летяха около нас цял облак, сигурно броят им възлизаше на 150 и повече. Те летяха на рояци след колата. Когато слязох и тръгнах пеш двадесетина метра зад нея, нито една не ми обърна внимание, май че колата като по-голяма е и по-привлекателна. Понякога те налитат дори и на движещите се колела на колата.

Мухата цеце не е по-голяма от нашите европейски хапещи мухи. Москитите пък са големи колкото нашите комари. Мухите цеце, които

са двадесет различни вида, се срещат само в Африка и никъде другаде по света. Мухата цеце лесно може да се отличи от всички други мухи. Обикновените мухи, както и нашите къщни мухи, прибират при кацането или ходенето крилете си така към гърба, че те остават разперени косо навън, значи стават леко ветрилообразни. Мухата цеце обаче сгъва и двете си криле едно върху друго и ги събира отзад като рамената на ножица. Затова тя не може да се сбърка с други видове мухи.

Мухата цеце.

Къщна муха.

"Брадвата" върху крилото на мухата цеце.

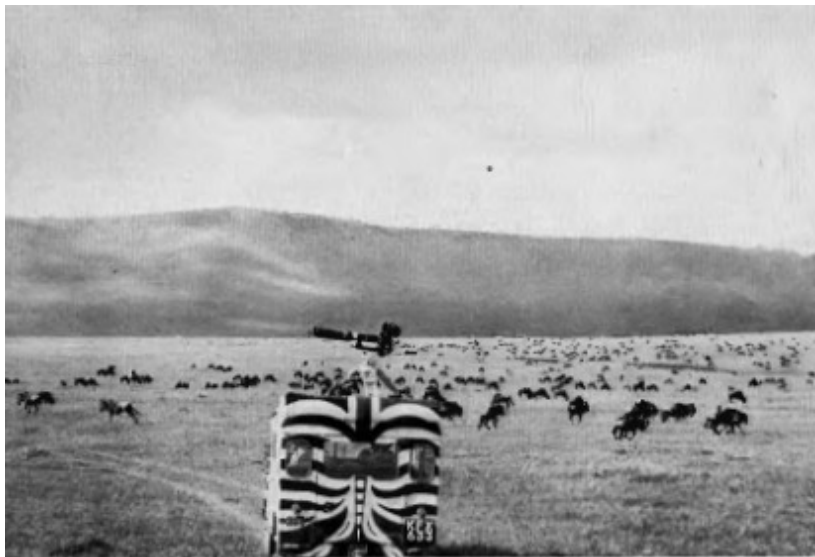
Ако се гледа през лупа или ако човек има много силни очи, може да се открие рисунка на бойна секира на крилете на всяка муха цеце. Жилките минават така, че образуват в средата на крилото малка „секира“, обърната с острието си към предния ръб. Освен това мухата цеце има още и перести власинки по антените, но това са вече големи подробности. Във всеки случай те са същински африканци и никъде другаде не се чувствуват добре. Преди двадесет милиона години някои от тях живели и в Америка, но когато днес бъдат пренесени случайно със самолет до Бразилия, те не се заселват там, поне досега не.

Масаите наричат този вулкан в границите на Серенгети „Олдониа Л’Енгай“, т.е. „Божия планина“. Понякога той все още е активен.

Заедно с черния ботаник, Михаел събира отвсякъде тревите, които големите стада пасат.

Антилопите гну, обитаващи кратера Нгоронгоро, твърде малко се интересуват от нашата кола.

Нахлуе ли рояк от тези бръмчащи кръвосмукачи в колата, ловът започва веднага. За това обаче е нужно също умение, защото мухите цеце летят много бързо и целенасочено, а освен това не могат да бъдат убити лесно. Ако бъдат плеснати, както къщните мухи, те могат да

паднат с пречупени криле или крачка на земята, но скоро се съвземат и почват най-нахално да хапят отново. Затова мухите цеце трябва просто да се хванат и да се смачкат между два пръста, докато се чуе пукот. Нашият шофьор Мгабо дори твърди, че трябва да им се откъсне главата, за да е действително свършено с тях.

Мухите цеце не са по-малко кръвожадни от лъвовете и хиеновите кучета, но много по-трудно може да се унищожат. Големите диви животни навсякъде трябва веднага да отстъпят, когато човекът претендира за тяхната родина, и нито е трудно, нито пък е свързано с някаква опасност избиването на слонове, кафърски биволи и стада антилопи. Но мухата цеце не отстъпва така лесно. Ако се налага действително тя да бъде напълно унищожена, трябва да се хвърлят много пари и да се проведат добре обмислени мероприятия.

При комарите и много други двукрили насекоми само женските смучат кръв, мъжките се хранят с растителни сокове и други „невинни“ неща. При мухата цеце обаче и мъжките, и женските пият кръв. Никога не е наблюдавано те да се хранят с нещо друго. Малките зъбци на върха на хоботчето им пробиват бързо кожата и след това се вмъкват по-навътре, докато улучат малък кръвоносен съд. Сега там под кожата става съвсем лек кръвоизлив, в който мухата впръсква слюнка, за да не се съсирва кръвта. Щом веднъж мухата започне да смуче, тънкото ѝ коремче бързо се издува и става червено.

Вие навярно сте чували, че муха може да бъде бременна. Обикновените мухи, изобщо насекомите, снасят огромни количества яйца, от които се излюпват голям брой ларви, повечето от които загиват. Мухите цеце се размножават съвсем другояче. Копулацията при мъжката и женската муха продължава един час, а понякога и до пет часа. След това женската муха бива оплодена за през целия ѝ живот. Дори ако след това тя попадне в местност, където не се среща друга муха цеце, в продължение на двеста дни (толкова живее мухата цеце) тя ще снася винаги оплодени яйца, т.е. тя всъщност не снася яйца. Женската муха цеце мъти единственото си яйце, което се развива в нея, в самото си тяло и го храни чрез специални жлези, както при бозайниците и при човека развиващият се зародиш се храни в утробата. Малкото се излюпва от яйцето в майчиното си тяло и още вътре си сменя подред три пъти кожата, както става и при ларвите на други

насекоми, само че извън майчиното тяло. „Ражда се“ едничка, дълга почти сантиметър белезникава ларва.

Няколко дни преди раждането майката не може повече да смуче кръв, защото просто няма вече място в нея. При раждането тя сама си акушира, като си помага с крачката. „Бебето“ се зарива в продължение на половин час в рохкава почва на сенчесто място, избрано от майката за „детска ясла“. В почвата обвивката на ларвата се втвърдява и тя се превръща в кафява какавида, която през следващите тридесет и пет дни се превръща в муха. Сега тя пробива с главата си отвор на единия край на кафявата обвивка на какавидата, за което разполага с мехурче отпред на главата си. Щом мухичката излезе, мехурчето изчезва, навярно защото събраният в него въздух минава в нагънатите крилца и те се разтварят. Мухата цеце ражда всеки месец от два до три пъти.

Никой не би си създавал толкова грижи за мухите цеце, ако 9 вида от тях не са преносители на опасни болести по хората и животните. За много хора бързото летене на мухата цеце, придружено с бръмчене, е означавало смърт. В края на миналия век, когато все повече хора започнали да пътешествуват из Африка, мухата цеце била пренесена и в други нови области. Заедно с ухапването в раната попадат трипанозоми, дълги само една двадесета от милиметъра. Те предизвикват сънната болест. Заразеният от нея човек най-напред получава болки във врата, след това се покачва температурата и вратните му жлези се подуваат, впоследствие настъпва умопомрачение, болният отслабва все повече и повече, докато най-после умре, тъй както се намира в непрекъснато полусънно състояние. Това е станало причина обширни територии в Африка да бъдат обезлюдени. В Африка сънната болест днес вече не е проблем; известни са само отделни случаи на заболяване. Благодарение на съвременните лекарства заболелите хора могат да бъдат излекувани.

Но мухите цеце пренасят и други трипанозоми, които живеят в жирафи, антилопи, биволи, брадавичести свине, хиени, а навярно и в повечето останали диви животни на Африка. Тези диви животни са се приспособили към тях и твърде рядко някое от тях загива вследствие на тези трипанозоми. Напротив, всички европейски домашни животни — говеда, коне, свине и овце, умират много бързо от болестта нагана. Именно поради тази причина в областта, където се срещат мухите цеце, не може да има скотовъдство.

Тези взаимно свързани въпроси накарали някой си мистър Дж. К. Корли да вземе драконовски мерки, поради което името му ще влезе в историята със същата печална слава, както името на гърка Херострат, който наредил да бъде опожарен прекрасният храм на Артемида в Ефес само за да се обезсмърти той. До неотдавна мистър Корли бе отговорен за борбата срещу трипанозомните болести при човека и животните в Южна Родезия — област, която се намира в дъгата на река Замбези. Той решил, че ще бъде много сложно и скъпо, ако мухата цеце ще трябва да се унищожи със същите средства, които в някои други обширни части на Африка се прилагат успешно. Вместо това мистър Корли прибегнал до едно колкото радикално, толкова и дяволско решение.

„Когато всички диви животни бъдат изстребени, тогава и мухата цеце ще изчезне, защото в такъв случай тя не ще има откъде да смуче кръв“, решил той. След това раздал пушки на негрите, определил премии за всяко убито животно и изработил план за системно избиване на всички животни в страната.

От 1932 г. насам били убити с пушки 550594 степни животни, в което число не влиза големият брой наранени от неопитни ловци животни, които само са били осакатени и впоследствие са загинали някъде. В последния годишен доклад, с който разполагам, с гордост се съобщава, че са били убити 36552 животни — повече, отколкото през всяка предходна година. Този път били убити 3219 павиана, 61 диви кучета, 35 хиени, 19 леопарда, 4 лъва, 55 слона, 8 носорога, 313 зебри, 950 горски глигана, 4503 брадавичести свине, 377 кафърски бивола, 50 антилопи гну, 301 водни козли, 777 блатни козли, 1351 черни антилопи, 306 конски антилопи, 291 антилопи кана, 4937 антилопи куду, 5 от редките ниала, 1788 горски антилопи, 2259 антилопи импала, 12566 качулати антилопи, 1037 дамани, 134 ориби и 1206 антилопи орикс. И всичко това само за една година! Мистър Корли можа да съобщи още, и то с известна гордост, че за убиването на едно животно са били нужни само 2,6 патрона.

Все пак това масово клане е станало в една много отдалечена област на света. Но докдето и да достигнеш слухът за това, навсякъде то предизвиквало отвращение и ужас, включително и в самата страна. С бързо растящата численост на човечеството сигурно ще се наложи и усвояването на все повече земи, макар и много от тях, особено в тропиците, да са неподходящи, както постоянно се убеждаваме, със

заселването на хората там те бързо се превръщат в пустини. Когато обаче някой учен или правителствен чиновник реши да си послужи с подобни ужасни средства, той е длъжен предварително въз основа на опити да установи точно дали тези средства ще бъдат резултатни и дали не съществуват други, не толкова лоши средства за постигане на целта. Това мистър Дж. К. Корли не е сторил поради „липса на пари“. Той не се потрудил да изясни дали, когато едрите животни бъдат изтребени, мухите цеце не ще могат да живеят от кръвта на дребните гризачи, както и от тази на зайци, чакали, лисици, които никога не могат да бъдат напълно унищожени. Цялата област граничи в широк фронт с португалската колония Мозамбик. След като бъдат избити всички животни и мухата цеце действително изчезне, там щели да настанят домашни говеда. Но ще може ли те всички да бъдат избити, щом се заразят от мухите цеце, които отново ще нахлуят през границата? В Южноафриканския съюз мухата цеце била унищожена успешно в Зулуленд чрез напращане с инсектициди от самолет. В ЮАС има отлично и ползващо се с известност виеше ветеринарно училище и много добро ветеринарно управление. По съвета на техния ръководител в Родезия бил изпробван прилаганият в Зулуленд метод за обеззаразяване с малки самолети. Пилотите обаче влезли в спор с твърде младите родезийски чиновници по борбата срещу мухата цеце, която не била предприета в подходящ сезон, поради което мистър Корли се отказал от този многообещаващ начин и продължил превръщането на десетки хиляди красиви животни, на които цял свят се удивлява, във вонящи лешове.

Зебрите използват този скален блок, за да се чешат. Едната „хрупа“ приятелски гривата на другата.

Кой ще улови пръв опашката на бягащата зебра. Михаел седи отзад.

Тази зебра, получила вече лекия като перо и удобен „колан“ на шията, бива пусната отново на свобода. Другите животни от стадото съвсем не се смущават от тази нейна украса.

Заедно с антилопите гну и зебрите газелите Томсън съставляват главната маса на степните животни.

Черните ловци, които получават премии за всяко убито животно, естествено не си правят труд да преследват последните останали животни с дни, за да бъде действително унищожено всичко живо в областта. Те също не преследват с часове отделните ранени животни, за да прекратят мъките им. Важно е само количеството. Затова те предпочитат да стрелят там, където са събрани повече животни заедно. В резултат на това ранени слонове избягвали надалеч, във все още незаразени области, и пренесли мухите цеце там.

Разигравани били такива ужасни сцени, че отвращението от тези масови избивания нараствало все повече. Южнородезийско правителство назначило комисия, която разгледала публично този въпрос, като били разпитани много свидетели. В официално издадената книга били публикувани съвсем откровено техните показания. В нея се пише, че Комитетът за борба срещу мухата цеце, който водел масовото избиване, поискал преди всичко да получи друго име, „защото досегашното се ползувало с лош престиж сред обществото“. Междувременно бил назначен заместник на мистър Корли, който искрено се постарал да открие по-добър начин за борба срещу мухата цеце.^[1]

Тук, в Банаги, аз решително предпочитам мухите цеце пред комарите. Мухите цеце ни оставят поне нощем на мира, а комарите и в тъмното ни нападат. Комар, вмъкнал се под мрежата, може да ме държи

буден с часове, защото нападенията му са придружени със звънливо войнствено бръмчене. Освен това всеки трети комар носи маларийна зараза. Когато обаче опитни животни биват ухапани от един такъв пренасящ зараза комар, то 95% от тях се разболяват.^[2] Но само всяка двадесета муха цеце е носител на сънната болест и се заразяват само 10% от животните, които тя ухапва.

Дни наред вече степта гори. Това не е така стихийно и страшно, както може да се види на филм. Никакви стада диви животни не бягат в безпорядък, защото огънят се разпространява бавно и може да бъде избегнат. Там, където тревата е ниска, пламъците дори може да се стъпчат с крака в ивица, широка 1, 2, пък и дори до 8 м. Но пламтящият фронт е много по-широк, край му никога не се вижда. На места, където е вече угасен, по-късно, раздухвано от вятъра, някое снопче трева може отново да лумне. Освен това аз не смятам, че животните имат вроден страх от пожар, както често се твърди в различни книги. Лъвовете се приближават съвсем близо до него и лягат в топлата още пепел. Когато веднъж в Банаги бяхме наклали голям огън на открито, седяхме в шезлонги и се топлехме, на 6 м. от огъня минаваха лъвове, без да обръщат особено внимание нито на нас, нито на огъня.

Пожарът в степта носи гибел на малките животни, на насекомите, както и на костенурките. Край огнената ивица винаги има много птици, които ловят бягащите от огъня насекоми или кълват обгорелите.

През нощта вятърът би могъл да се обърне и тогава огънят би достигнал и до нашия самолет. Ето защо за всеки случай запалваме тревата наоколо, за да няма с какво да се подхрани тук идващият от другаде огън. Оградата от тръни обаче, с която предпазваме мястото около самолета от хиени и лъвове, се запалва и сухите клони лумват изведнъж на 2–3 м. височина. Измъкваме бързо от земята коловете на входа на трънливата ограда и заедно с бодливия тел ги измъкваме по встрани. Михаел скача в самолета, дава газ и го изкарва навън. Бодливата ни крепост изгаря. По неволя трябва да оставим нашата „Патица“ на голата писта на открито. Когато след няколко часа се връщаме, под едното крило лежи лъвица и се радва на хубавата сянка. На другата сутрин намираме въжетата, с които самолетът е закотвен

към земята, сдъвкани от хиени. За щастие те не са „опитали вкуса“ на гумите на колелата.

Привечер пожарът запълзя по хълма Банаги. През тъмната нощ яркочервената ивица се движи в цялата му ширина нагоре по него. Изсъхнали дървета пламват като факли и след това с часове продължават да тлеят. Ние стоим пред вратата на нашата ламаринена къщичка и не можем да се нагледаме на това зрелище, което Серенгети само веднъж в годината предлага. При по-силен порив на вятъра тлеещите стъбла светват още по-ярко. Те наподобяват светещи реклами, чудновати рекламни плетеници.

Печална красота за осведомения човек, за този, който знае какво означава това. Дърветата тук са така редки, като в овощна градина; това не е същинска гора. Всеки пожар унищожавя всяка година няколко от тях, обгаря младите поници. Земята обаче се нуждае тук от сянка, защото слънцето изсмуква през сухия период последния остатък от влага. Слънцето може да изпари за дванадесетте месеца 1,7 м. вода — ако изобщо има толкова, а от дъждовете се получават само 80 см. Ако тези валежи не биха падали само в продължение на няколко месеца (ноември, декември и от март до юни), тогава изобщо тук не би могло нищо да расте. Ако областта Серенгети беше покрита с езеро, дълбоко 1,7 м., то слънцето би го изсмукало за една година. И тъй, където сухата трева от миналата година липсва, както и хвърлящите оскъдна сянка дървета, степта става от десетилетие на десетилетие още по-суха.

За нас обаче сега е добре дошло, че степта е станала черна и гола. Ние възнамеряваме да ловим зебрите с ръка. Сега се виждат всеки камък и всяка дупка, които иначе биха могли да повредят колите.

Антилопите гну и газелите томи „надхитрихме“ с нашата „пушка чудо“. Зебрите обаче са премного предпазливи. Те не позволяват човек да се приближи достатъчно до тях. За щастие Гордън Пулман има практика при ловенето на животни. От Гордън го научихме и ние, а усвои ли се веднъж това, после е много лесно.

То се прави така:

Откриваме стадо зебри и се отправяме с колата към тях, като откъсваме четири или пет от групата. Движим се подир една от тях. При скорост към 50 км. в час полека-лека я настигаме. Не може да се твърди, че това е спортсменска борба. Гордън само натиска спокойно лоста за газта, а зебрата трябва да спасява живота си. След три или пет

минути тя се задъхва, почва да тича по-бавно. Опитваме се да се приближим съвсем и да се движим редом с нея.

Понякога се случва някоя зебра да изпадне в ярост и да посегне и да хапе хората в колата. Други зебри пък разбират, че може да се измъкнат настрани. Ние не можем да вземаме такива остри завои, затова използваме две коли, като втората следва малко по-назад и минава от другата страна на зебрата, за да ѝ попречи да избяга.

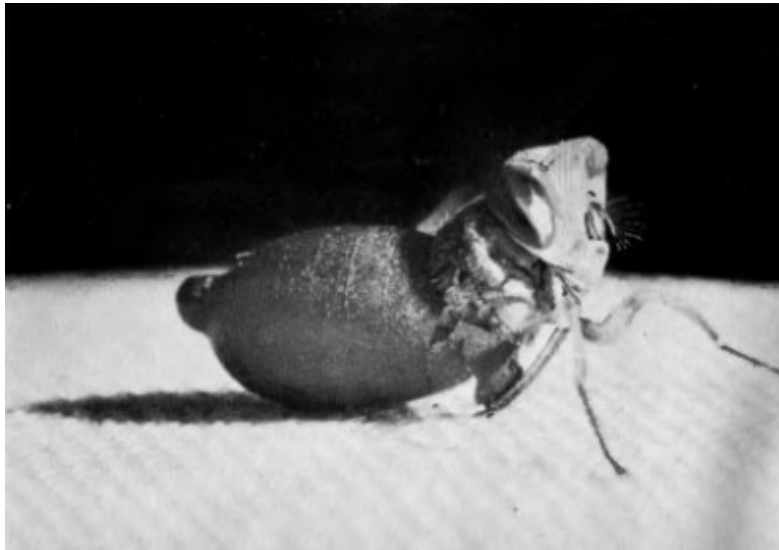
Най-късно след пет минути трябва да сме точно до зебрата и от колата да я хванем за опашката. Ако не успеем да направим това, в такъв случай ловът продължава прекалено много и има опасност животното да получи сърдечен удар. Ние обаче винаги можехме да избегнем това, тъй като се отказваме навреме от животното и почваме да гоним друго. Тук има достатъчно зебри. Опашката обаче трябва да се хване правилно, по възможност високо до самата ѝ основа, и да се държи здраво! Изплъзне ли се тя от ръката, тогава остриите косми порязват пръстите ни. Опашката на животното не бива да е зацапана с пресни испражнения, защото в такъв случай тя става хлъзгава и не може да се държи здраво.

И тъй един или двама души държат животното за опашката, като същевременно колата намалява скоростта. Така и зебрата трябва да спре на място. В същия миг останалите скачаме от колата при зебрата. Единият хваща животното за двете уши, другият го прихваща с ръка през шията като в менгеме и като прекарва ръката си под муцуната на животното, я пъха зад резците — там, където конете нямат зъби на челюстта си.

Това се прави почти винаги от Гордън, тъй като той е много сръчен. Зебрите хапят също така лошо, както домашните коне. Предните им зъби не са остри, но дъвкателната им повърхност е широка. Те са съвсем различни от зъбите на кучетата и хищниците. Конските зъби смачкват, строшават костите. Зъбите са най-опасното нещо при зебрата. За щастие тя не рита. В миналото съм се занимавал много с коне, а и всеки земеделски стопанин или ездач знае как човек трябва да се пази от задните им крака, както и от предните копита, как конете обичат да се освободят и изведнъж да застанат съвсем изправени на задните си крака. Тези зебри не правят това. Навярно няколкоминутната гонитба твърде много ги е изтощила.

Мухата цеце не снася яйца, а ражда живи ларви, които скоро се превръщат в какавиди.

Мухата цеце изпъзвява от какавидата.

Лъвовете на Серенгети съвсем не се страхуват от автомобили и самолети.

И така ние хващаме за един преди обед по 4 или 5 зебри, маркираме ги с ушни марки и ги украсяваме с пъстри препаски около шията. Следобед работата продължава. Използвам случая да погледна спидометъра на колата и си записвам колко бързо бягат степните животни пред нас. Зебрите тичат в галоп с 50 км. в час, без да изразходват напълно силите си. Голяма мъжка антилопа кана достига до 56 км., газела на Томсън — 60 км., хиена — 40 км., щраус — 48 км., газела на Грант — също 48 км., а за късо време дори 56 км. в час.

Гепардите не мога да ги разбера. Един, който срещнахме, достигна само 48 км. в час и след няколкостотин метра легна изтощен. А всъщност гепардите били най-бързите бозайници в света. Не исках да гоня повече клетия гепард, защото може би беше болен.

Ето защо искрено се зарадвах, когато няколко дена по-късно срещнах друг. И той тичаше само с 50 км. в час и побягна в една малка горичка край река, преди още да успея да се опитам да го гоня с по-голяма скорост. Тъй като газелите на Томсън, които често стават тяхна жертва, могат да достигнат до 60 км. в час, а в смъртния си страх може би и повече, следователно и гепардите трябва да бягат поне толкова, защото иначе би било трудно за тях да се приближат съвсем до своите жертви.

Разбира се, и Михаел иска да опита трика да хване някоя зебра през шията и да я държи здраво за челюстта.

Аз много се ядосвам:

— Гордън го прави чудесно, по-добре от него никой не може. Защо трябва и ти да се опитваш? Белята си ли търсиш, не ти ли стига това, което се случи последния път, когато ловяхме зебри с примка.

Никак не се харесвам в ролята на страхлива квачка, но действително това е глупост от страна на Михаел. След това ще иска и да дресира лъвовете.

Тогавата ми идва наум, че когато бях на годините на Михаел, дресирах тигри и за забава с пръта на еквилибрист съм тичал по опънато нависоко въже. Засрамвам се, чувствавам се неловко като „склерозирана по-стара генерация“ и нищо повече не продумвам. Нека да опита.

Една дебела женска зебра ухапва палеца му до костта.

Михаел така се нервира, че отначало нищо не почувствува. Турям му мушамичка на раната. Болките започват едва след един час. Тъй като вечерта те се засилват, правим му топла сапунена баня и аз му поставям пеницилинова инжекция. На другата сутрин болките почти изчезват.

Но и дебелият зебра ще го запомни. Сега тя носи яркожълта препаска на шията си и с четири или пет други зебри, навярно нейни дружки, тя, щом види колата ни, побягва още от 2 км. разстояние.

Гордън много ни помага. Преди месеци опитвахме веднъж цяла нощ с автомобилни фарове да заслепяваме газелите и да ги ловим с ръце. Рядко съм тичал толкова дълго през трънливи храсти и пущинак.

При това непрестанно трябваше да внимавам да не настъпя някой лъв и в последния миг да успея да скоча в някоя от колите, за да не бъда изоставен някъде в тъмнината. Но газелите „ослепяваха“ само за кратко време, а след това свикваха на светлината и побягваха. Ние не можахме да хванем нито една.

И все пак това сигурно е възможно. Когато преди много месеци цяла нощ пазехме полузамаяното още гну, газелите на Томсън и на Грант идваха сами в светлинния сноп на фаровете и така се приближаваха все по-близо до колата ни. Спомням си, че тогава имаше новолуние, беше тъмно като в рог.

Ето защо повтаряме опита си да ловим газели при новолуние. Сега ни провървява. За една нощ уловихме двадесет газели и ги маркирахме с ушни марки и препаски на шията.

— За всяко животно има специален, най-ефикасен начин за хващане — казва Гордън Пулман. — Антилопите орикс например се стремят със своите съвсем прави, остри като игла рога да намушкат смъртоносно човека. Но хване ли ги човек с ръка за рогата, тогава те изведнъж застават съвсем спокойни, изобщо не мърдат и му позволяват да прави с тях каквото си ще.

Ние маркираме все повече животни, за да попълним нашата картина за странствуванията на големите стада животни в Серенгети. Междувременно обаче отдавна вече сме открили къде странствуват те, а това никак не ни радва.

Правителството иска да пререже сега Националния парк „Серенгети“ през средата.

То прави това, защото, както бе вече казано, от десетилетия насам се е смятало, че стадата гну, зебри и газели, които през сухия период пасат в низините на тясната част на парка — в „коридора“ (на рисунката вляво), и по същото време се придвижват на запад към езерото Виктория, през декември и януари идвали само до тази нова линия и не я преминавали на изток през дъждовния период. От двете страни на тази линия се намират големите открити безлесни леко хълмисти равнини на Серенгети, които са покрити само с трева. По време на сушата те са жълти, кафяви, безводни и без всякакъв живот.

Щом обаче започнат дъждовете, степите почти пред очите на човека се раззеленяват. В падините се образуват гълове, към които

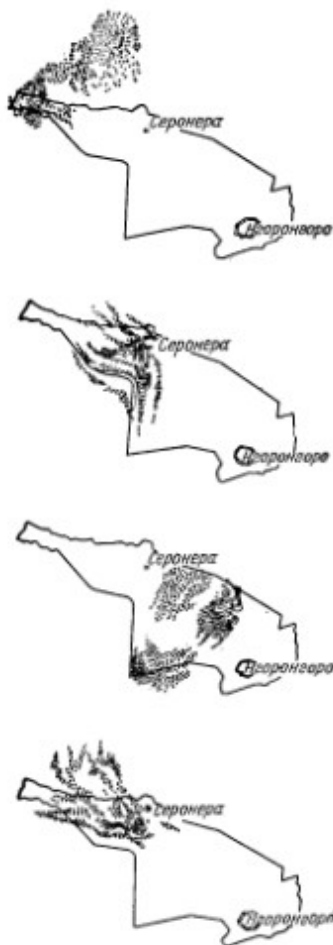
водят от всички страни лъчевидните пътеки на животните. Тогава из степта са пръснати стотици хиляди газели, зебри и антилопи гну.

А това, което през дъждовния период се вижда после вдясно, източно от новата разделна линия в равнината, идвало, така се е смятало, откъм кратера Нгоронгоро (виж рисунката). Това именно схващане било възприето след направената за правителството експертиза. Следователно животинските маси от „коридора“ и от кратера Нгоронгоро в такъв случай би трябвало да се срещнат по средата на големите открити степи на Серенгети.

Така са си представяли миграциите на големите стада...

При нашите обиколни полети установихме броя на тези животни, проследихме със самолета големите стада при техните странствувания, потърсихме зебрите и антилопите гну, на които бяхме поставили препаски на шията, и си отбелязахме къде отново сме ги открили. Така сега ние знаем, че всъщност картината е съвсем друга.

А в действителност те мигрират така.

В действителност голям брой от стадата, може би половината от тях, минават в края на дъждовния период (през юни) към „коридора“, т.е. към тясната западна част на парка. Други от тях обаче мигрират от парка право на север, но не в областта, която сега ще бъде придадена в замяна на откъснатата източна част, а по на запад. Освен това по време на сухия период стада животни излизат непрекъснато от „коридора“ навън в северна посока и след това отново се завръщат там.

През октомври започват големите дъждове — най-напред северно от границите на парка, а след това се развихрят всеки ден все с по двадесет километра по на юг страшни бури с проливни дъждове. Днес е редът на Банаги и до следващия следобед ще се разрази голяма буря малко в по-южна посока, над Серонера. И така продължава все по-нататък. Черните, изгорели степи се напояват с вода и постепенно се раззеленяват. Тогава огромни стада животни тръгват на път. Те потеглят

на изток, преброждат долините между възвишенията и се разливат навън в откритите степи. Животните се движат едно зад друго, и то не просто направо през степта, а по добре очертани пътеки, които отначало всеки би сметнал за отъпкани от хора. От въздуха ние можем добре да видим как черпите гну, наредени едно зад друго като мънистено огърлие, се движат през степта. И зебрите странствуват по същия начин. Дори само от мрежата на пътеките, която си остава неизменна и през цялото останало време на годината не обраства, може да се разбере съвсем нагледно като на едромасщабна географска карта в каква главна посока се движат животните, макар и в дадения момент да не се вижда нито едно животно сред степта.

Така например всички пътеки, идващи от юг, водят към клисурата Олдоуей, която се врязва в равнината напречно в посока изток — запад. Те минават по цялото му протежение откъм южната му страна, сливат се все повече и повече в една-единствена пътека и по този начин прекосяват дефилето през единственото полегато място. На отсрещната страна пътеките отново се разпръскват ветриловидно по цялата степ. Дори само от това може да се заключи, че стадата животни идват тук винаги от юг и се стремят да преминат през дефилето на север. Никога стадата не се движат в обратна посока, тъй като на северния край на дефилето не се забелязват никакви пътеки, които да минават през проходимите места на клисурата.

Пунктирните линии означават старите граници на Националния парк. Предвижданите нови граници са обозначени с непрекъснатата линия. Стрелките показват пътищата на мигриращите стада (сравни форзаца в края на книгата!).

Зебрите, антилопите гну и газелите на Томсън са тревопасни животни. На тях всеки ден им са нужни много часове, докато се нахранят. По време на паша не се движат една зад друга, а са широко разпръснати из степта. Зебрите и антилопите гну всъщност мигрират по едни и същи пътища и приблизително в едно и също време, но те рядко се смесват напълно помежду си. Много често, но невинаги група зебри се движат начело на стадо гну. Зебрите остават обособени в малки групи, макар и при наша двата вида животни да се смесват. Те винаги са по-нащрек и винаги са готови първи да побегнат.

Заедно с големите стада тревопасни животни в степта странствуват още и хиени, чакали и лъвове. Когато антилопите и зебрите се разпръснат да пасат, хиените се движат между тях, без тревопасните да им обръщат особено внимание. Ние имахме случай да наблюдаваме и да заснемем на филм как две хиени стръвно гонеха едно младо, може би няколкомесечно гну сред разпръснати нарядко възрастни гнута и най-последно го разкъсаха. Големите гнута почти не обрънаха внимание на трагедията, която се разигра между тях.

Веднъж, към края на януари, се натъкнахме на голямо стадо гну, което оставихме да премине пред нашата кола. Сред тях забелязахме една качулата калугерица, която изглеждаше много разтревожена и непрекъснато разперваше и събираше крилете си. Тъй като от всички страни покрай нея минаваха антилопи гну, птицата се изгуби съвсем в облаци прах, но не излетя. След като стадото гну отмина, оказа се, че тя е отклонявала многото копита от две малки пиленца.

Всеки, който е имал случай да наблюдава големите стада при тяхното странствуване, изпитва чувство на възторг и удивление.

Преди стотина години във всички обширни степи на Африка е могло да се види същата картина, която виждаме днес тук, в този затънт край — Серенгети. Природата е била пръснала милиони животни из тях — ивичести, петнисти, рогати, които се виждали дотам, докъдето погледът стигал. Макар че за тяхна сметка са съществували хищници, че сред тях са върлували заразни болести и сушави години са унищожавали десетки хиляди от тях, животът все пак е побеждавал. В началото на дъждовния период сред свежата зелена трева лежали десетки хиляди още влажни и треперещи новородени животни и се опитвали да правят първите си несръчни стъпки.

Както тук, през степите на Африка, така и през прериите на Северна Америка и Канада преди 150 години са странствували огромни стада. Това са били други животни, но също така многобройни. Така е било някога и в Европа. Никоя книга не може да опише това, никое въображение не може да си го представи.

Така пищно се е проявявал животът някога на нашата планета, преди човекът да се е размножил и преди да „покори“ животните. Човекът, който през следващите десетилетия ще иска да получи представа колко прекрасен е бил светът някога, преди творецът да го повери на нашата закрила и благоразумие, ще трябва да отлети в Серенгети и да види там странствуването на големите стада животни.

Ако, разбира се, след няколко десетилетия те все още ще странствуват... Защото установихме, че грамадните стада от гну, зебри и газели отиват през дъждовния период далеч зад новите граници на парка. Те изпасват раззеленилите се степи далеч на изток, до подножието на планинските земи на гигантските кратери, след което се движат на север, все извън границите на бъдещия Национален парк, после завиват на юг. На връщане пътят им минава отчасти в границите, отчасти извън границите на парка. Междувременно изпасаната в степите трева отново е пораснала и така животните извършват тази обиколка няколко пъти през дъждовния период.

И тъй в новия Национален парк „Серенгети“ няколко месеца през годината няма нито зебри, нито гнута, а и съвсем малко газели на Томсън. Неговите 367000 обитатели са принудени да преминават границите му и да пасат извън него, а Националният парк „Серенгети“ бе създаден първоначално именно за това големите стада животни в степта, доколкото ги има все още в Африка, да могат през цялата година да намерят в неговите граници достатъчно храна.

Така че не само най-живописната част — планинската страна на гигантските кратери с чудото на света Нгоронгоро, с нейните вулкани, с прочутата клисура на предисторическия човек — Олдоуей — е откъсната от Националния парк на Танганика. Нещо повече — това, което остава в границите на парка, не е достатъчно, за да се запазят стадата на животните.

Това е една печална истина, която с много усилия успяхме да установим.

[1] Колко малко е било обосновано това продължило десетки години масово избиване на Корли, показват новите изследвания на д-р Вайц и д-р Глезгоу върху произхода на смуканата от мухата цеце кръв в Източна Африка. Според техните изследвания брадавическите и горските свине били доставчици на 88% от положителните кръвни проби, кафърските биволи — на 5%, от едрия рогат добитък, овцете и козите редовно била смукана кръв. Конските антилопи, антилопите куду и горските антилопи общо давали около 15% от кръвта, докато кривоподобните антилопи, антилопите топи, зебрите, антилопите гну, които са най-многобройните характерни за степите животни, никак не били нападани от мухата цеце, а антилопите кана, качулатите антилопи, водните козли, павианите, импала, маймуните, кучетата, котките, хиените и птиците — само съвсем рядко. ↑

[2] Авторите навярно имат пред вид не само маларията по човека. — Б.ред. ↑

СЕРЕНГЕТИ НЕ ТРЯБВА ДА ЗАГИНЕ

На нашата послушна „лятяща зебра“ не ѝ е лесно сега. Навярно ѝ се струва, че я караме повече да тича, отколкото да лети. По всички възможни и невъзможни места на Серенгети и около него нашият лост за управление натиска все по-често носа ѝ надолу, вследствие на което тя неохотно и с подскачане трябва да тича през високата трева, през заоблени туфи, през камънаци и неравности на почвата, докато най-сетне спре. Стартирането става по-лесно, тъй като тогава един от нас може да изтича на известно разстояние напред и предварително да провери дали теренът е в ред.

Сега вече знаем накъде странствуват огромните стада гну, зебри и газели. Известно ни е, че всички те прекарват голяма част от времето си извън новите граници на Националния парк „Серенгети“.

Но освен това ние искаме още да узнаем и защо те правят това.

Може би по-късно ще бъде възможно новите граници на парка просто да се оградят. Тогава животните ще бъдат принудени да останат в тях дори когато равнината извън оградата бъде заселена или когато туземците ще са вече изсекли почти напълно горите в областта на планинските земи на гигантските кратери и растителността около водоемите ще бъде унищожена от все по-увеличаващите се стада говеда.

Дали само по стар навик или от прищявка огромните стада диви животни излизат извън границите на Националния парк. Или пък са принудени да извършват това?

Стадата далеч не изпасват тревата така равномерно, както я стриже сенокосачката. Някъде тя остава висока до колене и до кръста, обаче антилопите гну просто минават през нея, без да я докоснат. На други места пък тя е изпасана така, че заприличва на губер, а някъде стърчат и недокоснати туфи от някои видове трева, докато площите между тях са ниско изпасани.

Повечето тревни цъфтят през дъждовния период и благодарение на някои видове, както например на „темеда триандрия“, степта

придобива пъстър оттенък от безбройните кафеникави съцветия. Но това се забелязва само тогава, когато човек стои сред степта и гледа отблизо над нея. Решихме да летим с нашия самолет, за да установим отгоре докъде се простира този оттенък. Когато обаче погледнахме отвесно отгоре, забелязахме, че кафеникавият оттенък е изчезнал.

Ето защо ние летим сега колкото се може по-ниско, само от 10 до 20 м. над земята, и колкото е възможно по-бавно — със скорост 55 км. в час. Ние се приземяваме там, където ни се струва, че степта е изменила своя цвят. За да се обходят с автомобил всички тези места, са необходими месеци и години, защото тук тревата расте само през дъждовния период, а тогава степта става непроходима за колите.

Това е вече седемдесет и деветото ни кацане с тази цел. С нас лети Самуел Пауло, черният асистент от Източноафриканския хербариум в Найроби. Навсякъде, където кацаме, ние обикаляме на 300 м. околоръст и си отбелязваме кои видове трева тук се срещат най-често и кои видове биват изпасани. След това изскубваме проби от тези растения и ги прикрепваме върху попивателна хартия. Господин Пауло ги поставя в папките за растения, които нашата „Патица“ мъкне със себе си. Въпреки дъждовния период слънцето грее по няколко часа всеки ден и тогава ние застиламе събраните растения върху гранитните скали край Банат. На слънцето гранитът се напича много бързо и растенията се сушат едновременно отгоре и отдолу.

Ние нямаме намерение да колекционираме всички растения, които изобщо се срещат в Серенгети. Искаме да установим само тревите и фуражните растения, но и те са над 160 вида. Освен това от много места вземаме и в малки бели ленени торбички проби от пръст. Те се изпращат до Селскостопанския институт в Дармщат, защото ни интересува хранителната стойност на почвата. Вземаме също така и проби от сено, които даваме за установяване на белтъчното му съдържание.

От стотиците различни латински наименования на растенията и тревите едно става ясно: животните странствуват по време на дъждовния период натам, където се намират тези треви, които те пасат. В другите области, към които стадата зебри и гнута не отиват, тези хранителни треви не се срещат, а има само такива, които животните не докосват. Хранителните растения виреят само върху известни почви.

Те съдържат такова количество белтъчини, каквото съдържа и средното по качество ливадно сено в Европа.

Животните не докосват тази трева — *Pennisetum mezianum* — тя расте почти изключително в новите граници на Националния парк.

Антилопите гну и зебрите в Серенгети от най-стари времена насам вършат нещо, което модерните скотовъди са научили едва през последните десетилетия. В нашите учебници по земеделие се проповядва непрекъснато, че селянинът не трябва да оставя тревата много висока, преди да я окоси. Високата трева дава наистина пълни хамбари, но слаби крави. Тя става в значителна степен на дървесина и съдържа много несмилаеми груби влакна. Докато тревата е все още ниска, съдържанието на белтъчини е много високо. Затова всеки разумен селянин разделя голямото си заградено пасище на пет или шест малки парцела, които огражда поотделно. Кравите и конете се пускат през всеки няколко дни в друго оградено пасище, където опасват съвсем ниско младата още трева.

Предпочитаните хранителни треви *Synodon dactylon* (вляво) и *Sporobolus marginalis* (вдясно) се срещат почти само извън новите граници на Националния парк (защрихованите участъци представляват районите, където са разпространени тези треви).

Същото правят и големите стада животни през дъждовния период в средната част на Серенгети, където растат ценните сортове трева. Те се движат непрекъснато в кръг. Щом тревата порасне с няколко сантиметра и е още съвсем млада, свежа и хранителна, стадата отново се появяват тук и я изпасват. Затова зебрите тук изглеждат така закръглени.

Степ със степ не си приличат. И затова от държавата на животните, от Националния парк „Серенгети“, не може просто да се отреже единият край и в замяна на това да се придаде към него на север същата площ в квадратни километри. Съществуват сериозни основания за това стадата да идват точно тук, в прочутото сърце на Серенгети.

Областите на разпространение на избягваната от стадата трева Themeda triandra (вляво) и особено търсената от тях трева Kyllinga nervosa (вдясно) вътре и извън новите граници на Националния парк „Серенгети“.

При нашето прескачане от едно тревисто място на друго веднъж по периферията на една обрасла с редки дървета равнина ние открихме голямо струпване на лешояди. Приземяваме се и внимателно насочваме самолета към тях и подплашваме цял облак от тези грамадни птици, които се пръскат из въздуха и по дърветата. Те тъкмо се готвеха да разкъсат една зебра, загинала от телената примка на браконieri. Като дърпала да се освободи от примката, тя изкоренила дръвчето, към което бил привързан крайт на примката. Примката обаче се затягала все повече и животното помъкнало със себе си стъблото на дървото. Телът се врязал в кожата и в края на краищата цялата шия гноясала. Клетата зебра. Навярно с умряла неотдавна, защото лешоядите не бяха успели още дори да разпорят корема ѝ.

Часът е тъкмо девет и половина. Сега в Банаги, Гордън Пулман се намира край радиостанцията. Нагласяваме дължината на вълната, на която работи той и го молим да ни изпрати Херман с нашата зебровидна кола. Намираме се само на един час път с автомобил от нашия лагер.

Много се пасат тревите Digitaria microblephara (вляво) и Chloris ruspnothrix (вдясно), които растат предимно извън новите граници на Националния парк (защрихованите участъци представляват районите, където са разпространени тези треву).

На няколко метра от нас в сянката на храсталака лежи цяло лъвско семейство — баща, пет деца и две или три лъвици, Тях положително ще ги интересува мъртвата зебра. Херман ще трябва да се опита да заснеме лъвовете заедно с нашия зебровиден самолет, за да може и всеки „неверен Тома“ в Европа да се увери в това, колко малко се интересуват лъвовете на Серенгети от хора и техника. Най-напред пристига една лъвица, и то майка, със своите деца. Тя за миг се стъписва и оглежда нашия самолет. Но децата са любопитни, те тичат напред и тя ги следва до под крилата, където лежи зебрата.

След малко идва и бащата, децата се умилкват около гривата му. След това пристигат и останалите. Зебрата бива веднага разкъсана. Мъжкият откъсва с все сила грамадни парчета месо от бутоните. Скоро муцуните на жълтеникавите лълове почервеняват от кръвта на зебрата.

Когато включваме мотора и витлото почва да се върти с трясък, лъвовете се отдръпват само малко назад и учудени разглеждат това дяволско нещо.

Ние рулираме самолета на петнадесет метра по-нататък, спираме и ги наблюдаваме. Пръв се нахранва лъвът баща, който се връща към храсталака и се отпуска в сянката. След това го последват останалите, включително и малките. Най-дълго се храни лъвицата майка. Щом

цялото семейство отново се събира под сянката, лешоядите се осмеляват пак да се приближат. Скоро вече нищо не се вижда от зебрата; тя е покрита с цял куп сивкавокафяви лешояди.

Това не дава спокойствие на лъвицата. Тя се задава бежешком от храсталака, лешоядите литват нагоре, но един от тях тя успява да плесне във въздуха с лапата си. Захвърчават пера, сякаш голямата птица е експлодирала. Въпреки това тя все пак успява да отлети. Изглежда обаче, че срещу чакалите лъвовете изпитват по-малко ненавист. Две от тези животни ръфат задния край на зебрата, а лъвицата яде от средната част.

Като се издигаме с нашата „Патица“ отново, идва ми наум да помахам на Херман с носната си кърпа. Но това не е възможно. Когато държа ръката си с кърпата през прозореца, тя не се развява в образувалия се при летенето вятър, а се събира зад ръката ми на топка, просто се скрива в безветреното пространство. Ние се насочваме към две чудновати образувания, които отдавна искаме да видим.

Сивкаво-червени подвижни дюни сред степта. Те са високи до пет-шест метра, вятърът вдига пясъка косо нагоре по тях и горе на върха той пада стръмно надолу. Тези зловещи черни дюни се придвижват всяка година с около двадесет и пет метра по-нататък. Те закопават под себе си всички малки животинки и в края им след години отново се показват изсъхналите гигантски бръмбари и кухите втвърдени топки на торните бръмбари, от които порасналите в тях бръмбари не са могли да излязат. Нагрятият от слънцето пясък е толкова горещ, че загубвам облога с Михаел, че ще мога да държа ръката си върху пясъка, докато броя до десет. Това, което човек долу на земята пропусне да забележи, от самолета добре се разпознава: над тази част на Серенгети трябва да са се движели през миналите десетилетия и столетия много дузини такива подвижни дюни. Ивиците, които сочат тяхното движение, лесно могат да се разпознаят сред тревата. Пред един хълм всички са изменили посоката си, както рота войници, на които при маршируването капитанът изкомандува „надясно“. Тук навярно и вятърът мени посоката си между хълмовете. Толкова равна е степта Серенгети тук. Човек смята, че може да затвори очи и да върви цял ден, без да му се случи нещо, най-много кракът му да ритне някой череп от гну или да стъпи в някоя лисича дупка. Всъщност обаче само на един километър зад подвижните дюни би

паднал от сто метра дълбочина. Тук в равнината се врязва дълбока клисура. Тя е известна по цял свят. Името Олдоуейска клисура на масайски език означава само това, че тук расте един вид диво растение, което може да се използва за плетене и връзване. Въпреки това името на тази клисура бе отбелязано с едри букви във всички вестници по света.

Там, където ние се препъваме сега в туфите, в минали, по-богати на валежи времена, се е ширило голямо езеро. То ту пресъхвало за няколко хилядолетия, ту се пълнело отново с вода. По-късно вулканите наоколо при своите изригвания изхвърляли еруптивните си продукти в неговите води и по бреговете му. От тях животните се задушавали. Всичко това се наслоявало на дъното му. Върху най-дълбоката вулканска скала лежат пет различно оцветени пласта, които ясно се различават един от друг. Не е нужно те да се търсят чрез разкопаване, защото водата е прорязала Олдоуейската клисура до долу през всички пластове. Склоновете ѝ приличат на разрязана торта, съставена от отделни пластове. В тази дълбока тясна долина, в която по време на сухия период не протича и най-малко поточе, през 1913 г. д-р Ханс Рек с петдесет носачи и работници установил своя лагер. Той минал през кратера Нгоронгоро, където пред вратата на една селска къща, построена в долносаксонски тип, чийто покрив бил украсен с две конски глави, го посрещнал русият синеок исполин Адолф Зидентопф. Жена му поднесла върху светеца от чистота дървена маса ароматичен кейк за гостенина.

Две години преди това професор Катвинкел намерил в клисурата Олдоуей останки от предисторически бозайници. По този повод институтите по геология в Берлин и Мюнхен изпратили младия д-р Рек да продължи търсенето. Той действително успял да намери мястото, където работел неговият предшественик в необитаемата местност. Седмици наред африканските му помощници внимателно изравяли от земята грамадни трошливи кости, заздравявали ги с разтвор от смола и с ленени ивици и ги опаковали.

Странни животни са живели тук преди милиони години. Жирафи с разклонени рога, слонове, чиито бивници се намирили на долната челюст и са били закривени надолу подобно на кликите на моржовете, а не като на днешните слонове на горната челюст и извити нагоре. Едно малко конче, което вместо по едно копито като зебрата имало три

пръста на всеки крак, хипопотами, чиито очи стърчали на главата така, сякаш били поставени на далекогледни тръби.

„Какъв ли случай, какви ли сили са събрали тук останките на толкова животни заедно? Това не е било стадо, тъй като почти всеки череп принадлежал на друг вид животно, но все пак това сигурно са били множество животни, които били събрани тук в смъртта“ — така писал на времето д-р Рек.

Сега вече намерих един от отговорите на този негов въпрос. Надзирателите на дивеча Гордън Харвей и Майлс Търнър преди една година намерили веднъж повече от петдесет мъртви гнута със счупени крайници в клоните на дърветата по ската на клисурата Олдоуей. Страхотен проливен дъжд се излял над равнината на Серенгети и завлякъл цяло стадо към пропастта. В такъв момент не бих искал да съм на лагер там долу.

По онова време в палатката на д-р Рек дошъл черният помощник Маньонга:

— Бвана — започнал Маньонга, — ние намерихме нещо, каквото досега не сме още намирали тук. Смятам, че е арабин. Той лежи на една страна и спи. Там, на отсрещния склон, под един храст се показва една малка кост. Разрових леко с ножа и се показаха още кости, докато разбрахме, че това не е животно. Главата приличаше съвсем на човешка. Оставихме я там и направихме заслон отгоре, за да не се разрушат костите от дъжда.

Крайно възбуден, д-р Ханс Рек се отправил към мястото на находката. Действително тук лежал човек. „Невъзможно е, разказва д-р Рек, да се опишат чувствата, които предизвика тази гледка. Радост, надежда, съмнение, предпазливост, припряност — всичко това бушува едно през друго.

Веднага ми стана ясно едно: ако този скелет е съвременник на този пласт и на измрелия в клисурата Олдоуей животински свят, в такъв случай тази находка ще бъде от огромно значение за историята на най-ранното човечество. Тогава това беше не само най-древната находка на африканска земя, а една от най-старите находки от човешко съществуване на земята. Неясно се очертаваха неподозирани възможности относно люлката на човечеството“.

С чувство на огромна отговорност пред науката Рек консервирал скелета заедно със земния блок, в който последният се намирал, и го

пренесъл в Берлин. Когато находката била показана на публично заседание, тя предизвикала голяма сензация, и то не само сред специалистите. На другата сутрин в берлинските вестници се появили с големи букви заглавия, като „Криминална афера през дилувиума“ или „Първото убийство в Африка“. Вестникарите се надпреварвали по какъв начин да опишат картината на начина, по който е могло да бъде убит първобитният човек.

Скелетът бил намерен в същия почвен слой, където били костите и на отдавна измрелите предисторически животни. Това бил същински човек, а не някакъв получовек или прачовек с маймунски белези, останки, от каквито били открити по-късно в Африка. Дотогава никой не предполагал, че в такива ранни времена на земята вече имало същински хора. Ето защо на първобитния човек от клисурата Олдоуей се гледало като на доказателство против Дарвиновата теория за произхода на човека, която иначе от всички разкопки и находки винаги е била потвърждавана.

Минало обаче доста време, докато загадката била разкрита. По време на втората експедиция в Източна Африка д-р Рек бил отначало войник, а след това военнопленник в Египет. Седемнадесет години по-късно проф. Лики, който сам е роден в Африка като син на мисионер — изтъкнат английски изследовател предисторик, подел отново работата около загадката на Олдоуей. Справедлив и честен човек, той поканил проф. Ханс Рек на английски разноски да оглави заедно с него една нова експедиция. Всъщност се оказало, че скелетът само се е плъзнал в един по дълбок почвен слой и е бил много по-млад от костите на предисторическите животни. Но същевременно във всички слоеве били намерени каменни оръдия, обработени от хора. В най-долните слоеве се намирили най-примитивните каменни сечива, а нагоре се стигнало до същински ножове и брадви от камък. Клисурата Олдоуей днес се смята за мястото, където най-добре може да се изучи как през каменната епоха в продължение на десетки хиляди години все повече и повече се е усъвършенствувала сръчността на хората при изработването на каменни оръдия в Африка, в югозападната част на Европа и в някои части на Азия. На 17 юли 1959 г. съпружеската двойка Лики намерили тук все пак останки на „човек — орехотрошач“ отпреди 600000 години, с необикновено здрави кътници, който заема междинно положение между южноафриканската човекоподобна

маймуна и сега живеещия човек. Този „орехотрошач“ е най-старият производител на каменни сечива, открит досега.

В бъдеще клисурата Олдоуей подобно на кратера Нгоронгоро ще бъде изключена от закрилата на Националния парк „Серенгети“.

Ние натоварваме в нашата „Патица“ една шейна и отлитаме към езерото Натрон. За тая цел се насочваме право към „Божията планина“, към Л'Енгай. Все по-застрашително се приближава тя към нас. Всъщност това не е никаква планина — тя е премного стръмна, като захарен конус. Това е млад вулкан, който през последните десетилетия все още е изригвал няколко пъти. Около върха му се забелязват големи бели полета. Това не е сняг, както на Килиманджаро, а е солената тиня, която е изхвърлил.

Издигаме се с нашата машина все по-високо във въздуха, докато стигнем над кратера на вулкана. Трябва да направя няколко снимки тук. Просто невероятно е как човек би могъл да се изкачи по този стръмен комин. И все пак професор Фриц Йегер направил това. Той като географ през 1906–1907 г. преброял пеш цялата област на гигантските кратери и начертал чудесна и до днес още едва ли подобрена карта. Сега той живее в Цюрих и ме е помолил за тези снимки.

Летим точно над кратера, дори малко навътре в него. Той не дими, но в средата има малък отвор, където нещо кипи и клоkochи. Ръбът на този дяволски казан се изплъзва под нас, стръмно се спускат застиналите потоци лава надолу, на две хиляди и двеста метра дълбочина до езерото Натрон. Това езеро е нашата цел. То е един огромен водоем, дълъг 60 км. и широк 20 км., с розовочервен и син цвят. Червени са твърдите солни кори, които изцяло го покриват, а в двете лагуни с открита вода се отразява синьото небе.

Тук през миналия януари преброявахме фламингите, защото езерото Натрон е едно от малкото останали още на земята места, където гнездят големи колонии фламинги. Те не могат да се преброят така, както преброявахме степните животни, защото отлитат още щом се спуснем на 500 м. Тогава те на ята се отклоняват настрани, и то така ловко, че не е възможно да се приближим до тях със самолета било с бързо, било с бавно летене на по-малко от 100 м. Преди всичко ние и не искаме да ги смущаваме, защото, ако гнездящите колонии фламинги

по време на мътенето биват подплашени от самолет, през същата година често цялото поколение пропада.

Затова инсталирахме в нашата „Патица“ голяма аерофотокамера с 18-сантиметров филм. В самолета посредством една ръчка аз мога да отворя голяма клапа на пода, след това, като поставя краката си вдясно и вляво от отвора, мога да гледам между краката си на хиляда метра надолу — едно чувство, с което първо трябва да се свикне. Върху тази дупка се наглася тежката обемиста камера, която автоматично заснима последователно сто и двадесет такива големи кадъра. Всеки кадър винаги застъпва малко другия, така че по-късно при монтажа лесно може да ги свържем един с друг. Но самолетът трябва да спазва точно права линия.

Летяхме на височина 800 м. Камерата не покриваше съвсем плътно отвора в пода, а пред него свършва и ауспухът на мотора. Ето защо на мен ми се налагаше да вдишвам почти неразредени тези газове и скоро стана нужда да прибягна до книжната кесия. Тъй като газовете от ауспуха могат да доведат до загубване на съзнание, бързо се приземихме и добре уплътнихме камерата. След това снимахме езерото в продължение на тридесет и пет минути.

По-късно във Франкфурт много дни наред броихме с лупа и мащабна мрежа многото бели птици на снимките. За целта забождахме кадрите един до друг на стената така, че да се получи в малък мащаб цялата картина от лагуните на езерото Натрон. На картината преброихме 163679 птици.

През цялата година сме прелитали от време на време над езерото Натрон. През месеците март и април там имаше само една двадесета от фламингите от януари, през следващите месеци навярно са станали повече, но никога не са били толкова много, колкото през зимата. Фламингите странствуват много. Те посещават най-различни солни езера по времето, когато там има много червеи, бактерийна тиня и водорасли. Великолепните розовочервени птици летели чак до Индия, но не се знае нищо повече за техните миграции. Причината за това е, че почти не е възможно да се опръстенят младите фламинги, както други птици, пръстените, на които по-късно, когато птицата загине би могло да бъдат намерени. Почти не е възможно да се приближи човек до конусовидните глинени гнезда в плитката вода по откритите солни брегове, където не се вижда ни дръвче, ни храст. Още като се

приблужи човек на един километър, старите птици излитат, а малките фламингчета заплуват към откритата вода.

Въпреки това бихме искали да направим снимки и на фламингите за филма, който Михаел и аз между другото правим за Серенгети. Розовочервените изящни птици с техните черни криле блестят толкова прекрасни пред тъмносинята вода. Ние сме си изготвили истински план за настъпление, за да заснедем тези кадри. Ето защо Михаел и аз се приземяваме на самия бряг на езерото, в пресъхналата му плитка част, покрита с бяла сол. През бинокъла виждам далеч, далеч на фона огледалната водна повърхност и пред нея неясно да се очертават редица от птици с дълги крака. Михаел иска още днес да закара нашето тежко киноснимачно съоръжение с телеобектива, одеяла и малко провизии далеч нататък към водите на езерото, за да пренощува там и рано сутринта да започне снимането. Но всичко това е премного тежко за алуминиевата шейна, която дадохме да ни направят в Найроби. Тесните плазове се връзват в солта, защото отдолу има тинест слой, който още не е съвсем изсъхнал.

Най-напред разубнавам пътя. За тази цел визирам една планина отсреща и се насочвам точно срещу нея, нататък през езерото. По пътя пресичам дори следи от биволи, което означава, че долният слой все пак трябва да е достатъчно издръжлив. На местата, където вследствие на пресъхването водата се е оттеглила като в някоя крайбрежна морска плитчина, утайката на дъното е все още мека и тинеста. Затъвам, обувките ми за малко не остават там.

С боси крака изобщо не трябва да се влиза тук, а още по-малко е желателно човек да падне в солна локва, защото това раздразва цялата кожа. Тук няма никаква вода, с която той би могъл веднага да се измие.

Продължавам да вървя все по-нататък. Птиците, които стояха в една редица върху дългите фламингови крака, при приближаването ми към тях се оказват дири от биволи. Всеки отпечатък от крак изглежда от разстояние като птиче тяло, а кракът отдолу е мираж. Изведнъж виждам, че и зад мен се намират такива „редици фламинги“.

Според ръчния ми часовник съм вървял точно шестдесет минути, значи около шест километра. Водата не се приближава, а блести също толкова далеч, както и в началото. В действителност и това е мираж, подобен на този на някоя асфалтова автострада. Погледнато от самолета, разстоянието ни се е сторило много по-малко.

Обръщам се и поемам обратно по собствената си следа. Самолетът на брега не може вече да се разпознае. Тук е непоносима жега, езерото се намира само на 610 м. над морското равнище и е заобиколено отвсякъде с високи планини. Сложил съм си по изключение шапка на главата, бялата солна повърхност обаче отразява слънчевите лъчи обратно. Имам чувството, че въпреки шапката под брадата и по лицето си ще получа слънчево обгаряне. Когато отново стигам на здравия бряг, чувствавам, че сякаш съм изсушен от слънцето и капнал.

Междувременно са дошли трима масаи и Михаел тъкмо започва да преговаря с тях. Цигари не искат, но в замяна на това пък изпиват невероятно много вода от специалния бидон, който носим за такива случаи със себе си. Нашият самолет все пак ги е заинтригувал. Те питали къде са очите и ушите на тази птица. Сега ни разказват, че снощи едно масайско момче било нападнато от кафърски бивол и убито. Не вярвам на такива приказки безрезервно, докато не видя мъртвеца. Защото, както вече бе казано, кафърските биволи и антилопи кана са единствените диви животни, които масаите, освен собствените си говеда убиват и ядат. Тъй като кафърските биволи тук са под защита, допустимо е историята за злополуката да е само един вид застраховка. Те я разказват на нас, европейците, за всеки случай, ако открием, че са убили бивол.

Михаел и аз предлагаме на тримата масаи да пренесат нашия багаж с магарета по-навътре към водите на езерото. Само спазаряването ни по този въпрос продължава точно два часа и половина. Трябва да оборим следните техни възражения:

Ако магаретата бъдат докарани още днес, масаите няма да могат тази вечер да се приберат в своята бома, защото по пътя дотам може да има лъвове. В случай че пренощуват при нас, тогава пък жените и децата им ще трябва да спят сами. Магаретата не били свикнали да вървят из солта, а краката им можели да се възпалят и имало вероятност да умрат. Ако умрат, едно магаре струва двеста шилинга. Разболее ли се някое от тях, ние ще трябва също да го купим. Масаите биха отишли за магаретата, ако ги закараме още тая вечер със самолета обратно до техните боми. Тогава нямало защо изобщо да им се плаща. Нашият багаж бил премного тежък за трите магарета и тримата масаи

вземат най-напред всичко на ръце и разглеждат какво има вътре. Ако пък останели тук, масаите нямали какво да вечерят. И тъй нататък.

Тримата бойци, които не могат вече да крадат крави и не могат да воюват, са щастливи, че са намерили някакво разнообразие. Те изпитват явно удоволствие от това да разговарят с нас, европейците, и все измислят нещо да продължават разговора. Щом сме ги вече разубедили относно някое тяхно възражение, те отново започват отначало. Предлагам на Михаел на немски да не казваме нищо повече. Не им отговаряме. Говорим помежду си на немски и сменяме темата: в тази убийствена жегга на езерото Натрон днес от обед досега сме изпили тринадесет литра вода и осем шишета кока-кола, установявам аз. Водата трябва да се пие само не в стъклени чаши, иначе веднага се вижда колко е мътна.

Нашето мълчание дава резултат. Тримата морани стават, ръкуват се с нас, вземат си дългите копия и изчезват. След един час те отново са тук с три магарета, натоварват нашите вещи, а едното магаре впрягат пред натоварената догоре шейна и потеглят нататък по солта. Само след петдесет метра едно от магаретата започва да бяга в тръс към далечната бома. Второто с шейната поема в галоп след него. Шейната се прекатурва, скъпият телеобектив пада от самара и след няколко секунди целият ни багаж се оказва разпръснат по солния пласт.

Слънцето е слязло вече доста ниско. Най-после и Михаел намира за най-разумно да пренощуваме на брега на пресъхналото плитко езеро, а не по средата му. Ние, разбира се, ругаем калпавите магарета. Сега все още не знаем, че за тази им дивотия на другата сутрин с удоволствие бихме ги разцелували по опашките.

Оставяме самолета върху солната площ на пресъхналото езеро, защото оттам най-лесно ще може да излетим отново. За нас нагласявам пак големия триножник от кинокамерата и върху него мятам единствената мрежа против комари, която носим със себе си. Естествено, че ние двамата няма да можем да се поберем отдолу, тъй като всеки от нас е висок 1,90 м. Ние лягаме с главите си към средата един до друг така, че краката на Михаел да са обърнати на юг, а моите на север. Главите и ръцете ни са защитени под триножника, а телата и краката ни са под одеялото. Гордея се с това мое изобретение.

Към седем и половина часа става вече съвсем тъмно, вятърът утихва, става задушно. Почти веднага комарите преминават в решителна атака. Все някой от тях успява да се промъкне под ръба на мрежата. Опитаме ли се в тъмнината да се отбраняваме от тях, целият мрежест калпак се измества. След половин час Михаел се надига ядосан, качва се в нашата „Патица“ и затваря всички прозорци. На мен ми се струва много задушно там и затова предпочитам да остана навън, да лежа по гръб и да гледам звездите.

Не мога да открия съзвездието „Южен кръст“, за което винаги може да прочете човек в книгите за тропиците. Не съм твърде запознат със съзвездията. Далеч над Л'Енгай нещо святка, но сега сме в малкия сух период. Горے по небето над екватора трябва да обикаля „Спътник“, дори с просто око би могъл да се забележи.

Заоблачава се. През нощта всеки бял перест облак изглежда черен и застрашителен. Това вече ми е известно. Една хиена вие близо до нас, а сега реве дори и някакъв лъв. През деня всичко изглежда така безмълвно, значи все пак има животни тук. Струва ми се, като че ли лъвът е може би само на тридесетина метра оттук, но, разбира се, това е въображение, това се дължи на нощта и самотата.

Сега две трети от небето са покрити с облаци, а само на север се виждат още звезди. Изведнъж излиза силен вятър — всички комари изчезват. Далечното святкане се превръща в ярки светкавици, гърми. Става неприятно. Ако тук започне да вали, дъното на езерото веднага ще се превърне в тиня, самолетът ще потъне или във всеки случай никога вече не ще може да се измъкне. Тичам нататък, събуждам Михаел и на него веднага всичко му става ясно.

Той включва мотора, но междувременно се разразява силна буря, започват да падат първите капки дъжд. Той не може да обърне машината. Тя рулира срещу вятъра, когато той увеличава оборотите на мотора, но щом поисква да я извърти с витлото срещу лекия откос по брега на езерото, силната буря притиска опашката отново назад.

Междувременно почва да се изсипва проливен дъжд. Ние знаем какво значи това. При светлината на мълниите се опитвам пипнешком да стигна покрай тялото на самолета до стабилизаторите, хвърлям се и натискам опашката настрани. Междувременно тинестият слой е станал вече хлъзгав, сандалите ми остават някъде дълбоко в кашата. Със стъпалото и с пръстите си се вкопавам дълбоко в солното тесто, за да

мога да се закрепя по-здраво. Отпред моторът тегли с двеста и петдесет конски сили. Той издърпва опашката на самолета над мен, хвърля ме на земята надолу с лицето напред в кашата. Държа се здраво за опашката, успявам да се изправа отново и най-после в набралата се вече вода да изтикам машината малко настрани. Тя се придвижва по откоса нагоре и най-после спира върху пясъка между редки туфи трева.

Михаел остава вътрешното осветление на самолета да свети, също и прожекторът на дясното крило е запален, но той осветява право напред. Пипнешком в непрогледната тъмнина отиваме да приберем нашите разпръснати вещи. Всеки взема каквото му попадне в ръка и го мъкне под крилето, хвърля го през прозореца вътре в самолета. Мокри сме до кости, но за щастие проливният дъжд измива солта от мене.

Накрая пороят става така силен, а светкавиците и гръмотевиците така зашеметяващи, че се отказваме да спасяваме повече вещите си. Каквото остана навън и без туй е вече измокрено. Михаел и аз се вмъкваме в самолета и се покатерваме на пилотските седалки.

От нас тече вода. Тъй като чувствително се захлади, събличаме мокрите ризи и панталони и предпочитаме да седим голи. Отвън реве бурята, усещам как тя нахлува под крилето и иска да вдигне самолета. За щастие не успява, спирачките на колелата са здраво притегнати, а освен това хвърлих и два сандъка отзад.

Михаел и аз намятаме през рамо полумокрите си якета от овча кожа и чакаме. Над мен прокапва и аз поставям на главата си една стара шапка, която се намира в самолета.

Отвън се зареждат мълния след мълния. Ние сме тук сами на високия бряг на ширналото се плитко езеро, а нашата „Патица“ е метална.

— Всъщност би трябвало върху нашия самолет да падне гръм — казвам аз на Михаел. — Просто ще бъде чудо, ако това не стане в следващия миг.

— Че какво? — отвръща той. — Нали ние нищо не можем да променим. Може само да чакаме.

И той е прав.

Но и бурята си има своята красота. Броя интервалите между светкавица и гръм. Постепенно те стават по-дълги, значи центърът на бурята трябва вече да ни е отминал, но дъждът все още се лее като из

ведро. При блясъка на мълниите виждам, че езерото изведнъж се е напълнило с вода. Настръхвам при мисълта какво ли би станало, ако магаретата не бяха побягнали — ние щяхме да седим с всичкия си багаж на десет километра отгук — там, където езерото постепенно става вече по-дълбоко. Навярно щяхме да стоим до кръста или до гърдите в солната „саламура“ и едва ли бихме имали шансове да се измъкнем през дълбоката тиня на езерното дъно до брега.

Колко мъдри могат да бъдат понякога магаретата!...

— Когато след десет дни ще бъдем отново вкъщи, хората пак ще ни питат: „Как беше, добре ли отпочинахте?“ — казва Михаел.

— Впрочем, татко, ако сега удари гръм, тогава цялото ни трепане ще е било напразно, защото не ще има кой да завърши работата тук. Това би било грешка в режисурата — един от нас би трябвало все пак да остане.

Изобщо ние двамата сме на едно мнение: ако ще трябва да се случи нещо лошо, то нека бъде внезапно и бързо: било гръм, падане със самолета, лъв или сърдечен удар. Само да не е рак в червата и половин година да се залъгваме с празни надежди.

Бурята започна малко преди дванадесет часа. Сега е два часа и дъждът постепенно спира. Михаел е заспал, той се е опрял на мене, главата му лежи на рамото ми. Косата му е паднала малко напред и ме гъделичка по шията. Тя е гъста и упорита и лесно пада над очите му. Дали и той някога ще оплешивее като мене и косата му ще оредее, както моята? Голите му крака се белеят в тъмнината, те още са така младежки.

Той изобщо е така млад и красив. Жалко, че от година на година ще става все по-стар и по-набръчкан, докато най-сетне ще изглежда като мене. След двадесет години целият човешки живот представлява едно непрекъснато западане, но това ни става съвсем ясно едва когато надхвърлим четиридесетте. Как ли ще изглежда Михаел, когато стане на моите години? Той няма да напълнее, защото яде малко и премного работи.

Моят баща почина, когато бях на три години. Нашата мила майка много пъти ни е разказвала, че той нямал подход към съвсем малките деца. Понякога завиждал на останалите мъже, които имали големи синове и можели да си говорят с тях. Аз имам такива синове. Зная какво щастие е това да вършиш тази работа тук със собствения си син.

Бих искал да взема сега неговата хладна през нощта ръка, да я сложа на коляното си и да поставя ръката си върху неговата. Но той може да се събуди и ще се учуди на това. Ръце гаят само майките, но не и мъжете.

Михаел се разбира с малкия си син Стефан далеч по-добре, отколкото аз се разбирах с моите деца, когато бяха на същата възраст преди двадесет години. Стефан може да го буди рано, да се къпе с него, но сега малчуганът за пръв път забеляза, че баща му заминава. На летището той започна да реве, хвана се за баща си и не искаше да го пусне.

След двадесет години Михаел ще седи също така до сина си Стефан, както аз сега седя до него. Моите родители не са доживели до дълбока старост, няма много изгледи и аз да съм жив дотогава. Но Михаел ще може по-добре да си спомня за мен, отколкото аз за моя собствен баща. И нашата обща работа ще продължава.

Ако днес би се случило нещо с нас, тогава никой не би могъл да се справи с многобройните ни бележки за живота на стадата степни животни. И от двадесет хилядите метра цветна филмова лента никой не би могъл да направи *филма такъв*, какъвто ние си го представяме в съзнанието си. Животните на Серенгети биха имали много по-малко шансове.

На повечето хора това не им се вижда важно. Те навярно биха си казали: тези двамата не са заслужавали по-добра участ, щом са рискували главите си за зебри и лъвове. Хората си имат други идеали, за които според техните схващания си заслужава да умре човек: това са свободата, славата, правилната политика, разширяване границите на държавата, господството на собствената им класа, различен светоглед.

Но Михаел и аз ще излезем прави.

Милиони хора са се страхували от Хитлер и милиони са се въодушевявали от него. Милиони са загинали за него и милиони в борбата срещу него. Неотдавна било направено допитване за Хитлер в училищата. Повечето от учениците не са знаели, и то само четиринадесет години след смъртта му, кой точно е той и как са се наричали неговите приближени.

Стотици хиляди са паднали за и против Наполеон. Обаче попитайте хората днес за целите му, за целите на анабаптистите, за хуситите или за двата воюващи лагера през Първата световна война!...

Хората както бързо се въодушевяват от човешките мисли, така бързо ги и забравят.

Природата винаги ще съществува, ако не я унищожаваме безсмислено. След петдесет години никой вече няма да се интересува за резултатите от конференциите, за които днес с едри заглавия се пише в пресата. Но когато в пурпурните зари от някой хрусталак ще се появи лъв и гръмогласно ще зареве, тогава, макар и след петдесет години, душата на хората ще се изпълни с възхищение. Все едно е дали тези хора ще бъдат комунисти или демократи, дали ще говорят английски или руски език, на езика суахили или на немски. Те ще занемаят тук от удивление и ще уловят стоящия до тях човек за ръка, когато за пръв път в живота си видят двадесет хиляди зебри да се движат през безкрайната степ.

Наистина ли е толкова безсмислено да се прави нещо тук за тях, за тукашните хора, за лъвовете и зебрите, за да се срещат те тук и след петдесет години, както и за онези, които ще дойдат след сто, след двеста години?...

През тази нощ на 9 срещу 10 януари не мога да спя повече, много е студено и прекалено влажно. Хем съм легнал, хем съм седнал и от време на време внимателно променям положението си, за да не събудя Михаел. Най-после след шест часа се съмва.

Изцеждаме дрехите си и ги простираме навсякъде по самолета. Добрата „Патица“ заприличва на място за сушене на дрехи и аз съжалявам, че фотоапаратът не ми е под ръка. Но дрехите и одеялата ни още не са напълно изсъхнали и отново започва да вали. Ние нахвърляме още мокрите дрехи в самолета, аз завързвам пешкир около кръста си, Михаел изстискава ризата си и я навлича на тялото си.

Фламингите победиха. Ние влигаме в кратера Нгоронгоро, където от няколко дни двамата с Михаел сме се настанили в заслона, и слигаме полуголи от самолета. Тук е слънчево и момчето, което ни прислужва, простира мокрите ни дрехи и вещите по тревата, за да изсъхнат.

Подобно нещо се случва често, когато човек има работа с животни. С часове, с дни, а понякога и със седмици трябва да се тича подир слоновете, за да ги снима човек или да ги филмира — но напразно. След това съвсем неочаквано някой слон се изпречва

насреща ни, разперва ушите си, вдига хобота си нагоре и сякаш прави всичко възможно снимките да станат хубави.

Същото нещо ни се случва на другата сутрин с фламингите. Една делегация от четиристотин птици долита при нас в кратера Нгоронгоро, каца в плитчината на кратерното езеро и почти не се смущава от нашето присъствие. Ние слагаме веригите за сняг на нашия всъдеход, караме най-напред през тинята и после, като трябва да избираме между страха и смелостта, навлизаме все по-навътре в съвсем плитката вода. Можем да се движим само в права посока, защото речем ли да завием, колелетата почти засядат в кашата.

Най-после, като не се осмеляваме да продължим по-навътре, изключваме мотора, нагласяваме телеобективите и изчакваме. Търсейки храна с потопени в плитката вода глави, фламингите се приближават все повече към нас. Нашият голям всъдеход не ги смущава ни най-малко. Четири или пет пъти вече се заричаме, че няма да изразходваме нито метър повече от скъпия цветен филм за тях. Но след това те идват още *по-наблизо*, изглеждат все *по-големи* върху матовото стъкло, в резултат на което ние отново почваме да филмираме. Най-после, когато всички изведнъж разперват криле и цялото ято се издига като червена мрежа във въздуха, просто ни олеква. Сега вече ги имаме на филм.

Понеже не успяваме да обърнем колата, включваме на заден ход и така в нашите дълбоко очертани следи караме през целия път обратно, докато се измъкнем от езерото и се намерим отново на твърда почва. Междувременно нашето момче прислужник ни е приготвило цяла планина плодова салата от ананаси, ябълки и банани. Опичаме си малко месо, а след това Михаел иска да лети над Л'Енгай, над езерото Натрон и над равнините Салей, за да търси животните, които на другия ден смятаме двамата да филмираме.

Той ме моли да не отивам с него, защото ще иска да продължи към Банаги, за да вземе и да докара нашите двама сътрудници в кратера. Заради аероснимките демонтирахме едната от задните седалки и сега в самолета има само три места. Ако при това положение на връщане бъдем четирима души в самолета, застрахователното дружество би могло да ни направи възражения, ако би се случило нещо.

Съгласявам се, тъй като и без това имам достатъчно работа тук. Само помолвам Михаел да се върне навреме, до шест и половина часа, защото винаги съм неспокоен, когато през последните тридесет минути преди залязване на слънцето трябва да се вслушвам напрегнато, за да дочуя шума на мотора на нашия самолет. Затова именно предпочитам да летя и аз с него. Михаел обаче ми казва, че може би ще закъснее, и за да не се излага на риск, предпочита да пренощува в Банаги.

Ние връщаме отново всъдехода на мястото му, тъй като масайските деца междувременно са го бутнали надолу по хълма към храсталака. След това сядам на масата и започвам да пиша, като дори и не забелязвам кога Михаел е тръгнал. Само известно време все още чувам бръмченето на самолета.

Когато на следната сутрин в хижата в дъното на кратера Нгоронгоро д-р Гжимек закусвал, един черен следотърсач поставил през прозореца едно листче на масата му. Надзирателят на дивеча му пишел „С прискърбие трябва да Ви съобщя, че Михаел падна със самолета и е мъртъв. Той е тук, горе в къщата ми“.

Един английски специалист, който със своите африкански помощници случайно извършвал проучвания в безлюдните равнини на салеите степи за откриване на подпочвена вода и сондиране, видял зебровидния самолет да лети на височина двеста метра в западна посока и след това изведнъж да се спуска право надолу. Тъй като черните му помощници твърдели, че това не може да бъде кацане, а сигурно е злополука, той ги изпратил с колата нататък.

Те намерили самолета напълно разбит, но не и възпламенен.

Междувременно се стъмнило: Фаровете на колата им не работели, а кибрит не посмели да запалят поради силната миризма на бензин наоколо. Ето защо те бързо се върнали обратно и англичанинът дошъл с втората кола и с джобни фенери. Извадили мъртвия Михаел изпод развалините на самолета. Макар и преуморени, двамата черни помощници пътували цяла нощ, за да го закарат горе до надзирателя на дивеча, на ръба на кратера Нгоронгоро.

При удрянето на самолета в земята Михаел веднага загинал. Още същия ден го погребали на горния ръб на кратера Нгоронгоро сред вечнозеления ландшафт, откъдето се открива изглед надолу към равнините на Нгоронгоро и към неговите стада животни.

При преглеждането на останките на самолета британските въздушни власти установили, че един белоглав лешояд се блъснал в дясното крило и силно го изкривил. При това било блокирано и управлението на кормилата. Вследствие на това самолетът полетял в стръмен десен завой само за няколко секунди право към земята. В официалния протокол се потвърждава, че Михаел Гжимек е бил опитен, съобразителен и сигурен летец и че злополуката не се дължала нито на грешка от страна на пилота, нито на недостатък в самолета, а на въздействие отвън, което за съжаление леките самолети винаги може да очакват в тези географски ширини.

Изследователската работа на Михаел Гжимек била по това време в главната си част приключена, а също така и филмът, който той заедно със сътрудниците си заснел през последните месеци, за да покаже на

световната общественост красотите на Серенгети и да апелира това чудо на природата да бъде запазено.

В публикуваното в ежедневниците на Източна Африка възвание Управлението на националните паркове на Танганика изрази своята скръб, че със смъртта на Михаел Гжимек делото по защита на природата в Африка губи един от най-смелите си и най-дейни радатели. То му издигна паметник със следния надпис:

МИХАЕЛ ГЖИМЕК

12.4.1934 — 10.1.1959

Той даде всичко, каквото имаше

дори и живота си, за да защити

дивите животни на Африка

КАКВО СТАНА СЪС СЕРЕНГЕТИ

След излизането на книгата „Серенгети не трябва да загине“ през 1959 г. най-напред на немски език много пъти съм бил питан дали е било постигнато Серенгети да се запази завинаги от унищожаване. Дали нашето дело, а особено смъртта на сина ми Михаел са дали поне що-годе някакви резултати.

Още през 1959 г., наскоро след злополуката със самолета и преди резултатите от нашите изследвания да бяха още оповестени, тогавашното британско колониално правителство реши да откъсне от Националния парк „Серенгети“ източната част на равнините и прочутия кратер Нгоронгоро. Тази откъсната площ бе обявена за „Ngorongoro Conservation Area“, което ще рече „Охраняван район Нгоронгоро“, на който правителството даде автономно управление със задача да поддържа водопоите, горите и пасищата, и то на първо място в интерес на хората, но и с оглед на дивите животни. Според изказванията на последния британски губернатор сър Ричард Търнбъл „правителството има намерение кратерът да се развие в полза на живеещите в него хора. При това властите ще закрилят и дивите животни в този район. Но ако биха се появили противоречия между интересите на дивите животни и тези на живеещите там хора, последните ще трябва да имат предимство“. Ловът и занаятът ще бъде строго забранен. Общо взето, масаите и техните говеда живеят и сега в мир с дивите животни, както е било от времето, когато те са се заселили там, т.е. около 1860 г. За съжаление, особено през първата година на новото управление, масаите са убили с копия значителен брой носорози и са продавали рогата им на спекуланти. (Тези случки аз описах в книгата си „И носорозите принадлежат на всички хора“.) Новият отговорник (консерватор) на областта, г. Хенри Фосбрук, наистина е ограничил до известна степен избиването на носорозите. Той успял да премахне широко разпространения начин да се убиват носорозите с копия както в самия кратер, така и в по-голямата част на околния район. Броят на носорозите в кратера Нгоронгоро обаче както

до неотдавна, така и сега е много по-малък от преди. За съжаление г. Фосбрук не успял да предотврати заселването отново през последните години на хора, принадлежащи към племена, които се занимават със земеделие. Те са много по-опасни за бъдещето на дивите животни, отколкото масаите пастири.

Като компенсация за областите, които Националният парк „Серенгети“ загуби — единствени по рода красиви ландшафти и онези райони, които през дъждовния период са от решаващо значение за големите стада, — към него бяха придадени нови райони на север и на югозапад. Тези нови земи имат за парка много по-малко значение както по отношение на стойността на пасищата, така и по отношение на времето, през което мигриращите стада прекарват всяка година там. Дотогава новите земи почти не бяха използвани от масаите и затова те не претендираха за тях.

Новоназначеният директор на националните паркове на Танганика господин Джон Оуен пише: „Успехът на книгата и на филма за Серенгети привлякоха както в Танганика, така и по целия останал свят вниманието на хората върху ландшафта на Серенгети и върху животинския му свят. Книгата претърпя от 1959 г. насам много издания и е преведена на много езици. Едноименният филм получи като единствен досега немски филм американската филмова награда «ОСКАР». Книгата и филмът — продължава той — ни донесоха не само подкрепа от страна на новото независимо правителство на Танганика, но също така и подкрепата на различни организации и на отделни лица в Европа и Америка. Предварително бях убеден, че без една такава подкрепа не биха могли да се изпълнят срочните планове за изследване и разработка на мероприятията, нужни за запазването на Серенгети за бъдещите поколения. Освен това веднага се погрижих за набавянето на известен брой малки самолети за националните паркове, тъй като от опита на Гжимекови в Серенгети аз се уверих в тяхната полза. Самият аз, както и още няколко души от нашето управление на парковете се научихме да пилотираме. Сега в националните паркове на Танганика се използват вече четири самолета. При тази покупка, както и при толкова много други начинания, бях подпомогнат от проф. Гжимек, от неговото Зоологическо дружество във Франкфурт, също и чрез проведената от него подписка в Германия. По този начин за поддържане на националните паркове в Африка ние приложихме един

нов метод, който благодарение на бързината, ефикасността и минималните разходи за поддържане на малките самолети представлява просто прелом в сегашното управление. Днес тези самолети са абсолютно необходими спомагателни съоръжения за управлението и за изследователските мероприятия.

През 1961 г., т.е. три години след работата на двамата Гжимекови — продължава г-н Оуен, — бе предприето отново преброяването на животните в Серенгети от въздуха, и то отчасти от Британските кралски въздушни сили, отчасти от младия американски биолог д-р Лий Толбът. Неговото преброяване обхваща доста голяма област и бе проведено по-късно през годината, след като бе минало вече времето на раждането на малките на степните животни. При това преброяване се получиха значително по-големи цифри от тези, които установиха Гжимекови. Изобщо големите колебания в числеността на популациите на дивите животни са добре известни. Изглежда, че в момента животните на Серенгети се намират в период на числено увеличение. През 1963 г. г-н Мъри Уотсън, който е биофилактик и продължава работите на Гжимекови, отново проведе преброяване, при което се установи нов прираст с 40 процента на броя на антилопите гну от 1961 до 1963 г. Констатацията, че тези големи стада са се размножили много през последните години, привлече вниманието на отговорните лица на националните паркове върху въпроса за прекомерното изпасване на пасищата и за пренаселеността. От сумите, събрани чрез «Подписката в памет на Михаел Гжимек», можахме да построим един скромен Международен изследователски институт в Серенгети и да привлечем в него няколко изпитани млади учени. Сега те проучват взаимодействието на природните фактори в този ландшафт, при което се занимават особено с въпроса за прекомерното изпасване на пасищата. Първите резултати, изглежда, показват, че опасността от пренаселването е по-малка, отколкото се е предполагало, защото съществуват редица други регулиращи фактори. Ако тези временни резултати се потвърдят при по-нататъшните изследвания, тогава ще бъде възможно да се възприеме класическото европейско схващане за националните паркове, а именно те да се запазят като ландшафти с девствена природа, където човек се намесва само тогава, когато това изобщо не би могло да се избегне“.

Тази група биофилактици работи сега в Банаги в Института „Михаел Гжимек“, който можа да бъде построен благодарение на даренията на населението на Танганика и на читателите на различните издания на книгата за Серенгети в цял свят. Между учените има еколози, етолози, ветеринарни лекари и специалисти в други области на биологията. Тези учени проследяват с въсдеходи или с малки самолети големите стада и правят проучвания върху това, как различните видове животни, растенията, почвата и климатът си влияят помежду си и как се отразява това върху общата картина на ландшафта. Резултатите от техните изследвания, които от година на година стават все по-многогранны, могат да бъдат използвани и за други райони с подобни ландшафти в Африка. Те ще помогнат на новосъздадените африкански държави да запазят един от най-важните естествени допълнителни източници на храна и да ги използват по-целесъобразно. Господин Джон Оуен започна с успех проагитирането на общественото мнение в самата Африка относно ценността на националните паркове. В тази кампания той създава в националните паркове младежки туристически домове за африканските ученици, урежда прожектирането на редица филми, озвучени на езика на страната — суахили. Пръв беше прожектиран филмът „Серенгети не трябва да загине“. Освен това той използва и плакати, и листовки. При това националните паркове бяха дейно подпомогнати от новия президент на Танганика — д-р Юлиус Ниерере, който публично изяви твърдата си решимост да закриля дивите животни на Танганика, като сам той лично и много активно се намеси при решаването на съдбините на Серенгети.

Проявеният от него интерес, както и от страна на другите ръководни членове на новото правителство, особено на господин Алхай Тева — министър на земеделието, горите и дивеча, допринесе много за бързото развитие на националните паркове в Танганика. По времето, когато се пишеше първото издание на книгата за Серенгети. Танганика имаше само един-единствен национален парк — „Серенгети“, който току-що бе осакатен от европейското колониално управление. Откакто страната бе обявена за независима, са създадени два други национални парка („Лейк Маняра“ и „Кратер Нгурдото“). Те са сега дотолкова благоустроени, че посетителите имат вече възможност да им се радват. Освен това определени са и още три

големи района за бъдещи национални паркове. Изграждането им се развива така добре, че навярно след две или три години те също ще могат да бъдат открити. Всичко това, включително и фактът, че новото правителство на Танганика увеличи през последните години с една трета бюджета за националните паркове, показва ясно решението на държавата да съдействува, доколкото е възможно, за охраната на тези единствени по рода си области.

Но Танганика е все още една „неразвита страна“. Населението ѝ има крещяща нужда от болници, от нови училища, от по-добра съобщителна мрежа и от всички други неща, без които стандартът на живота на един народ не може да се повиши. Националните паркове на Танганика са едно всеобщо наследство не само на народа на тази страна, но и на цялото човечество. Посетителите, които все по-масово пристигат сега от Европа и Америка, тъй като пътуването със самолет става все по-достъпно, се радват и възхищават, като виждат тук последните райски кътове на нашата земя. Но на всички трябва да им е ясно, че те заплащат само една малка част от това, което се изразходва за поддържането на тези паркове. По-голямата част от парите излизат от джобовете на бедните африканци, от тези, които туристите срещат непрекъснато при пътуването си.

Ето защо аз се осмелявам да се обърна към всички хора, които като мен желаят от сърце да се запазят последните чудеса на свободната природа на Африка, с апел за помощ. Моля, преведете паричните си дарения по пощенска чекова сметка „Помощ за застрашения животински свят“ („Зоологическо дружество“, основано през 1858 г.) — Сметка Франкфурт/Майн 22389, под мотото „Приятелите на Серенгети“.

Проф. Бернхард Гжимек

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.